ARHIVELE OLTENIEI

DIRECTOR: Prof. C. D. FORTUNESCU

ANUL IX. MAI—AUG. 1930.

★

In numărul de față articole semnate de:

IOAN C. FILITTI
I. B. GEORGESCU
ION DONGOROZI
ALEX. A. VASILESCU
EM. HAGI MOSCU
C. LACRIȚIANU
IOAN V. CÂNCEA
N. PLOPȘOR
EM. VÎRTOSU
R. I. CĂLINESCU
TR. IONESCU-NEȘCOV

★

OLTENIA ISTORICĂ
OLTENIA ARHEOLOGICĂ
OLTENIA NATURALISTĂ
OLTENIA FOLKLORISTICĂ
OLTENIA LITERARĂ-ARTISTICĂ
NOTE ȘI COMUNICĂRI
RECENZII

19.444. — „Scrisul Românesc", Craiova.

ARHIVELE OLTENIEI

PUBLICAȚIE BIMESTRIALĂ

Cu colaborarea Domnilor: *Prof. I. C. Băcilă* (București) —*Preot T. Bălășel* (Stefănești-Vâlcea) —*Prof. Al. Bărcăcilă* (T.-Severin) —*R. I. Călinescu* (București).—*George Cataná* (Brebu-Banat) —*Prof. Ilie Constantinescu* (Caracal) —*Prof. Lucian Costin* (Caransebeș) —*Prof. N. G. Dinulescu* (Craiova).—*G. Ml. Demetrescu* (Craiova).—*Prof. C. D. Fortunescu* (Craiova) —*I. B. Georgescu* (Craiova).—*Prof. Sică Georgescu* (Craiova). —*Prof. C. V. Gerotă* (Cilafat). —*Prof. D. Izverniceanu* (Jimbolia) —*C. J. Karadja* (Stockholm).—*Dr. Ch. Laugier* (Craiova).—*Prof. C. Lacrițeanu* (București) —*Prof. C. N. Mateescu* (Râmnicu Vâlcea) —*Iuliu Moisil* (București).—*R. S. Molin* (Oravița). — *Prof. Stoica Nicolaescu* (București). —*C. V. Obedeanu* (București) —*Prof. N. Plopșor* (Plopșor-Doj) —*Dr. M. Roșka* (Cluj).—*Prof. Aulian Sacerdoțeanu* (București) —*Prof. Tr. Simu* (Lugoj). — *D. D. Stoenescu* (Craiova). — *M. Theodorian-Carada* (București).—*Prof. Al. Al. Vasilescu* (Târgoviște).—*Prof. Emil Virtosu* (București),—*Ing. Arhitect A. Vincenz* (Craiova).—*Ioan V. Cância* (București).

SUMARUL No. 49—50

Oltenia și cârmuitorii ei, 1391—1831 . . . . . Ioan C. Filitti
Influențele sârbo-bizantine în arhitectura bisericească din Oltenia . . . . . I. B. Georgescu
Așezările evreești din Oltenia . . . . . Ion Dongorozi
Descrierea proiectelor de fortificații oltene a lui I. C. Weiss, din 1731 . . . . . Alex. A. Vasilescu

OLTENIA ISTORICĂ

Documente: *Doc. oltenești*: *Moșia Rusănești-R-ți*; *Moșia Isvorul Alb.-M-ți*, comunicate de Em. Hagi-Moscu.—*Oameni și fapte din trecutul Craiovei*, com. de I. V. Câncea.—*Foaie de zestre din 1823*, com. de D-na Maria I. Glogoveanu — *A te mărunțe din 1821*, com. de aceeași. — *Act privitor la fortificațiile austriace din Oltenia*, com. de Al. A. Vasilescu.

OLTENIA ARHEOLOGICĂ

Iarăși cultura șeleană în Romănia; Asupra epocei obiectelor paleolitice descoperite în peștera Moravița-Bulgaria, de N. Plopșor.

OLTENIA NATURALISTĂ

Natura solurilor roșii dese calcarele din Oltenia și Banat, de C. Lacrițianu.—*Șacali în România*, de R. I. Călinescu.

OLTENIA FOLKLORISTICĂ

Lupta dintre creștini și păgâni în baladă populară, de Tr. Ionescu-Nișcov —*Căftița*, balada culeasă de Șt. St. Tutescu.—*Trei păsări lebede albe*, *Tătarii*, balade din col. N. Plopșor.—*Cântece* culese de Const. A. Calotescu.—*Cuvinte dialectate* (sfârșit), de Ion N. Popescu.

OLTENIA LITERARĂ-ARTISTICĂ

Strigoiul, poezie de Sabina Paulian. —*Pe Domnul; Invingătorii*, versuri de M. D. Ioanid —*Intunerec*, proză de Coca Farago.—*Bate vânt de toamnă*, *Doamnă*, poezie de St. Bălcești —*Psalm nou; Imn păgân; Intrupare mistică*, versuri de Aurel Chirescu.—*Căleala*, poveste de N. Plopșor,—*Epigrame*, de Al. Calotescu Neicu.—*Cântec*, de D. Radulescu-Rudari —*Note critice*: *Brațul Andromedei* (Gib. Mihăescu); *Posada Gurenilor* (Nicolae al Lupului); *Monumentul Eroilor* (I. Dongorozi); *Măști pentru muzeu* (Paul Constant); *Totul vremii* (Al. P. Telega), de C. D. Fortunescu.

NOTE ȘI COMUNICĂRI

Insemnări despre 1821, de Em. Virtosu.—*Notă*, de acelaș.—*In legătură cu Tudor Vladimirescu.*— Dota inscripției dela *Coveiu*, de N. Plopșor. — *Ecou depărtat despre lupta dela Costangalia.*

RECENZII

Cărți și reviste, recenzate de C. D. Fort.

ANUL IX, Nr. 49—50 MAI—AUG. 1930

Arhivele Olteniei

DIRECTOR: PROF. C. D. FORTUNESCU
FONDATOR: Dr. CH. LAUGIER

M. S. Regele Carol al II-lea.

Oltenia şi cârmuitorii ei 1391—1831

De evoluţia banatului oltean şi de cârmuitorii lui m'am ocupat în patru studii[1]). Nădăjduesc să pot contopì odată într'o singură lucrare aceste cercetări, contribuind la deslegarea unei probleme istorice îngreuiate prin aşa zise „tradiţii", cu atât mai tenace, deşi se lămureşte şubredul lor temei, cu cât sunt mai măgulitoare.

Deocamdată, nu socotesc fără folos să mai prezint un rezumat al rezultatelor la care am ajuns şi totodată să dau o nouă listă de cârmuitori ai Olteniei, întru cât am putut s'o mai întregesc în cursul cercetărilor mele de la 1924 încoace.

*

Banatul unguresc al Severinului, amintit întâia oară la 1233, a fost înfiinţat pentru apărarea graniţei împotriva Bulgarilor. El cuprindea, mai întâi, cetatea Severinului cu teritoriul adiacent, corespunzător cam cu judeţul Mehedinţi şi apoi, mai mult sau mai puţin efectiv, „întreaga ţară a Severinului", adică Oltenia. La 1241, Tătarii sunt întâmpinaţi în Oltenia de „Zeberen ban", adică de banul de Zevren, de Severin, banul unguresc Oslu.

Basarab Vodă, după ce contopì în voevodatul său de la Argeş voevodatele româneşti din Oltenia, izbutì să anexeze şi să stăpânească, în neatârare de Ungaria, şi ţara propriu-zisă a Severinului, de la 1328 până la 1342, la moartea lui Carol Robert. A stăpânit-o apoi Alexandru Basarab, de la 1357 până la moartea sa la 1364.

In acest an, fiul său Vladislav Vodă a ocupat şi *cetatea* Severinului, luând pare-se şi titlul de ban, dar în urma expediţiilor militare ale regelui Ludovic contra lui, a fost silit să restitue acestuia şi cetatea şi teritoriul adiacent. Spre sfârşitul anului 1367, Vladislav Vodă dobândì, din chiar mâinile regelui ungar, cu nume de feod şi cu titlul de ban, cetatea şi teritoriul Severinului.

Teritoriul Severinului, ţara Severinului propriu-zisă, rămase de acum alipită pentru totdeauna de celelalte posesiuni oltenești ale voevozilor transalpini. Neînţelegerile dintre aceştia şi regii Ungariei nu se mai iviră decât pentru *cetatea* Severinului.

La 1368, Vladislav Vodă pierdù cetatea, care-i fu însă iarăş cedată la sfârşitul aceluiaş an. La fel se petrecură lucrurile la 1369 şi 1372. De la 1373, Vladislav stăpâneşte cetatea Severinului până la 1376—7. Radu Vodă stăpânì şi el ţara Severinului, dar fără cetate, până în Martie 1382;

dobândì atunci şi cetatea, pentru a o pierde din nou la 1383. Dan I Vodă recucerì cetatea la 1385 şi ea rămase Românilor şi în tot timpul domniei lui Mircea cel Bătrân. La 1419, *cetatea* fu reluată definitiv de Unguri.

*

Când Domnii noştri au dobândit ţara Severinului, ei au creiat funcţia de *ban,* spre a înlocuì pe banul unguresc de mai înainte şi în acelaş scop în care funcţionase şi acesta, adică de a păzì graniţa vestică a Olteniei. Aşa dar, circumscripţia administrativă a banului românesc n'a putut cuprinde decât această ţară propriu zisă a Severinului, uneori cu, alteori fără cetatea cu acelaş nume, adică teritoriul, corespunzător cam cu judeţul Mehedinţi, nou anexat la stăpânirile olteneşti mai vechi ale Domnilor români.

Cel dintâi ban român de Severin se adevereşte la 1391. Era firesţe un dregător foarte însemnat, mai ales atunci când şi cetatea Severinului era în mâinile Românilor şi el lua loc în sfatul domnesc.

Prezenţa, uneori, în sfaturile domneşti, a *doi* bani, poate însemnà sau că erau doi în funcţie, sau că unul era în activitate şi altul „fost" ban, sau că unul era ajutorul celuilalt. De altfel şi bani ungureşti de Severin se întâlnesc, câteodată, doi sau chiar trei împreună.

După pierderea definitivă, la 1419, a *cetăţii* Severinului, reşedinţa banilor români a fost la *Tismana*[2]), fie că ţara Severinului cuprinsese de la început, fie că i se adăogise, după pierderea cetăţii, o bună parte din judeţul Jiului, adică din Gorj[3]). Intre 1454 şi 1456 se adeveresc Stan şi Crăciun „bani Tismenski"[4]).

*

Când s'a înfiinţat însă *banatul Olteniei întregi?*

La 1454 sau 1456, Stan şi Crăciun „banii de Tismana", scriu cu privire la un tâlhar: „în ţara noastră (naşu zemlu), în gubernia Oltului (drăjavu Oltu), în Făgăraş, nu-i". L'ar prinde „dacă ar veni în bănia noastră".

Nu ştiu ca acest document foarte important să fi fost comentat. El arată că Făgăraşul, care atunci era încă în stăpânirea efectivă a Domnilor munteni[5]), intrà în circumscripţia administrativă a banilor noştri de la Tismana. Mi se pare însă că termenul de „gubernia Oltului", care se potriveşte cu numele Făgăraşului de „ţara Oltului", nu îndrituesţe deducţia că bănia ajunsese să cuprindă Oltenia întreagă.

La 1486, un ordin al lui Vlad Vodă Călugărul se îndreaptă către „boerii Domniei-mele, jupân Dumitru Ghizdavăţ şi jupân Deatco, cinstiţii bani ai acelui ţinut", ca să

cerceteze în pricina unei moşii situate în regiunea Mehedinţi—Gorj[6]). Nici acest document nu cred că îndrituieşte afirmarea că circumscripţia băniei se extinsese asupra Olteniei întregi.

La 1491 alt ordin[7]), al lui Vlad Vodă Călugărul, este dat oamenilor unei moşii mânăstireşti „să se strângă în oraşul *Tismana,* înaintea cinstiţilor bani ai Domniei-mele, înaintea jupânului Deatco şi jupânului Deadul şi jupânului Diicul şi jupânului Dragomir". Asupra acestui document am aceeaşi observaţie de făcut ca şi asupra celor precedente. Ar putea însă da de gândit împrejurarea că funcţionau acum simultan *patru* bani, ceeace ar putea însemna că aveau de cârmuit un teritoriu mai întins decât predecesorii lor.

Funcţiunea de ban s'ar părea însă că scăzuse în importanţă odată cu pierderea cetăţii Severinului, de oarece banii de Tismana sau de Jiu citaţi nu figurează în sfaturile domneşti cunoscute din acele vremuri.

Ştefan D. Grecianu pretindea[8]) că într'un act original, de la 1 Aprilie 1492, din colecţia sa, Barbu Craiovescu figurează ca mare ban. De oare ce nu se reproduce divanul domnesc, nu putem şti dacă nu cumva simpla menţiune a lui „Barbu Cralevski" (Craiovescu) nu va fi fost interpretată de Grecianu ca însemnând „Barbu *ban* al Craiovei". In actele publicate până azi „jupân Barbu", fără titlu, apare în divanele domneşti întâia oară[9]) la 1482, sub Basarab Ţepeluş, apoi ca „Barbu Craiovescu" la 1487 şi 1493, tot fără titlu.

La 16 Martie 1494, în divan, figurează însă „Deatco mare ban". Prezenţa banului în sfat şi încă cu menţiunea de „mare", mă face să cred că acum într'adevăr dregătoria băniei revenise la vechea ei însemnătate, ceea ce s'ar explica prin extinderea ei asupra Olteniei întregi. Această schimbare în organizarea administrativă de până atunci s'ar fi făcut deci de Vlad Vodă Călugărul, fie în favoarea lui Barbu Craiovescu la 1492, dacă Grecianu nu s'a înşelat, fie în favoarea lui Datco la 1494. Astfel, Vlad Vodă Călugărul ar fi făcut în Muntenia ceea ce, la mijlocul sec. XVI, avea să se facă în Moldova, când s'a dedublat acolo funcţia de mare vornic, unul pentru ţara de sus, altul pentru cea de jos. A sustras Vlad Vodă întreaga Oltenie de sub jurisdicţia marelui vornic, mărginindu-l la Muntenia propriu zisă. A trecut de altfel apoi destulă vreme până ce locul marelui ban în sfatul domnesc a fost definitiv fixat înaintea marelui vornic.

*

Barbu Craiovescu figurează în divane, dar fără titlu, la 1494 şi 1495 şi în sfârşit, cu titlul de ban, la 20 Aprilie

1496, în ultimul divan cunoscut al lui Vlad Vodă Călugărul. La 1497, Barbu Craiovescu este în divan fără titlu, iar la 1498 ca ban, în fruntea celorlalți boeri. De atunci, până la 1535, când Craioveștii se sting în linie bărbătească, marea bănie a Olteniei este monopolizată de neamul lor, timp de 40 de ani. Nu cunosc în acest interval mari bani din alt neam, pe cât se pare, decât pe un Tatul la 1524, un Radu la 1529 și pe Hamza din Obislav la 1531—1533.

Marele ban Barbu era cel mai mare din patru fii ai lui „Neagoe de la Craiova", fără vre-o dregătorie, proprietar de numeroase sate în Oltenia și cu așezarea principală la moșia sa Craiova, de unde și numele de „Cralevski", sau „Craiovescu".

Familia aceasta este cu totul deosebită de a Basarabilor. Legătura ei cu aceștia se rezumă la atât că Neaga, fie soția lui Pârvu I Craiovescu (fratele lui Barbu), fie sora celor patru frați Craiovești, a avut, fără cununie, cu Basarab Vodă Mlad (cel Tânăr), un fiu Neagoe care, ajuns la domnie, s'a intitulat Basarab Vodă.

Marea avere a Craioveștilor pe deoparte, înrudirea lor, în felul arătat, cu Neagoe Vodă, de altă parte, explică importantul rol politic pe care l'au jucat timp de 40 de ani în Țara Românească. Doi din descendenții lor prin femei, Șerban de la Coiani și Matei de la Brâncoveni, când au izbutit, în sec. XVII, să domnească, s'au intitulat și ei Basarabi, în amintirea rudeniei lor cu Neagoe Vodă.

Evident că, din cauza monopolizării marei bănii de către Craiovești, s'a strămutat la Craiova scaunul acestei dregătorii. După stingerea neamului lor în linie bărbătească, Mircea Vodă Ciobanul, sau fiul său Petru, au răscumpărat sau confiscat așezarea de la Craiova, făcând-o moșie domnească, pentru că nu se cădea ca reședința unuia din cei mai de seamă dregători ai țării să fie pe o moșie particulară.

*

Fiindcă bănia Olteniei întregi n'a fost decât o extindere a băniei mai vechi a Severinului și a Jiului, marii bani se mai întâlnesc în divane, la 1531—8 și 1546—9, intitulați când „de Craiova", când „de Jiu". Ba chiar la 1619, marele ban se mai întâlnește, incidental, calificat „de Jiu"[10]). Invers, încă la 1580, județul Mehedinți mai este numit, într'un raport diplomatic „districtul Severinului"[11]).

După înființarea „marei bănii" a Olteniei, au continuat însă să funcționeze și „bani", cari nu apar decât de vre-o două ori în divane, în prima jumătate a sec. XVI, și a căror atribuție era fie de a cârmui, ca subalterni ai

marelui ban, vechiul ţinut al Severinului, fie de a ajută pe marele ban.

De prin al doilea deceniu al sec. XVII, apar „ispravnici" ai scaunului Craiovei.

Este probabil că tot pe atunci titlul cârmuitorului judeţului Mehedinţi a fost schimbat din „ban" în „mare căpitan de Cerneţi". Cât priveşte pe cârmuitorii celorlalte judeţe ale Olteniei, ei pare să se fi numit mai întâi judeţi. Nu ştiu de când li s'a zis vornici, titlu găsit şi menţinut de Austriaci, când au ocupat provincia[12]).

Marele ban avea însă, răspândiţi prin întreaga Oltenie, agenţi de execuţie, zişi bănişori sau slugi băneşti.

Cât priveşte pe bănişorii ce se întâlnesc în sec. XVII şi prin judeţele Munteniei, cu atribuţii fiscale şi judecătoreşti, ei erau probabil o breaslă de slujitori civili, dependenţi poate de marele ban, după cum existau asemenea bresle atârnătoare de alţi mari dregători, ca breasla postelniceilor, logofeţeilor etc., rezultate dintr'o organizare dictată de împrejurări fiscale şi asupra căreia m'am explicat aiurea[13]). Se mai poate ca titlul lor să se fi datorit împrejurării că vor fi fost însărcinaţi cu strângerea impozitului zis „banii judeţului". Ori cum ar fi, ei nu mai pot fi priviţi, de la ivirea „ispravnicilor scaunului Craiovei", ca ajutori direcţi ai marilor bani, şi de aceea nici nu i-am mai menţionat în lista anexată.

Când Austriacii au ocupat Oltenia, ei au înfiinţat un consiliu de boeri cari să asiste pe cârmuitorul provinciei. Consiliul a rămas şi după retragerea Austriacilor, dar membrilor li s'a zis, cu un termen turcesc, caimacami ai scaunului Craiovei.

De la 1761, marele ban n'a mai rezidat la Craiova, şi cârmuirea efectivă a Olteniei a fost încredinţată unui singur caimacam, reprezentant al Domnului, iar caimacamii de până atunci s'au transformat în „boeri ai divanului Craiovei", organizat după tipul divanului domnesc din Bucureşti.

Mai târziu[14]), s'a înfiinţat şi slujba de „vătaf al căimăcămiei Craiovei", pentru a îndeplini pe lângă divanul de acolo acelaşi atribuţii ca ale marelui hatman la divanul domnesc din capitală.

Căimăcămia şi divanul Craiovei au fost desfiinţate[15]) la 13 August 1831.

Banii de Severin

(figurează în divanele domneşti).

1391 Drăgan
1394 Stănilă
1398 Drăgoi
1409 Radu Calotă
1413 Radu
1415 Radu şi Aga
1418 Radu şi Aga
1421 Aga

Banii de Jiu

(nu se întâmpină în divane).

1454—6 Stan şi Crăciun
c. 1460 Mogoş (din Stăneşti?)
1486 Dumitru Ghizdavăţ şi Datco
1491 Datco, Dediu, Diicu şi Dragomir

Banii Olteniei.

Mari bani (figurează în divane)	*Ajutoarele marilor bani Bani*
?1492—1494 Barbu I Craiovescu	
1494 Datco	
1496—1511 Barbu I Craiovescu	
1511—1512 Barbu I Craiovescu şi Datco [16]	1511 Radu, ban de Mehedinţi (în divan)
1513—1514 Barbu I Craiovescu	
1515 Barbu I Craiovescu şi Datco [16]	
1516—1520 Barbu I Craiovescu	1518 Stanciu [Drăgoescu]
1520—1521 Preda Craiovescu	1520—1 Stan, stolnic al banului
1522—1524 Pârvu Craiovescu	
1524 Tatul	
1525—1528 Pârvu Craiovescu	
1529 Radu	
1529—1530 Barbu II Craiovescu	
1531—1533 Hamza (din Obislav), zis când mare ban de Craiova, când de Jiu	1532 Toma (din Pietroşani?) 1533 Vlad (Buzescu) şi Toma
1533—5 Barbu III Craiovescu, zis când mare ban de Craiova, când de Jiu	1534 Vlad şi Toma (în divan) 1535 Toma (în divan)
1535—8 Şerban (soţ de Craioveasă), zis când mare ban de Craiova, când de Jiu	1536 Toma
1539	
1540	1540 Stanciu şi Pravăţ
1541	1541 Şerban şi Barbu [17]
1542 Crăciun	c. 1540—1550 Marcea [18]

1543
1544 Stroe (din Floreşti)
1545 Dragul
1546 Dumitru — c. 1546 Teodosie (din Periş) † 1548
1546—9 Stan (fiul Bobei, sora lui Mircea Vodă Ciobanul), zis când mare ban de Craiova, când de Jiu
1549 Barbu (din Băneşti, ginerele lui Mircea Vodă Ciobanul)
1550 Stan («fratele»? Mircii Vodă) — 1550 Belciu, Barbu, Vâlcea
1551—1553 Stan — 1551 Pană
1554
1555
1556 — 1556 Vlad
1557 — 1557 Stoicea
1558 — Costea
1559 — c. 1559 Matei (din Caracal, Craiovesc despre mamă) † 1560
1560—1563 Neagoe [19]) (soţ de Craioveasca)
1564
1565
1566
1567
1568—9 Dobromir [20]) (probabil Filişanu) — 1569 Dumitru (fiul lui Stan banul)
1570 — c. 1569 — 1577 Radu (Verzescu, din Desa) ban în zilele lui Alex. Vodă
1571
1572 — Vlad (al Caplei din Cocorăşti) † 1577
1573 — Mihnea (din Hurezi)
1574 — Amza (din Creţeşti)
1575 — Lupu (din Vrâvor)
1576 — Drăghici (din Bărbăteşti-Dâmboviţa)
1577—1578 Dobromir — 1577 Calotă (Pârâianu), Dumitru (din Vâlcăneşti [21]), Radu (din Dia)
1578 Calotă (Pârâianu)
1579 — 1579 Micul
1580 Dobromir — 1580 Dumitru (din Vâlcăneşti [21])
1581 Dobromir — 1581 Petru (din Băleni)
1581—2 Dumitru — 1581 Udrişte (din Mărgineni)
1582—3 Mihai, Mihali sau Mihalcea [22]) — 1582—3 Oprea, banul scaunului Craiovei
c. 1583 Vintilă (din Cornăţeni)
1584 Dumitru
1585—6 Stepan [23]) — 1585 Drăguşin (din Hotărani)
c. 1586 Calotă (din Grădişte, Vlaşca)

1587—8 Iane (epirotul, unchiul lui Mihai Viteazul)	c. 1587 Sava
	1588 Mihai (Viteazul) ban de Mehedinți
1589	1589 Armega (din Lăcusteni?)
1590	1590 Armega [24])
1591—2 Iane (epirotul)	1591 Mihai (Viteazul) [25])
1593 Mitrea	1593 Mihai (Viteazul)
1594	c. 1594—7 Tudor (Șăitanul?)
1595 Manta (grec), Mihalcea (Caragea, zis din Cocorăști)	
1596	
1597	1597 Dumitru (din Mogoșești)
1598 Mihalcea, Udrea (Băleanu), Calotă (Bozianu) [26])	
1599 Mihalcea, Calotă, Gheorghe [27])	
1600 Mihalcea, Calotă, Gheorghe	c. 1600 Barbuza
1601 Mihalcea, Udrea	1601 Gheorghe din Vâlcănești [28])
1602—1611 Preda (Buzescu din Cepturoae)	1602 Vodă (din Lăcusteni) și Sidor
	1605 Vodă, Panait (din Hotărani și Strejești)
	c. 1606 Pătrașco (din Seaca)
	c. 1605—1613 Stoica (Bucșanu din Merișani), Drăgan (din Glena), Pătru (din Glena)
1611—1613 Tudor (Șăitanul)	1613 Crăciun (din Balș)
1614—1616 Ianache (Catargi)	c. 1613—1618 Drăghici (din Vâlsănești)
1616—1618 Dumitru (Mogoșescu)	Dragomir (din Luceni), Stan (din Dobriceni).
1618—1620 Ianache (Catargi)	1618 Pădure (din Săcuiani)
1621	
	Ispravnici
1622	1622 Aslan (din Moldova) fost vel vornic
1623	
1624	1624 Ivașco (Băleanu), vel vornic
1625	1625 Mușat, vel clucer
1626	1626 Fierea (Leurdeanu), vel logofăt
1627	
1628	
1629	
1630 Ivașco (Băleanu)	
1631 Miho (Racotă)	
1631 Hrizea (dela Bălteni, Ilfov)	
1632 Ștefan Boul (din Moldova)	
1632 Aslan (din Moldova)	
1633 Radu Buzescu	

1634—1637 Hrizea	1636 Tudor
1637—1641 Teodosie (Corbeanu-Buzescu)	
1641 Vasile Paindur	
1642—3 Dragomir (fratele Doamnei Stancăi)	
1644—5 Barbu (Poenaru)	
1646—1652 Ghiorma (Alexeanu)	
1653—4 Spahiul (din Vâlsănești)	
1654—5 Ghiorma (Alexeanu)	
1655—7 Chirca (Rudeanu)	1655 Chera armaș și Tovoi vătaf
	1656 Stroe clucer
	1656 Dragotă (Poenaru), postelnic
	1657 Badea, clucer
	1657 Stroe, clucer
1658 Preda (Brâncoveanu)	
1658—1660 Manul (Rudeanu?)	1658—9 Preda (Bucșanu) vel logofăt
1661—2 Preda (Buzescu)	1661 Stan, vătaf
1662—4 Gheorghe (Băleanu)	1662, Chera, agă
1664 Radu Popescu (de la Popești, Ilfov)	
1665—9 Gheorghe (Băleanu)	1668 Nica, vătaf
1669—1671 Mareș (Băjescu)	1670 Ivan, vătaf
	1671 Dumitrașco, paharnic
1672—3 Vintilă (Bucșanu)	1672 Vlad, spătar
1674 Chirca (Rudeanu din Curtișoara)	
1674—7 Radu (Năsturel)	1675—6 Manea, stolnic
1678 Barbu (Pârâianu-Milescu)	
1678—9 Neagoe (Săcuianu)	
1680—3 Radu (Năsturel)	1681 Iane, căpitan
1683—5 Barbu (Pârâianu-Milescu)	1684 Dumitrașco, paharnic
1686—8 Radu (Năsturel)	
1688—1692 Vintilă (Corbeanu)	
1693	
1694—1705 Cornea (Brăiloiu)	1695 Preda Zătreanu, vătaf bănesc
	1701 Stan, vornic
	1705 Constantin Otetelișanu
1706	1706 Bunea (Grădișteanu), vel comis
1707—1715 Const. Știrbei	1712 Drăghici, spătar
1716 Grigore Băleanu	
1716 Șerban Bujoreanu	1716 Ion Zătreanu, căpitan
1716 Radu Popescu (Caridi, cronicarul)	
1717 Pană Negoescu	
1718 Șerban Năsturel	

Sub ocupația austriacă [29])

Cârmuitori	*Consilieri*
1716 — 1718 Barbu Brăiloiu, serdar	1718 Grigore Băleanu, Radu Golescu, Ilie Știrbei

1719—1726 Gheorghe Cantacuzino (fiul lui Şerban Vodă), cu titlul de ban

1727—1737 preşedinţi austriaci

1719 Dumitraşco (Dositei) Brăiloiu, Staico Bengescu, Gr. Vlastò, Const. Strâmbeanu

1721—6 Grigore Băleanu, Radu Golescu, Ilie Ştirbei, Staico Bengescu

1727—9 Dositei Brăiloiu, Gr. Vlastò, Ilie Ştirbei, C. Strâmbeanu

1729—1732 Ion Wilhelm Wogt, Ion Băleanu, Ştefan Pârşcoveanu, Gr. Vlastò, Nicolae da Porta

1732—3 I. Wogt, Gr. Vlastò, Matei Glogoveanu

1733—7 I. Wogt, Gr. Vlastò, Ştefan Pârşcoveanu, baronul Viechter

Mari bani

1737 Dec. Radu Comăneanu (numit de Domn)

1737 Dec. Matei Bălăcescu (ales de boeri, instalat de Turci şi confirmat de Domn)

1738 Nov. Const. Argetoianu, vechil (locţiitor), pus de Turci

1739 Fevr. Grigore Grecianu

Sfat de caimacami

1739 Aprilie—1741 Matei Cantacuzino

1740: Const. Dudescu vel log., Ianache vel spătar, Antonache (Caliarhi, zis şi Florescu) vel clucer, S. vel sluger, Const. Argetoianu vel pitar, Const. Obedeanu vel şetrar

1740 Oct.: Iordache vel vameş, Tosirchi (?) vel comis, Const. Strâmbeanu vel pitar, Const. Obedeanu vel şetrar

1741 Manolache Lambrino

1742 Antonache Caliarhi (zis şi Florescu)

1743

1744 Gheorghe (Iordache) Moruzi

1745 Grigore Grecianu

1745 Antonache Caliarhi

1745 Gheorghe vel serdar

1745: Radu Comăneanu, Const. Strâmbeanu, Const. Obedeanu, Radu vel agă, Ianache clucer de arie

1746 Barbu Văcărescu	
1746 Grigore Grecianu	1746: C. Strâmbeanu, C. Obedeanu, C. Ianculeo vel portar
1747	1747: C. Strâmbeanu, C. Obedeanu, Fota (Vlădăianu?), Dumitru (Gianoglu) vel şetrar
	1747 Nov. Petre, fost vel clucer
1748 Const. Dudescu	
1749—1750 Ianache Hrisoscoleo	
1751—2 Barbu Văcărescu	
1752 Ioan Rosetti	
1753 Const. Năsturel	
1754 Ianache Hrisoscoleo	
1755 Barbu Văcărescu	
1755—6 Const. Kretzulescu	1755: Constantin biv vel vistier, Balasache paharnic, Barbu Gănescu stolnic, Barbu Păianu medelnicer
1757 Ianache Hrisoscoleo	1757 C. Strâmbeanu, Pavlache spătar
1758 Const. Brâncoveanu	1758 Pavlache vel spătar, Dumitrache Gianoglu vel agă
1758—9 Const. Kretzulescu	1758 Atanasie (Silivrianò) paharnic
	1759: Iordache Ramadan, Badea Ştirbei stolnic, Barbu Gănescu stolnic
1760 Ştefan Văcărescu	1760 Const. Caragea?
1760—1 Dumitraşco Sturdza	
Mari bani cu reşedinţa la Bucureşti	*Caimacami unici*
1761—3 Const. Dudescu	1762 Antioh Caragea, v. postelnic
1764—6 Toma Kretzulescu	1764 Iamandì, vel stolnic
	1766 Iordache Mano, v. postelnic
1767—8 Ianache Hrisoscoléo	
1768—9 Pârvu Cantacuzino	1768 Ştefan Topliceanu, v. serdar
	1768—9 Manole Gianì (Rosetti) v. postelnic
1769 fine, Manole Gianì (Rosetti), pus de Turci	
1770 Dumitrache Gianoglu (în timpul domniei la Craiova a lui Manole Gianì-Rosetti)	
1771 Mihai Cantacuzino (sub ocupaţia rusă)	
1772—4 Dumitrache Gianoglu şi Ştefan Pârşcoveanu (sub ocupaţia rusă)	

1775—6 Dumitrache Ghica	1775—6 Ştefan Bibescu, vel stolnic
1776 Toma Kretzulescu	1776 Manolache Romaniti
1777 Scarlat Caragea	1777 Teodorache Negri, vel clucer
1777—9 Nicolae Dudescu	
1779 Ianache Hrisoscoleo	1779 Grigore Razu, vel clucer
1779—1780 Dumitrache Ghica	1780 Iorgache Lapati
	1780—1 Grigore Razu, vel clucer
1781—2 Nicolae Dudescu	1782 Costea sau Costin (ţărigrădean, zis Mihălescu), vechil (locţiitor)
1782—3 Pană Filipescu	1782 Atanasie (Mihaliţi?) vel paharnic
1783—4 Dumitrache Ghica	1783 Ianache Hrisoscoleo, fost vel ban
	1783—4 Manolache Romaniti, vel paharnic
	1784 Ianache Hrisoscoleo, fost vel ban
1785 Pană Filipescu	1785—6 Iorgache Sutzo, vel clucer
1786—7 Dumitrache Ghica	1786 Isaac Rallet, vel căminar
	1786 Costache Gherachi, vel postelnic
	1787 Alexandru Gherachi, vel postelnic
1788 Nicolae Brâncoveanu	1788 Tudorache Diboglu, vel postelnic
	1788 Costache Caliarhi (Chiani), v. clucer
1789	1789 Ioniţă Papuc, vtori vistier
	1789 Dumitrache Gianoglu (pus de Nemţi)
	1789 Ioniţă Papuc
1790 (ocupaţie austriacă)	
1791—2 Pană Filipescu	1791 Costache Sutzo, v. spătar
1792 Dumitrache Ghica	1792 Costache Sulgearoglu, v. cămăraş
1793—4 Dumitraşco Racoviţă	1793 Ştefan Pârşcoveanu, v. vornic
	1793—4 Const. Caragea, v. hatman
	1794 Nicolae Hangerlì, v. hatman
1795—6 Nicolae Brâncoveanu	1795 Iancu Caragea (viitorDomn), vel postelnic
	1795 Alex. Calfoglu, v. clucer
1796 Ianache Moruzi	1796 Alex. Gherachi, v. postelnic
1796 Enăchiţă Văcărescu	1796 Ion Glogoveanu, v. logofăt, vechil
1797 Dumitraşco Racoviţă	1797 Iancu Caragea, v. postelnic
1798 Alex. Hangerli	1798 Dimitri Hangerlì, v. postelnic
1798—9 Dumitrache Ghica	1798 Iordache Lapati, v. agă
	1799 Antonie, v. cămăraş
	1799 Nicolae Hangerlì, v. spătar
	1799 — 1800 Nicolae (epirot din Zagori), vel postelnic

1800—1 Scarlat Ghica	1801 Vasile Lăcusteanu, v. clucer, vechil
1801 Manolache Brâncoveanu	1801—2 Grigore Ventura, v. postelnic
1802 Nicolae Brâncoveanu	1802 Const. Caliarhi, v. spătar, vechil
1803? Costache Ghica	1802—3 Const. Caragea, v. postelnic
1803—4 Manolache Kretzulescu	1803 Costache Samurcaș, v. căminar, vechil
	1804 Costache Gherachi, v. hatman
1804—5 Manolache Brâncoveanu	1804—5 Mihail Mano, v. vornic
1805? Gheorghe Mavrocordat	1805 Iorgache Argyropol, v. postelnic
1805—7 Manolache Brâncoveanu	1806 Costache Caliarhi (Chiani), vel logofăt, vechil

Sub ocupația rusească

1807—8 Manolache Kretzulescu	1807 . . . (unchiul lui Al. Vodă Sutzo)
	1807 Costache Samurcaș, v. vornic
1808 Costache Ghica	1808 (Al. Mano?), cumnatul lui Ipsilanti, vechil
1808—1812 Manolache Kretzulescu	1808 Costache Samurcaș, v. vornic
? Gheorghe Argyropol	1808 Costache Bălăcianu, v. vornic, prezident al divanului
? Grigore Brâncoveanu	1809 Barbu Văcărescu, v. vornic, prezident
	1810 Costache Samurcaș, v. logofăt
	1811 Manolache Lahovari, v. clucer (fost vornic al obștirilor)
1812 Const. Varlaam	1812 Constantin Dudescu, v. logofăt
	1812 Dumitrache Racoviță, v. vornic
	1812 Const. Caliarhi
1812 Dinu Filipescu	1812 Gheorghe Argyropol, fost vel ban
1813 Radu Golescu	1813—1815 Nicolae Scanavi, v. postelnic
1814—1816 Const. Kretzulescu	1815 Costache Samurcaș, v. vornic
	1816 Costache Sutzo, v. spătar
1816—1817 Radu Golescu	1816 Costache Samurcaș, v. logofăt
1817 Grigore Ghica	1817 Nicolae Sutzo, v. spătar
1818 Isaac Rallet	1818 Lucache Argyropol, v. postelnic
1818 Radu Golescu	1818 Grig. Romaniti, v. vistier, vechil
1819 Const. Kretzulescu	1819 Gheorghe Sutzo, v. spătar

1820 Barbu Văcărescu	1820—1 Ion Tipaldo (Depalta), v. postelnic
1821	1821 Nicolae Văcărescu, v. vornic
	1821 Const. Samurcaş, v. vornic
	1821 Ioan Samurcaş, v. postelnic
1822 Grigore Brâncoveanu	1822 Costache Samurcaş (fiul), v. vornic
	1822 Alex. Nenciulescu, v. vornic
1822—5 Const. Kretzulescu	1822 Const. Câmpineanu, v. logofăt
	1824 Dumitrache Rallet, v. hatman
1825—7 Const. Bălăcianu	1825 Aleco Ghica, v. hatman
1827 beizadea Const. Gr. Ghica	1827—8 Costache Ghica, v. hatman
1827—8 Barbu Văcărescu	
	1829 Scarlat Rosetti (sub ocupaţia rusă)
	1830—1 Alex. Sc. Ghica (sub ocupaţia rusă).

Ioan C. Filitti.

---

1) *Craioveştii,* în Conv. Lit. anul 54 (1922); *Banii şi caimacamii Craiovei,* în Arhivele Olteniei, anul III (1924); *Despre Negru Vodă,* în An. Ac. Rom. Secţ. ist. seria III, 1924; *Banii Ţării Severinului şi banii Olteniei,* în Arhivele Olteniei, anul VI (1927).

2) Că *nu* a fost la Strehaia, a arătat Al. Lapedatu, Episcopia Strehaei şi tradiţia scaunului bănesc de acolo. Buc. 1906.

3) Am arătat că încă la 1618 din judeţul Mehedinţi făceau parte satele Stolojani, Ioneşti, Bolboşi, Didileşti, azi în Gorj, la dreapta Jiului, şi chiar satul Brăneşti de la stânga Jiului, între Jiu şi Gilort.

4) Silviu Dragomir, Relaţiile Ţării Româneşti cu Sibiul, p 63—4.

5) Augustin Bunea, Stăpânii Ţării Oltului, p 29—30.—Ioan Puşcariu, Revolta boerilor din Ţara Făgăraşului, în An. Ac. Rom. Seria II, vol. 33, pag. 63.

6) Articolul meu despre «Banii Ţării Severinului şi banii Olteniei», l. c. p. 35.

7) Pretinsul hrisov de la 1489, cu Hamza banul în divan (C. C. Giurescu, Contribuţii la studiul marilor dregătorii, p. 53), este de la 1532—6 (G. D. Florescu, Divanele domneşti din sec. XV, I, p. 64—5).

8) Genealogii documentate, II. 267, nota 3.

9) Greşit 1480 la C. C. Giurescu, l. c.—Vezi G. D. Florescu, o. c. 53, n. 1.

10) Iorga, Studii şi doc. V. 297.

11) Hurmuzaki, XI. 643.

12) Arhivele Olteniei, VIII (1929), p. 65.

13) Evoluţia claselor sociale în trecutul românesc. In Arhiva p. ştiinţa şi reforma socială, V, No. 3—4, p. 337—370. — Despre vechea organizare administrativă a Principatelor române. Buc. 1929, p. 20.

14) Prima oară îl găsesc menţionat la 1807 (Iorga, St. şi doc. VIII. 124).

15) Arhivele Stat. Buc. Administrative vechi, ministerul de interne, dosar 261, din 13 Aug. 1831.

16) Poate fi *fost* ban mare.

17) Notiţă în fişele inedite ale lui Ştefan D. Grecianu.

18) O scrisoare, fără dată, din prima jumătate a sec. XVI, a unui ban Marcea, la Silviu Dragomir, o. c. 67. Un Marcea vornic se întâmpină la 1542.

19) Neagoe figurează ca *fost* mare ban în divan la 1568.

20) Dobromir figurează ca *fost* mare ban în divane la 1570, 1572, 1574, 1576, 1579.

21) Primul soţ al Doamnei Stancăi.

22) Intr'un doc. din Sept. 1582 (colecţia G. D. Florescu) şi 15 Nov. 1583 (citat de general Vasiliu Năsturel în studiul său despre Năsturei, în Rev. de ist arheol. filol.). A fost ispravnic la zidirea mănăstirii Tutana şi este greşit confundat cu Mihai Viteazul de Gr. Tocilescu (An. Ac. Secţ. ist. Seria II, vol. VIII, p. 229.—Cf. Iorga, Contribuţii la istoria Munteniei, în An. Ac. Secţ. ist. Seria II, vol. 18, p. 50.—O fiică a lui, moare în zilele lui Mihnea Vodă Turcitu, 1577—1583 sau 1585—1591 (Iorga, Inscripţii, I. 214).

23) Era mort la 15 Aug. 1587 (An. Ac. l. c. 77). De rectificat în acest sens nota 1 de la pag. 21 a studiului meu «Banii şi caimacamii Craiovei».

24) Să fie identic cu «Andrei călugărul, carele am fost ban»? (cf. articolul meu Banii şi caimacamii, extras, p. 21 n. 5).

25) Hurmuzaki, XIV. 91.

26) Calotă este însă intitulat *fost* mare ban.

27) Se poate să nu fie Raţ sârbul (Vezi Sacerdoţeanu, în Arhivele Olteniei, ultimul număr). Găsesc şi eu pe «Giurgi» (Raţ), vel comis în divan 1603, vel vornic 1615 (Arhiva Gh. Gr Cantacuzino, p. 85. 205).

28) In prima, scurta, domnie a lui Radu Şerban.

29) Cf. Alex. A. Vasilescu, Oltenia sub Austriaci. Vol I. 1929.

Influenţele sârbo-bizantine în arhitectura bisericească din Oltenia

Incă dela închegarea temeinică a statului Românesc în veacul al XIV-lea, s'au stabilit între noi şi Sârbi puternice legături culturale şi sociale. Ele s'au accentuat în urma sfărâmării de către Turci a Statului lor, prin imigrările continue, în special în aceste ţinuturi.

Arta religioasă, pe care curentul de artă bizantină o impunea şi în Oltenia, nu putea scăpà neînrâurită de învăţătura pe care meşterii sârbi o aduceau. In părţile de unde aceştia veneau, fie Rascia, fie Macedonia, fie ţinutul mai apropiat al Moravei, lăcaşurile monastice erau de mult ajunse la o strălucită înflorire artistică.

Atunci când locul modestei biserici de lemn a trebuit să-l ia biserica domnească din zid şi piatră, este lesne de înţeles că cei dintâi folosiţi vor fi meşterii sârbi, numeroşi în ţară, şi cari se îndemânau să ridice astfel de construcţiuni.

Era firesc ca în lucrul lor să reamintească procedeele de construcţiune ale ţării de unde veneau.

Ei întocmesc nu numai planul, dar ridică şi clădirea, o zăgrăvesc, sapă în piatră pizania şi dăltuesc chenarul uşilor şi ferestrelor.

Cu toate unele transpuneri, nu va fi vorba de copieri servile ale creaţiunilor lor de artă. Adausurile şi eliminările pe care le-au impus împrejurările de loc şi cerinţele noastre cultuale; interpretările noi pe care le-am poruncit procedeelor aduse, au dat naştere unor monumente cu înfăţişare aparte şi care mai târziu vor evolua, statornicindu-se în tipuri arhitectonice ce ne sunt proprii, şi care nu se pot confunda nici cu acelea ce le servise de îndreptar, şi nici cu altele de aiurea.

Arhitectura bisericească din Oltenia va sta sub influenţa sârbo-bizantină dealungul veacului XIV, XV şi XVI, cu ecouri în planul construcţiilor şi în veacurile următoare. Ea prezintă un caracter deosebit de cel desvoltat în Muntenia sub influenţa bizantină din Bulgaria, sau de cel afirmat în Moldova sub dubla influenţă bizantină-occidentală.

Pentru învederarea influenţelor sârbo-bizantine aici, vom urmări în fiecare epocă împrumuturile caracteristice, în monumentele mai de seamă.

Un rol precumpănitor, nu numai în aşezarea bisericească a veacului al XIV-lea, dar şi în construcţiile religioase ce se înalţă în Oltenia, îl îndeplineşte călugărul cărturar Nicodim, din Prilep.

El a adus, pe lângă un larg spirit de organizare şi o mare râvnă de zidítor. Învăţătura meşteşugului acesta o primise la Muntele Athos, unde arta bizantină căpătase o nouă strălucire.

Primele stăvilare de credinţă ortodoxă ridicate de Nicodim în Oltenia sunt: *Vodiţa* şi *Tismana.*

Nu poate fi nici o îndoială că meşterii cari au ajutat la ridicarea lor, erau sârbi.

Pentru Vodiţa, aceasta reese lămurit din chrisovul ei de fundaţie, care spune că a fost înălţată cu cheltuiala Domnului Vladislav I, dar şi cu munca lui Nicodim şi a „fraţilor săi călugări" între anii 1364—1373.

Din Vodiţa mai dăinuesc câteva ziduri.

Locul ei era în marginea Dunării, acolo unde apele pârâului Sfânta se varsă în Vodiţa.

Tipul arhitectonic se vede a fi fost al planului în cruce simplă, fără abside, de dimensiuni reduse.

Poate că avea şi un turn-clopotniţă, ca la Tismana, creaţiune ce va deveni ulterior caracteristică bisericei oltene şi care s'a susţinut a fi de origină occidentală. Noi îl socotim tot de inspiraţie sârbească, ivit acolo prin înrâuriri catolice.

Il întâlnim dealtfel la Zica, construită la începutul veacului al XIII-lea în Rascia.

Materialul întrebuinţat la Vodiţa a fost: piatră de râu, cărămidă şi mortar de var. Singurul ornament exterior pare a fi fost un brâu din colţi de piatră eşind înafară, element decorativ care va fi reluat peste un veac şi jumătate la Curtea de Argeş în formă de frânghie răsucită, sau îmbrăcat în frunze ca o ghirlandă, la Hurezi, ornament necunoscut artei bizantine în ţinuturile sub a căror influenţă am stat.

Chrisovul Vodiţei pomeneşte şi de zugrăvirea ei, care va fi fost în culori de apă pe tencuială proaspătă, după meşteşugul frescei, care înlocuise mozaicul încă din secolul al XIII-lea, nu numai la Athos şi în Serbia, dar şi în toate celelalte centre provinciale de artă bizantină.

Tot cu cheltuială domnească şi în stilul Vodiţei, dar de proporţiuni mai mari, Nicodim a ridicat la câţiva ani în urmă Mănăstirea Tismana din munţii Gorjiului. Ea s'ar fi început tot de Vladislav Vodă şi s'ar fi terminat la 1385.

Nu s'ar putea preciza cum se înfăţişa mănăstirea în veacul al XIV-lea, căci la 150 de ani dela zidirea ei, Radu Paisie a trebuit să o refacă din temelie (1542).

Dacă planul a fost păstrat, unele elemente pe care vremea aceea şi le însuşise, au intrat neapărat în clădirea înoită, care a suferit şi alte prefaceri în decursul vremei.

După înfăţişarea murală ce ni s'a păstrat şi care pare

a da chipul primei construcţiuni, Tismana era zidită din piatră şi cărămidă, cu naosul prevăzut cu abside, cu trei turle octogonale, iar altarul terminat cu absideolele proscomidiei şi diaconiconului, aşa cum îl vom întâlni peste două veacuri şi la necropola Craioveştilor dela Bucovăţ.

La Tismana îşi face apariţia pentru întâia oară, în construcţiile bisericeşti oltene, planul cruciform treflat. El fusese adoptat de şcoala sârbească din Morava dela mânăstirile athonite, unde se ivise ca o necesitate pentru locul stranelor călugăreşti.

Deacum înainte el se va îndatina definitiv şi la noi şi îl vom întâlni nu numai la Cozia, Bucovăţ, Hurezi, Bolniţa Mănăstirei Brâncoveni, Crasna, Surpatele, Rămeşti, etc., dar şi la alte construcţiuni de mai mică însemnătate artistică.

La sfârşitul aceluiaşi veac al XIV-lea (1386) Mircea cel Bătrân ridică, la intrarea în defileul muntos şi în marginea apelor Oltului, o altă mănăstire de dimensiuni mult mai însemnate ca celelalte două zidite de Nicodim: Mănăstirea *Cozia*.

Ea este de formă dreptunghiulară, cu pronaosul de proporţiuni destul de mari, cu o boltă înaltă semi cilindrică. Printr'o singură deschidere se pătrunde în naos, care are absidele rotunde în interior şi pentagonale la exterior. Deasupra patratului central se ridică turla pe baza principiului bizantin: pe patru arcuri în plin centru şi prin mijlocirea pendentivilor sferici, principiu care va fi adoptat ulterior la toate construcţiile bisericeşti oltene şi muntene. Turla este aşezată pe un tambur patrat ca pe un piedestal, împrumut sârbesc apărut prima oară în mănăstirile din Rascia şi care nu se întâlneşte în arta bizantină europeană. Nu este însă nici în Rascia o creaţiune sârbească, ci venită din Asia.

Cozia este zidită din blocuri de piatră virstată cu cărămidă, iar pereţii exteriori sunt despărţiţi în două zone printr'un dublu brâu de piatră.

Cine a fost arhitectul şi cine maistorii, nu se ştie.

Ceeace se poate hotărât afirma, este că şi această mănăstire stă sub influenţa sârbo-bizantină. Inrâurirea şcoalei dela Morava este covârşitoare. Prin adoptarea rozetelor ca element decorativ şi introducerea de pasări şi reptile în sculptura din jurul ferestrelor, se înfăţişează, acum pentru prima oară, un fel deosebit de înterpretare a detaliilor.

Modelul sârbesc de inspiraţie este Kruşevaţ.

Intâlnim şi unele elemente decorative armeneşti, însă este ştiut că ele intrase de mult în curentul de artă sârb, care ni le-a adus. De un reflex direct al acestei arte îndepărtate, în părţile oltene, nu se poate vorbi.

Dintre ornamente, numai rozeta va fi reluată ulterior şi în alte monumente religioase, însă desenul de împletitură va evolua într'unul din ramuri şi flori care va trece din Oltenia şi la bisericele munteneşti.

Deşi s'a susţinut că chenarele ferestrelor ar fi fost aşezate atunci când Brâncoveanu a înnoit biserica, felul ornamentului — împletituri ce se termină la arcul superior cu vulturi afrontaţi şi şerpi—vădeşte o netăgăduită influenţă sârbească, unele din aceste motive fiind chiar o reproducere aidoma a celor dela Kruşevaţ.

Influenţa sârbească în decorul sculptat încetează în epoca lui Matei Basarab, când îşi fac loc influenţe gotice ce vor stărui până în epoca brâncovenească, când profilele gotice sunt înlocuite cu elemente florale, târzie reminiscenţă a renaşterei italiene.

Tot de caracter sârbo-bizantin trebue să fi fost în veacul următor mănăstirea *Bistriţa* din Vâlcea, a fraţilor Craioveşti, despre care dacă nu avem date arhitectonice sigure, avem numele celor ce au zidit-o. Ei sunt trecuţi în chrisovul de fundaţie, şi sunt: Dobromir, Dumitru şi Chirtop.

S'a presupus că sunt meşteri români, formaţi în ţară. Inclinăm să credem că sunt tot sârbi. Argumentul că arhitectura sârbească era acum în decadenţă, nu este hotărâtor. Meşterii nu dispăruseră şi nici procedeele nu se pierduse.

Craioveştii de altfel sunt cunoscuţi pentru strânsele lor legături cu Sârbii. Bistriţa a fost un focar de învăţătură sârbească şi primul ei egumen a fost un sârb. Tot din ţara sârbească el a adus şi moaştele sfântului Grigore Decapolitul, pe care le-a aşezat în mănăstirea de curând ridicată.

Iar atunci când în a doua jumătate a secolului al XVI-lea Stepan, Banul cel Mare al Craiovei, din neamul acesta vestit, îşi zideşte la *Bucovăţ* necropola, ea se va ridica dacă nu de meşteri sârbi — nu avem date în această privinţă —, dar netăgăduit în acelaş stil în care se zidise Vodiţa, Tismana, Cozia şi poate şi Bistriţa.

Vechiul Bucovăţ, în marginea Jiului, lângă Craiova, este o construcţiune în plan treflat caracteristică prin micimea şi îngustimea lui şi care trebue pusă în legătură cu reducerea circonferinţei cupolei.

Materialul întrebuinţat este: piatra şi cărămida. Exteriorul este lucrat după chipul bizantin prin rânduirea cărămizilor în câte trei rânduri orizontale, întretăiate la egale distanţe de câte două cărămizi aşezate vertical.

Brâul care desparte cele două rânduri de arcade oarbe, este format din două rânduri de cărămizi aşezate în zimţi de ferestrău.

Sunt de remarcat absideolele altarului, care reamintesc

pe cele dela Tismana. Bucovățul avea și un turn de intrare care însă s'a prăbușit cu malul mâncat de apele Jiului, dar amintirea lui ne-a păstrat-o descrierea lăsată de Macarie Patriarhul Antiochiei, care văzuse Bucovățul în anul 1659.

In sfârșit, pentru învederarea acelorași influențe sârbo-bizantine în Oltenia ,vom stărui puțin și asupra minunatului giuvaer de artă care este *Bolnița Coziei,* ridicată tot în a doua jumătate a secolului al XVI-lea în incinta mănăstirei Cozia, de către Radu Vodă Paisie (1542—1543).

Bolnița face și ea parte din categoria bisericilor treflate. Proporțiile ei sunt și mai reduse. Este lipsită de pronaos, iar naosul se leagă direct cu un pridvor boltit, ale cărui arcade nu se sprijină pe stâlpi sau coloane, ci pe ziduri groase străbătute de 6 deschideri.

Pridvorul apare cu acest monument pentru prima oară, nu numai în Oltenia, dar și în restul țărei. In secolul următor, și în special în epoca lui Matei Basarab, arhitectura religioasă va adopta în mod constant pridvorul deschis pe stâlpi și uniți la partea superioară prin arcade în formă de acoladă înaltă sau trilobată.

In epoca brâncovenească va lua o factură occidentală, cu coloane de piatră, cu bazele decorate cu foi de acantă și terminate cu capiteluri corintice, cum sunt cele dela Hurezi, sau răsucite și alte ori acoperite cu ghirlande de flori.

Pridvorul dela Bolnița Coziei, îl socotim tot de influență sârbească și era cunoscut monumentelor sârbești, cum este Vracovsnica din secolul al XV-lea și cum vor mai fi poate și altele.

Decorul exterior al Bolniței, de o frumusețe deosebită: piatră cioplită despărțită de două și trei rânduri de cărămizi orizontale și fiecare bloc închis apoi prin cărămizi așezate vertical, procedeu adoptat și la Sfântul Dumitru din Craiova, este technica bisericelor bizantine din secolele XV și XVI. Turla se înalță tot prin intermediul pendentivilor ca la Cozia, pe același tambur patrat. In pereții exteriori se vede locul rozetelor sculptate, care trebue să fi fost de factura celor dela Cozia, după cât se poate înțelege din înfățișarea bisericei redată în fresca din peretele naosului.

Deși s'a susținut și se crede încă de unii, că Bolnița Coziei ar fi un reflex al artei moldovenești, noi nu împărtășim această ipoteză.

Căci nici una din caracteristicele arhitecturale ale bisericelor moldovenești nu se întâlnesc aici. Nici brațul posterior al crucei, mai lung. Nici soclu, nici contraforți. Nici sistemul ingenios al dublilor pendentivi pentru susținerea turlei, soluțiune necunoscută și neadoptată de nici una din bisericele oltenești sau muntenești. Nici tamburul

stelat, pe una sau două baze, şi nici unul din elementele decorative care fac originalitatea stilului moldovenesc.

Preponderanţa curentului sârbo-bizantin în această epocă, aici în Oltenia, nu îngăduia apariţiunea altor înrâuriri.

Dar dovada că Bolniţa aparţine acestui curent, este că însuşi arhitectul ei a fost un sârb, după cum reese lămurit din inscripţia din pridvor, care pomeneşte numele ieromonahului Maxim „maistorul care a fost învăţător".

Şi zugravii — pe care greşit alţi cercetători ai artei noastre religioase îi socotesc pietrari — au fost tot sârbi: David şi cu fiul său Rudoslav, dela care ne-au rămas minunatele fresce ce se păstrează încă intacte, singurele în Oltenia din veacul al XVI-lea.

Pe planul şi principiile sârbo-bizantine se va mai construi şi în prima jumătate a secolului următor, monumente de o însemnătate artistică mai puţin accentuată, care vor evolua spre un stil unitar de biserică în epoca lui Matei Basarab. Influenţele sârbo-bizantine dispar pentru a face loc unor împrumuturi gotice, reduse însă numai la chenarele uşilor şi ferestrelor, împrumuturi ce vor fi şi ele înlocuite cu ale renaşterei italiene, în perioada de supremă înflorire a artei bisericeşti sub Brâncoveanu.

Ca încheere, bisericele olteneşti începând cu veacul al XIV-lea şi sfârşind cu veacul al XVI-lea, sufăr înfluenţa curentului de artă sârbo-bizantin în plan, în elemente arhitectonice (boltă, cupolă, tambur) şi în elemente decorative (chenare de uşi şi ferestre, rozete).

Sub aceiaşi influenţă rămâne şi fresca, atât ca dispozitiv al scenelor reprezentate, cât şi ca întrebuinţare de culoare.

I. B. Georgescu.

Aşezările evreeşti din Oltenia — după război (1920—1929 [1])

Cunoaşterea numărului şi aşezărilor minoritare, ni se impune pe zi ce trece; cu atât mai mult, socotim, când e vorba de numărul şi de răspândirea evreilor.

Fie-ne îngăduit să împrospătăm mai întâi câteva date şi fapte. Avem în Oltenia două categorii distincte de evrei: spanioli sau otomani (rit oriental) şi lehi (rit occidental)—în marea lor majoritate galiţieni. Cei dintâi vorbesc un jargon corupt din

1) Comunicare făcută la congresul de geografie din Craiova (Mai 1930). Datele folosite au fost culese prin posturile de jandarmi, primării, birourile de populaţie, Episcopia Râmnicului, comunităţi evreeşti, etc. Pentrucă au fost nepotriviri între datele primite, s'au făcut, de către subsemnatul, pe diferite căi, numeroase investigaţii. Cu toată seriozitatea controlului efectuat,

limba spaniolă, ceilalţi un jargon corupt din limba germană. Intre cele două ramuri a fost întotdeauna rivalitate şi dezbinare.

Se ştie că în anul 1494, toţi evreii din Spania, cari nu s'au convertit la creştinism, au fost expulzaţi din peninsulă; unii dintr'ânşii au ajuns şi pânăla noi. Aşa se explică prezenţa evreilor spanioli în Oltenia.

In ce priveşte evreii galiţieni, aceştia se ivesc în Muntenia pela sfârşitul secolului al 18-a. Trecerea lor se continuă şi se înteţeşte în secolul al 19-a, şi se face sub constanta şi puternica protecţie austriacă. După pacea dela Adrianopol, odată cu avântul comercial, sporesc şi imigrările. Trupele ruseşti de ocupaţie au adus, deasemeni, şi 'n Muntenia, numeroşi evrei polonezi.

Pânăla 1859, putem spune că nu erau aproape defel evrei stabiliţi la ţară, atât în Muntenia propriu zisă, cât şi 'n Oltenia. După anul 1860 au emigrat din Moldova în Muntenia, după toate probabilităţile, o massă însemnată de evrei—circa 50.000.

Această importantă emigrare se explică în primul rând prin importanţa economică ce-o capătă Bucureştii, capitala ţării, numaidecât după unirea Principatelor.

Numărul mai redus al evreilor din Muntenia, precum şi faptul că la 'nceput erau destul de numeroşi spaniolii, explică îndeajuns, credem, lipsa de măsuri restrictive din partea autorităţilor din principatul muntean. Numai în două rânduri se iau astfel de măsuri: în 1835 şi 'n 1849. In 1835, din ordinul Principelui Alexandru Ghica, nu se mai îngădue decât intrarea evreilor ce sunt în trecere, dovada urmând să se facă prin paşaport în regulă. La 1849, din ordinul Ministerului de Interne, nu se mai pot stabili la sate evrei, iar cei ce se găsesc stabiliţi mai demult, urmează să se mute în termen de 15 zile dela primirea înştiinţării.

Iată acum şi câteva cifre care glăsuesc, credem, îndeajuns. La recensământul făcut de austriaci în Oltenia (1734—35) nu se găsesc decât 4 capi de familie evrei, adică circa 16 suflete cu totul.

In ce priveşte Craiova noastră, la 1786 bunăoară, dupăcum se poate vedea din Anaforaua publicată în „Arhivele Olteniei" — numărul depe Mai-August anul trecut — nu erau decât vreo 10 capi de familie, adică 40 de suflete cel mult. Dintr'un hrisov dat în 1792 de Constantin Vodă Şutzu, rezultă că se găsea atunci în Craiova comunitate israelită.

Dintr'un act întărit de Constantin Alexandru Ipsilanti (1806) reese că era în anul menţionat, în Craiova, o „havră evreiască". Cimitir israelit se găsea probabil înainte de 1800.

La recensământul din 1831, Vâlcea, Gorjul şi Romanaţii —

---

nu credem totuşi ca cifrele la care ne-am oprit, în cele din urmă, să oglindească riguros exact realitatea. (O greutate specială la complectarea tabelelor: drepturile politice şi schimbarea numelui).

Am eliminat înadins unele calcule privind pe evrei, şi toate în legătură cu categoriile de stră ni, ca să nu ia proporţii articolul de faţă. In Buletinul Societăţii de Geografie, comunicarea se va publica însă complect.

două judeţe de munte şi unul de şes, — n'au evrei. Avem în Mehedinţi, la Cerneţi, 3 capi de familie (supuşi străini), 12 suflete adică, iar în Dolj, la Craiova, 82 capi de familie, dintre cari 37 cu supuşenie străină. In total, în Craiova, 328 de suflete. In toată Oltenia 340 de evrei numai.

La recensământul din 1838, Romanaţii încă n'au evrei; Vâlcea 2 capi de familie (fără protecţie străină); Gorj 1 (tot fără protecţie străină); Mehedinţi 13, dintre cari 3 cu protecţie străină, iar Dolj 114, dintre cari 27 supuşi străini. In toată Oltenia au fost găsiţi atunci circa 520 de evrei. La numărătoarea efectuată în 1860 s'au găsit, în toată Oltenia, 735 şi anume: în Vâlcea (R.-Vâlcei) 76 suflete; în Gorj (Tg.-Jiu) 21; în Mehedinţi 116 (101 în T.-Severin, 15 în Cerneţi); în Dolj 505 (în Craiova 495, iar în Calafat 10); în Romanaţi (Caracal) 17. Numărătoarea din 1860 nu indică evrei aşezaţi în sate.

La 1899, se găsesc 4577 de suflete, şi anume în:

Vâlcea	294
Gorj	69
Mehedinţi	825
Dolj	3266
Romanaţi	323

Repartizarea pe oraşe şi târguri este:

R.-Vâlcei	244
Drăgăşani	22
Oc. Mari	1
Tg.-Jiu	69
T.-Severin	815
Craiova	2891
Calafat	263
Caracal	211
Corabia	103

Aşezaţi în sate au fost găsiţi în:

Vâlcea	27
Mehedinţi	10
Dolj	112
Romanaţi	9

Singurul judeţ, la 1899, fără evrei în sate, este judeţul Gorj.

La ultimul recensământ ce s'a făcut înainte de război (1912) erau în Oltenia 5052 de evrei, dintre cari: rurali 139 bărbaţi şi 95 femei, iar urbani 2317 bărbaţi şi 2501 femei.

Prin urmare numărul lor, pentru tot acest interval de timp, a fost în continuă creştere. Intr'un veac şi jumătate au sporit de 285 de ori! In frunte stă constant Doljul; ultimul e judeţul Gorj.

Recensământul din 1912 înregistrează un plus apreciabil, cu toate consecinţele răscoalei din 1907.

Puţini dintre evreii olteni ar fi putut dovedi înainte de război, că sunt într'adevăr stabiliţi aci, de trei sau patru generaţii.

Privind o hartă a răspândirii lor [1]), îi găsim aşezaţi mai ales în oraşe, în porturile dunărene ori pela exploatările forestiere; fapt pe deplin explicabil, dealtminteri.

Şi acum să trecem la decada de după război (1920 - 1929) care şi face de fapt obiectul acestei comunicări.

In *1920* avem în *Mehedinţi,* ca element rural: 245492 de români; evrei nu sunt. Ca element urban: 35725 de români şi 813 evrei statornici, adică 2, 28 % sau 1 la 44 de români. La întreaga populaţie a judeţului, de 281217 români, 813 evrei statornici, adică 0, 289 % sau 1 evreu la 346 de români.

In *Gorj* ca element rural: 174270 români şi 3 evrei, adică 0, 001 % sau 1 evreu la 58090 români. Din cei 3 evrei 1 e statornic, adică ar reprezenta 0, 0006 % sau 1 la 174270 români; 2 sunt vremelnici, adică ar reprezenta 0, 001 % sau 1 ar veni la 87135 de români. Ca element urban 14404 români şi 35 evrei, adică 0,24 % sau 1 evreu la 412 români. Din cei 35 evrei 34 sunt stabili, adică ar reprezenta 0,24 % sau 1 la 424 de români; 1 e flotant, adică ar reprezenta 0, 007 % sau ar veni la 14404 români.

La întreaga populatie a judeţului de 188674 de români sunt 38 de evrei, adică 0, 020 % sau 1 la 4965 de români. Din cei 38 de evrei 35 sunt statornici. Aceştia ar reprezenta 0, 019 % sau ar veni 1 la 5391 de români. Restul de 3 au fost vremelnici. Vremelnicii ar reprezenta numai 0, 002 % sau ar veni 1 la 62891 de români.

In *Vâlcea,* ca element rural: 196144 de români şi 40 de evrei. Aceştia ar da un procent de 0, 02 % sau am avea 1 evreu la 4904 români. Din cei 40 de evrei numai 3 sunt statornici (0, 001 % sau 1 la 65381 români) şi 37 sunt vremelnici (0,02 % sau 1 la 5301). La categoria urban, 22101 români şi 134 de evrei (sunt toţi statornici). Aceştia ar da un procent de 0, 63 % sau ar veni 1 la 158 de români. La toată populaţia judeţului de 217345 români s'au găsit 174 de evrei. Aceştia ar veni 0, 08 % sau 1 la 1249 suflete româneşti. Din cei 174 de evrei, 137 sunt stabili (0,063 % sau 1 la 1586); flotanţi 37 (0, 017 % sau 1 la 6392 de români).

In *Romanaţi,* la rural: 209850 români şi 3 evrei statornici. Adică 0, 001 % sau 1 evreu la 69950 de români. La urban: 24884 români şi un total de 146 evrei (0, 60 % sau 1 la 170), dintre cari 141 statornici (0, 50 % sau 1 la 176) şi 5 vremelnici (0, 02 % sau 1 la 4977 români). La întreaga populaţie de 234734 de români, un total de 149 evrei (0, 06 % sau 1 la 1575); dintre cari: statornici 141 (0, 06 % sau 1 la 1665 de români), iar vremelnici numai 8 (0, 003 % sau 1 la 29342).

In *Dolj,* rural: 339000 români şi 15 evrei; ar veni 0,004 %

1) In Buletinul Soc. Geografice studiul va apărea cu toate hărţile şi diagramele.

sau 1 evreu la 22600 români. Din cei 15, statornici sunt 5 (0,0014 % sau 1 la 59880) iar vremelnici 10 (0, 002 % sau 1 la 33900.) La populaţia urbană de 74658 români au fost 2457 evrei (3, 29 %, 1 la 30 români); dintre cari, statornici: 2365 (3,16 % sau 1 la 31) şi 92 vremelnici (0, 12 % sau 1 la 809 români). La întreaga populaţie a judeţului de 413658 au fost 2472 de evrei (0, 59 % sau 1 la 167) dintre cari 2370 statornici (0,57 % sau 1 la 174 de români) şi 102 flotanţi (0,024 % sau 1 la 4050 români). Din cifrele citate se poate deduce (vom mai trage concluzii numai la ultimul an al seriei): în ce priveşte elementul rural, Mehedinţul n'are niciun evreu; urmează apoi în ordine crescândă: Romanaţii şi Gorjul — la fel — Dolj, Vâlcea. Numărul mai ridicat de evrei — stabili şi flotanţi — în Vâlcea, se explică prin exploatările forestiere ce se găsesc acolo. La categoria urban ordinea e următoarea:

Vâlcea întâiul — care fusese ultimul în ce priveşte populaţia rurală — apoi Gorjul prin urmare, ca puritate, două judeţe de munte; Romanaţi ca judeţ de şes; Mehedinţi cu puternica comunitate dela T.-Severin şi 'n sfârşit Doljul, cu puternicele şi vechile comunităţi dela Craiova şi Calafat.

In toată Oltenia au fost găsiţi în anul 1920, 1335628 de români, 150 de evrei flotanţi (0,011 % sau 1 la 8904 români), 3496 statornici (0, 26 % sau 1 la 382); în total 3646 de evrei, adică 0,27 %, 1 la 366 de români, sau 1 evreu la 6,604 km².

Faţă de cifra recensământului din 1734—35, o sporire a evreilor de 228 de ori.

Un minus apoi de 1406 suflete, faţă de cifra indicată de recensământul dinainte de război (1912).

In 1921, în *Mehedinţi*, la rural: 247339 români şi niciun evreu. La urban: 36553 români şi 852 evrei (statornici).

Aceştia, raportaţi la numărul românilor, ar reprezenta 2,33 % sau 1 la 43 de români.

La întreaga populaţie a judeţului, de 283892 români, avem 852 evrei; cu toţii sunt statornici; ar reprezenta 0, 300 % sau 1 la 333 de români.

In *Gorj*, rural: 175119 români şi 3 evrei, ceeace ar veni 0, 001 % sau 1 la 58373 de români. Din aceşti 3 evrei, 1 e statornic (0, 0005 % sau 1 la 175119), iar 2 sunt vremelnici (0,001 % sau 1 la 87559). Urban: 14551 de români şi 70 evrei (0, 48 % ori 1 la 208 români). Din acestia 69 sunt trecuţi la stabili (0,48 %, 1 la 211 români), iar 1 la vremelnici (0, 006 %, 1 la 14551). In întreg judeţul, 189670 români şi 73 de evrei (0, 038 % sau 1 la 2598 locuitori români). Din cei 73, statornici sunt 70 (0, 037 % sau 1 la 2710 români), iar vremelnici numai 3 (0, 002 % sau 1 la 63223).

In *Vâlcea* rural: 198390 români şi 48 evrei (0, 02 % sau 1 la 4133). Din aceştia, 3 statornici (0, 001 % sau 1 la 66130 de români) şi 45 vremelnici (0, 02 %, 1 la 4409 români). La

categoria urban: 22314 români şi 142 evrei. Vine 0, 64 % sau 1 la 157 români. Toţi aceşti 142 de evrei sunt statornici.

Pentru totalul populaţiei avem următoarele cifre: români 220704, evrei 190 (0, 08 % sau 1 la 1162). Statornici sunt 145 (0, 063 % sau 1 la 1522 români), iar flotanţi 45 (0, 20 % sau 1 la 4905 români).

In *Romanaţi*, ca populaţie rurală: 211627 de români şi 3 evrei cu totul (vremelnici), ceiace ar reprezenta 0, 001 % sau 1 la 71542 români. La urban 25442 români şi 244 evrei statornici, adică 0, 90 % sau 1 evreu la 104 români. In total 237069 români şi 247 evrei, reprezentând 0, 10 % sau 1 evreu la 960 români.

Din cei 247 evrei înregistraţi, 244 sunt statornici (0, 10 %, 1 la 972) iar 3 vremelnici (0, 0001 % sau 1 la 91023 de români).

In *Dolj*, la rural: 342490 români şi 15 evrei (0,004 % sau 1 la 22833 români), dintre cari 5 statornici (0,0014 % sau 1 la 68498 români) şi 10 vremelnici (0, 002 %, 1 la 34249 români).

La urban 75920 români şi 2647 evrei (3, 48 % sau 1 la 29). Din totalul evreilor, 2519 sunt statornici (3, 38 % sau 1 la 30 români) şi 128 flotanţi (0, 16 % sau 1 la 593 de români).

La întreaga populaţie de 418410 români avem 2662 de evrei (0, 63 % sau 1 la 157 români). Statornicii sunt în număr de 2524, adică ar reprezenta 0, 67 % sau ar veni 1 la 165 de români; vremelnici 138, ceiace-ar da în repartizare 0,033 % sau 1 la 3169 români.

In toată Oltenia în anul 1921 au fost găsiţi 1349745 români, 189 evrei flotanţi (0, 014 % sau 1 la 7139 români) şi 3835 statornici (0, 29 %, 1 la 352 români). In total 4024 evrei (0, 30 %, 1 la 335 români sau 1 la 5, 983 km²).

In *1922* avem în *Mehedinţi*, la rural: 249691 români şi nici un evreu. La urban 38681 români şi 942 evrei (statornici toţi). Ar reprezenta 2, 44 % sau 1 la 41 de români. La întreaga populaţie a judeţului românii se cifrează la 288372, iar evreii (statornici) la 942. Ar reveni la 0, 327 % sau 1 la 306 români.

In *Gorj*, rural: 177955 români şi 4 evrei (0, 002 %, 1 la 44489 români). Statornici 1 (0, 0005 %, 1 la 177955), vremelnici 3 (0,001 %, 1 la 59318 români). Urban: 14153 români şi 77 evrei (0, 54 %, 1 la 184 români).

Din aceştia, 76 statornici (0, 54 % sau 1 la 186 români) şi 1 flotant (0, 007 % sau 1 la 14153).

Pentru întreaga populaţie, 192108 români şi 81 evrei (0, 042 %, 1 la 2372 români). Statornici 77 (0, 040 % sau 1 la 2495 români); vremelnici 4 (0, 002 %, 1 la 48027 români).

In *Vâlcea*, rural: 203270 români şi 51 evrei (0, 025 % sau 1 la 3982 români). Statornici, din aceştia, 3 (0, 001 %, 1 la 67757 români), iar vremelnici 48 (0, 023 %, 1 la 4235 români). La urban: 22534 români şi 154 evrei (0, 68 %, 1 la 146 români). Sunt toţi statornici. La întreaga populaţie a judeţului, românii s'au

ridicat la 225804 suflete, iar evreii la 205 (0, 09 % sau 1 la 1102 români). Statornicii s'au cifrat la 157 (0, 07 %, 1 la 1438 români), iar vremelnicii la 48 (0, 02 % sau 1 la 4704 români).

In *Romanaţi*, la rural: 216014 români şi 2 evrei vremelnici (0, 0009 %, 1 la 108007 români).

La categoria urban, 25460 români şi 146 evrei (0, 57 %, 1 la 174 de români). Sunt toţi statornici. La întreaga populaţie românii sunt trecuţi cu 241474, iar evreii cu 148 (0, 06 %, 1 la 1632) Statornici 146 (0, 06 %, 1 la 1654 români), iar vremelnici 2 (0, 0007 %, 1 la 120237 români).

In *Dolj*, rural: 349154 români şi 18 evrei (0, 005 %, 1 la 19397 români). Din evreii menţionaţi, 5 sunt statornici (0, 0014 % sau 1 la 69830 de români), iar 13 flotanţi (0, 003 %, 1 la 26858 români). Urban: 84651 români şi 2552 evrei (3, 0 %, 1 la 34). Statornici 2422 (2, 86 %, 1 la 35 români), flotanţi 130 (0, 15 % sau 1 la 652 români). Pentru întreg judeţul 433805 români şi 2570 evrei (0, 59 %, 1 la 169 români). Numărul statornicilor e de 2427 (0, 56 % sau 1 la 172 români), iar al vremelnicilor 143 (0, 033 %, 1 la 2856 de români).

In toată Oltenia au fost găsiţi în anul 1922, 1381563 români, 197 evrei flotanţi (0, 014 %, 1 la 7013 români) şi 3749 statornici (0, 27 %, 1 la 368 români). Ca cifră de total 3946 evrei (0, 28 %, 1 la 350 români, sau 1 evreu la 6, 102 km²).

In *1923*, avem în *Mehedinţi*, la rural: 252464 români şi niciun evreu. La categoria urban 39055 români şi 1013 evrei (statornici). Aceştia reprezintă 2, 59 %, sau vine 1 la 39 români. La toată populaţia 291519 români şi 1013 evrei statornici (0, 347 %, 1 la 287 români).

In *Gorj*, rural: 179871 români şi 4 evrei (0, 002 %, 1 la 44968 români). 1 e statornic (0, 0005 %, 1 la 179871 români) şi 3 vremelnici (0, 001 %, 1 la 59957 români). Urban: 14992 români şi 86 evrei (0, 57 %, 1 la 174 români). Stabili sunt 85 (0, 57 % sau 1 la 176 români), iar flotanţi 1 (0, 006 %, 1 la 14992 români). La total 194863 români şi 90 evrei (0, 046 %, 1 la 2165 români). Statornici sunt 86 (0, 048 %, 1 la 2266 români), vremelnici 4 (0, 002 %, 1 la 48716 români).

In *Vâlcea*, rural: 206094 români şi 51 evrei (0, 024 %, 1 la 4041 români). Statornici sunt 3 (0, 001 %, 1 la 68698 români), iar vremelnici 48 (0, 023 % sau 1 la 4294 de români). La urban : 23246 români şi 157 evrei statornici (0, 66 %, 1 la 148). Nu-s flotanţi. Pentru total: 229340 români şi 208 evrei (0, 09 %, 1 la 1103 români). Statornicii sunt la număr 160 (0,07 % sau 1 la 1433 de români), iar vremelnicii 48 (0, 02 %, 1 la 4778 români).

In *Romanaţi*, rural: 218656 români şi 2 evrei vremelnici (0, 0009 %, 1 la 109328 români). Urban: 25701 români şi 157 evrei statornici (0, 611 %, 1 la 164 români). Total: 244357 români şi 159 evrei (0, 06 %, 1 la 1537 români). Statornici 157 (0, 06 % sau 1 la 1550), vremelnici 2 (0, 0008 %, 1 la 122178 români).

In *Dolj*, rural: 355825 români şi 16 evrei (0, 004 %, 1 la 22239 români). Statornici 7 (0, 001 %, 1 la 50932 români), vremelnici 9 (0, 002 %, 1 la 39536. La urban: 82136 români şi 2535 evrei (3, 08 %, 1 la 32 români); statornici 2404 (2, 92 %, 1 la 34) vremelnici 131 (0, 15 %, 1 la 627 români). Total: 437961 români, 2551 evrei (0, 58 %, 1 la 171 români). Statornici: 2411 (0, 55 %, 1 la 181 români); vremelnici: 140 (0, 03 %, 1 la 3128 de români). In toată Oltenia au fost găsiţi în anul 1923: 1398040 români, 194 evrei flotanţi (0, 013 % adică 1 la 7206 români), 3827 statornici (0, 28 % sau 1 la 365 români). In total 4021 evrei (0, 29 % sau 1 la 348 români; raportaţi la suprafaţă 1 la 5, 988 km².)

In *1924* avem în *Mehedinţi*, la categoria rural: 255515 români şi 3 evrei vremelnici (0,001 % sau 1 la 85172 români). La categoria urban, 39404 români şi 967 evrei statornici (2,45 %, sau 1 evreu la 41 români). La toată populaţia judeţului: 294919 români şi 970 evrei (0,329 % sau 1 la 304). Statornici 967 (0,328 % sau 1 la 305), iar vremelnici 3 (0,001 % sau 1 evreu 98306 români).

In *Gorj*, ca element rural: 182990 români şi 1 evreu statornic, ceeace ar face 0,0005% sau 1 evreu la 182990 români. La categoria urban: 14502 români şi 63 evrei (0,43 %, adică 1 la 230 români). Statornici au fost găsiţi 62 (0,43 % sau 1 la 234), iar flotanţi 1 (0,007% sau 1 la 14502 români). La întreaga populaţie a judeţului, 197492 români şi 64 evrei (0,032 % sau 1 la 3086). Statornici 63 (0,032 sau 1 la 3135), iar vremelnici 1 (0,0005 % sau 1 la 197492 români).

In *Vâlcea*, rural: 204547 români şi 55 evrei (0,026 % sau 1 la 3719 români), Ca statornici 3 (0,001 %, adică 1 la 68182), iar ca vremelnici 52 (0,02 % sau 1 la 3934).

La categoria urban: 23622 români şi 173 evrei statornici (0,73% sau 1 la 137 români). La toţi locuitorii judeţului: 228169 români şi 228 evrei (0,09 % sau 1 la 1001 români). Statornici au fost găsiţi 176 (0,07 % sau 1 la 1296 români), iar vremelnici 52 (0,02% sau 1 la 4388).

In *Romanaţi*, la sate: 222904 români şi 6 evrei (0,003 % sau 1 la 37150 români). Statornici au fost 4 (0,002% sau 1 la 55726 români); vremelnici 2 (0,0009 % sau 1 la 111452 români). In oraşe 25948 români şi 164 evrei statornici (0,63 % sau 1 la 158 români). In total: 248852 români şi 170 evrei (0,06% sau 1 evreu la 1464 români. Statornici 168 (0,06 % sau 1 la 1481 români); vremelnici 2 (0,0008 % sau 1 la 124426 români).

In judeţul *Dolj*, la categoria rural: 358490 români şi 20 evrei (0,005 % sau 1 la 17924 români). Dintre evrei 8 sunt statornici (0,002 % sau 1 la 44811 români), iar 12 flotanţi (0,003 % sau 1 la 29040 români). La categoria urban: 93546 români şi 2568 evrei (2,70 % sau 1 la 36 români). Statornici au fost 2435 (2,50 % sau 1 la 38 români); iar vremelnici 133 (0,10 % sau 1 a 703 români). La toată populaţia judeţului: 452036 români şi

2588 evrei (0,57 %o sau 1 la 175 români). Statornici sunt 2443 (0,54 %o sau 1 la 185), iar vremelnici numai 145 (0,032 %o sau 1 la 3117 români). In toată Oltenia au fost găsiţi în anul 1924: 1421468 români, 203 evrei flotanţi (0,014 %o sau 1 la 7002 români) şi 3817 statornici (0,27 %o sau 1 la 372 români). In total 4020 evrei (0,28 %o, 1 la 353 sau 1 la 5,989 km²).

In *1925* avem în judeţul *Mehedinţi*, la rural: 259767 români şi 3 evrei vremelnici (0,001 %o sau 1 la 86589 români). La categoria urban: 39060 români şi 896 evrei (2,29 %o sau 1 la 44 români). Pentru elementul urban şi rural: 298827 români şi 899 evrei (0,301 %o sau 1 la 332 români). Statornici au fost găsiţi 896 (0,300 %o sau 1 la 333), iar vremelnici numai 3, adică 0,001 %o sau 1 la 99609 români).

In *Gorj*, ca element rural: 190022 români şi un singur evreu statornic (0,0005 %o sau 1 la 190022 români). Ca element urban: 14089 români şi 74 evrei (0,52 %o sau 1 la 190 români). Stabili sunt 73 la număr (0,52 %o sau 1 la 193), iar vremelnici 1 (0,007 %o sau 1 la 14089 români). Pentru element rural şi urban: 204111 români şi 75 evrei (0,036 %o sau 1 la 2721 români). Statornici au fost 74 (0,036 %o sau 1 la 2758); iar vremelnici 1 (0,0005 %o sau 1 la 204111 români).

In *Vâlcea*, la categorie rural: 209179 români şi 71 evrei (0, 033 %o sau 1 la 2946 români). Dintre evrei 3 sunt statornici (0 001 %o sau 1 la 69726 români), iar 68 vremelnici (0,03 %o sau 1 la 3076 români). La categoria urban: 23967 şi 173 evrei (0, 73 %o sau 1 la 138 români). Toţi sunt statornici. La total: 233146 români şi 244 evrei (0, 10 %o sau 1 la 956 români). Statornicii s'au cifrat la 176 (0, 07 %o sau 1 la 1325 români), iar vremelnicii la 68 (0, 029 %o sau 1 la 3429 români).

In judeţul *Romanaţi*, ca element rural: 225525 români şi 6 evrei (0, 003 %o adică 1 la 37687 români). Statornici au fost 4 (0, 002 %o sau 1 la 56381 români), iar vremelnici 2 (0, 0009 %o sau 1 la 111762 români. La element urban: 26170 români şi 169 evrei (0, 60 %o sau 1 la 155 români). Dintre evrei, 166 sunt trecuţi la statornici 0, 60 %o sau 1 la 158 români), iar 3 la vremelnici (0, 01 %o sau 1 la 8723 români). La total: 251695 români şi 175 evrei (0, 07 %o sau 1 la 1438 români). Dintre evrei 170 sunt statornici (0, 06 %o sau 1 la 1481 români), iar vremelnici 5 (0, 002 %o sau 1 la 50339 români).

In judeţul *Dolj*, la element rural: 364859 români şi 23 evrei (0, 006 %o sau 1 la 15872 români). Dintre cei 23 evrei 8 sunt statornici (0, 002 %o sau 1 la 45607 români), iar 15 vremelnici (0, 004 %o sau 1 la 24323 români). La element urban, 96374 români şi 2689 evrei (2, 79 %o sau 1 la 36 români). Statornici au fost găsiţi 2557 (2, 60 %o sau 1 la 38 români), iar vremelnici 132 (0, 10 %o sau 1 la 730). Pentru element rural şi urban: 461233 români şi 2712 evrei (0, 58 %o sau 1 la 170 români). Statornici au fost 2565 (0, 55 %o sau 1 la 179 români), iar vremelnici 147 (0, 031 %o sau 1 la 3138 români). In toată Oltenia deci, au fost

găsiţi în anul 1925: 1449012 români, 224 evrei flotanţi (0, 015 %
sau 1 la 6468 români) şi 3881 evrei statornici (0, 27 % sau 1
la 373 români). Totalul evreilor este de 4105 (0, 28 %, 1 la 353
sau 1 la 5, 865 km. [2]).

In anul *1926* avem în judeţul *Mehedinţi*: 268281 români în
sate şi 3 evrei vremelnici (0, 001 % sau 1 la 89427 români). In
oraşe 38977 români şi 667 evrei statornici (1,71 % sau 1 la 58
români). In totul 307258 români şi 670 evrei (0, 218 % sau 1 la
458 români). Din care 667 statornici (0, 217 % sau 1 la 460 ro-
mâni), iar 3 vremelnici (0, 001 % sau 1 la 102419 români).

In judeţul *Gorj*, la rural: 193237 români şi 4 evrei (0, 002 %
sau 1 la 48309 români). Statornici 1 (0,0005 % sau 1 la 193237
români), iar vremelnici 3 (0,001 % sau 1 la 64412 români). La
urban: 14319 români şi 55 evrei (0,39 % sau 1 la 260). Stabili
au fost găsiţi 54 (0, 37 % sau 1 la 265 români), iar vremelnici 1
(0,006 % sau 1 la 14319 români). La rural şi urban: 207556 ro-
mâni şi 59 evrei (0,028 % sau 1 la 3518 români). Statornici sunt
55 (0, 026 % sau 1 la 3774 români), iar vremelnici 4 (0,002 %
sau 1 la 51889 români).

In *Vâlcea*, pentru categoria rural: 215656 români şi 84
evrei (0,039 % sau 1 la 2567 români). Statornici sunt trecuţi 3
(0,009 % sau 1 la 71885 români), iar vremelnici 81 (0,03 % sau
1 la 2662 români). La element urban: 23303 români şi 173 evrei
statornici (0,73 % sau 1 la 135). Pentru ambele categorii (rural
şi urban): 238959 români şi 257 evrei (0,10 % sau 1 la 929).
Statornici 176 (0,07 % sau 1 la 1358 români), iar flotanţi 81
(0,03 % adică 1 la 2950 români).

In *Romanaţi*, la rural: 232110 români şi 6 evrei (0,003 %
sau 1 la 38685 români). Dintre evrei 4 sunt statornici (0,008 %
sau 1 la 58027 români), iar 2 vremelnici (0,0009 % sau 1 la
116055 români). La urban: 27968 români şi 167 evrei (0,60 %
sau 1 la 167). Statornici 164 (0,60 % sau 1 la 171 români), iar
vremelnici 3 (0,01 % sau 1 la 9323 români). Pentru total:
260078 români şi 173 evrei (0,06 % sau 1 la 1503 români). Sta-
tornici 168 (0,06 % sau 1 la 1548 români), iar vremelnici 5
(0,001 % sau 1 la 52016 români).

In *Dolj*, pentru rubrica rural: 383036 români şi 17 evrei
(0,005 % sau 1 la 22532 români). Statornici 8 (0,002 % sau 1 la
47879 români), iar vremelnici 9 (0,002 % sau 1 la 42559 români).
La urban: 99446 români şi 2758 evrei (2,70 % sau 1 la 35
români). Statornici 2620 (2,6 % sau 1 la 38), iar vremelnici 138
(0,10 % sau 1 la 721). Ca total: 482482 români şi 2775 evrei
(0,59 % sau 1 la 174). Dintre evrei 2628 statornici (0,51 % sau
1 la 183), iar vremelnici 147 (0,03 % sau 1 la 3282 români).
In toată Oltenia au fost în anul 1926: 1496333 români, 240
evrei flotanţi (0,016 % sau 1 la 6235 români) şi 3694 statornici
(0,24 % sau 1 la 405 români). In total 3934 evrei (0,26 % sau
1 la 380 români, sau 1 la 6,120 km. [2]).

In *1927* au fost în județul *Mehedinți*, pentru rural: 271890 români și 3 evrei vremelnici (0,001 %₀ sau 1 la 90630 români).

Pentru urban 39285 români și 560 evrei statornici (1,43 %₀ sau 1 la 70 români). La total: 311175 români și 563 evrei (0,180 %₀ sau 1 la 553 români). Statornici au fost 560 (0,179 %₀ sau 1 la 556 români), iar vremelnici 3 (0.001 %₀ sau 1 la 103725 români).

In *Gorj*, pentru element rural: 193376 români și 4 evrei (0, 002 %₀ sau 1 la 48344 români) statornici 1 (0,0005 %₀ sau 1 la 193376 români), vremelnici 3 (0,001 %₀ sau 1 la 64459 români). La element urban: 13672 români și 48 evrei (0,35 %₀ sau 1 la 285 români). Stabili 47 (0,34 %₀ sau 1 la 291 români), iar flotanți 1 (0,007 %₀ sau 1 la 13672 români).

Ca total: 207048 români și 52 evrei (0,025 %₀ sau 1 la la 3982 români), dintre cari 48 statornici (0,025 %₀ sau 1 la 4314 români), iar vremelnici 4 (0,002 %₀ sau 1 la 51762 români).

In *Vâlcea*, categoria rural: 215941 români și 99 evrei (0,45 %₀ sau 1 la 2180 români). Statornici 3 (0,001 %₀ sau 1 la 71980 români), iar vremelnici 96 (0,043 %₀ sau 1 la 2245 romani). La urban 24767 români și 184 evrei statornici (0,74 %₀ sau 1 la 134 români). La total 240708 români și 283 evrei (0,11 %₀ sau 1 la 851 români). Dintre evrei, 187 statornici (0,077 %₀ sau 1 la 1287 români), iar vremelnici 96 (0,039 sau 1 la 2507 români).

In *Romanați*, la rural: 234442 români și 6 evrei (0,002 %₀ sau 1 la 39073). Statornici 4 (0,002 %₀ sau 1 la 58610 români), iar vremelnici 2 (0,0009 %₀ sau 1 la 117221 români). La urban 28216 români și 173 evrei (0,60 %₀ adică 1 la 163). Statornici 170 (0,60 %₀ sau 1 la 166), iar vremelnici 3 (0,01 %₀ sau 1 la 9405). Pentru total 262658 români. Și 179 evrei (0,07 %₀, adică 1 la 1467 români). Statornici 174 (0,06 %₀ sau 1 la 1509 români), iar vremelnici 5 (0,001 %₀ sau 1 la 52532 români).

In județul *Dolj*, la rubrica rural: 385023 români și 23 evrei (0, 007 %₀ sau 1 la 16783 români). Statornici 11 (0,002 %₀ ori 1 la 35002 români), iar vremelnici 12 (0, 003 %₀ sau 1 la 32085 români).

Pentru element urban: 98186 români și 2761 evrei (2, 80 %₀ sau 1 la 36). Statornici au fost găsiți cu totul 2629 (2, 60 %₀ sau 1 la 38 români), iar vremelnici 132 (0, 13 %₀ sau 1 la 744 români). Pentru ambele categorii: 483209 români și 2784 evrei (0, 51 %₀ sau 1 la 175 români). Statornici 2640 (0, 50 %₀ sau 1 la 183), iar flotanți 144 (0, 03 %₀, adică 1 la 3356 români).

In toată Oltenia au fost la 1927: 1504798 români, 252 evrei flotanți (0, 017 %₀ sau 1 la 5971 români) și 3609 statornici (0, 24 %₀ sau 1 la 417 români). Cu totul 3861 evrei (0, 25 %₀, 1 la 390 români sau 1 la 6, 236 km²).

In *1928* avem în județul *Mehedinți*, la element rural: 275035 români și 3 evrei vremelnici (0, 001 %₀ sau 1 la 91678 români). La urban: 40408 români și 693 evrei statornici (1, 71 %₀ sau 1 la 58 români). La total 315443 români și 696 evrei (0, 220 %₀

sau 1 la 453 români). Dintre evrei, 693 statornici (0, 219 %o sau 1 la 155), iar vremelnici 3 (0, 001 %o sau 1 la 105148 români).

In *Gorj*, rural: 196337 români şi 4 evrei (0, 002 %o sau 1 la 49084 români). Statornici 1 (0, 0005 %o sau 1 la 196337 români) şi vremelnici 3 (0, 001 %o, ori 1 la 65446 români). La urban 14327 români şi 45 evrei (0, 32 %o sau 1 la 318.) Statornici 44 (0, 31 %o sau 1 la 326 români) şi flotanţi 1 (0, 005 %o sau 1 la 14327 români).

In totul 210664 români şi 49 evrei (0, 019 %o sau 1 la 4299 români). Dintre evrei 45 sunt statornici (0, 018 %o sau 1 la 4681 români), iar 4 vremelnici (0, 002 %o sau 1 la 52666 români).

In *Vâlcea*, la rural: 21 445 români şi 89 evrei (0, 040 %o sau 1 la 2454 români). Statornici 3 (0, 001 %o sau 1 la 72815 români), iar vremelnici 86 (0,039 %o sau 1 la 2540). La urban: 24736 români 189 evrei statornici (0, 76 %o sau 1 la 131 români). La total: 243181 români şi 278 evrei (0, 11 %o, adică 1 la 878 români). Statornici au fost 192 (0,079 %o sau 1 la 1214 români), iar vremelnici 86 (0, 035 %o sau 1 la 2828 români).

In *Romanaţi*, la rural: 237673 români şi 6 evrei (0,003 %o adică 1 la 39612 români). Statornici 4 (0, 002 %o sau 1 la 59418 români), iar vremelnici 2 (0, 0009 %o adică 1 la 118836 români). La element urban: 28793 români şi 175 evrei statornici (0,60 %o adică 1 la 165 români). Pentru total: 266466 români şi 181 evrei (0, 07 %o adică 1 la 1472 români). Statornici 179 (0, 06 %o sau 1 la 1488 români), iar flotanţi 2 (0, 0007 %o sau 1 la 133233 români).

In *Dolj*, pentru categoria rural: 393078 români şi 21 evrei (0, 006 %o sau 1 la 18718 români). Evrei statornici 11 (0, 003 %o, adică 1 la 35734 români) şi vremelnici 10 (0, 003 %o sau 1 la 39308 români). La urban: 101767 români şi 2844 evrei (2, 79 %o adică 1 la 36). Dintre evrei 2721 statornici (2, 65 %o sau 1 la 37) şi 123 vremelnici (0, 11 %o adică 1 la 828 români). La total 494845 români şi 2865 evrei (0, 59 %o sau 1 la 173 români). Dintre evrei 2732 statornici (0, 58 %o sau 1 la 181, iar 133 vremelnici (0, 03 %o sau 1 la 3728 români). In toată Oltenia se aflau la 1928: 1530599 români, 228 evrei flotanţi (0, 015 %o sau 1 la 6713 români) şi 3841 statornici (0, 25 %o sau 1 la 399 români). In totul 4069 evrei (0, 27 %o, 1 la 377 români sau 1 la 5, 917 km²).

Insfârşit în anul *1929* avem în judeţul *Mehedinţi*, la rural: 278084 români şi nici un evreu. La urban 40607 români şi 604 evrei statornici (1, 49 %o adică 1 la 67). La totalul populaţiei, 318691 români şi 604 evrei statornici (0, 189 %o, adică 1 la 528 români).

In *Gorj*, la rural: 199098 români şi un evreu statornic (0, 0005 %o adică 1 la 199098 români). La urban 14628 români şi 39 evrei (0, 20 %o, adică 1 la 375). Stabili 38 (0, 109 %o, adică 1 la 385), iar flotanţi 1 (0, 07 %o sau 1 la 14628 români). La total 213726 români şi 40 evrei (0, 019 %o adică 1 la 5343 români). Sta-

tornici au fost cu totul 39 (0, 018 % sau 1 la 5480 români), iar flotanți 1 (0, 0004 %, adică 1 la 213726 români).

In *Vâlcea*, ca element rural: 219805 români și 106 evrei (0, 048 % sau 1 la 2074 români). Statornici 3 (0,001 % adică 1 la 73268 români), iar vremelnici 103 (0,046 % ceeace ar veni 1 la 2134 români). La urban: 25805 români și 225 evrei statornici (0,87 % sau 1 la 115 români). In totul: 245610 români și 331 evrei (0, 13 %, 1 la 742 români). Statornici 228 (0,093 %, adică 1 la 1077 români și 103 vremelnici (0,04 %, adică 1 la 2384 români).

In *Romanați*, la rural: 241968 români și 10 evrei (0,004 %, adică 1 la 24196 români). Statornici 4 (0, 001 % sau 1 la 60492 români), iar vremelnici 6 (0, 002 % sau 1 la 40328 români). La urban: 29344 români și 187 evrei statornici (0,63 % sau 1 la 157 români , In total 271312 români și 197 evrei (0,07 % adică 1 la 1377). Statornici 191 (0,07 % sau 1 la 1420 români) și vremelnici 6 (0,002 % sau 1 la 45219 români).

In *Dolj*, la rural: 396152 români și 23 evrei (0,005 % sau 1 la 17224 români). Evrei statornici 11 (0,002 % sau 1 la 36014 români), iar vremelnici 12 (0,003 % sau 1 la 33013 români). La urban: 104185 români și 2844 evrei (2,72 % sau 1 la 37 români). Statornici 2717 (2,59 % sau 1 la 38), iar vremelnici 127 (0,10 % sau 1 la 820). In total 500337 români și 2867 evrei (0,50 % sau 1 la 175). Statornici 2728 (0,50 % sau 1 la 183), iar vremelnici 139 (0,02 % sau 1 la 3599).

In toată Oltenia au fost găsiți în anul 1929: 1549676 români, 249 evrei flotanți (0,016 % sau 1 la 6223 români) și 3790 statornici (0,24 % sau 1 la 409 români). Cu totul 4039 evrei (0,26 %, 1 la 384 români, sau un evreu la 5,961 km²).

Se poate deduce din cifrele înșirate: Mehedințul n'are nici un evreu stabilit la țară; vin apoi în ordine: Gorj, Romanați, Dolj, Vâlcea. Față de 1920 tot Mehedințul e întâi, iar Vâlcea, cu exploatările forestiere, ultimul. In ce privește populația urbană, Doljul, cu comunitățile dela Craiova și Calafat e întâiul; vin apoi Mehedinți, Vâlcea, Romanați, Gorj. Ca și'n 1920 Doljul stă în frunte, iar Vâlcea ocupă acum locul al treilea.

Față de 1920, numărul evreilor raportat la populația română ar fi în descreștere (o diferență de o sutime: 0,27 % în anul 1920, 0,26 % în anul 1929).

Față de cifra înregistrată la 1912 (5052 de evrei) am avea o diferență de 1013 suflete, iar față de cifra recensământului din 1899, o diferență de 538 suflete. Față de 1734—35 o sporire a populației evreești de 252 de ori.

Câteva constatări acum, pe județe, pentru întreaga perioadă de zece ani.

In *Mehedinți*, populația rurală, românească, e în continuă creștere. Minimum e în anul 1920 (245492), iar maximum în 1929 (278084). Creșterea cea mai importantă se înregistrează în 1926 (8514 suflete în plus față de 1925).

Nu sunt evrei statornici. Vremelnicii apar în 1924 şi se menţin constant (3 la număr) până 'n 1928.

In 1929 nu mai sunt înregistraţi. Au fost găsiţi la fabrica de spirt din Băltane.

Pentru categoria urban se constată o creştere regulată la populaţia românească, până 'n anul 1925. In anii 1925, 26 şi 27, o descreştere faţă de cifra indicată pentru anul 1924. Creştere apoi în anii 1928 şi 29. Minimum îl avem în 1920 (35725 suflete), iar maximum în 1929 (40607 suflete). Nu se găseşte, în cei zece ani de cercetări, niciun evreu flotant. Statornicii sunt în creştere până 'n 1924. Intre anii 1924 şi 1927 inclusiv, treptată descreştere. In 1928 creştere, în 1929 iar descreştere. Minimum avem în 1927 (560 suflete), maximum în 1923 (1013 suflete).

Pentru întreaga populaţie a judeţului: elementul românesc în creştere continuă. Minimum în 1920 (281217 suflete), maximum în 1929 (318691 suflete). Creşterea cea mai importantă, cum era de aşteptat, a fost înregistrată în anul 1926 (8431 suflete în plus faţă de 1925). Evreii merg crescând până 'n 1924. Descreştere în: 1924, 25, 26 şi 27. Creştere în 1928, descreştere în anul 1929. Minimum înregistrat în 1927 (563), maximum în 1923 (1013 suflete). (Cifrele sunt valabile atât pentru totalul general al evreilor, cât şi pentru categoria total evrei statornici). Vremelnicii sunt cei înregistraţi la sate (apar în 1924, dispar în 1929).

In judeţul *Gorj*, populaţia românească rurală, e în continuă creştere. Minimum l-am avut în 1920 (174270), iar maximum în 1929 (199098). Sporul cel mai apreciabil în 1925 (7032 suflete în plus faţă de anul 1924); cel mai slab în 1927 (139 suflete în plus faţă de 1926). Avem un singur evreu statornic, înregistrat constant din 1920 până 'n 1929. E din oraşul Tg.-Jiu, statornicit înainte de război (1900), plugar şi meseriaş. Vremelnici avem 2 în 1920 şi 21; în 1922, 23, 26, 27 şi 28 aflăm 3. Nu sunt în 1924, 25 şi 29. Sunt veniţi din Bucureşti şi Bacău pentru exploatare de păduri. Cei 3 din Bucureşti au venit în 1926 şi au plecat în 1928 în Moldova. Cei din Bacău s'au întors acasă în 1923. La categoria urban, pentru români, constatăm: în 1921 creştere; în 22 descreştere; în 23 creştere; în 24 descreştere; în 25 încă descreştere; în 26 creştere; în 27 creştere; în 28 descreştere; în 29 creştere. Minimum în anul 1927 (13672); maximum în 1923 (14992). Un singur flotant pentru toată decada. Pentru stabili minimum în 1920 (34), maximum în 1923—când am constatat maximum şi pentru populaţia românească — (85).

Pentru ambele categorii: românii în continuă creştere. Minimum înregistrat în 1920 (188674), maximum în 1929 (213729 suflete). Pentru evrei vremelnici minimum în anii 1924, 25 şi 26 (1), maximum în anii 1922, 23, 26, 27 şi 28 (4 la număr). Pentru statornici minimum în 1920 (35), maximum în 1923 (86).

Pentru total evrei, minimum tot în 1920 (38), iar maximum tot în 1923 (90).

In *Vâlcea*, pentru elementul rural: românii în continuă creş-

tere, afară de anul 1924 când se înregistrează o scădere de 1547 suflete. Minimum l-am avut în anul 1920 (196144), maximum în 1929 (219805). Sporul cel mai simțitor în anul 1926 (6477 suflete față de anul anterior). Statornicii sunt numai 3 și rămân neschimbați pentru întreaga decadă. Din aceștia 3, unu e venit în 1910 ca exploatator de păduri; ceilalți 2, așezați între 1918—29, sunt comercianți.

La vremelnici avem minimum în 1920 (37), iar maximum în 1929 (103). Îi găsim la exploatările de păduri ca antreprenori și funcționari. Toți sunt veniți din vechiul regat.

La elementul urban constatăm: pentru populația românească minimum în anul 1920 (21201), iar maximum în 1929 (25805). Evrei vremelnici n'au fost. Pentru statornici minimum în 1920 (134); maximum în 1929 (225). Pentru ambele elemente (rural și urban) în județul Gorj, observăm la populația românească: minimum în 1920 (217345), iar maximum în 1929 (245610). Pentru evrei vremelnici minimum în 1920 (37), maximum în 1929 (103). Pentru statornici la fel: 1920 (137), 1929 (228). Pentru total deasemeni la fel: 1920 (174 suflete), 1929 (331 suflete).

In județul *Romanați*, pentru element rural, constatăm: populația românească într'o continuă creștere. Minimum 1920 (209850), maximum în 1929 (241968). Creșterea cea mai importantă e de înregistrat în anul 1926 (un plus de 6585 suflete) Evrei vremelnici avem dela 1922—1928 inclusiv: 2; în 1920 și 21: 3 iar în 1929: 6.

Statornicii (4 la număr) apar în 1924, și se mențin până în 1929.

Cei 4 evrei statornici sunt veniți din Craiova și sunt proprietari de moară. Evreii vremelnici sunt veniți în 1920 ca funcționari industriali. Unul pleacă la Slatina în 1922, așa că până în anul 1929, din cei veniți la 1920, rămân 2.

In ultimul an mai vin 4 din Cernăuți, ca funcționari ai Societății Creditul Extern din București. Sunt așezați în comuna Strejeștii de Jos.

La categoria urban, populația românească e în continuă creștere Minimum în 1921 (24884), maximum în 1929 (29344).

Evrei vremelnici avem 5 în 1920 și 3 în anii 1925, 26 și 27. In ceilalți ani n'au fost.

Pentru statornici minimum în 1920 (141) și maximum în 1922 (244).

Pentru categoriile urban-rural, românii sunt în continuă creștere. Minimum e în 1920 (234734), maximum în 1929 (271312). Pentru evrei vremelnici minimum în 1922. 23, și 24 (2), maximum în 1920 (8). Pentru evrei statornici minimum în 1920 (141), maximum în anul următor (244 suflete). Pentru totalul evreilor, minimum în 1922 (148), maximum în 1921 (247).

Insfârșit în județul Dolj, la element rural, observăm: românii sunt în continuă creștere. Minimum l-avem înregistrat în 1920 (339000), iar maximum în 1929 (396152). La evreii vremelnici,

minimum în 1923 şi 26 (9) iar maximum în 1922 (13). Evreii vremelnici sunt veniţi din Oltenia şi Moldova. Unul e arendaş, ceilalţi comercianţi. In plus avem în 1927 un jandarm, plecat tot în anul 1927 la Orhei. La statornici minimum în anii 1920, 21 şi 22 (5 la număr), iar maximum în anii 1927, 28 şi 29 (11 suflete). Statornicii sunt veniţi din Oltenia şi Moldova; ca îndeletnicire: meseriaşi şi comercianţi. La categoria urban, minimum l-avem în 1920 (74658), maximum în 1929 (104185 români). La evreii vremelnici, minimum în 1920 (92), iar maximum în 1926 (138 suflete). La statornici minimum în 1920 (2365), maximum în 1928 (2721).

Pentru ambele categorii, în judeţul Dolj, românii au fost în continuă creştere. Avem minimum în 1920 (413658), iar maximum în 1929 (500337).

La evreii vremèlnici, minimum în 1920 (102), maximum în anii 1925 şi 26 (147).

Pentru evreii statornici, minimum în 1920 (2370) iar maximum în anul 1928 (2732).

Pentru total evrei minimum în 1920 (2472), maximum în 1929 (2867 faţă de 2865 în 928).

In toată Oltenia, pentru întreaga decadă studiată (920—1929) populaţia românească e în continuă creştere. Minimum în 1920 (1335628), maximum în 1929 (1549676). La evreii vremelnici creştere, cu excepţia anilor: 1923, 28 şi 29.

Minimum e în anul 1920 (150); maximum în 1927 (252). La evreii statornici descreştere în anii: 1922, 24, 26, 27 şi 29.

Minimum în anul 1920 (3496), maximum în 1925 (3881).

Pentru total evrei, ambele categorii, descreştere în anii: 1922, 24, 26, 27 şi 29. Minimum înregistrat în anul 1920 (3646), maximum în 1925 (4105).

In privinţa evreilor spanioli, în toată Oltenia, avem astăzi foarte puţini în Caracal şi Tg. Jiu; ceva mai mulţi în Calafat; comunităţi puternice în T.-Severin şi Craiova. Nu sunt evrei spanioli în R.-Vâlcea, în Drăgăşani şi centrele rurale. Evreii de rit oriental (spaniolii) ar reprezenta cam 23 % din numărul evreilor de rit occidental.

Ca îndeletnicire, evreii târgoveţi s'ar putea împărţi — după numărul lor — în: comercianţi, funcţionari, meseriaşi şi liberi profesionişti.

In oraşe aproape toţi flotanţii sunt din ţinuturile alipite şi anume, în ordine, din: Transilvania, Bucovina, Basarabia. Unul singur a fost din Jugoslavia.

Scăderea numărului evreilor din Oltenia s'ar putea explica prin strămutarea multora—în special la Bucureşti—, prin împuţinarea pe deoparte a imigrărilor, iar pe de altă parte a naşterilor (Sterilitate şi naturală şi voită). Dacă n'ar fi fost nesiguranţa şi criza economică tot mai accentuată, masivele păduroase şi negoţul cu cereale ar mai fi atras, desigur, destui evrei.

In concluzie ultimă: Oltenia rămâne şi astăzi provincia cea mai curată (98 $^0/_0$ populaţie românească), ţinutul cu puţine şi în general puţin numeroase în alcătuirea lor, centre evreeşti [1]).

Ion Dongorozi.

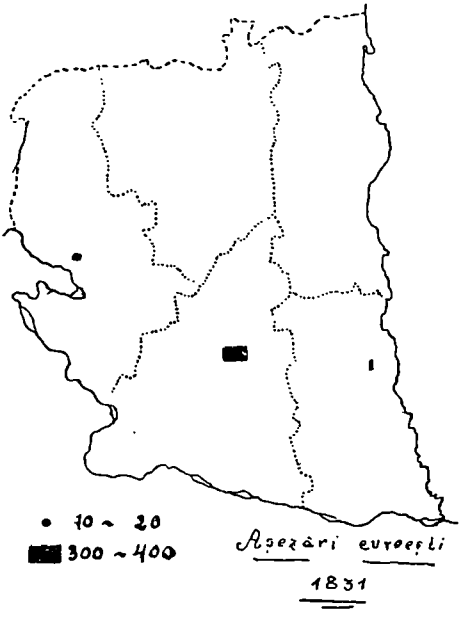

1) Să nădăjduim că recensământul ce se va efectua în toamna anului 1930 ne va da însfârşit, şi pentru acest colţ de ţară, date *exacte* şi *complecte*. Pe altă cale, oricâte eforturi s'ar face, hotărât, nu se pot căpăta. Te aştepţi oricând să ţi se răspundă: „Nu sunt acte", „lipsesc datele pentru anii....." „datele sunt aproximative", etc.

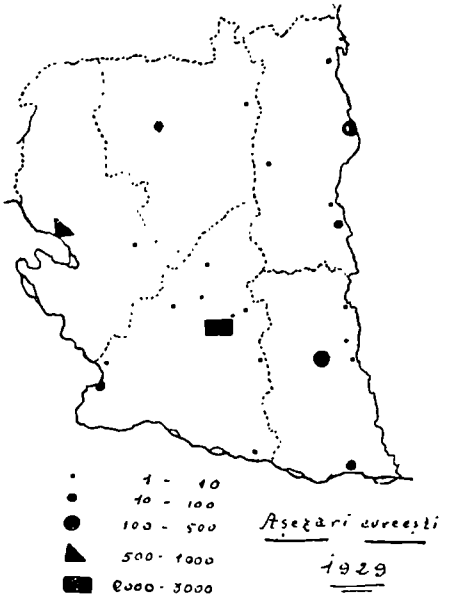

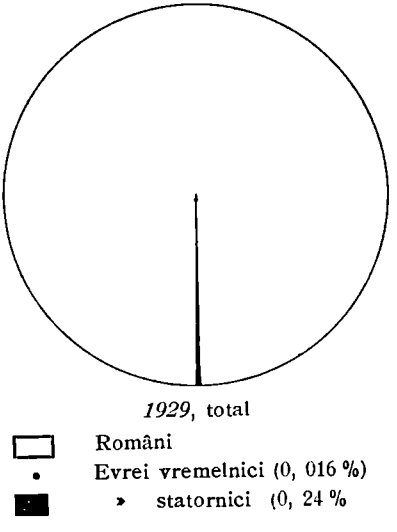

1929, total

Români

Evrei vremelnici (0, 016 %)

» statornici (0, 24 %

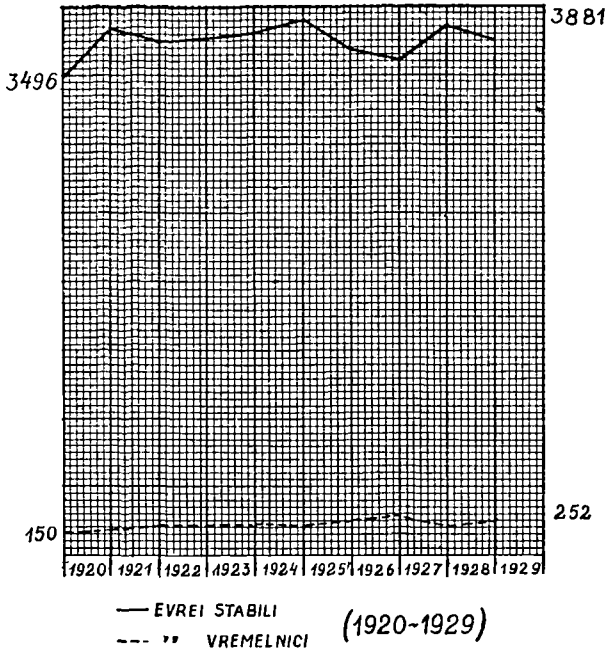
3881
3496
252
150
1920
1921
1922
1923
1924
1925
1926
1927
1928
1929
EVREI STABILI
" VREMELNICI
(1920~1929)

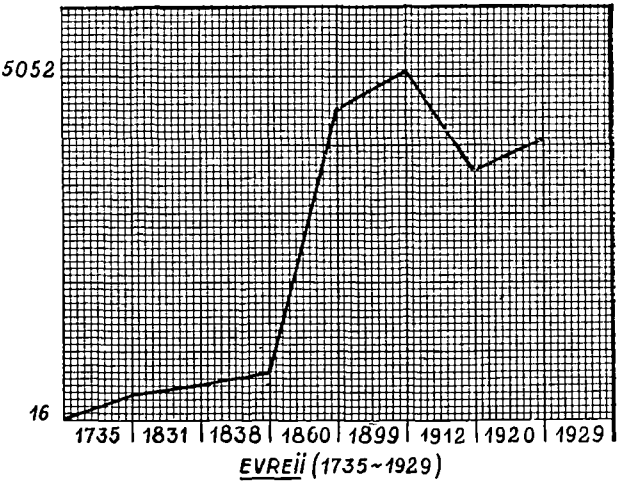
5052
16
1735
1831
1838
1860
1899
1912
1920
1929
EVREii (1735~1929)

Descrierea proectelor de fortificaţii

a Cetăţii dela Ţânţăreni, Casei Banatului din Craiova şi Casei lazaret dela Calafat (Vadul Diului), făcute de inginerul maior I. C. Weiss, în 17 August 1731.

Am arătat, că inginerul maior I. C. Weiss, a vizitat Oltenia şi, printr'un raport din 20 Iulie 1731, redactat în Sibiu, a arătat, ce mănăstiri şi locuri mai importante din acea provincie pot fi fortificate, anexând la raport: planuri şi prospecte[1]). Raportul a fost înaintat către directorul superior al Olteniei şi comandant al armatei din Oltenia şi Ardeal, generalul Francisc Wallis.

Dintre locurile propuse de inginerul maior I. C. Weiss, pentru a fi fortificate, generalul Francisc Wallis alege trei: Ţânţărenii, Casa Banatului din Craiova şi Casa lazaret dela Calafat (Vadul Diului).

In 17 August 1731, inginerul maior I. C. Weiss înaintează un alt raport, în care arată detaliat costul fortificaţiilor[2]).

Cetatea, ce urma să se facă la *Ţânţăreni,* costa:

Zidăria interioară a şanţului, 1650 stânjeni cubici a 15 fl.	24,750 fl.
Contrascarpa zidurilor şanţului, 1034 stânjeni a 15 fl.	15.510
Zidăria revelimirilor şi a şanţurilor lor, 1123 stânjini cubici a 15 fl.	16.845
Zidăria flancurilor, sub formă de cazemate şi a boltelor lor, 1988 stânjeni cubici a 15 fl.	29.820
Săpatul şi căratul pământului tuturor şanţurilor, 31250 stânjeni cubici a 1 fl.	31.250
Facerea valurilor şi a parapetelor, 7992 stânjeni patraţi a 1½ fl.	11.988
Ferăria, cuie, cheresteaua, scândurile şi toate celelalte rechisite	6.000
Total	140.163 fl.

Deoarece cetatea dela Ţânţăreni nu se putea face în timp de pace, conform păcii dela Pasarovit, inginerul maior I. C. Weiss este de părere, ca să se facă mai întâi cazărmi sau de cavalerie sau de infanterie, precum şi un depozit de proviziuni. Fortificaţia să nu aibă şanţ, ci numai palisade. Şanţul, larg de 3 sau 4 stânjeni lăţime, se putea face în timpul războiului de miliţie şi ţărani.

1) *Arhivele Olteniei,* VII (1928), p. p. 248—286.

2) Academia Română, *Manuscris german,* B. III. a. 199, f. f. 85—88

Spre a induce în eroare pe Turci, se mai propune ca boerii să construiască case acolo la Ţânţăreni[3]).

In ceeace priveşte fortificarea Casei Banatului şi a bisericii româneşti de alături a Sf. Dumitru din Craiova, inginerul I. C. Weiss arată, că s'a ales acel loc, deoarece este mai înalt de cât celelalte locuri din acel oraş. Dar întinderea locului ales, spre a fi fortificat, nu era aşa de mare, ca să se poată retrage acolo toţi boierii cu averile lor, în caz de războiu. Numai administraţia imperială şi câteva trupe de miliţii puteau să-şi găsească scăparea acolo în cazul unei năvăliri fără veste a Tătarilor.

Costul fortificaţiei nu era aşa de mare. Se urca numai la suma de 3250 fl. Palisadele urmau a fi făcute de locuitori. Fortificaţia avea să fie formată dintr'un şanţ, lucrat încetul cu încetul, şi palisade, fără multe umbre (ohne viele Ombrage)[4]).

La Calafat (Vadul Diului), era o casă lazaret pentru neguţători şi mărfurile lor. Ea era însă într'o stare foarte rea. Ceva mai mult, când se revărsa Dunărea, trecea apa peste ea. Deaceea se hotăreşte a se construi o nouă casă lazaret, mai bine aşezată şi mai folositoare, pe înălţimea unde odinioară a fost o veche întăritură romană, în faţa cetăţii turceşti Vidin.

Această casă lazaret avea să fie făcută în forma patrată a unei redute de piatră. Ea, în timpul războiului, avea să servească nu numai ca un depozit, ci chiar putea fi întrebuinţată ca un bun post în faţa Vidinului, după ce va fi fortificată. De acolo se putea împiedeca trecerea Dunării de Turci. Se putea întrebuinţa şi pentru defensivă, dela toate ferestrile din cele patru laturi. Pimniţele puteau servi ca nişte casamente.

Costul era:

Zidăria casei lazaret, 860 stânjeni cubici, a 15 fl.	12.900
Dulgheria şi toate celelalte lucrări, în total	8.000
Casematarea flancurilor, făcute sub pretext că sunt pivniţe pentru mărfurile neguţătorilor (lemne, untdelemn, lămâi şi alte lucruri), 1248 stânjeni cubici zidărie, a 15 fl.	18.720
Săpatul şi căratul pământului şanţurilor, 6720 stânţini cubici, a 1 fl.	6.720
Total	46.340

Deoarece însă, în timpul păcii, nu se putea face asemenea şanţuri, din cauza tratatului de pace dela Pasaroviţ, inginerul maior I. C. Weiss este de părere ca această

3) *Ibidem*, f. 86.

4) *Ibidem*, f. 87.

nouă casă lazaret să fie înconjurată cu şanţ rotund, încadrat cu dese palisade, care însă la cel dintâi atac duşman poate fi transformat cu ajutorul miliţiilor şi al ţăranilor într'o adevărată întăritură, aşezându-se acolo câteva tunuri şi trupele necesare. De acolo putea să fie respinsă orice încercare a Turcilor de a trece Dunărea în Oltenia (Valachia Austriacă). Această întăritură putea fi ajutată, pe Dunăre, dela Orşova [5]).

Din cercetările făcute, am constatat că, la Ţânţăreni şi Craiova, Austriacii, din cauza crizii financiare din ultimii ani de domnie ai împăratului Carol VI, n'au făcut nici o fortificaţie. Numai la Calafat trebue să se fi făcut şi fortificat noua casă lazaret, căci, în timpul războiului austro-turc din anii 1737—1739, este acolo un post militar important, întărit cu aproape toate trupele austriace, ce trecuseră în Muntenia şi Moldova. Comanda a avut-o câtva timp chiar generalul Francisc Wallis [6]).

Alexandru A. Vasilescu.

■■■■■■■■■■■■

ERATĂ.

La articolul „O chestie de diplomatică românească" al d-lui prof. A. Sacerdoţeanu s'au strecorat două greşeli de tipar, pe cari rugăm pe cetitorii noştrii să le rectifice cum urmează:

La pag. 6, rând. 2 să se îndrepte: *diplomaticei,* în loc de „diplomaţiei".

La pag. 7, rând. 19 să se îndrepte *loc,* iar nu „lor" de arătură.

5) *Ibidem,* f. f. 87—88.

6) Al. A Vasilescu, *Oltenia sub Austriaci,* 1716 — 1739, I, Bucureşti 1929, p. 172.

Documente oltenești [1])

Moșia Rusănești, Romanați

1

Cu mila lui Dumnezeu, Io Radul Voevod și Domn a toată țara Ungro Vlahiei, fiul prea bunului și marelui Radul Voevod, datam Domnia mea această poruncă a Domniei mele lui Stoica, ca să-i fie moșie în Rusănești dintr'o sfoară, jumătate, fiindcă a fost a lui veche și dreaptă de moștenire. Iar în zilele răposatului părintelui Radului Vvd., *moșul Stoiki, anume Bercea, el a perdut această mai sus numită moșie cu relele purtări ale lui, dar un unchiu al Stoicăi* anume Barbu, a *căștigat această mai sus numită moșie cu drepte și credincioase slujbe, de către jupan Barbul Ban al Craiovei.* Apoi a venit Barbul unchiul Stoicăi înaintea tatălui Domniei mele, răposatului Radu Vvd., *de a așezat pe Stoica nepotusău ca să ție Stoica moșie în Rusănești,* dintr'o sfoară, jumătate. Apoi au venit Drăgan și Dobroslov înaintea Domniei mele *și așa pârà pe Stoica, că n'a avut Stoica moșie în Rusănești,* dintr'o sfoară jumătate. Așa dar Domnia mea am căutat și am judecat cu cinstiții boeri ai Domniei mele, și *am aflat Domnia mea, că a fost pus Barbu pe nepotusău Stoica.* Deci am dat Domnia mea această mai sus numită moșie lui Stoica și cu fii săi câți Dumnezeu îi va dărui, ca să le fie de moștenire în veci lor și fiilor, nepoților și strănepoților și neclintită de nimenea, după porunca Domniei mele. Iar Drăgan și Dobroslov *au rămas de judecată* înaintea Domniei mele. — Și

1) In anul 1929 Doamna Natalia Vlădăianu, născută Panaiot Balș, a dăruit Academiei Române 11 acte originale din secolul XV-lea și începutul celui de al XVII, privitoare la moșiile: Rusănești din județul Romanați și Izvorul Alb din județul Mehedinți. Dintre aceste acte, 9 sunt hrisoave și cărți domnești, unul o carte de blestem pentru întărirea hrisovului moșiei Izvorul Alb, dată de Chiril Patriarhul Constantinopolei lui Pătrașco, fiul lui Pătru Cercel, și altul o scrisoare a aceluiaș Pătrașco, călugărit subt numele de Partenie. Aceste acte prezintând un oarecare interes, am crezut nemerit să le public în Arhivele Olteniei. Mss necatalogat In registru de intrare la no: 1567 | 1929.

iarăşi să fie Ursului cu fii săi şi cu vitregu său anume Stan moşia în Rusăneşti dintro jumătate de sfoară — paşi, fiindcă a cumpărat de la Drăgoi şi de la Doda drept: 275 aspri, şi iarăşi să-i fie lui Dobre cu fii lui moşie în Calian paşi trei, fiindcă a venit înaintea Domniei mele Fătul de a pus şi a înfrăţit pe Dobre cu fii săi pe această moşie mai sus numită. — Şi iarăşi să-i fie Radului moşie în Calian: *paşi 5, fiindcă a cumpărat Radul dela Muşat drept 2 epe cu mânzi şi un bou şi a dat şi Domniei mele un cal.* Drept aceia am dat Domnia mea pe: jupan Drăghici Dvornic, şi pe jupan Şerban vel Ban al Craiovei, şi jupan Ventilă vel Dvornec, şi jupan Vlaicu vel logofăt, şi Udrişte vistier, şi Stroe spătar, şi Dragul Stolnec, şi Stroe Paharnic, şi Stoica Comis, şi Badea Izvoranu vel Postelnic, Ispravnic Radul Postelnic.

Şi am scris eu Crăciun, genarie leat 7045 (1537) Târgovişte.

Originalul slavon lipseşte. Traducere din 1839, de dascălul Zaharia Nenovici.

2

Cu mila lui Dumnezeu, Io Pătraşco Vvd şi Domn a toată ţara Ungro Vlahiei, fiul marelui şi bunului Radul Vvd. Datam Domnia mea această poruncă a Domniei mele boierului Domniei mele jupan Stoicea banu, ca să-i fie moşie în Plăviceşti de sus din partea Radului Stan din silişte paşi 80; şi din câmp iarăşi paşi 200; fiindcă a cumpărat jupan Stoicea banu de la Radu Stan drept: 2600 bani gata, însă bani de argint turceşti. Şi iarăşi să-i fie moşie în Rusăneşti de jos, partea lui Muşat: paşi 10, drept: 500: aspri. Şi iarăşi să-i fie lui jupan Stoica Banu o vie din Uda, fiindcă a cumpărat-o de la Bratul şi de la Stan, drept: 800 aspri, Şi iarăşi să-i fie un loc de vie din Laiova de sus, şi i-a dat Tatomir şi frăţie de a lor bună voe. Şi iarăşi a cumpărat Stoica Banu de la soacra sa jupăneasa Stanla un ţigan anume Mircea drept: 1000: aspri. Apoi să-i fie şi moşia Cherani la Rusăneşti de jos, din partea feciorilor Stoichini: paşi: 20: drept 1000: aspri, care a fost cumpărato jupan Stoicea Banu Cherani, şi ia dato de zestre. Şi iarăşi să-i fie lui Ursu moşie la Rusăneşti din partea lui Stan jumătate, fiindcă a cumpărato Ursu, drept: 380: aspri. Deci am dat şi Domnia mea ca să le fie moşie vecinică lor, fiilor, nepoţilor şi strănepoţilor şi neclintită de nimenea, după porunca Domniei mele.

Iată şi mărturii am pus Domnia mea pe jupan Socol vel Dvornec, şi jupan Tudor vel Logofăt, şi Dragomir vel vistier, şi Stanciu vel Spătar şi Vladul vel Comis, şi Radul vel Stolnec, şi Lepădat vel Paharnic, şi jupan Iane vel Postelnic, Ispravnic Socol vel Dvornec. S'a scris la genarie 23 în Bucureşti leat 7065 (1557).

Original slavon pe hârtie. Semnătura Domnului în chinovar. Pecetea mică pe hârtie.

Pe traducere: s'a tălmăcit din limba slavonească de dascălul Zaharia Nenovici, lăcuitor în mahalaoa Sft. Nicolae din Şelari, supt no: 1626: Văcseaoa roşie. Anul 1839 Noemvrie 21 Bucureşti.

3

Cu mila lui Dumnezeu, Io Petru Voevod şi Domn a toată ţara Ungro Vlahiei, fiul marelui şi puternicului Mircea Voevod. Datam Domnia mea această poruncă a Domniei mele, acestui om anume Dobroslov şi cu fii săi — şi Dragul şi Vişan şi Dobroneaga şi Neagoe şi cu fii lor câţi Dumnezeu le va da, ca să le fie moşie în Rusăneşti partea tatăsău Dobroslov ori unde se va alege pentru că este veche şi dreaptă moşie de moştenire. Apoi a venit Dobroslov însuşi înaintea Domniei mele de a dat şi a pus părţi fetelor celor mai sus numite, anume Ana — şi Dobroneaga, pe partea sa de moşie din Rusăneşti, însă pe jumătate. Iar alta jumătate să fie a lui Dobroslov şi fiului său Dragul, fiindcă le-a împărţit-o înaintea Domniei mele şi cu ştirea tuturor megieşilor de bună voia sa. Şi iarăşi a cumpărat Dragul paşi 7 — de la Vişan moşie în Rusăneşti partea tatăsău Dobroslov, ce ia fost dat, pentru că a vândut Vişan fratelui său, de bună voia sa şi cu ştirea tuturor megieşilor; şi iarăşi a cumpărat Neagoe şi Găvănil moşie în Ruseşti (sic) partea lui Iane — paşi: 22: drept: 360: aspri. Şi iarăşi a cumpărat Stoica şi Dragul moşie în Rusăneşti partea lui Dobroslov paşi 7: drept: 200 aspri. Şi iarăşi a cumpărat Ştefan şi Radul moşie în Rusăneşti partea lui Stoican şi Bărăş paşi: 28, drept: 1200: aspri. Şi iarăşi a cumpărat Cârstea moşie în Rusăneşti, loc de vie, de la — paşi 12: drept: 40 apri. Deci am dat Domnia mea acestor oameni mai sus numiţi ca să le fie moşie vecinică lor, fiilor, nepoţilor şi strănepoţilor şi neclintită de nimenea, pe jupan Nedelco vel Dvornec şi jupan Ivan vel Logofăt, şi Stan spătar, şi Bărcan comis, şi Iane vistier, şi Pană stolnec şi Manea paharnic şi jupan Ghiorma vel Postelnic, ispravnic Nedelco vel Dvornec. Luna Iunie zile 11 leat 7073 (1565).

Original slavon; pergament deteriorat; pecetea căzută; semnătura autografă, cam ştearsă. Însoţit de o traducere făcută de acelaş Nenovici, acelaşi an şi lună.

4

Cu mila lui Dumnezeu, Io Alexandru Voevod şi Domn a toată ţara Ungro Vlahiei, fiul marelui şi prea bunului Mircea Voevod, fecior al Mihnii Voevod. Datam Domnia mea această poruncă a Domniei mele lui Stoicea şi soţiei sale anume Sorca, şi cu fii lor câţi Dumnezeu le va dărui ca ia le fie moşia în Rusăneşti de sus, din partea Radului

din Plăviceşti o sfoară întreagă, fiindcă au cumpărat Stoicea şi soţia sa Sorca de la Radul drept: 4000 bani de argint şi o vacă cu lapte. Şi ia vândut-o însuşi Radul de a sa bună voe şi cu ştirea tuturor megieşilor; însă s'a tocmit Stoicea cu soţia sa Sorca că de se va întâmplà să moară Stoicea mai întâi, soţia sa Sorca să ţie această mai sus numită moşie, iar de se va întâmpla soţiei sale Sorcii mai întâi moarte, să ţie Stoicea moşia, dar altu nimenea să nu se amestece. Şi iarăşi să fie slugii Domniei mele Manea un ţigan anume Dragomir şi cu ţiganca lui, *că a furat Dragomir nişte cai ai lui Mihnea din Craiova, şi dovedindu-se a fost să se spânzure, dar mai sus numitul sluga Domnii mele l'a răscumpărat din perzare, şi a dat Mihnii păgubaşului 3 vaci şi 100 aspri, dând cu banii împreună 300 aspri dinaintea a tot satului grămadă.* Deci am dat Domnia mea mai sus numitului sluga al Domniei mele, că să-i fie această mai sus numită moşie şi ţigani de moştenire în veci, lui şi fiilor lui, nepoţilor şi strănepoţilor şi neclintită de nimenea după zisa Domniei mele. Iată şi mărturii am pus Domnia mea pe jupan Ivaşco vel Dvornec şi jupan Neagoe vel Logofăt, şi Stan spătar, şi Mitrea vistier şi Bratul comis, şi Badea stolnec şi Gonţea Paharnic şi Stoica vel Postelnic şi ispravnic Neagoe vel Logofăt, şi am scris eu Şain a lui Iosif logofăt în capitala Bucureşti, martie 18 leat 7084 (1576).

Original slavon pergament; monogramul Domnului în chinovar; pecete pe hârtie. Însoţit de o traducere făcută de acelaş Nenovici în aceiaşi an şi lună.

5

Din mila lui Dumnezeu, Io Alexandru Voevod şi Domn al întregei Ungro Vlahiei, fiul marelui şi prea bunului şi milostivului Io Radul Voevod. Datam Domnia mea această poruncă a Domniei mele prea cinstitului dregător al Domniei mele jupan Trufanda [2]) vel postelnic şi cu fii săi cât Dumnezeu îi va dărui ca să-i fie lui ocină în Rusineşti (sic) din sud Rom(anaţi) însă partea Laţcului toată şi partea Brăzei toată şi partea lui Mihul toată şi partea lui Stoicăi toată şi partea Costei toată şi partea lui Manole toată, şi partea Neagului toată, şi partea lui Stepan toată

2) Acest Trufanda, fără nume de familie, a fost începătorul neamului boerilor Pârscoveni. A fost vel Postelnic în Moldova la 1623, apoi cu aceiaşi dregătorie în Muntenia la 1624, vel Vistier la 1628 şi moare la 1630. A fost căsătorit la 1612 cu Maria, fiica lui Vasile vistier, mort la 1615, frate cu Fota Paharnic, soţul Stancăi din Brâncoveni (aceştia părinţii Vişei din Goleşti, numită astfel după bunică-sa maternă) şi cu Necula vel vistier 1616, ctitor la mănăstirea Golgotha şi mort în lupta de la Dudeşti, lângă Bucureşti, la 1632.

Trufanda, cu soţia sa, a avut doi copii: pe Iordache născut la 1615, vel postelnic la 1658, vel stolnec la 1665, soţul Ancuţei sin Preda vornec Brâncoveanu, cum şi o fată, soţia lui Iorga, vărul lui Vasile Vodă Lupu.

şi partea Bunei toată şi partea Vlăcului toată şi partea Mărini toată şi partea Radului toată şi partea Tudorei toată şi partea Radului toată şi partea Voinei toată şi a lui David toată şi a lui Peia toată şi partea lui Neagu toată şi partea Stoicăi toată şi partea lui Dragomir toată şi partea lui Manole toată şi partea lui Calotă toată şi partea lui Marco toată şi partea Neacşului toată şi partea Dragului toată şi partea lui Stoian toată, din câmp din livezi, din pădure, din apă şi din silişte a satului şi câtă ocină şi câmp şi de peste toate hotarele cât se va alege de moşie şi de cumpărătoare şi cu toţi vecinii acestui sat Rusineşti care s'a zis mai sus, şi cu alţi oameni *cari au fost toţi cnezi cu ocina lor de moşie de strămoşie şi de danie a satului;* pentru că din judecată şi din danie încă din zilele răposaţilor Domni le-a fost dăruită, iar după aceia când a fost în zilele răposatului Mihail Voevod *iar satul Rusineşti şi cu toţi moştenii (năsladnici) satului ei s'au fost vândut vecini Domneşti răposatului Mihail Voevod şi au fost satul Dom-Rusineşti, cu toţi moştenii satului cari au fost mai sus Rusineşti, cu toţi moştenii satului cari cari au fost mai sus zişi ei s'au răscumpărat de vecinicie de la Gavril Voevod, cu tot hotarul şi iarăşi s'au făcut cnezi cu otaşniţa lor, căci au fost şi de la cei mai înainte Domni.* Iar după aceia când a fost în zilele părintelui Domniei mele Io Radul Voevod, al doilea an al domniei sale, când a fost leatul 7130 iar aceşti mai sus zişi oameni din Rusineşti, *ei de a lor bună voe s'au lăsat ca să fie vecini cu toată ocina lor din Rusineşti şi de moşie şi de cumpărătoare* cinstitului dregător al Domniei mele, jupan Trufanda vel postelnic, şi s'a vândut însă o femeie pe câte 17 bani de argint, peste tot ughi — şi s'au răscumpărat Laţco cu 2 fii şi Mihail cu 2 fii şi... (se înşiră mai mulţi) cu ştirea tuturor megiaşilor din sus şi din jos din toată partea locului, şi înaintea întregului Divan a văzut Domnia mea şi zapisuri la mâna lor de răscumpărare cu mulţi boeri mărturie anume: Fierea biv vel vistier, i Dumitru vistier, i Paraschiva vel logofăt, i ot Farcaş Stoica logofăt, i ot Văleni Mih(a)il postelnic, i ot Brâncoveani Matei paharnic[3]), i Radu logofăt ot vistierie, i Muşat clucer, i Mitrea, i Andronie vătaş, şi din oraşul Târgovişte Oprea postelnic şi mulţi boeri cari mai sunt scrişi aci. De aceia Domnia mea am dat cinstitului dregător al Domniei mele, jupan Trufanda vel postelnic ca să-i fie ocină în Rusineşti cu toţi vecinii... şi am pus Domnia mea mărturie: jupan Pană vel vornec, şi jupan Aslan vel logofăt, şi jupan Hrizea vel vistier, şi jupan Necula vel paharnic, şi jupan Vartolomei vel stolnic şi jupan Bratul vel comis, şi jupan Gorgan vel paharnic şi

3) Viitorul Matei Basarab Voevod.

ispravnic Kira ot logofăt (sic) şi s'a scris şi Lepădat logofăt în oraşul de scaun Târgovişte în 10 zile (luna lipseşte) anul de la Adam 7131 (1623).

Original slavon hârtie: monogramul Domnului în chinovar; pecete pe hârtie. Traducerea o datoresc bunei voinţe a D-lui Ion C. Petrescu, actul fiind lipsit de traducere

6

Cu mila lui Dumnezeu, Io Matei Basarab Voevod Domn a toată ţara Ungro Vlahiei. Datam Domnia mea această poruncă a Domniei mele acestui om anume Calotă din Hierăşti ot sud Vlaşca şi cu fii săi câţi Dumnezeu îi va dărui ca *să fie de aci înainte în pace şi slobozenie de vecinicie* — cu partea sa de moşie din Rusăneşti de către jupâneasa —[4]) soacra lui Trufanda postelnic şi către nepotusău Iordache postelnicul fiul lui Trufanda şi de către fii ei şi de către toată rudenia lor, şi de nimenea supărare să nu aibă în veci fiindcă acest Calotă *mai sus numitul a fost megiaşi cu o parte a lui de moşie cumpărată de la Rusăneşti drept: 1000, bani gata.* Apoi când a fost în zilele răposatului Radului Voevod la leat 7130 — *s'a fost vândut vecini — din Rusăneşti lui Trufanda vistier drept: 3400 bani gata* şi tot au fost vecini pe seama lui Trufanda vistier. Apoi acum în zilele Domniei mele după moartea lui *Trufanda vistier, Calotă s'au răscumpărat de vecinie, de la Domnia mea, cu moşia sa din Rusăneşti drept: 4000, bani gata, pentru că n'a fost moştean din Rusăneşti ci a fost un om venetic din altă parte* ci numai — în Rusăneşti, preţ de 1000 bani de cumpărare, ca să fie un om slobod de vecinie în veci. Şi am făcut Domnia mea la mâna lui Calotă şi carte a Domniei mele cu mare blestem la leat 7143 de pace şi de odihnă, dar fiindcă pe vremea când cu voia lui Dumnezeu am venit Domnia mea de la împărăţie Domn cu schiptru aici în scaunul Domniei mele, în ţara rumânească, atunci *am fost zis Domnia mea jupânesi lui Trufanda vistier sa şază aici în cuprinsul Domniei mele, şi să ţie toate moşiile bărbatului său Trufanda vistier, în bună pace, dar ea nevoind sa şază aici, a fugit în ţara Moldovii şi a murit acolo.* Apoi dacă s'au trecut din stăpânirea Domniei mele 10 ani, jupâneasa — *soacra lui Trufanda vistier şi fiul său Iordache postelnicul au venit iarăşi în patria lor,* în pământul Domniei mele, *şi vrea să vecinească pe Calotă cu fii săi;* aşa dar a venit Calotă înain-

4) Aceasta a fost Ecaterina, moartă la 1645 (soţia lui Vasile vistier mai sus arătat la nota 2), fiica lui Pană, vistier în divan la 1601, ctitor al bisericii din Bucureşti zisă „a lui Pană vistier", mai târziu Sfta Ecaterina. Pană este acel „Pana greco camerier", care în lupta de la Braşov la 1603, doboară cu un foc de flintă pe Moise Szekely, pe care-l fugărea Gheorghe Raţ (Iorga St. Doc IV 121). La rându-i moare în aceiaşi luptă. Afară de Ecaterina, Pană a mai avut pe Despa, soţia lui Necula Catargi, vel spătar 1621.

tea Domniei mele în marele Divan şi s'a plâns arătând şi cartea Domniei mele cea de răscumpărare.

Deci *s'a cetit în Divan precum s'a fost răscumpărat de vecinie de către Domnia mea* cu moşia sa din Rusăneşti, drept acel preţ de bani mai sus numiţi. Drept aceia Domnia mea *n'am vrut să le dau pe Calotă să vecinească şi iam făcut Domnia mea de al doilea carte de vecinie la mâna lui Calotă.* Şi a fost Iordache Postelnicul feciorul lui Trufanda vistier de faţă înaintea Domniei mele în Divan. De aceia am pus Domnia mea şi blestem că cine se va cercà să strice şi să calce această carte şi milostenie de răscumpărarea Domniei mele, acela să fie blestemat şi anatema de 318 sfinţi părinţi de la Niceia şi să aibă parte cu Iuda şi Aria la un loc. Deci am dat Domnia mea lui *Calotă ca să fie de aici înainte în pace şi slobozenie de vecinicie el şi fii lui şi cu o parte a sa de moşie din Rusăneşti* de către jupâneasa — soacra lu Trufanda postelnic (sic) şi de către nepotusău Iordache a lui Trufanda postelnicul, şi de către feciorii lui şi de către toate rudele lor, de nimeni supărare pentru vecinie. Iată şi mărturii am pus Domnia mea, pe jupan Barbu vel Ban al Craiovei (loc rupt) vel Dvornec, şi jupan Radul vel logofăt, şi pan Stroe vel vistier şi pan Diicu vel spătar şi pan Preda vel clucer şi pan Radul vel comis şi pan Mihail vel stolnec şi pan Drăguşin vel paharnic şi jupan Constandin vel postelnic şi (loc rupt) vel logofăt şi am scris eu Dima grămăticu cu zisa lui Lepădat logofăt în capitala Bucureşti în luna Marte leat 7153 (1645).

Original slavon pergament: semnătura autografă a Domnului; pecete pe hârtie. Însoţit de o traducere făcută de acelaş Nenovici, acelaşi an şi lună.

7

Cu mila lui Dumnezeu, Io Matei Basarab Voevod şi Domn. Datam Domnia mea această poruncă a Domniei mele boierului Domniei mele Iordache postelnicul, ca să fie volnic cu această carte a Domniei mele ca *să cumpere moşie în sat în Rusăneşti or câtă se va face vânzătoare toată, să cumpere Iordache postelnicul, iar altul nimenea să nu aibă a cumpărà pentru că el este cumpărător mai de demult acolo la Rusăneşti.* Aşişderea şi voi roşiorilor de acolo din prejur, au ţărani, au cine va fi, să aveţi a vă feri, nimenea moşie acolo să nu cumpere că cine se va cercà a cumpărà bine să ştie că acei bani vor fi domneşti şi moşia va fi pierdută pentru că aşa este învăţătura Domniei mele şi singur am zis Domnia mea. Scrisă la Mai 30 leat 7157 (1649).

Original românesc pe hârtie; semnătura autografă; pecete mică de inel în chinovar, figurând corbul Valahiei cu crucea în cioc.

5) probabil: „ispravnic jupan Radul".

8

Cu mila lui Dumnezeu Io Mihai Radul Voevod şi Domn, scriu Domnia mea vouă satului Rusăneşti ot sud Romanaţi: către aceasta vă fac în ştire Domnia mea în vreme ce vreţi vedea porunca Domniei mele, iară voi să aveţi a asculta de cinstitul credincios boer, boerul Domniei mele jupan Iordache marele postelnic, *cum aţi ascultat şi mai înainte vreme, că v'am dat Domnia mea să fiţi iar români ca şi mai înainte vreme;* să-i araţi, să-i cosiţi, să-i seceraţi, să-i lucraţi tot lucrul ce vă va da învăţătură şi va porunci. Că de nu vreţi asculta cum scrie mai sus şi să va mai jelui a doa oară înaintea Domniei mele, bine să ştiţi că mari urgii şi zavistii veţi avea de la Domnia mea. Şi atât scrisam Domnia mea. S'a scris în luna lui Iulie leat 7166 (1658).

Original românesc hârtie; semnătura autografă a Domnului.

Moşia Izvorul Alb-Mehedinţi

9

Cu mila lui Dumnezeu Io Radul Voevod şi Domn a toată ţara Ungro Vlahiei, fiul marelui şi prea bunului Mihnea Voevod. Dă Domnia mea această poruncă a Domniei mele boiarului, jupânului Pătraşco postelnicul şi fiilor lui câţi Dumnezeu îi va dărui ca să-i fie satul Izvorul Alb, din judeţul Mehedinţi, tot satul şi cu tot hotarul şi cu tot venitul de pretutideni, veri cât se va alege, din câmp şi din pădure, şi din apă şi din baltă, şi din şederea satului de pretutindeni veri cât se va alege din hotar până în hotar. Pentru că acest sat de mai sus numit Izvorul Alb, a fost de moştenire răposatului jupânului Radul Florescu. *Apoi după moartea lui n'a rămas nici un fiu din trupul lui, şi a căzut acest sat Izvorul Alb pe seama domnească, să fie sat domnesc.* Apoi când a fost acum în zilele Domnii mele, *ear Domnia mea am dat şi am miluit pe boiarul Domniei mele Pătraşco postelnicul cu acest sat Izvorul Alb, ca să fie lui de moştenire,* fiilor lui, nepoţilor şi strănepoţilor lui şi de ori şi cine neclintit, după porunca Domniei mele. Încă şi blestem punem după petrecania Domniei mele pe cine va alege Domnul Dumnezeu a fi Domn ţării rumâneşti, sau din rodul Domniei mele, sau rudeniile noastre sau din păcatele noastre din neamul străin, de va cinsti şi va înoi şi va întări această carte a Domniei mele de miluire, pe acela Domnul Dumnezeu să-l cinstească şi să-l păzească întru Domnia lui, iar în viitorul veac sufletul lui; iar de nu va cinsti şi nu va înoi, nici va întări această carte a Domniei mele, ci o va călcà şi o va strica şi va nimici această carte a Domnii mele, acele să fie de trei ori

blestemat şi afurisit de 318 sfinţi părinţi de la Nicea şi să aibă parte cu Iuda şi cu Aria şi cu alţi iudei necredincioşi. Iată dar şi mărturii am aşezat Domnia mea. Jupan Vintilă mare vornec şi jupan Papa mare logofăt şi jupan Hriza mare vistiar şi jupan Nicula mare spătar şi jupan Vartolomeu mare stolnec şi jupan Furtună mare comis şi jupan (loc alb) mare paharnic şi Trufanda mare postelnic şi ispravnic jupan Papa mare logofăt. Şi a scris Lepădat în scaunul Cetăţei Târgovişte în luna Mai 8 zile şi de la zidirea lumei până la această scriere cursul anilor de la Adam 7131 (1623).

Original slavon pergament; semnătura autografă a Domnului; pecete pe hârtie bine păstrată.

10

CHIRIL.

Prin mila lui Dumnezeu Arhiepiscopul Constantinopolei Romei nouă şi Patriarh ecumenic.

Darea cuvenită şi îndreptăţită către cineva, sau cum s'ar zice dania, nu numai de împăraţi şi arherei şi domni şi boeri este socotită vrednică, ci şi oamenilor cari ştiu judecà lucrurile cu judecată dreaptă şi nesmintită, şi li se pare că însuşi Dumnezeu uneşte şi face ca lucrul dăruit să fie al acestuia care l'a primit de la dăruitor, şi să fie pe viitor nedeslipit şi nedespărţit de sub stăpânirea lui, iar cine vreodată ar voi cu chip nedrept şi lacom sau chiar cu silnicie nebiruită să-l înstrăineze de la stăpânul său, acela să fie urât şi urgisit de Dumnezeu iar de toţi cei ce se găsesc în locuri înalte să fie osândit ca om care se împotriveşte la legea lui Dumnezeu şi care cu acea nedreptate se ucide. şi pre sine şi pre mulţi alţi mai întregi şi mai drepţi la suflet, fiindcă ajunge pildă rea de nedreptate. Deci dar, şi prea strălucitul, prea renumitul şi prea cuviosul Domn Io Radu Voevod a toată Ungro Vlahia, pentru multe cuvinte şi pricini binecuvântate, pe cari le pot înţelege şi judecă cei cari au cuget curat cunoscând că este mult dator să facă vreun bine cinstitului din străbuni arhon chir Pătraşco postelnicul, fiul legiuit al fostului Pătru Vodă zis Cercel, i-a dăruit satul numit Bel Izvor, drept mică parigorie şi îndestulare de viaţă ca să-i fie moşie cu toţi rumânii după obiceiul ţării şi rânduiala locului, după cum şi ceilalţi rumâni supuşi celorlalţi boeri, muncesc la stăpânii lor, şi în timpul vieţei sale cui ar vrea prea cinstitul arhon Pătraşco postelnicul să-i dăruiască acest sat, fie rudă, fie străin, cu întărire de scrisoare domnească, să-i fie danie nestrămutată şi nemişcată; *Dania acestui sat a întărit-o cu scrisoare domnească pecetluită, iar smerenia mea, găsind*

dreaptă şi binecuvântată accastă danie către numitul arhon, după cum s'a încredinţat după o copie chezăşuită a scrisorii Domneşti, hotărăşte sobornicește, cu părerea prea fericitului şi prea sfânţitului papa şi patriarh al marelui oraş Alexandria chir Gherasim, prea scumpul nostru frate şi tovarăş întru duhul sfânt, şi cu părerea prea sfânţiţilor şi prea cinstiţilor arhierei aflători aici, *că acest sat să fie lucrul şi averea numitului prea cinstit arhon Pătraşco şi nici unul dintre locuitori sau boerii următori, mici şi mari, să nu voiască a o înstreină de la el,* iar dacă ar vrea cineva vreodată să dispreţuiască scrisoarea domnească a danii acestui sat, precum şi cartea noastră această patriarhală şi sobornicească, şi ar înstreină satul de la dânsul cu silnicie, să fie afurisit de treimea cea sfântă, de o fiinţă, dătătoare de viaţă, nedespărţită şi neamestecată şi de toate celelalte sfinte şi ecumenice soboare şi blestemul şi neertat şi nedeslegat în veci după moarte şi ca toba umflat; pământul să se deschiză şi să-l înghiţă ca pe Dathan şi Aveiron, pietrile, lemnele, ferul să se topească, iar el niciodată; şi să aibă blestemul sfinţilor părinţi, şi să moştenească lepra lui Jezi şi spânzurătoarea lui Iuda, iar blestemul şi mânia lui Dumnezeu să ajungă la copii copiilor lui, şi la vreme de nevoe care domn sau arhon al ţării şi ar voi să judece dreptate fără părtinire, ca să nu sufere Pătraşco nedreptate, acela să dea seamă lui Dumnezeu în zioa judecăţei. Pentru acest sfârşit s'a scris şi această carte pecetluită a smereniei mele spre întărire, şi s'a dat cinstitului arhon domnului Pătraşco postelnicul, fiul fostului Cercel voevod spre siguranţă. In anul mântuirei 1623, indictionul 6.

† Chiril prin mila lui Dumnezeu arhiepiscop al Constantinopolei, Romei nouă şi patriarh ecumenic.

† Gherasim prin mila lui Dumnezeu papă şi patriarh al marelui oraş Alexandria.

Fiindcă şi noi am judecat la fel cu hotărârea de sus a patriarhilor, fraţi şi tovarăşi, ne iscălim.

† (nedescifrabil) prin mila lui Dumnezeu patriarh al sfântului oraş Ierusalim.

† Melchisedec al Rodostului şi Paniului.

† Partenie al Adrianopolei.

Incă 4 semnături nedescifrabile.

Original grecesc, pergament foarte bine păstrat, frumos scris şi semnăturile lui Chiril şi Gherasim cât se poate de frumoase. Pecete de plumb, atârnată pe şnur de mătase albastră, având pe o parte pe Maica Domnului cu Isus în braţe şi pe cealaltă numele şi titulatura lui Chiril.

11

Prin scrisoarea de faţă scrisă de mâna mea, mărturisesc eu fostul postelnic Pătraşco, iar acum Partenie, ie-

romonah şi arhimandrit, că arhon chir Nicolae vistierul a mijlocit la răposatul Radul Voevod pentru o silişte în Mehedinţi, care se numeşte Bel Izvor, *ai cărei rumâni se găsesc fugiţi la Vidin şi în Ostrov.* Şi aşa, cu *cheltuiala mea, i-am scos şi i-am adus în sat, şi după ce i-am scos eu pe rumâni şi i-am adus în sat,* răposatul Trufanda fiind mare Postelnic, *a cerut siliştea de la răposatul Radul Voevod, pe când domnea în Moldova, şi i-a dăruit'o lui.* Atunci eu *m'am dus să o cer îndărăt* de la răposatul Radu Voevod, şi când am ajuns acolo m'am întâlnit cu răposatul Trufanda, şi *s'au pus boerii la mijloc de ne-am împăcat şi mi-a dat un cal turcesc, preţul îi era de o sută galbeni,* cum se vede şi din mărturia pe care i-am dat scrisă de mâna mea. Şi aşa *calul a eşit schiop şi l'am trimis îndărăt. A trecut apoi vreme multă,* până a murit răposatul Trufanda şi *nu i-am cerut nimic, dar după aceasta mi-a venit gândul să cer iarăşi cheltuielele* pe cari le am făcut cu satul de mai sus şi am pus judecători pe mai jos iscăliţii de ne-au judecat ca *să-mi dea îndărăt cei o sută galbeni, preţul calului,* dar eu am spus că banii îi aveam cu dobândă, şi atunci, *judecătorii aleşi, au hotărât că pentru cheltuelile mele şi pentru dobânda banilor să iau o sută cincizeci de galbeni de la neamul răposatului Trufanda* şi de la copii lui, şi am primit cei 150 de galbeni de la neamul răposatului Trufanda şi de la copii lui *şi cum am primit cei 150 galbeni şi am scos numele satului din hrisovul meu* şi le-am dat scrisoare de afurisenie, şi după cum au judecat judecătorii aleşi, am dat scrisoarea mea defaţă cu voia mea şi nu mai am nimic a face, iar pentru temeinicia adevărului acu scriu mărturia mea de faţă şi iată că-mi pun şi pecetea. In luna August, la 20, anul de la Hristos 1630.

† Partenie ieromonah.

† Gheenadie ieromonah din Sinai mărturisesc cele de mai sus Bunea logofăt mărturisesc. Manu Muzachi mărturisesc. (Urmează încă 2 semnături nedescifrabile şi 2 rupte).

Original grecesc pe hârtie groasă; scriere foarte frumoasă, pecete mică rotundă, figurând un sfânt ţinând în mâna stângă o carte şi binecuvântând cu dreapta. In legendă: † Parthenios Ieromonahos. Inscripţie: literile K, una ştearsă, N şi K.

Emanoil Hagi Mosco.

Oameni şi fapte din trecutul Craiovei [1])

Acte şi doc. comunicate de *Ioan V. Câncea.*

20

1784, August 9.

LISTA DE OSTAŞI,

(Arhivele Statului, *Judecătoreşti vechi, No. 78,* f. 213 v., 214)

Foae de catanele băneşti ale Scaunului Craiovii, cei ce au **pecetluiturile** [2]) Mării Sale lui Vodă, însă ai Căpitanului Mihăilă şi ai Hrizii Căpitanului de poteră, cum în jos arată fieştecare pe anume 1784 Avgust 9

Catanele Căpitanului Mihăilă

Sud Dolj

Costandin ot Craiova
Dumitru ot tam
Ion sin Ene ot tam
Cârstea ot tam
Cazan ot tam
Tudor ot Cârcea
Costandin ot Işalniţă
Badea ot Goeşti
Gheorghe ot tam
Grigorie ot Mălăeşti
Mihai ot tam
Matei Caiafa ot Muereni
Matei ot Melineşti
Marin ot Muereni
Ion ot Ulmet

Gorj

Dumitraşco Coadă ot Hurezani
Costandin ot tam

Romanaţi

Dumitru ot Coşoveni
Stoica ot tam
Vladu ot Oboga
Dumitru ot tam
Mihai ot Hurezi

Vâlcea

Stan sin Radu ot Făureşti
Dinu ot tam
Gheorghe ot tam
Tudorache » »
Dumitraşco » »
Ion Gonţilă » »
Preda » »
Ene ot Preoteşti
Gheorghe ot tam
Drăguşin » »
Tănasie » »
Niţul » »
Vasile ot Vâlceşti
Barbu ot Valea mare
Costandin ot tam
Ion » »
Ştefan ot Brăteşani
Marin ot Mărgineani
Barbu ot Mădulari
Mihai ot Giuleşti
Grigorie ot tam
Udrea » »
Vladu » »
Ioan ot Măciucă
Costandin ot Butorani
Marin sin Mihai ot Făureşti
Mihai ot Făureşti
Dumitraşco ot Ocoleşti

liude 50

1) Primele 9 din această serie s'au publicat la pag. 331.—343 din an. VIII (1929), iar cele dela Nr. 10 la 19 la pag. 447—455 din acelaş an al revistei noastre.

2 răvaşe de scutire de bir.

Sud Vâlcea

Ion ot Mărgineani
Gheorghe ot tam
Ion ot tam
Preda Rogoz ot Vârleani
Vasile ot Măciucă
Costandin ot Făureşti
Ion ot tam
Radu ot Bălceşti
Vlăducu ot Măciucă
Pătru ot Dejoi
Ion ot Vârleani
Ion ot Măciucă
Grigorie ot Giuleşti
Tudosie ot Uşurei
Costandin ot Preoteşti
Iovan ot tam
Radu ot Făureşti
Matei ot Mădulari

Sud Gorj

Dincă ce au fost Ceauş, ot Borşiţi
Preda Bratu ot tam
Mihai Brat ot tam
Gheorghe Brat ot tam
Dumitru ot tam
Costandin ot Mereşti
Dumitraşco ot Peşteani
Costandin ot Busuioci
Matei ot tam
Ştefan Coardă ot Hurezani
Costandin ot tam
Vasile » »
Oprea » »

Dolj

Ion ot Negoeşti
Costandin ot tam
Bădică ot Slăvuţa
Mihai ot tam
Dabul » »
Tudor » »
Drăghici ot Socoteni
Dumitru ot Godeni
Mitran ot tam
Dumitraşco ot tam
Costandin ot Craiova
Dobre ot tam

Romanaţi

Gheorghe ot Hurez
Ilie ot Gropşani
Stefan ot Balş
Ghincea ot Drăgoteşti
Işfian ot Dobrun
Mihai ot Coşoveni

Mehedinţi

Udrea ot Vela

liude 50

Cin [1]) peste tot *liude* [2]) 100

Mihăilă Căpitanu, Hriza Căpitanu, adevărăm

21

1784, Octomvrie 28

PRICINA

dintre orăşenii Craiovei şi Clucerul Barbu Prisăceanu, în care e vorba de hotarele moşiei domneşti a Craiovei.

(Arhivele Statului, *Judecătoreşti vechi, No. 78*, f. 77 v.—80)

Prea înălţate Doamne,

din luminată porunca Mării Tale am cercetat jalba ce au dat către Inălţimea Ta unii dintre orăşanii de aici din Craiova pentru Dumnealui Barbul Prisăceanu, biv Vel Clucer za arie, zicând cum că ar fi având vii pă moşia domnească a Craiovii şi ar fi

1) fac. — 2) oameni.

fost şi un hrisov vechi domnesc şi din întâmplarea vremilor s'au răpus şi numitu Clucer Prisăceanu cu alţi moşneni din Foteşti ş'ar fi lungit moşia lor, de le calcă dealu cu viile, pentru care au fost mai dat jalbă încă mai nainte orăşanii şi la Măria Sa răposatul Scarlat Voevod, ş'au fost orânduit cu poruncă doi boeri, anume: D-lor răposaţii Fota Vlădăianu, biv Vel Paharnic i Radu Socoteanu biv Vel Stolnic şi luând oameni bătrâni au ocolit moşia domnească despre răzaşi, dând şi carte pe semnele ce le-au adevărat, care carte ar fi ascuns'o unii din orăşani, fiind că s'ar fi ajuns cu răzaşii. Dar în domnia Mării Sale Alecsandru Ipsilant Voevod găsind acea carte iscălită de dumnealor mai sus numiţii boeri, ar fi jăluit Mării Sale pentru mai sus numiţii Clucer Barbu şi de Foteşti şi orânduindu-se la D-lui răp. Grigorie Razo ce au fost caimacam să le cerceteză pricina şi la faţa locului şi dumnealui le-ar fi orânduit alţi trei boeri mai mici şi aceia n'ar fi mers să vază în faţa locului, ci le-ar fi făcut o fărâmă de cercetare şi la acea cercetare zic că li s'ar fi poruncit atuncea să scoaţă Foteştii ocolnica moşii, cea adevărată, scoţându-le şi carte de blestem, ori ocolnica să dea, ori cartea să primească. Şi nici ocolnica n'ar fi scos, nici cartea de blestem n'au primit. Iar acum ş'ar fi luat colac unii dintre moşnenii Foteşti de ar fi scos ocolnica cea bună, după care arătare a ocolnicii nu li s'ar fi călcând dealu cu viile. Deci faţă fiind acum înaintea noastră atât Hriza Căpitanul i Popa Ion Gârleşteanu i Costandin Judeţu i brat ego Niţu i Dumitru ce'i zic Deleanu i Vladu Lambei, ş'alţi mulţi dintre orăşanii Craiovei i dintre Gârleştenii jăluitori, cum şi dumnealui Cluceru Barbu Prisăceanu i moşnenii din Foteşti, pentru care pricină au fost dat jalbă tot către Inalţimea ta şi dumnealui Cluceru Prisăceanu, arătând că au avut veiche stăpânire pe moşia Prisăcii tot până în drumu Rumânilor, ce 'i zic şi al Muntenilor, pe supt podgoria viilor despre Craiova, şi orăşanii aceştia totdeauna ş'au fost dat dijma din viile ce-au avut pă moşia Prisaca, făr de numai estimp au stătut cu înpotrivire nevrând aş plăti dijma, cărora jăluitori orăşani mai întâi lor li s'a cerut să arate de faţă ocolnica ce zic că i-au găsit'o acum, să să vază ce coprindere are. Ii arătară o carte de hotărnicie a 6 boerî, cu leat 7230 [1722] Aprilie 28, de ani 63 din vremea Adiministraţii şi scrie pentru hotaru moşii Foteştilor că i-a înpărţit pă moşnenii Foteşti între dânşii şi dovedind că sânt 7 moşi în tot hotarul şi arată într'ânsa şi semnele hotarului şi unde scrie că să alătură cu moşia «Prisaca» să vede că este dreasă cartea de au făcut *Craiovii,* şi la această carte puneà ei temei, zicând că de vreme ce să alătură cu moşia Craiovii, să facă drumu pă deal ca să le rămâe viile pă moşie domnească. Intrebând şi pă Dumnealui Cluceru Barbu ce are să răspunză, ne arătă o carte cu leat 1779 a Dumnealui Ştefan Crăsnariu biv Vel Sluger i Vlăduţ Tetoianu biv Vel Clucer za arie i Barbul Zătreanu biv Vtori pitar i Costandin Târnoveanu biv treti logofăt, în care scrie că după răvaşu de jalbă ce au fost dat unii din orăşanii Craiovii la Măria Sa Alecsandru Ipsilant Vvd pentru numitu Clucer, că cu stăpânirea moşii Dumnisale, Prisaca s'ar fi întinzând şi în hotaru moşii domneşti a Craiovii, de le ia dijmă de la câteva vii ale lor, poruncind Măria Sa Alecsandru Vodă în dosu răvaşului lor de jalbă la iubitoriu de Dumnezeu Sfinţia Sa răp. Părinte Chesarie Episcopu

Râmnicului şi la Dumnealui răp. Clucer Razo, ce au fost caimacam şi la Dumnealui Hagi Stan Jiianu biv Vel Paharnic ca să pue de faţă pe amândouă părţile, să le cerceteză această pricină cu amănuntul, deosăbit de porunca ce au fost adus tot orăşanii, iar de la Măria Sa pentru îndreptarea atât hotarului Craiovei despre toţi moşnenii răzaşi şi alegându-să atunci de către Divan Dumnealui Slugeru Crăznariu, unul dintre boerii judecători ai Divanului înpreună cu ceialanţi boeri ce mai sus să numesc, ca să să adune la un loc să le cerceteză pricina aceasta foarte cu amănuntu atât din scrisori cât şi pentru stăpânirea ce au arătat numitu Clucer şi toţi răzaşii dinprejur şi scrie că atunci înaintea Dumnealor fiind de faţă despre partea tuturor orăşanilor acest Hriza Căpitanul i Mihăilă Căpitanul de catane i Gheorghe Căpitanul de menzil şi cu alţi orăşani, s'au fost întrebat de boeri aceştia, atât orăşanii cât şi pă cei ce au vii pă moşia Dumnealui Cluceriului Barbu, ca să răspunză în frica lui Dumnezău de când dau dijmă la Cluceru dintr'acele vii ale lor şi făr de nici un feli de tăgăduire cu toţi au dat sama că adevărat de multă vreme au dat dijmă şi părintelui dumisale şi dumnealui până atunci, fiind cumpărată această moşie de neamul Dumnealui de multă vreme, numai au fost zis că la hotărnicia ce au făcut Dumnealui răposatul paharnic Vlădăianu şi Dumnealui răp. stolnic Socoteanu în domnia Mării Sale Costandin Vodă Racoviţă pă unde a umblat acei boeri de au ales hotaru Craiovii, au făcut foaie iscălită arătând şi toate semnele şi la hotaru Sasului unde este moşie domnească a umblat şi pă deal şi pă vale, iar nu numai pă drumu Muntenilor ce este pă vale, şi cu această pricină au socotit orăşanii să facă hotaru Foteştilor şi al Prisăcii iarăş înpotriva aceia după cum este hotaru Sasului. La care cuvânt al lor sălindu-să în tot chipu acei boeri să descopere adevăru şi cetind şi foaia de hotărnicie a numiţilor boeri de la leat 1761 s'au văzut că scrie că au umblat pă marginea hotarului Sasului şi pă deal şi pă vale de au descoperit acel hotar de jur înprejur de către hotarul Foteştilor, fiind Sasu tot moşie domnească, şi au fost scriind acei boeri că au coborât iar drept la vale tot la drumu Rumânilor şi tot pă drumu acela al Rumânilor au mers înainte, care drum este hotaru moşii domneşti şi nimic n'au fost pomenit acei boeri că s'ar fi călcat moşia domnească nici de către moşnenii Foteşti nici de către moşia Prisaca a Dumnealui Clucerului, sau de către alţi răzaşi, sau că ar fi avut vre-un feli de pricină, când au fost de faţă toţi orăşani cei bătrâni ai oraşului şi arată Dumnealui Slugeru Crăznariu cu ceialalţi boeri că dintr'acea foaie nici un temei adevărat n'au găsit la cererea orăşănilor, că şi mai nainte vreme şi de atunci încoaci stăpânirea Dumnealui Barbu au fost tot cu pace, dovedindu-se din foaia aceia că hotaru Craiovii este drumu Rumânilor şi au fost şi cerut carte mai întâi de la moşnenii Foteşti ce sânt din susul moşii Prisăcii şi s'au fost găsit patru cărţi la Clucereasa Maria Foteasca de înpărţală şi stăpânirea a tot hotaru Foteşti tot de la 6 boeri hotarnici ot leat 7230 [1722] asemenea cu aceaia ce au arătat-o jăluitorii acum, fiind făcută tot dintr'o zi şi tot de acei boeri iscălită. Au fost mai arătat şi altă carte a Adiministraţii care întăreşte cartea acelor 6 boeri, cum şi Dumnealui Clucerul Barbul au fost arătat ocolnica a tot hotaru Prisăcii că este făcută tot de acei 6 boeri, ş'au fost

scriind într'acea carte că hotaru Craiovii este drumu Rumânilor şi cum că au înpărţit hotaru Prisăcii după cărţile altor 6 boeri ce au fost orânduiţi de Dumnealui răp. Banu Cornea. Asemenea au fost mai arătat Cluceru Barbu şi o foae de hotărnicie a 4 boeri, de la anu 1735, prin care arată anume atâta partea de moşie cu suma de stj. a Pârvului logofăt părintelui Dumisale Clucerului, cât şi partea altor moşneni Prisăceni. Aseminea au fost mai arătat tot Cluceru câteva cărţi de judecată din vremea căimăcămii Dumnealui Pah. Romanitis şi de la Dumnealui Teodorache Negri biv Vel Postelnic ce au fost Caimacam Craiovii când s'au fost judecat moşnenii Prisăcani, dovedînd acei moşneni că, i s'ar fi răpus cărţile ce au avut, în trecuta răzmiriţă, scriind într'acele cărţi de judecată ca să stăpânească până la drumul cel mare de la Fântâna de piatră stj. 754 ce au fost răscumpărat de la Milco Stoenescu cu protimisis, carii i-au fost vândut moşnenii Prisăceni la numitu Milco şi după ce s'au fost judecat moşnenii Prisăceni şi la Bucureşti s'au fost înpăcat numitu Clucer cu dânşii prin zapise de aşezământ, în care s'au iscălit mărturie şi Prea Sfinţia Sa Mitropolitu Grigorie i Dumnealor Veliţii boeri ca să stăpânească acei moşneni stj. 130 din moşia ce o stăpâneşte numitu Clucer, adică de la Fântâna de piatră în sus.

Iar ceialaltă moşie au rămas toată întru stăpânirea Clucerului până în *brazda înpărătească*, cari s'au fost răspuns atunci cu toţi înaintea numiţilor boeri că cu Dumnealui nu mai caută nici un fel de judecată, ci 'şi vor dă dijma după cum au dat până atunci. Asemenea şi pentru pricina de judecată ce au avut tot orăşanii şi cu Clucereasa Maria Foteasca, scriu iarăş orânduiţii boeri că din cărţile ce să arată mai sus au dovedit că hotaru Craiovii este tot drumul Rumânilor după vale, care carte a Dumnealui Slugerului Crăsnariu şi cu ceialalţi boeri să vede că s'au fost cercetat şi de către Divanu de aici, şi găsindu-să că s'au făcut cu bună orânduială s'au întărit atunci de către Dumnealui răp. Clucer Razo ce au fost Caimacam, cât şi de către Dumnealor ceialalţi boeri ai Divanului la anu 1781 Dechemvrie 4 şi să hotăraşte şi de către Dumnealor să stăpânească Dumnealui Cluceru Barbul moşia Prisaca, cât şi moşnenii Foteşti moşia Foteşti până în drumu Rumânilor ce 'i zic şi al Muntenilor, cu bună pace de către orăşanii Craiovii. Care toate aceste cărţi ce să arată mai sus s'au cetit şi înaintea noastră acum la Divan. Văzum şi foaia cea iscălită de Dumnealui răp. Paharnic Vlădaianu şi de Dumnealui răp. Stolnic Socoteanu *şi scrie că au fost primit atuncea 12 orăşani, oameni bătrâni, carte de blestem şi au mers cu pământ în trăişti de au arătat tot hotaru Craiovii* şi în urma hotărnicii acestor doi boeri să vede că numai unul dintre răzaşi anume Radu Vâlcănescu dând jalbă la Măria Sa Costandin Vodă Racoviţă că i s'ar fi înpresurat de către orăşani 1200 stj. din moşie Vâlcăneşti, au fost orânduit cu porunca Mării Sale pă răp. Părintele proin mitropolit Grigorie i pă Dumnealui răp. Banu Geanoglu, fiind Vel Paharnic, i pă Dumnealui răp. Clucer Costandin Argitoianu i pă Dumnealui Vel Dvornic Prâşcoveanu i pă Dumnealui Aga Manolache Cuzi, şi mergând acei boeri în faţa locului numai la Radul Vâlcânescu unde au avut pricină cu orăşanii, prin carte de blestem s'au îndreptat. Care şi Dumnealui Vel Dvornic Prâşcoveanu aflându-se acum

la Divan, ne-au spus că la acea hotărnicie a Radului Vâlcănescu fiind şi Dumnealui faţă, cu părintele proin mitropolit Grigorie şi cu Dumnealor ceialalţi boeri şi cu mulţi orăşani de faţă şi ştie cu adevărat că au venit tot pă drumu Rumânilor ce-i zic şi al Muntenilor, care drum vine din sus dă la Şămnic, şi au mers tot pă acel drum pe supt podgorie până la moşia Radului Vâlcănescu şi n'au fost nici un feli de pricină nici la moşia Foteşti nici la moşia Prisaca a Clucerului Barbul făr de cât numai acolo la Vâlcăneşti, unde s'au îndreptat pricina prin carte de blestem. Ne-au mai arătat numitu Clucer şi cartea de hotărnicie a Sfintii Mânăstiri Jitianu, unde au avut pricină mânăstirea cu orăşanii iscălită de răp. Părintele Chesarie, Episcopu Râmnicului şi de alţi mulţi veliţi boeri de aici, scrisă de la anu 1779 Noemvrie 28, întărită şi de Măria Sa Alecsandru Ipsilant Voevod, în care întăreşte semnele din foaia Pah. Vlădăianu şi Stolnicului Socoteanu, adecă le-au găsit acele semne tot bune şi le-au ţinut în seamă până la *groapa cu peri,* făr de numai despre Jitianu cu Vâlcăneşti nu s'au ţinut în samă acele semne, ci acolo s'au îndreptat prin carte de blestem. Ne aduse numitu Clucer mărturie şi pă Cuviosul Proigumen Jitianu Chir Dionisie, om ca de ani 80, şi ne arătă că la toate hotărniciile de mai nainte cât şi la hotărnicia Pah. Vlădăianu şi a Stolnic. Socoteanu au fost tot de faţă cu boeri hotarnici şi cu bătrânii oraşului, şi trecând drumu Muntenilor au apucat pă Valea Sasului la deal pintre Şămnicu de jos şi suind în deal au ocolit moşia Sasu, care este tot de moşia Craiovii, şi au coborât pintre Sasul şi pintre moşia Foteştilor la vale iar la drumul Muntenilor, rămâind Sasu ce sânt acolo şi vii de moşia domnească precum au fost, şi de aci au apucat pă drum în jos pe supt podgoria viilor, trecând pe la capul tuturor moşiilor ce să vecineşte cu Craiova, până au mers la «groapa cu peri» la moşia Radului Vâlcănescu, şi de acolo de la Sasul până la Vâlcăneşti cu nimini între răzaşi n'au avut orăşanii nici o pricină. Incă ne mai aduse Dumnealui Cluceru Prisăcenu trei mărturii moşneni, anume Costandin Prisăceanu i alt Costandin i Nicola Pădineşti, care au arătat că ei fiind vechi moşneni din Prisaca ce au şi ei osăbită moşie ce să numeşte tot din Prisaca, au venit la dânşii în trecutele zile un Dumitru Deleanu ot Gârleşti i Popa Păun şi Vladu Lambei ce au vii pă moşia Prisaca, de le-au făgăduit că le va da taleri 200, numai să le deà toate cărţile ce vor avea de moşia Prisaca în mâinile lor, ca să nu le aibă Cluceru la mână, să nu să poată apărâ de către dânşii pentru pâra ce fac asupră-i, şi nu le-au dat ascultare la cererea lor şi mai ziceà Cluceru Barbu Prisăceanu că după aceste cărţi de mai sus numite s'au tot stăpânit moşia Prisaca despre moşia Craiovii tot până în drumul Muntenilor ce-i zic şi al Rumânilor, pe vale pe supt podgoria viilor, iar nu pă deal pă unde ziceà orăşanii, ne mai având vre-un feli de supărare de către cinevaş. S'au mai întrebat numiţii orăşani, mai vârtos Hriza Căpitanul fiind asupra bătrâneţelor ca de ani 60, cât şi ceialalţi mai mulţi ce erea de faţă, să arate din ce vreme au dat ei dijmă dintr'acele vii ce le au ei acolo într'acel deal al moşii Prisăcii şi cu toţi făr-de tăgăduire arată că de multă vreme şi părinţii lor şi ei au tot dat dijmă din viile ce au avut, cât şi pentru semnele ce sânt numite în foaia de hotărnicie arată Pah. Vlădăianu şi Stol. Socoteanul

că toţi răspunsără că sânt mulţumiţi, numai atâta cu cuvântul găseà pricină cum că acei boeri la acea hotărnicie de vreme ce au suit pă dealu Sasului care este tot de hotaru moşii Craiovii unde sânt şi acolo vii, căută să facă hotar Foteştilor şi hotar Prisăcii tot în potriva Sasului, care pricină să vede că s'au mai cercetat nainte de Dumnealui Slugeru Crăsnariu şi cu ceialalţi boeri şi s'au şi întărit alegerea Dumnealor de către Divanu de aici, după cum s'au zis mai sus, ci după cercetarea ce s'au făcut şi acum de către noi şi deşi pun numiţii orăşani temei la acea carte ce zic că au găsit acum, care carte să vede că au dres-o la cuvântu unde zice că să alătură cu moşia Prisăcii, au scris că să alătură cu moşia Craiovii, fiindcă am potrivit-o cu cele lalte cărţi tot de la acei 6 boeri, şi în toate scriu că să alătură cu moşia Prisăcii, dar iar nu are nici un temei, fiindcă nu este de hotaru Craiovii ci este de moşia Foteşti, care moşie este pe din susul moşii Prisăcii pentru că să vede la mâna Dumnealui Clucerului Prisăceanu şi cartea de hotărnicie tot a acelor 6 boeri şi pentru moşia Prisaca şi tot dintr'o zi cu cartea orăşanilor ce o arată ei şi este de Foteşti că arată că merg semnele tot până în drumu Rumânilor. Şi de vreme că la hotărnicia de mai nainte s'au hotărât ca hotaru Craiovii să fie tot pă acel drum care merge pe supt podgoria viilor, fiindcă nicăeri n'au avut cu niminea nici un feli de pricină, ci au rămas odihniţi şi toţi moşnenii răzăşi, primindu-să toate semnele şi de răzaşi şi de orăşani până într'acea groapă cu peri. Am văzut că numiţii orăşani făr de cale căută, neavând nici un temei la mână, a nu dà dijmă din vii precum au dat şi până acum din vechime, ci nici ei n'au putut tăgădui, fiindcă din toate cărţile ce sânt la mâna Dumnealui Clucerului Prisăceanu să dovedeşte că drumu acela al Rumânilor ce-i zic şi al Muntenilor, care este pe supt podgoria viilor, este hotar despre Craiova şi nu mai face trebuinţă a să mai face vre-o altă cercetare în faţa locului, căci atâtă mai nainte cât şi de la anu 1761 de la hotărnicia Paharnicului Vlădăianu şi a Stolnicului Socoteanu, când atunci au fost părinţii orăşanilor, cei vechi care au ştiut pricinile mai bine de cât dânşii şi au fost îndreptat semnele Craiovii de jur înprejur prin carte de blestem şi nici o pricină cu Clucerul Barbu n'au avut, ci ş'au tot dat dijma toţi dintr'acele vii până la anu 1779, când le-au mai cercetat pricina Slugerul Crăsnariu cu ceialalţi boeri, cât şi de atunci până acum, care sânt peste tot ani 23 şi într'aceşti ani cât şi mai nainte nestrămutaţi, ş'au plătit toţi dijma. pentru că şi la pontul al 4-lea în Pravilniceasca Condică să cuprinde că pâra ce să porneşte pentru stăpânirea lucrului nemişcători are soroc de a să porni până la zeci şi douăzăci de ani, însă 10 ani când vor fi de faţă cei ce au vre-un drept asupra acelui lucru, şi 20 de ani când lipsesc, cu cât mai vârtos că aceşti orăşani toţi au fost de faţă aici şi ş'au dat toţi dijma pământului după obicei, încă nu numai ei, aflându-se mulţi dintrânşii trecuţi în vârsta bătrâneţălor, ci şi părinţii lor la tatăl Clucerului Barbu. Drept aceia după dovezile şi cărţile ce să arată mai sus şi vechia stăpânire ce au avut Clucerul Barbu pă această moşie Prisaca până acum nestrămutat şi după pontul pravilniceştii condici şi după mărturia ce ne-au dat Cuviosul proigumen Jitianu ce au arătat că pă lângă Sasul care este hotar tot de moşia domnească a Cra-

iovii şi pintre Foteşti au coborât iar la vale la drumu Rumânilor boerii hotarnici şi la toate hotărniciile au fost tot neprestan şi tot pe acolo au mers toţi boeri, de rând şi noi încă, găsim cu cale ca şi de acum înainte Dumnealui Cluceru Prisăceanu să aibă a ţineà şi a stăpânì moşia Prisaca, tot până la acel drum al Rumânilor după supt podgoria viilor, ce-i zic şi al Muntenilor, care drum vine pă vale de către Şămnic, cu bună pace de către orăşani şi de către toţi alţi ce au vii pă moşia Prisaca. Asemenea şi moşnenii Foteşti iar, să stăpânească moşia tot până în drumu Rumânilor. Iar hotărârea cea desăvârşită a se face rămâne, după cum va luminà Dumnezău pă Inalţimea Ta. 1784 Octomvrie 28.

Filaret Episcopu Râmnicului, Ianache Hrisoscoleu Ban, Ştefan Pârşcoveanu Vel Dvornic, Gheorgache Suţul biv vel Clucer, Barbul Ştirbei Paharnic, Gheorghiţă Argitoianu Şătrar.

22

1814, Ianuarie 1.

NUMIREA

lui Andrei Drutlov, gearah al Craiovii

(Arhivele Statului, *Judecătoreşti vechi, No. 87,* f. 458 v.)

De la Divanul Craiovei

Fiindcă dumnealui Andrei Drutlov *gearahul* [1]) de la zi întâi Ghenar leat 1814 s'au aşezat iarăş a fi gearah al politii Craiovei cu leafa pe an câte taleri şasă sute, care bani are a şi-i primi de unde să dau şi ai dumnealui Dohtorului politii Craiovei şi tot cu aceaşi orânduială. Pentru aceia dar i s'au dat la mâini această carte a noastră ca să fie ştiut dă gearah al politii, şi să fie săritorì în toată vremea la cei bolnavi şi unde i să va porunci, şi cu sârguinţă spre a cunoaşte folos din slujba şi meşteşugul său, ca şi numitul pă de o parte să folosască şi pă de altă parte şi politiia să dobândească.

Nicolae Scanavi postelnic, Cornea Brăiloiu logofăt, Gheorghe Coţofeanu.

23

1814, Mai 30.

RAPORT

din care se vede cum se procedà la licitaţii

(Arhivele Statului, *Judecătoreşti vechi, No. 87,* f. 156 v.)

Către Cinstitul Divan
de la Cumpania cea veiche

Inştiinţăm Cinstitului Divan, că după porunca ce s'au dat stărostii încă din trecuta lună lui Iunie, leat 1813, ca să puie telal să strige la mezat o casă a răposatului Delibaşa Hristea ce este în mahalaoa Sftului Arhanghel, *patruzăci şi una de zile după*

1) Chirurg.

obicei, căriia poruncă următorĭ fiind, au pus pe telal de au strigat patru zăci şi una de zile după poruncă strigându-se şi mai multe zile peste soroc şi la cea din urmă *artidisire* [1]) au rămas asupra Dumnealui Chir Ghiţă Şărban Bureţa în taleri una mie patru sute cinsprezece.

Pentru aceia nu lipsim a face ştiut Cinstitului Divan.

1814 Mai 22.

Ion Hagi Dumitrache, epitropu Cumpănii.

*

De la Divanul Craiovei

Cu această carte de mezat a vechilului stărostii cei veichi, viind la Divan, telalul cu toţi muştereii acestor case ale mortului Hristea Delibaşa, *după orânduială s'au făcut strigare şi în divan.* Şi în cea din urmă atârdisire, rămâind asupra Dumnealui biv vtori vistier Nicolaie în preţ de taleri una mie patru sute cinci-zăci şi cinci, i s'au dat cartea Divanului ca să stăpânească în bună pace casele cu locul lor şi cuprinsul lor, ca un lucru ce au cumpărat de la *sultan-mezat* [2]) lumărând şi toţi banii pe deplin, cu care bani să să facă urmare după hotărârea Divanului, din anu trecut.

1814 Mai 30

Nicolae Scanavi, postelnic, Cornea Brăiloiu vel Logofăt, Gheorghe Coţofeanu.

24

1820, August 10

CHESTIUNI EDILITARE.

(Arhivele Statului, *Judecătoreşti vechi, No. 91,* f. 310)

De la Divanu Craiovii

Cinstite Dumneata biv Vel Sluger Băluţă şi Dumneata Chir Hagi Enuş, fiindcă podul uliţii cei mari a târgului în zile de târg nefiind de ajuns lăcuitorilor ce vin cu *zaherele* [3]), herestele şi altele trebuincioasă spre vânzare, căci înbulzindu-să cară multe, şi mai vârtos când să întâmplă şi nescarva *olace* [4]) sau alte *cala-balâcuri* [5]) viind de către Bucureşti sau de către părţile Dunării, să astupă uliţa cu totul şi li să pricinuiă *discolii* [6]) la mergere nu numai lăcuitorilor cu carăle, ci la toată obştea ce ieşea la târgul de afar să-şi cumpere cele trebuincioasă, care aceia nu *curgeà* [7]) din altă pricină fără numai că alt pod nu erea, căci pă drumul ce merge pă lângă Sfânta Episcopie iar şi către târgul de afară nu puteà să umble niminea din pricina multelor noroaie, nefiind pod. De acea ca să poată cu înlesnire şi fără discolie fieşcare a merge cu slobozănie şi fără împiedicare la târgul de afar, s'au chibzuit de către Divan, pentru al obştii folos, şi s'au făcut pod şi pă drumul dă lângă Sfânta Episcopie, rămâind neîncheiat numai din

1) licitare. — 2) Mezat domnesc, strigat în Divan. — 3) aprovizionări. — 4) curieri. — 5) gloată, lume multă. — 6) supărare. — 7) izvorà.

poarta Dumnealor boerilor Coţofeni până în poarta Dumnealui Sărdarului Barbul Socoteanu, din pricină că fiind trebuinţă a merge podul linie dreaptă calcă prin locul unui Barbu Logofeţel i Bălaşa Izbăşoaia şi Elenca Armăşoaia, pentru a cărora călcare de loc s'au mulţumit a li să plăti cu bani. Deci fiindcă şi podul acesta este foarte trebuincios, precum zicem mai sus, şi urmează a i-să da săvârşire, scriem dumneavoastră ca nişte *casăeri* ce sânteţi podurilor şi însărcinaţi cu facerea lor, să chemaţi pă numiţii mai sus stăpâni ai acelor locuri, să vă învoiţi cu dânşii şi să le plătiţi, de la a cărora mână luând adeverinţă de mulţumire şi plata banilor să arătaţi Divanului în scris urmarea ce aţi făcut, iar acest pitac să'l ţineţi la casă drept *sănet,* mai ales că în anaforaua şi hotărârea Mării Sale Domnului Carageà este pus şi acest pod a să face. 1820 Avgust 10

Galahtion, Episcopu Râmnicului, Ioan Depalta Caimacam, Dumitrache Brăiloiu, Alecu Arghiropolu, Nicolaie Glogoveanu, Costandin Otetelişanu, Ştefan Bibescu.

25

1820, Iulie 13

NARTUL

stabilit de Divan, pentru lucrurile de mâncare.

(Arhivele Statului, *Judecătoreşti vechi, No. 91,* f. 313 şi 314)

Nartul ce s'au întocmit de către Divan a să vinde lucrurile de mâncare, cu preţul ce să arată mai jos. 1820.

taleri	parale	ocă	
—	—	1	caracatiţă
2	10	1	fideà
1	10	1	fideà proastă
5	—	1	piperi
1	—	1	orezul
1	20	1	năutu prăjit
2	20	1	bambe uscate
—	32	1	roşcove
6	—	1	enibahar
3	20	1	chimen
3	—	1	stafide negre
—	—	1	grişul
4	—	1	coconarele
3	—	1	micdale de Hion
2	—	1	cormalele
1	—	1	migdale de Rumele, necurăţate
4	—	1	migdalele curăţite
2	—	1	anason grăunţă
3	20	1	săpun rachiu
3	20	1	unt dă lemn
2	—	1	masline de Rumele
1	—	1	dă mijloc
50	—	1	cuişoarele
30	—	1	scorţişoara
12	—	1	candelu bun

taleri	parale	ocă	
1	20	1	nişişteaoa
5	20	1	icre negre tescuite
4	—	1	icre dă mijloc
5	—	1	zahar bun
4		1	mai prost
3	—	1	ghidenul de Ţarigrad
3	—	1	pastrama de Ţarigrad
2	—	1	sardeà
—	20	1	pastrama proastă
5		1	tămâia
1	20	1	zmochine
4	—	1	icre negre proaspete cu zamă
3	—	1	icre dă ştucă
5	—	1	licurinii
1	10	1	mierea
—	5	—	una scumbrie
3	—	1	caperile
	30	1	limba dă vacă dă Dii
	20	1	limba dă vacă de aici
—	—	1	arpăcaş
	20	1	năutu necurăţit
—	6	1	fasole
—	4	1	linte
—	2	1	ceapa
—	30	1	caşcaval
	16	1	oţet bun
—	12	1	oţetul dă lied
—	24	1	brânză sărată
	30	1	săpun prost
—	1	—	15 nuci
	4	1	usturoiul
—	24	1	catranu şi păcura
1	20	1	ghiuden şi pastramă de aici
—	10	—	prunele uscate

Ioan Depalta biv Vel Postelnic, Caimacam Craiovei.

Dumneata Polcovnice de târg, după acest nart ce s'au întocmit dă către Divan, lucrurilor de mâncare care să vând de către băcani, atât cei ce sânt cu prăvălii în uliţele târgului cât şi prin mahalale, ca să facă vânzarea fieşte căruia după preţul ce s'au aşăzat, arătându-le ca nu care cumvaş să să îndraznească vreunul a vinde vre-un lucru cu preţ mai mult, că să vor pedepsì straşnic, şi pentru de a să păzì şi a să urmà întocmai îţi poruncim să fii cu mare priveghere şi îngrijire asupra acestui nart, să să urmeze vânzarea fieştecăruia lucru fără altă schimbare, căci după cercetările ce avem a face de faţă şi pe supt cumpăt dovedindu-să câtuşi de puţină urmare înpotrivă, nu numai băcanii să vor pedepsì cu străşnicie, ci însuţi vei fi învinovăţit ca unul ce nizamul acesta priveşte asupra polcovnicii.

1820 Iulie 13.

26

1825. Octomvrie 1.

NUMIRE DE DASCĂL

(Arhivele Statului, *Judecătorești vechi, No. 91,* f. 239).

De la Eforii Școalelor Țării
către
Dumnealui biv Vel Logofătul Alexandru Ghica, Caimacam Craiovei.

Fiindcă după luminată hotărârea Mării Sale Domnului nostru, ce prin sfat de obște au dat, a să așăzà pă la toate orașele acestii țări câte un dascăl grămătic ca să învețe carte rumânească și câte un dascăl cântăreț ca să învețe meșteșugul psaltichii sistimii cei noao pă oricare vor avea râvnă de învățătură, cu plată de la Casa Școalelor po tal: șase sute fieșcare dascăl pă an.

De aceia iată orânduim deocamdată pe Mihalache Năpârcă ce să află cântăreț la biserica Maicăi Precistii, dascăl al cântărilor la orașul Craiovei.

Pentru carele vei face D-ta cunoscut atât numitului dascăl ca să știe, i orășanilor cât și pă la preoți i boerănașii du prin județe, ca cei ce vor voi, să-ți trimiță copii să învețe cântări, fără plată. Pe care dascăl îl vei așezà Dumneata cu locuința ori aici, unde se află cântăreț, sau la biserică la Obedeanul. Și în scurtă vreme să va trimite și cei ce vor voì să învețe. Și în scurtă vreme să va trimite și dascălii ceilanți ce sânt hotărâți a fi la acest oraș al Craiovii. Iar pentru iraturile ce are prin hrisoave și hotărâri domnești Școala Craiovei, de acum înainte au să fie pă seama Școalelor țării, pentru care să va trimite D-tale deosabită poruncă domnească a să strânge toate și a să trimite la Casa Școalelor.

1825, Oct. 1.

† Grigorie al Ungro Vlahiei, Vel Postelnic Constandin Bălăceanu, Iordache Golescu Vel Logofăt.

27

1829, August 4.

DESPRE LEFURILE

Caimacamului Craiovei și funcționarilor de acolo.

(Arhivele Statului, *Administrative vechi* No. 12)

La 28 Iulie 1829 vice-președintele Divanului săvârșitor întreabă acel divan ce funcțiuni îndeplinesc slujbașii Căimăcămiei. După cercetarea orânduită de marele Vistier, se dă răspunsul din 4 August 1829, precum urmează:

„...Divanul are cinste a face cunoscut că încă din ve-„chime la Craiova sânt aşezate Divanul şi dooă depertа-„menturi judecătoreşti..." şi că „...leafa ce li se dă este ho-„tărâtă de mult...".

Iată şi lista funcţionarilor, cu lefurile lor:

Lefile pă o lună ale Craiovii la divaniţi şi depertamentari carii să află acum în slujba judecătorii:

Lei		
1300.—	Caimacamul	Divaniţi ai divanului Craiovii, judecând înpreună cu Caimacamul pricinile norodului.
500.—	Postelnicu Arghiropol	
500.—	Cluceru Costandin Brăiloiu	
500.—	Cluceru Ioan Vlădăianu	
500.—	Căminaru Iancul	
350.—	Stolnicu Costandin Zătreanu	
350.—	Sărdaru Oteteleşanu	
100.—	Secretarul	Scriitori la anaforale şi carţi dă judecată, după hotărârea divanului.
15.—	Jurnalistu	
80.—	opt cantelarişti	
50.—	chieltuiala cantelarii	
40.	2 căpitani ai Căimăcămii.	
645.—	Depertamentul dă patru, însă:	
	100 Medelniceru Costandin Brătăşanu	judecători care judecă pricinile norodului după rezoluţia Căimăcămii şi care nu să mulţumesc la această judecată să sue la Divanu Craiovii
	100 Slugeru Nicolae Oteteleşanu	
	100 Pitaru Ioan Pleşoianu	
	100 Şătraru Theodorache Păianu	
	100 vtori vistieru Theodorache Vâlcănescu	
	100 Iancul Ghimpeţeanul	
	30 secretaru	
	15 jurnalistu	
	645	
645.—	Depertamentul dă Cremenalion, însă:	
	100 Pitaru Mihaiu Alboteanu	ipac asemenea
	100 Sătraru Gheorghie Tetoianu	
	100 Vistieru Ioan Sultănoiu	
	100 vtori Vistieru Ioan Stănescul	
	100 Scarlat Stăncescul, treti logofăt	
	100 Polcovnicu Nicolae Dimancea	
	30 secretaru	
	15 jurnalistu	
	645	
5575.—	adică cinci mii cinci sute şapte zeci şi cinci lei.	

1830, Iunie 7.

NUMIREA

doctorului Hristari, ca medic al oraşului Craiova.
(Arhivele Statului, *Judecătoreşti vechi, No. 91,* f. 284 v.).

De la Divanu Craiovei.

Fiindcă într'această politiie Craiova, după mulţimea norodului ca să află lăcuind întrânsa, este neapărată trebuinţă şi de un alt dohtor spre căutarea bolnavilor cei ce să întâmplă a pătimi felurimi de boale, căci numai *Dumnealui dohtoru Sior Petre Fierari şi Dumnealui Sior Franţisc Albinier, iatro-hirurgul,* nu poate întâmpina pe toţi bolnavii, atât cei din politiie cât şi cei de afar, când să întâmplă cu căutarea lor la vreme şi pentru că să află aici în politiie *Dumnealui dohtoru Hristari,* ştiut de dohtor bun şi silitori spre lucrarea tămăduirilor de patimi şi cerând însuş a să aşăzà iarăş dohtor aceştii politii, carele primit şi cerut fiind şi de Dumnealor boerilor i neguţătorilor. De aceiia prin această carte a Divanului, să orânduieşte numitul Sior Hristari, dohtor al politii Craiovei, în soroc de un an, în care vreme să aibă aş luoa leafă tl. 2000 adică lei doă mii din iratu dohtorilor aceştii politii şi tot aseminea leafă să-i meargă şi de la soroc înainte, de să va cunoaşte destoinic şi silinţa la meseria Dumisale. *Insă datori este ca să fie osârduitor şi silitori nu numai la boeri şi la cei ce le dă mâna a plăti vizitile în oraş şi pe afar după trebuinţa ce să va întâmplà, ci mai vârtos pentru cei săraci şi cu neputinţă de plată ai oraşului şi după afar, ca să alerge şi să caute cu denadinsul, fără a cere plată de la unii ca aceia, precum şi în luminatele hrisoave domneşti ce sânt date pentru orânduelile dohtorilor acestei politii, să coprinde.* Iar pentru vizitile ce le va face la cei în stare bolnavi de oricare treaptă are a i-se plăti de către acei bolnavi după vrednicia curii şi după starea şi buna voinţă ce va aveà fieşcare. Şi când într'acest soroc să va arătà cu silinţă la căutarea şi tămăduirea bolnavilor şi să va cunoaşte destoinic a prinde locul acesta, atunci va rămâneà nestrămutat dohtor al oraşului, cu aceiaşi orânduită leafă şi supt paza legăturii ce este asupra datorii lor Dumisale, întocmai precum mai sus să coprinde. Iar când înpotrivă să va cunoaşte nedestoinic sau că nu are silinţa ce să cuvine la datoria unui dohtor spre căutarea şi tămăduirea bolnavilor, atunci să fie lipsis, rămâind a îngriji Divanul iarăşi pentru alt dohtor folositor al oraşului.

1830, Iunie 7.

Costandin Ghica Caimacam, Alecu Arghiropolu, Ioan Vlădoianu, Iancu Teohari, Costandin Zătreanu.

1837, Septemvrie, 9.

CEREREA LUI COSTANDIN LECA

de a deschide o tipografie în Craiova.

(Arhivele Statului, *Prefectura Dolj*, dos. 79)

primită 23 Iulie 1837 No. 5025.

Prea înălţate Doamne,

Inaintarea ce necontenit fac toate lucrările obşteşti supt înalta oblăduire a Mării Tale, asigurează şi pentru cultura limbii româneşti o sporire neprecurmată, acum fieşcare să socoteşte norocit de a contribui pe cât este cu ştiinţa la această cultură, ori prin lucrări originale, sau prin felurimi de traduceri, şi numărul producturilor literale creşte din zi în zi. Tiparul, această industrie, prin care asemenea producţii es la lumină, fiind acum aproape a rămâneà în dominiu public, slobozit de mărginirile ce i să pusese prin privileghiu esclusiv, va adăoga şi mai mult numărul acestor lucrări, înlesnind mijloacele de publicaţie. Supt însemnatul având cunoştinţă de meşteşugul tipografii şi dorind a întrebuinţà la această lucrare toată vremea ce-i rămâne slobodă despre alte îndatoriri ce într' aceaşi sferă sânt puse asupră-i, face plecată rugăciune Mării Tale să i să deà înnaltă slobozenie a ţineà un teasc de tipărire în oraşu Craiovii, care fiind un al doilea cendru de cblăduire al acelor 5 judeţe, să va înlesnì cu aşezarea aceştii industrii acolo la felurite trebuinţe.

Supt însemnatul învrednicindu-să a dobândi această înaltă slobozenie, să va strădui din toate puterile a meritâ încrederea ce să va pune întrânsul şi a păzì cu scumpătate toate regulile la care va fi supus.

Al Mării Tale prea plecat şi credincios supus

Costandin Leca.

Rezoluţia domnească din dosul jalbei:

Noi Alexandru Dimitrie Ghica Vvd.,

cu mila lui Dumnezeu, Domn a toată Ţara-Românească.

Departamentul trebilor din năuntru va face cuvenita punere la cale

1837, Iulie 27.

P. D.

La 9 Septemvrie 1837 Departamentul comunică Ocârmuirei judeţului Dolj că, privilegiul tipografiei lui Eliad începând la 1 Noemvrie, Constantin Leca poate deschide tipografia de la acea dată, „păzind în lucrarea „aceştii tipografii regula ţenzurii, după dezlegările ce va „primi prin Cinst. Secretariat al Statului". La 14 Septemvrie Ocârmuirea judeţului aduce aceasta la cunoştiinţa lui Leca.

30

1840, Decemvrie 20.

O TRUPĂ FRANCEZĂ DE TEATRU

cere autorizaţia să dea reprezentaţii.

(Arhivele Statului, *Prefectura Dolj*, dos. No. 157, f. 21).

primit Dechemvrie 20.

Cinstitei Otcârmuiri Judeţului Doljii

Trupa actorilor franţezi dirijată de Teodor Gafrei şi Valeri roagă pe Cinstita Otcârmuire să binevoiască a'i slobozi voia d'a jucà bucăţi teatrale în zilele în care nu vor fi clupuri, care bucăţi vor fi conforme cu bunele moravuri şi religia.

(ss) Théodore Gaffrey. (ss) Valery.

Să să dea în cunoştiinţa Cinst. Departament cerându-să dezlegare.

Dechemvrie 20.

31

1841, Fevruarie 3.

ACROBAŢII ENGLEZI

Nicholas Croft şi John Atterbury cer autorizaţie de a da reprezentaţii în Craiova.

(Arhivele Statului, *Prefectura Dolj*, Dos. 157, f. 156 şi urm.)

primită Fev. 3

Cinstita Otcârmuire Judeţului Dolj.

plecată jalbă

Supt iscăliţii au cinste a face cunoscut Cinstitei Otcârmuiri precum acum am sosit într'această Capitală, care sântem cu nume oameni minunaţi şi am umblat prin toate

capitalele Evropei şi în capitala Bucureşti am avut cinste a ne prezentà cu meşteşugul nostru.

De acea avem cinste cu supunere a ne rugà a binevoi Cinstită Otcârmuire a ni să dà voe şi într'această capitală a ne prezentà cu meşteşugul nostru pentru care alăturăm şi foile tipărite de figurile cele ce vom arătà cătră cinstitul public.

plecaţi

(ss) { Nicholas Croft
John Atterbury

Din afişele ilustrate alăturate pe lângă jalbă, vedem figurând printre numerile de senzaţie:

„Danţul pe vârful capului sau telegraful viu".

„Colosul de la Rodus".

„Aruncătura de moarte".

„Maimuţa de Brezilia".

La 3 Fevruarie Ocârmuirea raportează Departamentului trebilor din năuntru că a autorizat pe englezi să joace fiind-că „s'au socotit că reprezentaţiile lor nu aduc „nici o vătămare privitorilor", însă numai în zilele când nu sunt reprezentaţii teatrale, ceace confirmă şi Departamentul prin adresa sa de la 8 Fevruarie 1841.

Foae de zestre [1])

a Linţii Izvoranu, fata lui Marin Butculescu, biv vel Serdar.

Cu mila şi cu ajutorul Domnului nostru Is. Hs. foae de zestre a iubitei fiici noastre Eleni cum arată.

1823 Octomvre 4.

Acareturi

stj. 886, adecă stânjeni optsute optzeci şi şase hotarul moşii Mihăiasca în sud Olt.

stj. 603, adecă şasesute trei hotarul moşii Bratcovul, cu case de zid şi satu, cu pădure ţinută în lunca Vezii ce cade şi în sud Olt şi în sud Teleorman.

1 adecă şase răzoară vie păragină.

1 moară făcău cu trei roate.

stj. 496 adecă patrusute noaăzeci şi şase hotarul moşii Bujoreni în sud Teleorman, cu livadă cea mare de pruni i meri şi peri făcută de mine şi alte doaă livezi cu pruni cumpărate pă această moşie, cu silişte de sat şi pădure branişte.

1) Bunicul lui Dimitrie C. Butculescu, fondatorul Societăţilor Cooperative în ţară.—Documentul ne este comunicat în copie de Doamna Maria I. Glogoveanu.

tal. 14500 adecă paisprezece mii cincisute bani gata.
1500 serviciu de argint de Viena.
650 tavă de argint pentru cafe.
150 doaăsprezece zarfuri de argint cu filigenele lor.
150 ibricu de argint pentru cafe.
250 doaă sfeşnice de argint jumătate oca.
1300 o perechie cercei cu diiamanturi.
700 un inel cu diiamanturi.

Haine

1500 un şal vărgat.
1400 una scurteică cu coade de samur de Rosia
una rochie bohur cu chenaruri
una rochie taftă franţezi

Bohcialâcuri

un bohcialâc de ginere
un bohcialâc de socru
un bohcialâc de soacră
un bohcialâc de nun
opt cămăşi fămeeşti
zece gevrele cu beteală

Aşternutul

una plapomă de stofă
una saltea de stofă
trei perine ale saltelii
trei perine de maltef cu puf

Tacâmul mesii

doaăzeci şi patru de şervete
una masă mare
una masă mică
un prosop cusut cu beteală
un prosop cusut cu lână
un lighian cu ibricu lui de tumbac
un sepet mare pentru haine

Aceste de la noi le dăm cu blagoslovenie, iar Domnul îndestulate.

(ss) Marin Butcu(lescu) biv vel Sărdar.

■■■■■■■■■■■■

Acte mărunte [1]) din 1821

I

Către Serdarul Marin Butculescu, Ispravnic ot Teleorman.

Noi caimacamia Ţărei Româneşti am primit scrisoarea d-tale şi s'au văzut cele scrise pentru spaima ce aţi luat, văzând că ostaşii cei nădăjduiţi paznici ai Ţărei s'au înpräştiat dupe jafuri, jefuind pe oameni dupe la moşii, şi pe ori ce drumaş călător întâlnind, despuind, bătând şi pe zapcii plăşilor judeţului şi luându-le banii Vistieriei de asupră-le. Pentru unile ca aceasta s'au chemat agalele oştirilor ce s'au orânduit spre paza ţărei şi li s'a poruncit ca îndată să trimită dupe aceşti făcători de rele ostaşi, ca să 'i prinză şi să 'i supue spre despăgubirea celor ce să vor fi hrăpit de către ei, făcându-le şi cuvincioasa pedeapsă spre pilda şi altora ce vor fi cugetând să facă asemenea lor urmări. Să fiţi dar bine încredinţaţi că se va da cuvinciosul nizam şi se va potoli toate aceste urmări ale unora ca acestora.

1821 Martie 21.

(ss) al Ungro Vlahiei Mitropolit Dionisie, Gr. Filipescu, Gr. Băleanu, Const. Samurcaş, Alexandru Filipescu Vulpe.

II

De la Ocârmuirile Obläduirei Ţărei Rumâneşti
Către D-lor Boeri Ispravnici ot sud Teleorman

Find că D-l Stolnic Cost. Borănescu s'au orânduit la sud Vlaşca, să pornească aici la Bucureşti or câtă sumă de fân va găsi mai în apropiere de politie, cum şi una mie kilo de porumb de ale judeţului, deci întâmplându-se să aibă vre-o trebuinţă de cară, şi corespondarisindu-se pentru aceasta cu D-vtră pă sume ce vă va cere, negreşit să le faceţi duprin satele ce va cădea mai cu apropiere şi să le porniţi cu oameni într'adins la locurile cele arătate pă acolo, ca ajutându-se cu aceşti la încărcatul felurimilor ce s'au zis, să săvârşească cât mai în grabă cea ce este poruncit spre întâmpinarea grabnicilor trebuinţe.

1821 Martie 24.

(ss) Al. Ungro Vlahiei Dionisie, Gr. Ralet, Gr. Băleanu. Belu Vistier.

■■■■■■■■■■■■

A C T

privitor la fortificaţiile austriace din Oltenia [2])

Beschreibung von Zenzeren, dem Bannat Hauss zu Craiova und dem Contumaz Hauss zu Wadudill.

Was das Project von Zenzeren zu einen Fortifications Haupt Orth, in der Kayserlich Oesterreichischen Wallachey, item das projectirte Retrenchement des Bannat Hausses zu Craiova, und dann das neu angetragene Contumaz Hauss, mit seinem Retrenchements zu Wadudill ge-

1) Aceste copii, după traducerea făcută de Dimitrie C. Butculescu, fiu al lui R. Butculescu, ispravnic de Teleorman, Olt şi de Argeş, ne sunt comunicate de Doamna Maria I. Glogoveanu.

2) Vd. art. d-lui Al. Vasilescu, pag 176. Originalul în Academia Română, *Manuscris german,* B. III. a. 199, f. f. 85—88.

gen Widin über nicht allein ohngefehr Kosten, sondern auch, wir diese Orther füglich nach und nach, angeleget werden köndten.

1-mo. Das Mauer-Werck an dieser Festung Zenzeren, ist nur bis über den Horizont des Grabens angetragen, weillen der Haupt Wall, mit guten sich dieser Gegem besindenden Waaren von der benne an, ausgeführet werden kann. Es betraget denmach das innere Maurr Werck oder Revetement des Fossée, an Cubic Clafter 1650 à 15 fl. . . . . fl. xv.

	24750—
Die contrescarp Mauern des grabens 1034 Clafter à 15 fl.	15510—
Die Revelins sambt ihren Graben an Mauer Werck 1123 Clafter à 15	16.845—
Die Flanquen, so casamattirt zu werden, angetragen, umb den Graben horizontal zu bestreichen, ertragen an Mauer Werck sambt ihren Gewölbern 1988 Clafter à fl. .	29.820
Die Erden arbeit mit evacuation aller Gräben, extraget 31250 Clafter à 1 fl.	31.250—
Die formirung des Walls und Parapets estraget 7992, quadrat. Clafter à 1 ½ fl.	11.988—
An Eysen Werck und Nägel	4.000—
Bauholtz und Brether gerüstern, und andere Requisiten	6.000—
Summa Summarum der Kosten dieses Projects von Zenzeren zu einen Haupt Orth in der kayserlich. Oesterreichischen Wallachey fl.	140.163

Wann man nun diesen Orth noch ante tempus belli anzulegen gedächte, so wäre der ohn mass geblichen Meynung, dass erstlich daselbst die darinn projectirte Casernen entweder vor Cavallerie oder Infanterie, sambt einen Proviant Magazin angeleget, die Fortification aber noch ohne aufwerffung eines Grabens nur mit Pallisaden, jedoch in derjemigen Figur, wir in dem verkossten Project aus gezeichnet, formiret werden, tempore belli aber durch die Miliz und Bauern der Graben mir von 3 oder 4 Clafter breit, soviel es in Eyl sein Kann aus geworsten werden köndte.

Zugleichen köndten auch gleich einige Bojaren Hausser daselbst zu bauen angestangen werden, als welches alles ohne fassende Ombrage deren Türcken, geschehen köndte.

2-do. Belangend das proectirte Retrenchement umb das Bannats Hauss und Wallachische Kirch zu Craiova, so hat man diesen Orth von darumben ausersehen weilen die Situation daselbst höher als an anderen Orthen von Craiova wir man dann dieses Retrenchement nach solcher anhöhe reguliret, es ist aber der Umbfang desselbigen nicht so gross, dass sich alle Bojaren mit ihrer Haabschaft retiriren, sondern bloss allein der antrag dahin gemachet worden, dass sich eine daselbstige kayserliche Administration, sambt einigen Miliz, bey einen ohnwerhastten tartarischen Einfall, dahin salviren, und sich postiren köndte, es kann aber selbiges dannoch nicht werhindern, dass nicht der seind die auserhalb dieses Retrenchements liegende Hauser gäntzlich abrennen kann. Zwar seynd die Kosten dieses Retrenchements nicht sonderlich gross indem sich selbiger nur auff 3250 f. belauffen, altermassen die Pallisaden von dem Land herbey geschaffet werden, und kann dieses projectirte Retrenchement ebenfalls mit Pallissaden formiret und der Graben nach und nach, ohne viele Onbrage zu geben, auchgeworfen werden.

3-tio. Was das neue projectirte Contumaz Hauss zu Wadudill gegen der Türckischen Haupt-Vestung Widin über betrifft, so ist man er-

stlich veranlasset worden, weilen das ietzige Contumaz-Hauss nicht allein vor die Contumaz haltende Kauffleuth und deren waren, sehr schlecht versehen, sondern auch bey Ergiessung der Donau, gäntzlich unter Wasser gesetzet wird, auff ein neues und besser situirtes, auch nutzlicheres, zu gedencken, dahero man dann die anhöhe, wo ehemahlen eine alte Römer Schantz gewesen, hier zu am tauglichsten zu seyn befunden, und zwar, dass das Gebäu des Contumaz Hauses in forma quadrata einer steinernen Redoute gleichsam an angeleget, und tempore belli nicht allein zu einen Magazin, sondernauch, wann das darfür Kommende Retrenchement aufgeworfen werden sollte, selbeges zu gleicher Zeit zu einen guten Posto gegen Widin über employret werden, und aus welchem denen Türcken auf dem diesseitigen Ufer der Oesterreichischen Wallachey Posto zu fassen, und die Donau zu passiren, eine ziemliche resistence geschehe köndte aller massen aus dem im dies beigefügten Profil zu ersehen, dass wann auch das darfür liegende Retrenchement mit Gewalt erstiegen werde sollte, man dannoch eine innere Defension aus allen fenstere de 4 Seiten des Contumaz-Hauses dem eindrigenden feind geben, und selbigem wiederepoussiren köndte, über dieses seind auch die Flanquen des Retrenchements selbsten, als Casamattirte Keller, umb den Haupt Graben horinzotal zu bestreichen, angetragen worden.

Es ertraget aber die Massonerie dieses neuen Contumaz-Hauses au Mauer-Werk auff 860 cubic Clafter à 15 f.	12.900—
Die Zimmer und andere Hand-Wercker arbeit ertragt in allem	8.000—
Die Cassamattirte Flanquen aber, so unter dem pratext als Keller von die Waaren der	20.900—
Contumaz haltenden Kauffleuthen (als in welchen sie ihr Baum, Öhl, Limony und andere Sachen, wohl conserviren könnten) nach und nach angeleget werden könne, ertragen an Mauer Werck 1248 cubic Clafter à 15 f. . .	18.720—
Die Erden arbeit in evacuirung deren Gräben des Retrenchements ertragt an Cubic Clafter 6720 iede à 1 f. . .	6.720—
Suma summarum der kosten dieses Contumaz Hauses f.	46.340

Alldiewilen man aber tempore pacis dergleichen Graben, und völlige formirung, vermög der Friedens Tractaten, nicht, nicht anlegen dorft, so wäre meine aber mahlige ohnmassgebliche Meynung, dass man dieses neue Contumaz-Hauss nur erstlich sund umb mit dicken Pallisaden einfassen bey nechst wermerckender feindlichen ruptur aber durch Anrückung einiger Milliz, und zusammen Ziehung deren Bauern das vollige Retrenchement herumb, in etlichen wenigen zagen Formiren, und sodann mit einigen Stucken und gehöriger Miliz wohl besetzen, wodurch hernach die Türcken, eine Descente herüber in die Oesterreichische Wallachey, zu tentiren ziemlich im Zaum gehalten, der Orth selbsten aber auch auff der Donau, von Orşova aus, secundiret werden köndte. Welches man hiermit einer Hohen Instanz zu weiteren gnädigsten gut befinden, sambt die neu anderen verfassten Projecten ebenfalls gehorsamst anheimb stellen Wollen. Siget.

Hermanstadt, den 17 August 1731.

I. C. WEISS

Ingineur Obrist Wachtmeister. [1])

Publicată după manuscrisul german de

Alexandru A. Vasilescu.

Iarăşi cultura şeleană în România

In articolul meu „Cultura şeleană în România" (Arch. Olt. 1929), ca încheere scriam: „Cadrul actual al rezultatelor la care s'a ajuns în ceea ce priveşte răspândirea geografică a culturilor din paleoliticul inferior, nu ne permite a aşeza o insulă şeleană mult depărtată de aria cea mare de răspândire a acestei culturi. Transilvania ne poate da o industrie micochiană şi un vechi mustierian, dar şeleanul însă nu".

Mă întrebam: «Cum trebue dar privite descoperirile d-lui M. Roska?" Şi răspundeam: „Cuvântul hotărâtor în această privinţă nu-l poate spune decât un aprofundat studiu geologic şi paleontologic al regiunei.... Până când această studiere se va face, industriile transilvane privite ca şeleane, nu pot fi socotite mai vechi ca epoca micochiană, dacă nu cumva—ceace e şi mai probabil—acestea nu vor fi mesolitice".

De-atunci însă au eşit la iveală câteva observaţiuni, care 'n loc să 'ntărească existenţa şeleanului în România, o înlătură cu puternice dovezi.

Dela 'nceput mi-a dat mult de gândit faptul că „aceleaşi locuri care au dat la iveală cultura şeleană dau astăzi şi cultura micochiană". Dar terasele din împrejurimile Mezeşului nu s'au mulţumit numai cu atât. Mai târziu au dat la iveală şi obiecte din epoca aşeuleană, solutreană şi.... campigniană. In faţa unui asemenea amestec de obiecte atât de depărtate în timp, am fost foarte curios să cunosc stratigrafia acestor terase. Şi curiozitatea aceasta mi-a satisfăcut-o chiar D-l M. Roska. In vara anului 1928 d-sa, în dorinţa de a limpezi problema geologică a aşezărilor sale paleolitice inferioare, face mai multe săpături pe terasele unde a descoperit aceste aşezări. Pentru a ne da sama de modul cum se prezintă stratigrafia, după cele scrise de d-sa şi de d-l V. Papahagi în rapoartele provizorii pe 1928, priviţi Tabloul stratigrafic din pagina următoare.

Ne aflăm în apropierea masivului vulcanic *Mezeşul*. Terasele Plopăt şi Cocini sunt alcătuite din trei straturi de argilă, în care se găseşte „foarte mult material brut . blocuri... bulgări... lespezi". Printre ele spărturi de diferite forme.

Intâia întrebare care ni se pune e aceasta: materialul din aceste trei straturi de argilă este sau nu transportat?

D-l M. Roska crede că „de transportarea lor dela un loc la altul, executată prin apă, nu poate fi vorba". D-sa caută însă a da o explicare faptului că produsele paleolitice ale acestor straturi „*se prezintă caşi cum ar fi rostogolite*". „Ele—zice d-sa—au suferit această modificare în strat, şi cred că, înainte de a fi acoperite pe deplin de argilă, au fost expuse schimbărilor climaterice şi influenţelor soarelui. Au o patină mai adâncă".

D-l V. Papahagi, care a însoţit pe D-l M. Roska la aceste săpături, nu este de aceiaş părere. D-sa afirmă hotărât că în stratul inferior „materialul e transportat", în stratul mijlociu „materialul e în parte transportat", iar în stratul superior „materialul se găseşte în situ... suntem în faţa unor ateliere".

Fără îndoială, materialul celor trei pături de argilă este transportat aici de ape. Pentru a crede altfel, ar însemna să nu cunoaştem nici măcar condiţiunile alcătuirei unei terase.

IOZĂŞEL-ARAD

TERASELE PLOPĂT ŞI COCINI

TABLOU STRATIGRAFIC

Adâncime	Natura geologică a stratelor	INDUSTRIE UMANĂ				Observaţiile D-lui V. Papahagi
38 — 60 cm.	Argilă gălbue	Aproape aceiaş înfăţişare ca în stratele int., cu deosebire că produsele preşeleane lipsesc cu desăvârşire, iar tipurile aşeuleane iau un caracter mai bine pronunţat.				„Materialul se găseşte în situ, suntem în faţa unor ateliere".
38 — 55 cm.	Argilă sur gălbue	Aproape aceiaş înfăţişare culturală ca în stratul inferior, însă produsele preşeleane în număr mai modest.				„Materialul e în parte transportat"
59 — 115 cm	Argilă galben roşiatică	„Produse numai prin câteva lovituri formate", apoi coup de poing migdaloid, ovoid, triangular, discul, răzătoare ovale semicercuale, lame răzătoare, coups de poing tipul La Micoque şi coup de poing aşeulean.	Atelier de mare extindere.	Nu s'au descoperit vetre de foc, cărbuni, nici resturi faunistice	Preşelean, aşeulean, micochian.	„Materialul e transportat"

Blocuri, bulgări şi lespezi de opal.

Multe nuclee, pietre de lovit, âşchii căzături de fabricare produse jumătate gata; coup de poing, discuri răzătoare.

Multe coups de poings: migdaloid, lancéolé, La Micoque (f. des) şi altele. „Tot materialul aparţine ... şeleanului inf. sau preşeleanului".

Cele trei strate de argilă amestecată cu pietroae sparte de opal sunt depuse pe fundul văei, în perioada de acumulare, când puterea de transport a apei datorită debitului slab şi pantei uşoare nu putea cără departe bulgării grei de opal. Ne aflăm deci în faţa unor aluviuni. Mai târziu, fie că în această regiune a avut loc o mişcare de ridicare, fie că nivelul de bază al apei a scoborât, a început adâncirea, lăsându-ne astfel terasele cu pricina.

Deci, asupra acestei chestiuni ne mai putând încăpea nicio discuţie, rămâne să studiem industriile paleolitice cuprinse în aceste strate.

Pentru aceasta am cercetat în amănunt cele vre-o 200 de piese paleolitice trimise de către D-l M. Roska Seminarului de Preistorie din Bucureşti. Dela prima ochire mărturisesc că am rămas cu totul surprins de felul cum se prezentă paleoliticul nostru inferior.

Nu ştiam ce să cred. Să fi făcut D-l M. Roska o glumă cu Seminarul de Preistorie? Foarte puţin probabil. Pe aceste pietroae să-şi sprijine d-sa existenţa paleoliticului inferior, în special a şeleanului? Aceasta e de necrezut.

Hotărât lucru: preşeleanul, şeleanul, aşeuleanul şi micochianul dela Iozăşel, dela Valea-Mare şi Basarabasa-Brotuna nu se sprijină pe nimic serios.

Toate piesele trimise Seminariului, după cum am constatat, nu sunt altceva decât spărturi naturale. Sunt un fel de grohotiş de opal, cărat de ape şi depus ca prundiş în perioada de acumulare pe vechiul talveg, actualmente terasă.

Bulgării rostogoliţi de apă ne apar deci ca percutoare, iar spărturile celelalte drept unelte paleolitice. E de observat că opalul nu se rotunjeşte decât cu greu la rostogolire, fiindcă la orice lovire mai puternică el se sparge. Nu e ca celelalte pietre—d. p. granitul—, care prin rostogolire îşi rod colţurile, rotunjindu-se mai mult sau mai puţin, aşa cum se găsesc în prundişurile şi pietrişurile depuse de ape.

Dar ceeace este şi mai curios, şi cu părere de rău trebue să constat că a trecut neobservat, e faptul că la alcătuirea unora din formele paleolitice ale d-lui M. R. a contribuit mult şi gerul. Ba pe unele în întregime le-a lucrat numai gerul. Am găsit astfel trei âşchii sărite precis din bloc numai din pricina îngheţului. Asemenea mai multe blocuri cu urmele âşchiilor sărite. Şi, ceeace este şi mai interesant, pe un bulgăre se vede aşchia pleznită şi încă nesărită.

Asemenea âşchii sărite numai din pricina îngheţului a publicat însuşi d-l M. R. (Fig. 19, nr. 10 şi fig. 20, nr. 1 şi 2). Toate au fost socotite gratoare.

Trebue să spun, că nu numai technica paleolitică, dar chiar technica modernă nu cunoaşte procedeul prin care să facă să sară din bulgărul de silex âşchii rotunde sau ovale concave în secţiune, lăsând în nucleu urma convexă. Numai îngheţul, care crapă pietrele, e în stare să lucreze astfel.

Să zicem că, în ceeace priveşte aceste gratoare rotunde, ne aflăm în faţa unei erori de atribuţiune. Ce este însă cu acele coups de poing şeleane, aşeuleane şi micochiene. Ce e cu uneltele campigniene?

După cele ce am văzut, afirm fără ocol că preşeleanul, şeleanul şi micochianul d-lui M. R. nu face altceva decât să reediteze pentru România o problemă la fel cu chestiunea eolitică din Apus.

Că între miile de spărturi, cu oarecare bunăvoinţă se pot găsi unele care s'ar cam asemăna cu unele forme paleolitice, aceasta este foarte lesne de înţeles. Orice aşchie de piatră, sărită prin lovire, are un bulb de percuţie, pe nucleu rămânând locul concoidal.

Lucrul uman, lucrul intenţionat însă nu se vede. In orice grohotiş de munte vom recunoaşte atunci serii întregi de forme paleolitice.

De-altfel studiul geologic şi cronologic al acestei terase nu vedem că s'a făcut. Urme faunistice şi vetre de foc sau cărbuni nu s'au găsit. Intr'un singur loc: în hotarul com. Valea-Mare, pe terasa Dudaia, într'un strat La Micoque, s'a găsit „o vatră de foc cu mulţi cărbuni şi cu resturi de oase de animale, din care, n'au rămas decât surcele mai mici“ [1]).

D-l M. R. pretinde că în aceste locuri au fost mai multe ateliere. Dar este inadmisibil ca, în atâtea ateliere semnalate, să nu se poată găsi câteva piese caracteristice, câteva piese bine lucrate.

Iar în această serie de 200 de piese, nu se găseşte măcar una care să ofere toate dovezile de garanţia lucrului uman asociată la o formă tipic paleolitică. Tot ceeace a alcătuit puternica temelie pe care s'a sprijinit până azi şeleanul, aşeuleanul şi micochianul d-lui M. R., nu poate fi privit altfel decât ca un rezultat al hazardului acţiunilor naturale.

N. Plopşor.

■■■■■■■■■■■■

1 Silexurile de aici trebuesc studiate aparte.

Asupra epocei obiectelor paleolitice descoperite în peştera Moraviţa-Bulgaria

Domnul *R. Popov*, savantul arheolog bulgar, a făcut în 1912 săpături în peştera *Moraviţa*, care se află situată aproape de satul *Glojene*, spre N. V. de *Teteven*, capitala districtului cu acelaş nume

Săpătura D-lui *R. Popov* a stabilit „deux couches..... la couche inférieure est composée d'argile jaune ou par endroits d'argile sableuse". In această pătură s'au găsit numeroase oseminte şi dinţi de *Ursus spelaeus* şi *Hyaena spelaea*.

Deasupra acestei argile diluviale odihneşte o pătură de argilă aluvială, în care s'au descoperit obiecte aparţinând sfârşitului epocei neolitice.

Ceeace este mai însemnat pentru noi, este faptul că în pătura de argilă diluvială s'au găsit două obiecte paleolitice.

Intâiul este un obiect de silex, găsit la 2,80 m. adâncime. Are conturul unei feuille de laurier solutreană, dar nu cunoaşte technica acestei epoci, retuşele marginale fiind de factură obişnuită paleoliticului superior. E un obiect necaracteristic.

Al doilea obiect, însă, e cu totul caracteristic. E vorba de un vârf ascuţit, lucrat în os lustruit, găsit la o adâncime de 2 m. Lungimea lui e de 166.5 mm., iar grosimea de 10 mm.

După d-l Popov, aceste obiecte „ne possédant pas les formes caractéristiques, il est difficile de déterminer avec certitude l'époque paléolithique à laquelle ils se rapportent". Totuş d-sa bănue că aceste două obiecte aparţin culturei solutreane, sprijinit pe faptul că „forma silexului este aproape la fel cu acelea din epoca solutreană" (v. *R. Popov*, Raskopki vă peşterata Moraviţa, în Bulletin de la société archéologique bulgare, III, 1912—1913, Sofia 1913, fig. 163 silexul şi fig. 164 vârful de os).

Intr'un voiaj de studii, preistorienii polonezi Antoniewicz şi Krukowski au văzut vârful de os, care nu este altceva decât „une pointe d'Aurignac à base fendue" şi au comunicat aceasta abatelui Breuil, care scrie că la Moraviţa s'a descoperit „une grande pointe d'Aurignac" (v. *H. Breuil*, Notes de voyage paléolithique en Europe centrale, Paris 1925, p. 333).

Trebue însă înlăturată, ca nefiind conformă cu adevărul, afirmaţiunea aceluiaş că „une grande pointe d'Aurignac à base fendue a été trouvée dans la grotte de Malkata Peschtera..... et plusieurs silex. La Malkata Peştera nu s'au găsit decât două silexuri, şi nicidecum „une pointe d'Aurignac". Singura „pointe d'Aurignac" nu e decât acea dela Moraviţa.

Mai târziu D-l J. Skutil (Das Paleolithicum des Balcans, în *Die Eiszeit*, 1928) atribue şi D-sa culturei aurignaciene aceste două bucăţi.

Pentru a compara vârful dela Moraviţa cu alte asemenea obiecte găsite în ţările înconjurătoare, pomenim vârful „à base fendue absolument typique" descoperit de D-l E. Hillebrand într'o peşteră la Pallfy în Cehoslovacia, aproape de Bratislava, „dans une couche sous-jacente à un niveau à feuilles de laurier primitives" *Breuil*. Voyage.... p. 331, fig. 7). Asemenea nu trebue să uităm cele 11 „Speerspitzen mit gespaltener Basis, hergestellt aus Mammutstosszähnen", descoperite la Mamutowa-Höhle în Polonia (Kozlowski p. 138 Taf. XI).

Având prilejul să studiez la Muzeul Naţional din Sofia aceste obiecte, mă alătur şi eu de părerea celor din urmă, căci dacă unealta de silex nu e o piesă caracteristică, vârful de os e ceeace poate fi mai caracteristic, este piesa călăuzitoare pentru aurignacianul superior.

N. Plopşor.

Natura solurilor roşii depe calcarele din Oltenia şi Banat

Notă preliminară
de **Prof. C. Lacriţianu**
Bucureşti.

Chestiunea clasificării solurilor este, până azi, încă nerezolvată. Punctul de vedere variază.

Un sol se formează sub influenţa unui total de determinanţi: climă, rocă mumă, vegetaţie, orografie, timp, etc.— cari laolaltă imprimă solului considerat, o caracteristică distinctă.

Sub influenţa variaţiunii în timp a acestor factori genetici, solul suferă necontenit o transformare, o evoluţie, — la început ascendentă, de stabilire a unor însuşiri relativ bune, mai târziu regresivă, când însuşirile căpătate în prima evoluţie, se degradează făcând solul mai puţin apt.

Adeseori solurile trec chiar de mai multe ori prin aceste evoluări bune şi rele.

Prin urmare o clasificare statică — cum e de pildă aceia a naturii mecanice a solurilor, pe care o întâlnim în mai toate agrologiile clasice (sol argilos, silicios, etc.) — nu ne poate satisface, întrucât nu ne spune nimic asupra trecutului şi viitorului solului, în legătură cu factorii ambianţi.

Astăzi se lucrează serios la *clasificarea genetică a solurilor.* Se ţine seamă de geneza şi transformarea lor în timp. Se discută anume, cari sunt factorii cari dau naştere unui sol şi în ce măsură servesc ei ca bază unei raţionale clasificări. Aceşti factori sunt:

a) *Natura geologică* a rocei mume;

b) *Climatul* şi *vegetaţia* regiunii;

c) *Expoziţia* sau alte *condiţii geografice;*

d) *Morfologia (profilul) solului,* în toată adâncimea, până la roca mumă; studiu pe loc şi în laborator;

e) Cantitatea şi natura *materiei organice existente în sol;*

f) Dacă clasificarea trebue să aibă ca temei *caracterele tipice morfologice şi fiziologice* sau *forţele şi condiţiile genetice ale solului.*

* * *

Clasificările raţionale încercate până azi sunt următoarele:

I. *Clasificarea geografică* preconizată de prof. rus *Sibirceff* (1895) are în vedere repartiţia geografică în zone pe glob.

II. *Clasificarea în zone după climă* a prof. rus *Glinka* (1902). Se ia ca factor principal clima, iar în climă, umiditatea este element predominant în formarea solurilor.

Trăsătura caracteristică a acestui mod de a vedea este: influenţa climei e aşa de mare, încât pe roci diferite naşte acelaş tip de sol, dacă clima e aceiaşi, — ceia ce însemnează, că natura rocei mume e factor foarte secundar faţă de climă. In legătură cu clima respectivă, *Glinka* distinge 5 tipuri de sol: *laterit,* de *stepă, podzolul, sărăturile* şi *turbăriile* cu sub-tipul *sol salin.*

III. *Clasificarea Institutului Geologic al României* este o clasificare în care găsim punctul de vedere *Sibirceff,* întregit cu factorul climă *(Glinka),* cu factorul rocamumă şi vegetaţia. Institutul stabileşte 3 tipuri principale de soluri:

1. *Soluri zonale: soluri de pădure, podzol, soluri de stepă:* bălan, castaniu, cernoziom.

2. *Soluri intra-zonale:* negru de pădure, lăcovişte, sărătură, turbărie, sol salin.

3. *Soluri azonale:* prundişuri, aluviuni, dune recente, soluri coluviale, soluri degradate de eroziunea apelor.

IV. *Clasificarea genetică. — Vilensky* (Charcov, Rusia 1925), propune o bază mai largă, mai satisfăcătoare. Se iau în considerare numeroşi factori de formare. Solurile se clasifică genetic în *clase,* ce cuprind *tipuri* născute sub influenţa preponderantă a unui anume factor. Şi distinge clasele: 1. clasa *solurilor termogenice,* adică născute în *caldură mare,* independent de cantitatea de apă; 2. *solurile phytogenice,* cu factor de formare, vegetaţia; 3. *solurile halogenice* (saline), factor salinitatea solului; 4. *solurile hydrogenice,* născute în exces de apă. Intre aceste patru clase, *Vilensky* precizează şi numeroase clase intermediare, rezultate din împerecherea variabilă a factorilor genetici ai celor patru clase.

In fiecare clasă, solul are o evoluţie, la început progresivă, apoi regresivă, dezagregându-se în componentele sale. Treptele succesive ale acestei duble evoluţii, constituesc în fiecare clasă *tipurile de sol ce întâlnim în natură.*

Tipurile tuturor claselor sunt *analoage între ele* în ce privește evoluția, geneza lor.

Intr'o asemenea clasificare pot intra toate tipurile de sol; ceva mai mult, ea ne înlesnește descoperirea de noui tipuri nestudiate încă și a căror natură o putem prevedea. Odată stabilit tipul genetic în această clasificare, el se complectează cu *natura lui mecanică* și cu *natura rocei mume,* care i-a dat naștere sau pe care stă.

De pildă: tip genetic *cernoziom,* cu natură mecanică *argilos* și pe rocă-mumă *löess.*

* * *

In clasificarea genetică a solurilor, *pământurile roșii depe calcarele noastre mezozoice din Oltenia și Banat* nu-și au încă un loc hotărât. Studiul lor e în curs.

Murgoci, le socotește *apropiate mult de terra-rossa* Mediteraniană; sub acest nume le și înscrie în harta sa. Pentru *Murgoci,* terra-rossa e un tip mult asemănător cernoziomului. „Ea prezintă numeroase variante dela loes-„sul semi-pustiului până la podzolul regiunilor umede".

Alți cercetători, între cari dd. *P. Enculescu, Seidel* și *Protopopescu-Pake,* dela Institutul nostru geologic, socotesc solurile roșii depe calcare drept *podzoluri roșcate.*

In harta solurilor redactată de acești cercetători, ele sunt înscrise ca atare; iar d. *Enculescu* adaogă: „cu-„loarea roșcată reamintește terra-rossa din sudul Europei, „sol care la noi, după cele ce știm până azi, se pare că „lipsește cu totul".

Pentru lămurirea acestei chestiuni, am început din primăvara anului 1927, studiul solurilor noastre roșii depe calcarele regiunii Porților-de-fer, asupra cărora prezintăm deocamdată o notă preliminară.

* * *

Climatul regiunii Banato-Oltene din vecinătatea *Porților de Fer* are, în ce privește temperatura și precipitațiile atmosferice, o nuanță Mediteranee, față de restul țării.

Temperatura medie anuală întrece 11^0; pe când în Muntenia este $10,^05$.

Căldura atinge vara, 38^0 40^0, câteodată depășește 40^0. Pe calcarele mezozoice acoperite de soluri roșii, temperatura verii este cu 2^0 3^0 mai ridicată decât a aerului învecinat.

Precipitațiunile anuale, pe dealurile mici sunt 1000—1200 m.m.; pe dealurile înalte și pe munți peste 1200 m.m.

Sub acest climat găsim două tipuri de sol roșu, acoperind calcarul:

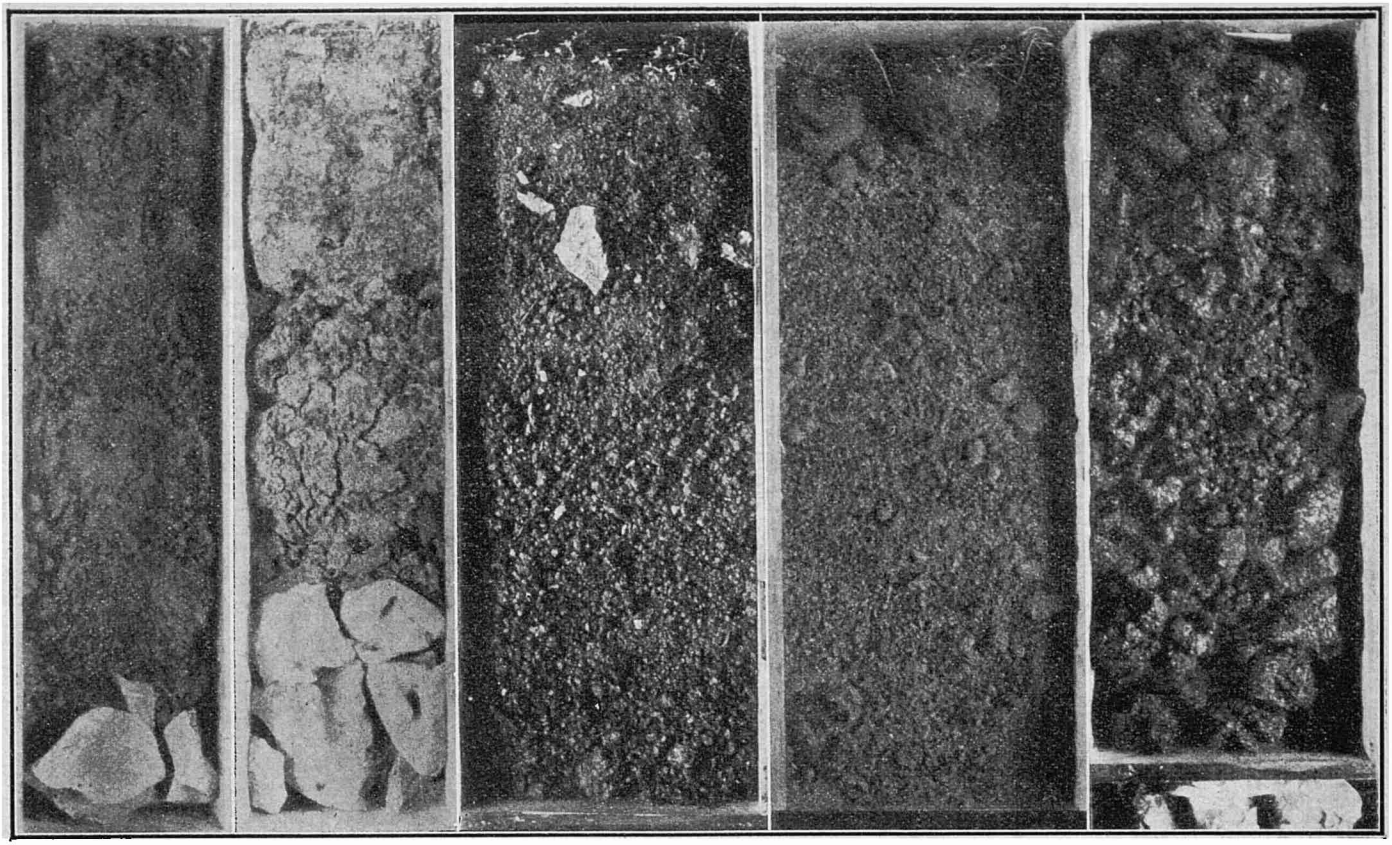

1 2 3 4 5

Fig. 1 şi 2. Soluri roşii pe calcare: 1. *tip în suprafaţă plană,* la Bunoaica (Mehedinţi.) 2. *tip în pantă dulce,* pe muntele *Babele,* lângă Nadanova (Mehedinţi). — Fig. 3, 4 şi 5. *Soluri roşii coluviale:* a) *coluvial vechi* fig. 3: Depe calcarul *dealului Balta.* b) *coluviale noui (recente)* fig. 4: Depe calcarul Cornet-Cernavârf, în marginea lacului Gornoviţa; fig. 5: Depe calcarul «Faţa Cornetului» din Isverna.

I. *tipul de suprafață plană,* format mai mult ori mai puțin, pe loc;

II. *tipul de pantă,* mult mai spălat, degradat. Aici deosebim două sub-tipuri: *de pantă dulce* și *coluvial,* când e pe abrupturi. În acest din urmă caz, pământul roșu e adus în văi, pe măsură ce naște la suprafața calcarului, așa că îl găsim la baza muntelui, ca o țărână grăunțoasă roșie, fără vegetație sau cu prea puțină (vezi clișeul fig. 4 și 5).

I. Profil de primul tip (de suprafață plană) prezintăm pe cel dela *Bunoaica* — Mehedinți (vezi clișeul). Adâncimea lui e 55—60 cm. până la Calcarul de bază. Are două orizonturi:

Orizont AB. 0—30 cm., brun-negricios cu structura măzărată, cu nodulele mai mici ca mazărea sus; cât bobul de mazăre mai în jos; iar către orizontul inferior, cât aluna. Textura friabilă. Găuri de viermi și râme, furnicare cu nimfe. Grăunțe de alios de 4—12 m.m., roșii, concreționate ca gresii. Sfărămături pietroase de calcar.

Reacțiunea orizontului este neutră, deci are puțin calcar fin. Trecerea la orizontul inferior se face pe nesimțite.

Orizont C. 30—55 cm., brun roșcat, la început ciocolat, apoi din ce în ce mai roșcat, către calcarul subjacent. Structură noduloasă, nodule mai mari ca în A.

Natura mecanică argiloasă, cu humus infiltrat din orizontul A, cu numeroase grăunțe de silice, care au până la 6 7 m.m. diam.; fluturași de mică și alte resturi minerale; concrețiuni și pete feruginoase, rădăcini de arbori și ierburi. Calcar fin mai mult ca în A. Deși orizont mai compact, textura îi e încă friabilă. Găuri de râme, insecte, viermi, iar rădăcinile plantelor trec până în orizontul următor D. al rocei calcaroase.

Orizont D, calcarul compact mezozoic, fizurat, corodat neregulat, poros, cavernos, cu suprafețe reticulate și înroșite. Vegetația acestui sol este ierboasă, cu indivizi izolați de arbori și arbuști ai zonei fagului, fosta pădure. Elemente ierboase ca: *Asparagus, Taraxacum, Arthemisia, Euphorbia, Ajuga genev., Graminee* diverse, *Carduus, Onopordon,* etc., — dovedesc tip de sol secetos.

II. Tipuri de pantă prezintăm ambele subtipuri: *de pantă dulce,* acel depe calcarul dealului *Babele,* lângă satul *Nadanova* — Mehedinți, (v. cl. fig. 2); iar *coluviale* cele din: *Isverna, Valea Bratoșin, Balta* (sat) și *Cornet-Cernavârf,* lângă *lacul Gornovița* (Mehedinți), figurile 3, 4 și 5.

Cele de pantă dulce au tot două orizonturi; pe când cele coluviale, fie că au, sau nu au, vegetație la supra-

aţa lor, sunt constituite numai dintr'un singur orizont.

Profilul solului roşu de pantă dulce depe dealul Babele, cu adâncimea de 55 60 cm., are 3 orizonturi:

Orizont A. 0 12 cm., e galben albicios, spălat, cu structură fin noduloasă, vizibilă numai cu lupa către suprafaţă (0 5 cm.). Sfărămături macroscopice de CO^3Ca coluvial, în toată masa orizontului; găuri de râme, insecte, larve, furnicare cu ouă şi pupe. Spălarea orizontului se constată şi prin numeroase grăunţe de silice de 0,5—5 mm. Orizontul este totuşi calcaros, chiar din suprafaţă, căci se alimentează coluvial. Calcar fin puţin.

Orizont B. 12—25 cm., portocaliu-negricios, structură noduloasă mai mare ca în oriz. A, cu aceleaşi găuri şi tuburi de animale şi de sfărămături de calcar, dar având în plus caracteristica orizontului B: mici concreţiuni negre fero-manganeziane vizibile clar cu lupa, rare pete brune; fluturaşi de mică, destule boabe de cuarţ ce ating până la 5 mm. Acest orizont are ceva mai mult calcar fin ca orizontul A.

Orizont C. 25—55 cm., portocaliu-brun, mai roşu ca în B. Structura noduloasă-neregulată, nodulele mai mari ca în B, cu crăpături în masă, ce dau bulgări poligonali de 7—8 cm. diametru, destul de compacţi, sfărămicioşi numai în mică măsură. Orizont calcaros.

Rădăcinile ierboase şi arborescente pătrund toate aceste trei orizonturi, ajungând în cel următor D.

Orizont C., roca mumă, calcarul mezozoic, corodat, cu suprafeţe ruiniforme de culoare roşie, cu crăpături şi găuri bizare de eroziune.

Vegetaţia acestui sol: pădurea de Fag cu Stejar, Frasin, Jugastru, Liliac spontan.

Tipurile coluviale ale solurilor roşii, depe calcare, sunt unele noui, altele vechi.

Cele noui, au înfăţişarea morfologică, de depozit cu un singur orizont, *recent.* (Valea Bratoşin, Isverna, Gornoviţa, jud. Mehedinţi). In acest caz solul e o grămadă grăunţoasă, colorată roşu viu sau cărămiziu, *lipsită de vegetaţie* şi folosită de locuitorii băştinaşi la văpsit (ocre).

In alte locuri, depozitul coluvial este vechi, la suprafaţa lui s'a fixat o vegetaţie, cel puţin ierboasă.

In primul caz sunt solurile roşii coluviale *Isverna,* valea *Bratoşin,* marginea lacului *Gornoviţa,* în Mehedinţi, (fig. 4 şi 5); iar depozite coluviale vechi acoperite cu vegetaţie, sunt solurile roşii cu un singur orizont depe panta dealurilor: *Faţa Cornetului,* din Isverna şi cel depe *dealul Balta,* ambele bogate în Liliac (Syringa) şi în Nuc. Tot aşa, cel depe calcarele Bănăţene dintre *Bozovici* şi *Anina.*

Solurile coluviale noui (Isverna, Bratoşin, Gornoviţa),

au singurul *orizont B*, de culoare *roşie-cărămizie foarte vie*, cu structura grăunţoasă, fin măzărată, grupată în agregate ce pot atinge unele, chiar 7 cm. diametru (fig. 4 şi 5 din clişeul nostru).

Structura fin măzărată a acestor agregate e vizibilă atât în suprafaţă, cât şi în masa lor.

Aspectul solului e unsuros, reşinos, — ceia ce dovedeşte multă argilă şi substanţe ceroase şi reşinoase, rămase în exces din distrugerea lateritică a materiei organice care lipseşte aproape cu totul.

Puterea absorbantă, măsurată în apă distilată este 50%, deci mai mare chiar decât a argilei. Reacţiunea este neutră, uneori foarte slab acidă.

Coloraţia puternică în roşu, aspectul unsuros şi plasticitatea-i cleioasă, fac pe ţăran, să întrebuinţeze acest sol la văpsirea lemnăriei caselor şi a mobilierului.

Vegetaţia regiunii: pădurea de Fag cu Stejar, Frasin, Liliac, Nuc, etc., — de asemenea bogată vegetaţie erbacee.

Insfârşit trebue să menţionăm încă şi *solurile roşii formate pe loc, având de asemenea numai un singur orizont — orizontul B* — foarte roşu, roşu cărămiziu, portocaliu sau roşu-cenuşiu. Orizontul e lipsit aproape cu totul de humus, stă direct pe roca calcaroasă sau dolomitică, din care a luat naştere şi care la contact e înroşită viu, corodată ruiniform şi cavernos.

Şi această formaţiune, pe care o întâlnim în aceleaşi locuri, serveşte locuitorilor la văpsit. Ea are aceiaşi putere absorbantă mare pentru apă; aceiaşi reacţiune neutră slab acidă, acelaş aspect ceros, unsuros; aceiaşi plasticitate cleioasă, ca şi în cazul când orizontul este coluvial.

Concluziuni: Chiar numai din examenul morfologic al acestor câtorva profiluri, putem trage importante încheeri asupra naturii solurilor roşii depe calcarele regiunii noastre cu climat pseudo-mediteranian. Aceste soluri sunt, foarte probabil, *variante felurite ale solurilor lateritice de tip terra-rossa, unele chiar terra-rossa, cele mai multe terra-rossa degradat, în diferite stadii de degradare.* Numeroase consideraţiuni ne conduc la anticiparea acestei concluziuni:

a) Când solul are două orizonturi (Bunoaica, Isverna, Baia—Mehed.), studiul acestor orizonturi ne arată că ele sunt orizonturile unei terra-rossa repauzând pe roca mumă de calcar sau dolomie. Structura solului aduce cu a cernoziomului.

b) Roca mumă este calcarul sau dolomia, totdeauna feruginoase; dacă nu-s feruginoase, solul nu e roşu.

c) *Climatul:* vara sunt temperaturi mari; ploile anuale sunt multe, dar verile sunt mai ales secetoase; pe calcare,

temperatura e şi mai mare ca pe alte roci mai puţin cristaline şi compacte.

d) Unde calcarul sau dolomia nu sunt feruginoase, solul ce naşte nu e roşu (terra-rosa), ci mai mult or mai puţin negricios; rareori, în condiţii speciale, ajunge chiar rendzină.

e) Coloritul roşu cărămiziu intens al formaţiunilor de un singur orizont (B), precum şi aspectul ceros, reşinos, unsuros şi lipsa de humus, ale aceluiaş orizont, fac dovada intensei distrugeri de materie organică în acest sol lateritic (thermogenic) de mare căldură estivală.

f) Structura acestor soluri e în genere nelămurită: măzărată, noduloasă ori bulgăroasă („motteuse"); alteori celulară ori spongioasă.

g) Textura în genere friabilă.

Variaţiunile în cuprinsul acestor soluri lateritice de terra-rossa sunt numeroase. Unele, cum de pildă Bunoaica, Babele, Isverna, Balta, Baia (Mehedinţi), sunt *formate pe loc;* altele formate pe loc, dar cu adaose coluviale în decursul timpurilor, cum de pildă unele formaţiuni din Babele, Isverna, Balta şi Baia.

Insfârşit, mai pretutindeni găsim şi terra-rossa într'un singur orizont — orizont B, sau B cu început slab de A.

Aşa sunt în valea Bratoşin, la Isverna, la Nadanova, Baia (Mehedinţi), ori între Bozovici şi Anina în Banat.

S'ar părea că terra-rossa din regiunile noastre calcare mediteranee ar fi luat naştere prin degradarea calcarelor concomitent cu o vegetaţie mai întâi *arborescentă* la suprafaţa acestora, care ar fi dat naştere mai întâi unui orizont roşu-cărămiziu, cum este azi cel de un singur orizont din valea Bratosin, cel de lângă peştera Isvernei şi de lângă lacul Gornoviţa (Mehedinţi).

Dacă acest orizont a născut pe o suprafaţă plană, cum e cazul la Bunoaica (Mehedinţi): un platou calcaros, - atunci prin acumulare de materie organică, a luat naştere o terra-rossa bogată în humus, cu două orizonturi.

Dimpotrivă, pe pante dulci inferioare, unde apele ploilor adunate din sus, pedeoparte spală, iar pedealta adaogă materiale calcaroase coluviale, — va rezulta o *terra-rossa podzolită* (degradată), în care vom distinge podzolirea prin existenţa a trei orizonturi în profilul solului, — deşi toate orizonturile fac efervescenţă cu H Cl. (adaosele coluviale de calcar).

Tipul de terra-rossa din Babele (Mehed.), descris de noi mai sus e concludent în acest sens: are al 3-lea orizont de concreţionare a spălăturilor din A şi B, iar reacţiunea tuturor orizonturilor dovedeşte prezenţa calcarului coluvial. Este prin urmare o terra-rossa ce evoluează spre podzol, dar în care e încă destul humus şi materii mine-

rale, ca să suporte pădurea de fag şi stejar cu vegetaţie erbacee în luminişuri, înfiptă până în calcarul de bază.

Insfârşit, *în terra-rossa roşu intens de un singur orizont,* unde humus nu este, — vegetaţia erbacee lipseşte aproape cu totul; numai rare, pipernicite şi clorotice exemplare rătăcesc, slab fixate, pe acest orizont în devenire. Dinpotrivă, elementul arborescent pare a nu se resimţi de acest sărac orizont, prin care rădăcinile arborilor ajung şi pătrund calcarul subjacent.

Un cuvânt mai mult să bănuim că vegetaţia primă, însoţind transformarea calcarului în terra-rossa, ar fi cea arborescentă.

* * *

Dar concluziuni indiscutabile în lumina studiului morfologic al solurilor roşii din întreaga regiune, precum şi al analizei chimice a lor, în ce priveşte singura lor compoziţie lateritică — terra-rossa, cum şi deslegarea pe teren a originii (genezii) acestor soluri la noi, — vom trage la timp din lucrarea ce pregătim, însoţită de harta detaliată a acestor soluri, în legătură cu cele învecinate lor în regiunea cu climat de nuanţă mediterană a ţării.

■■■■■■■■■■■■

Şacali în România

de **Dr. R. I. Călinescu**
Şeful Centralei Zoogeografice, Bucureşti.

Sinonimii: [*Canis*] *aureus* Linné, 1758; *Canis aureus* var. *moreotica* I. Geoffroy, 1835; *C*[*anis*] *dalmatinus* Wagner-Schreber, 1841; *C*[*anis*] *graecus* Wagner-Schreber, 1841; *Canis aureus balcanicus* Brusina, 1892; *Canis* [*Thos*] *aureus* şi *Canis* (*Thos*) *aureus moreoticus* Trouessart, 1910.

Material studiat: Un exemplar împăiat, împuşcat pe Ostrovul Dunărei, în faţa comunei *Ghidici*, jud. Doljiu, Oltenia.

Notă. La sfârşitul lunei Noembrie, anul 1929, s'a împuşcat în România acest şacal, determinat de noi şi recunoscut ca atare, *pentru prima dată* în România, şi anume pe *Ostrovul Dunărei*, în faţa comunei Ghidici, jud. Doljiu, cu ocazia unei mici vânători, făcută pe această insulă.

Alte 2 exemplare au fost văzute tot atunci de oamenii D-lui *I. I. Florescu* (Seaca-de-câmp, jud. Doljiu), proprietarul şacalului, *trecând Dunărea înot şi intrând în plantaţia de salcâmi dela Ghidici.*

Această observaţie, *alături de faptul îngheţării Dunărei în iarna grea a anului 1929,* ne permit a trage concluziuni precise asupra provenienţei şi originei şacalilor din România, deşi ne-am fi

1) Comunicare făcută Congresului Societăţii Naturaliştilor din România, în Aprilie 1928, la Cluj.

aşteptat la şacali mai de grabă în Dobrogea, unde nu li-s'ar fi opus nici-un obstacol de genul Dunărei,—ceace nu însemnează, bine 'nţeles, că nu e posibil să existe sporadic şi acolo, neglijat sau confundat cu corcituri între vulpe şi lup—cu atât mai mult cu cât Prof. *Dr. Ischirkoff*[1]) citează această specie în partea Bulgariei dinspre Dobrogea, pe muntele *Straudgea* (la Sud de Balcanii mici).

Aşa dar fie accidental şi provizoriu, fie normal şi constant, constatăm şacali în România, şi anume în provincia olteană, unde desigur nu este numai o simplă întâmplare faptul că Muzeul Porţilor de fer dela Turnu-Severin posedă un exemplar de *Vormela peregusua* Gueld. (= *Mustela sarmatica* Pall.), etichetat: *Piatra-Cloşani*, jud. *Mehedinţi,* lipsind în restul ţărei şi apărând pus la îndoială de mine pentru această localitate[2]), dar care acum, alături de descoperirea şacalului în Oltenia, cred că îndreptăţeşte o părere mai veche a mea[3]), în sensul că această provincie sufere mai mult influenţa mediteraneană a Adriaticei, în timp ce Dobrogea influenţa mediteraneană a Egeei-Marmara şi mai ales influenţa pontică a Mărei Negre.

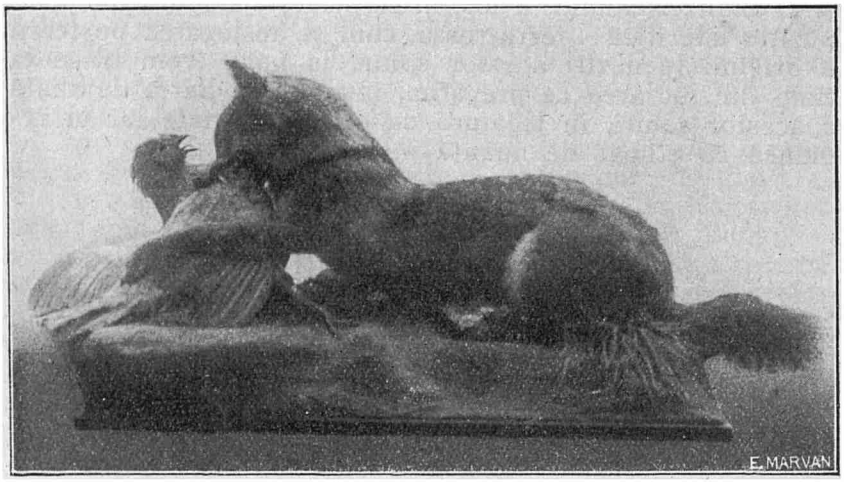

Deşi fără craniul propriu (aruncat pe teren la locul vânătoarei, unde animalul a fost jupuit—ne mai găsindu-se la căutare) şi fără însemnarea sexului, ceace scade întrucâtva din valoarea piesei, blana împăiată de preparatorul Muzeului de Istorie Naturală din Bucureşti (D-l Hoenicke) este bine conservată şi bine montată, permiţându-ne o descriere în bune condiţiuni.

Caractere. Forma generală de canid; mărimea între lup şi vulpe; picioarele puţin înalte; gâtul gros; capul cu profil convex; botul îngust; coada scurtă (mai mică decât 1/3 din lungimea corpului dela vârful botului); raportul între lungimea urechilor şi lungimea capului, dela vârful botului la ceafă: 3, 8 mm. (270 mm.); lăţimea ma-

1) Bulgarien, Land und Leute, Leipzig, 1916.

2) Syst. und Zoogeogr. Beiträge zur Kenntniss Musteliden Rumäniens, Trav. de l'Inst. de Géogr. de l'Univ. Cluj, IV, 1930.

3) Din urmările biografice ale Perioadei-glaciare în România, Archivele Olteniei, Craiova, 1926.

ximă a urechei: 51 mm.; lungimea corpului (inclusiv capul): 980 mm.; lungimea cozii (cu peri): 302 mm.; ghiare destul de ascuţite.

Culoarea generală: roşcată ca blana de vulpe, negricioasă pe spinare (amintind lupul şi dihorul).

Amănunte la *Trouessart*[4]) şi *Miller*[5]).

La exemplarul nostru, capul este de culoarea vulpei în timpul verei; urechile sunt uniform gălbui la exterior, albicioase la interior; deoparte şi de alta a fălcilor, deasupra unei dungi albicioase ce mărgineşte buza, se 'ntind câte 2 dungi negre, apropiate şi paralele cu prima.

Gâtul înconjurat înainte cu un guler albicios, evident, mărginit jos la partea posterioară şi pe laturi de o dungă neagră, ce se pierde spre guşe.

Reţeaua neregulată neagră de pe spinare (întreruptă de fire cenuşii) are tendinţa de a se dispune deasemenea transversal, mai ales în regiunea dorsală-toracică.

Coada scurtă, prezintă în partea sa terminală bogate fire lungi, cafenii, negricioase la vârf. Jos gălbui-albicios.

Din această sumară descriere se constată că exemplarul nostru, se deosebeşte întru câtva de descrierea tipică.

Miller însuşi (pag. 318) constată că exemplarul său din Grecia seamănă „suficient" de bine cu cele 5 exemplare ale sale de lângă Trebizonda (Asia mică), socotind imprudent a utiliza pentru el una din numirile balcanice, neavând suficient material de comparaţie.

Un lucru pare cert: şacalul prezintă oarecare variabilitate de culoare, probabil individuală, care stă în legătură mai ales cu sexul, vârstea, anotimpul, nutriţia etc.

Acest şacal va fi expus şi la Expoziţia internaţională de vânătoare ce va avea loc anul acesta la Leipzig, trecând apoi în posesia Muzeului naţional român de vânătoare.

Repartiţia. Ca specie, şacalul se întinde pe ţărmul oriental al Mediteranei atât în Europa [Peninsula Balcanică, Grecia, Turcia, Bulgaria, Rusia sudică şi Jugoslavia, Dalmaţia şi insulele sale, Curzola, Crimeia, Caucazia (Terek, Kuban),] cât şi în Africa [Egipt, Algeria] şi Asia [Asia mică, Asia occidentală şi India].

Punctul cel mai nordic cunoscut în Europa era fostul judeţ Heves din vechea Ungarie.

Un nou punct al limitei sale septentrionale de repartiţie este a se considera şi comuna Ghidici, jud. Doljiu, din România.

■■■■■■■■■■■■

Notă. Şacalul din Ostrovul Ghidiciului, a fost identificat întâi ca atare de D-l K. Broetz, un pasionat vânător şi un bun cunoscător al faunei Olteniei. A fost semnalat de D-l R. Hönike în Revista Vânătorilor An. XI No. 5 Mai 1930 şi *aparţine* Muzeului Regional al Olteniei.

N. Plopşor.

---

4) Faune des Mammifères d'Europe, Berlin, 1910, pag. 92.

5) Catalogue of. The Mammal of Western Europe, London (Brit. Mus.—Nat. Hist), 1912, pag. 316.

Lupta dintre creştini şi păgâni în balada populară[1])

de *Traian Ionescu-Nişcov.*

Ocupându-ne de-o anumită categorie de motive din cântecele noastre bătrâneşti, dacă am căuta să fixăm un punct iniţial — „ab origine" — de plecare şi de formaţiune al cutăruia din aceste cântece în cuprinsul întinderii unui popor sau în mijlocul convieţuirii a mai multor popoare, unite între ele prin diverse legături de sânge, legi, credinţe, etc. am face o încercare infructuoasă, inutilă şi primejdioasă. E ca şi când, mânat de dorul preciziei, ai căutà locul din care s'a desprins frunza mânată de vânt în largul cuprins al pădurii. Suntem într'un domeniu unde inventivitatea şi fantezia au jucat un rol preponderant creind, împrumutând şi refăcând în întregime materialul poetic ambulant.

O frântură dintr'un basm, pentru care poporul avea mai multă simpatie, o legendă creiată aiurea, o întâmplare sau un eveniment istoric, au fost adesea nucleul în jurul cărora s'a brodat o serie întreagă de situaţii când amuzante, când duioase, când eroice, după împrejurări şi vremuri.

„Balada populară—spune D. Iorga—nu e fixată pentru totdeauna. Ea trăeşte în vremuri şi după vremuri; în oameni şi după oameni. E nouă cu fiecare om nou, care o cântă şi trebuie să fie adevărată şi pentru fiecare epocă, care o ascultă[2])". Şi tocmai în faptul acesta al instabilităţii şi-al anonimatului cântecului popular, constă o parte din universalitatea lui şi din complexitatea problemelor pe care le pune. A plasa deci în timp un motiv al creaţiunii populare e anevoios şi imposibil.

Poporul şi-a înregistrat în poezia lui aproape toată viaţa trăită în vremuri bune şi în zile de nenorociri. Ea e oglinda fidelă în care se reflectă virtuţile, slăbiciunile, mentalitatea, spiritul, sufletul lui întreg. Hasdeu spunea că poezia populară e totdeauna ecoul cel mai fidel al ideilor naţionale. Ea umple golurile istoriei, susţine tradiţia bisericii şi e tovarăşul nedespărţit al omului în singurătăţi. Ea conservă moravurile şi datinele poporului, faptele lui glorioase, luptele şi învingerile lui, ţinând totdeauna trează

conştiinţa apărării patrimoniului strămoşesc. Nu sunt istorici şi nici cronicari să însemne istoria fidelă a neamului, ci poporul şi-o cântă în balade, şi doine şi-o povesteşte în basme şi legende pentru generaţiile viitoare.

...Şi, fenomenele acestea ale creaţiunii populare se pot petrece simultan la diferite popoare. Astfel, D. Iorga găseşte o asemănare a luptelor dintre creştini şi păgâni din cântecele poporului nostru — temă de care mă ocup aci — „cu luptele repurtate în Apus de Spanioli şi care se oglindesc în „romancerul", culegere de romanţe anonime populare, din care se iveşte chipul lui Cid — domnul luptător" [3]).

Deasemenea, dupăcum vom vedea, poeziile populare sârbeşti şi ale întregei peninsule balcanice — cu care am stat de altfel în legături strânse pe acest teren — sunt pline de aceste motive. La poporul nostru baladele în care se cântă luptele acestea, sub forme variate, dintre elementul de baştină şi cel asupritor, au ţâşnit din dragostea pentru pământ şi biserică, singurele elemente de comunitate şi iubire în vremuri de bejenie şi de năvăliri. Biserica şi crucea — ca element de diferenţiere întru autohtoni şi cei veniţi de-aiurea — se află totdeauna în fruntea luptătorilor. De existenţa ei s'au legat nădejdile naţiei şi în jurul ei s'au creiat atâtea superstiţii.

De credinţă s'au agăţat în momentele cele mai critice, şi crucea făcută cu evlavie în pragul pornirei la muncă e semnul biruinţei în orice acţiune. Şi astfel biserica a ajuns să unească prin semnul ei pe toţi închinătorii de pretutindeni, înrolându-i în aceiaş cohortă a creştinătăţii în faţa streinilor asupritori. Oricine venea de peste hotare cu gânduri de cutropire, strein de legea românului, era un spurcat, un *păgân*.

Cuvânt de origină latină, trecut apoi în vechile şi nouile limbi romanice, precum şi în cele slave, la noi s'a păstrat numai cu această accepţiune: denumire dată unui strein de cultul tău religios, spre deosebire de sensul pe care-l avea în limba latină. *„Paganus"* însemna în primul rând: „locuitor de sat" „rustic", chiar „cineva murdar" — „neglijent"; apoi mai însemna „civil" — „burghez" în opoziţie cu „militar" (miles)—„soldat". Forma aceasta prezintă un semantism din cele mai interesante.

S'a ajuns la înţelesul de azi dintr'o mai îndelungată întârziere a locuitorului dela sat în starea de păgânism. Creştinismul în primele secole ale erei noastre prindea cu mai multă uşurinţă printre locuitorii cetăţilor, cei dela sate fiind mai refractari nouei credinţe. Şi cum ei erau numiţi de către cei dintâi „păgâni", cu înţelesul de „locuitori de sat",—cu vremea ei au fost denumiţi tot mai des „păgâni" cu înţelesul de streini de legea nouă a lui Crist, aceasta cu atât mai mult cu cât pentru denumirea de locuitor de sat se ivise o nouă formă care concura pe cea dintâi. Fenomenul s'a petrecut desigur în regiunile îndepărtate de metropolă.

* * *

Să vedem acum ce-a creiat poporul nostru din toate aceste continui frământări în cântecele sale şi cum a realizat astfel de creiaţiuni, circulaţiunea lor pe întinderea geografică a ţinuturilor româneşti şi complectarea estetică a cadrului, după cât va fi cu putinţă.

* * *

Creştinii n'au încetat niciodată de-a înfiera cât mai aspru pe acei păgâni dela cari li se trăgeau tot felul de nenorociri şi pagube. Astfel următoarea legendă de provenienţă balcanică se ocupă, cu tot conţinutul ei cam pornografic, despre origina turcilor: Spune povestea că în Ţarigrad trăia în vremile de demult un împărat care avea o singură fată. Şi-i era aşa de dragă fata aceasta, încât împăratul făcuse pentru ea un palat numai şi numai de sticlă. Fata, ca orice fată răsfăţată, nu făcea nimic decât cerea împăratului fel de fel de lucruri rare, până şi lapte de pasăre chiar. Împăratul se grăbia să-i satisfacă toate dorinţele, ca să nu o supere cu nimic. Printre alte îndeletniciri fata avea şi pe-aceia de-a se juca cu căţeluşii din casa împăratului; şi cum face, cum drege, că un zăvod înşeală fata, şi de-aci necazul unei însărcinări cu rod. Când a simţit împăratul, tare s'a mâniat şi ca s'o pedepsească a pus-o într'o corabie cu tot ceiace-i trebuia şi i-a dat drumul în largul mării.

Corabia a plutit până s'a oprit la un ostrov, unde fata a coborât şi s'a aciuat într'un bordeiu părăsit. Acolo a trăit cum a dat Dumnezeu până la sorocul naşterii, care a norocit-o cu 7 copii cu corpul pe jumătate aparţinând rasei umane şi jumătate celei canine. Neputând să-i hrănească pe toţi, o parte din ei i-a dat să sugă la o femelă din neamul râmătorilor care născuse de curând. Cu chiu cu vai, copiii s'au făcut mari, şi tot auzind dela mama lor că sunt nepoţii împăratului din Ţarigrad, s'au dus cu toţii la el să-i ceară drept moştenire o parte din împărăţie.

Împăratul a refuzat, nerecunoscându-le acest drept; ei însă s'au reîntors la ostrov şi-au adus pe mama lor în corabie până la ţărm, iar deacolo au făcut un şanţ pe care l-au umplut cu meiu, şi prin vadul căruia au împins corabia până la împărat. Fata de ruşine s'a acoperit la faţă şi împăratul a blestemat-o ca nimeni să nu-i mai vadă faţa. Copiii au reînoit atunci cererea lor, iar împăratul, ca să scape de ei, le-a dat o piele de bivol cu care să cuprindă pământul cuvenit lor. Atunci ei au tăiat-o într'o şuviţă lungă, şi cu ea au cuprins tot Ţarigradul, iar împăratul a murit de necaz. Din aceşti 7 fraţi se trag Turcii. De atunci umblă turcoaicele acoperite la faţă şi tot deatunci ei nu mănâncă carne de porc. E păcat să mănânci din mâna turcului că-i spurcat, încheie povestea [4]). Am reprodus în rezumat legenda de mai sus, ca interesantă pentru curiozitatea concepţiei şi pentru aversiunea creştinilor faţă de turcii păgâni. Sunt poate aci rămăşiţe vechi de mitologie romană. S'ar putea presupune o asemănare între lupoaica Romei şi animalul la care au supt Turcii, precum

şi între pielea de bou cu care Didona, isgonită de Pigmalion, a tras hotarele Carthaginei şi aceia a bivolului cu care nepoţii împăratului au cuprins Ţarigradul.

* * *

Dintre toate motivele în legătură cu tema aceasta, cele mai des întâlnite sunt cele în legătură cu Baba Novac şi luptele acestuia cu Turcii. E de remarcat însă că acest erou, în veşnică hârţuială cu Turcii, apare mai întotdeauna în situaţii secundare în cântecele noastre. Personagiul important, în jurul căruia se desfăşoară şi se complică adesea acţiunea, e Gruia, fiul lui Novac, pe care mai întotdeauna îl vom găsi făcând incursiuni vijelioase în împărăţia turcească. Poporul a creiat în jurul acestui luptător o serie întreagă de situaţii, unele mai complicate decât altele.

Cântecul acesta, intitulat când „Gruia lui Novac", când „Novac şi Corbul", sau numai „Novac", a circulat aproape în toate ţinuturile româneşti. In versiunea care a circulat în Ţara Românească „Novac şi Corbul" [5]), Novac dă sfaturi fiului său Gruia, că dacă împrejurările îl vor mâna vreodată spre Ţarigrad, să aibă grijă să-şi schimbe hainele şi să plătească vamă la Turci. Gruia dus la Ţarigrad uită de sfatul tatălui şi intră în oraş fără să-şi schimbe hainele şi fără să dea vămuire. Atunci turcii îl prind şi-l aruncă la închisoare. Trei ani, iar în altele şapte [6]), stă Gruia la temniţă.

In vremea asta chiamă un corb — e semnificativă această apropiere a corbului cu temniţa — căruia îi încredinţează inelul său spre a-l duce lui Novac.

Corbul sboară cu inelul lui Gruia în „codrii Cetrinului, în pădurea Pinculuí", unde Novac dormia dus, s'aşează pe-o cracă şi dă drumul inelului peste faţa lui Novac.

Acesta sare din somn, cunoaşte inelul îşi îmbracă haine de călugăr şi se duce la Ţarigrad. Acolo aruncă galbeni mulţi turcilor, cari se îngrămădesc să apuce fiecare, iar el găseşte prilejul şi liberează pe Gruia. Urmează apoi lupta lor înverşunată cu turcii şi întoarcerea lor în codri.

Varianta cea mai frequentă în toate ţinuturile este în parte altfel; aşa în revista „Şezătoarea" e publicată „Novac" într'o formă aproape curat populară. Se spune despre Gruia cum, ajuns la Ţarigrad, bea la „Aniţa birtăşiţa":

„Trei zile a băut,
„Trei vase a golit
„Şi de bani n'a pomenit!

Iar când o întrebă pe Aniţa ce este? Ea-i răspunde:

„Nu's nici fată, nici nevastă,
„Ci mi's floare depe mare,
„Vâr voinicii la închisoare! [7]).

Dar pentrucă nu vrea să plătească Aniței, aceasta se plânge împăratului și Gruia e vârât la închisoare. Intervine iarăși corbul, care de astă dată duce o scrisoare către Novac. Prin urmare dispare episodul cu inelul. In felul acesta sunt toate variantele care au circulat mai ales în Transilvania [8]).

Intr'o variantă publicată de d. Ovid Densușianu [9]) găsim o formă destul de realizată cu influențe de basm. Gruia, care avea să omoare păgânii, trebuia să fie conceput ca un uriaș din basme:

„De trei zile bea deplin
„Și-a băut trei buți de vin,
„A mâncat și-o vacă grasă,
„N'a pus nici un ban pe masă.

Și figura de uriaș a lui Gruia e desăvârșită de Anița în fața împăratului:

„Nu-i nici 'nalt și nu-i nici gros:
„Cum e omul mai frumos.
„Dar voinicul e osos:
„Cum te prinde, cum pici jos.
„Și-i cam roșu roșcovan,
„Gândești că-i un căpitan,
„Cât lumea de el se teme,
„De trei palme lat în frunte
„Și nu prea vorbește multe.
„Pe din jos de gurișoară
„Are mândră mustăcioară.

Iar despre Gruia :

„Carte neagră îmi scrià
„La mijloc pară de foc
„Iar în patru cornurele,
„Cu jale și lăcrămele.

In părțile de nord ale Ardealului acest motiv a suferit contaminări. Așa, în „Gruia lui Novac" [10]) publicat de I. G. Bibicescu, Gruia pleacă la început cu sora sa Rusanda să are în țarină. Acolo dau turcii peste el și din lupta ce se încinge Gruia ese învingător și pleacă apoi la Țarigrad. Partea aceasta dela început, prin părțile Hațegului formează obiectul unei întregi balade: „Gruia lui Novac și mama sa" [11]), a cărei parte de mijloc e un fragment din „Ilinca Sandului" — când fata vede că se întunecă cerul la venirea turcilor. Tot din ținutul Hațegului d. Densușianu notează o variantă în care Novac, pentru a scăpa pe Gruia, îi dă să bea o butie cu apă, până se umflă de plesnesc lanțurile cu care-i legat, iar în urmă omoară toți păgânii [12]).

In părțile Banatului a circulat motivul lui Gruia sub ambele aspecte: Gruia în luptă cu turcii la Țarigrad și Gruia la arat cu sora sa Rusanda [13]).

Prin Oltenia, probabil sub influența lui „Marcu", a circulat o variantă în care Gruia e vândut de sluga sa turcilor, cam confuză și contaminată, căci el se trezește fără motiv în închisoarea din Țarigrad [14]).

In cele care au circulat în Maramureș Gruia pleacă cu trei voinici „pe trei cai ca șerk'i" și după întoarcerea dela Țarigrad mamă-sa îl trimite cu sora Măriuța la arat. Acolo vin turcii pe cari Gruia îi omoară cu grindeiul plugului [15]).

In versiunea din Nordul Moldovei s'a menținut legătura cu Maramureșul, căci întâlnim cei trei voinici „ardelenesci" — „cu cai brașovenesci", „cu puștile tătărăsci"—„ce se duc împreună la Țarigrad. Din cuprinsul cântecului aflăm că ei sunt copiii lui Novac, dintre cari tot Gruia e cel mai fioros, căci la el:

„Mustățile-s ca la rac
„Și le'noadă după cap,
„Face nodu cât pumnu
„De te 'ngrozesci de dânsu [16]).

Intr'o variantă culeasă de Vasiliu [17]) crâșmărița e Vodiasă, iar Gruia ca să scape din închisoare trimite pe corb vorbă la mamă-sa ca să vândă la Țarigrad calul sur „din cei trei cai — dela trei crai". Când împăratul vede așa mândrețe de cal îl cumpără, dar rămâne uimit de extraordinara putere a calului care sparge zidurile temniței și-și eliberează stăpânul. După cum vedem, cu cât ne depărtăm spre nord, dispare epizodul cu scrisoarea și inclul, iar Novac este din ce în ce tot mai absent, fiind înlocuit de mama lui Gruia.

Tot în Vasiliu se află o variantă intitulată: „A Gruiului" [18]), în care găsim pe Gruia în luptă cu împăratul tătarilor, acesta-i oferă fata de nevastă și Buceagul jumătate, dar Gruia refuză, pe motiv că fata-i păgână. Nu cred verosimil acest cântec: poate fi o contaminare a unor cântece mai vechi în legătură cu Tătarii, fărămitate cu vremea. M'am întrebat de prea puțina existență a elementelor poetice, în legătură cu tătarii, din poezia noastră populară! Poate contactul sporadic și la distanțe mai mari de timp cu acest popor de stepă n'a dat loc la imprejurări favorabile unor astfel de creațiuni, sau poate scurgerea vremilor a șters din mintea poporului orice urmă de cântec în legătură cu tătarii!

Nu știu dacă această problemă a preocupat pe cineva, cert este însă că poezia populară atât cât este adunată, e lipsită de motive în legătură cu tătarii.

Dus de vre-un pribeag al Moldovei, motivul lui Gruia există și în Basarabia, unde corbul e un hultan, iar Gruia scapă din închisoare cu ajutorul calului lui Novac, care strănută așa de puternic încât zidurile se prăbușesc, Gruia scapă din temniță și se luptă sângeros cu turcii [19]).

Iată dar o serie întreagă de situații și epizoade creiate în jurul lui Gruia și Novac, personagii mitice cunoscute prin cântec

pe tot întinsul ţinuturilor româneşti. Inzestraţi cu puteri extraordinare şi susţinuţi de fantezia avântată a poporului, ei se răfuiau cu păgânii rămaşi neputincioşi în faţa vijelioşilor eroi.

Dar Novac acesta mai are şi-un nepot, pe „Ioviţă“ [20]), care fură fata Cadiului — din târgul Iadriului", deci o fată de păgân. Adaog aci acest motiv, pentrucă acolo unde creştinul ia pe fata păgânului, motivul este cu totul altfel redat. Ioviţă fură fata prin vicleşuguri ingenioase, tatăl fetei aleargă să-l prindă şi în fine e scăpat de unchiul său Novac.

In versiunea bucovineană unchiul lui Ioviţă e Balaban [21]), care totdeauna sare şi-şi scapă nepotul din mâinele „derviciului", trimisul Cadiului în urmărirea celui ce-i furase fata.

Dar şi Gruia se îndeletniceşte cu astfel de furturi; şi când Novac stătea la masă înconjurat de peste 50 de finişori şi nepoţei, Gruia stătea posomorât, pentrucă Novac nu vroia să-l însoare. Bătrânul se învoeşte însă numai dacă Gruia e capabil să săvârşească o ispravă mare: să se lupte cu fata sălbatecă din mijlocul „Dnistrului" care:

„Frumoasă e baş ca noaptea
„Şi e groasnică ca moartea.

Fata însă cu puteri miraculoase îl frânge în bătae şi el abia scapă, datorită intervenţiei energice a lui Novac, aşa că Gruia răsuflă uşurat:

„Cât-oiu fi şi-oiu mai trăi
„De 'nsurat n'oiu mai vorbi [22]).

De fata aceasta cu numele de Magdalena, sau Magda, se pomeneşte şi 'n poezia populară bulgară [23]). Acolo avea s'o răpească „Iancu Voivoda" pentru unchiul său „Stari Novac" în schimbul Rumeliei şi Vlahiei. După ce întrece pe toţi voinicii la aruncarea unei pietre de 300 ocale, ia pe Magda şi-o aduce lui Stari Novac.

Iată dar că cel ce vroia să se însoare trebuia să dea dovadă de curaj şi puteri mai mari decât ale unei femei.

Motivul în care Gruia fură fata Cadiului, a existat şi la românii din Serbia, unde Gruia ca să aibă „căciuliţă 'n cap" are nevoie de „50 de piei de ţap", — iar pentru „manta pe trup" „50 de piei de lup" —, deci un Gruia uriaş, care se duce şi fură fata Cadiului. In ajutorul lui vine Novac, dispus să facă pace cu Cadiul, fiindcă :

„Tinerii fac certele
„Dar bătrânii păcile.

Dar pentrucă acesta nu primeşte, Novac îl omoară.

Notez aci, în legătură cu acest motiv, şi cântecul intitulat: „Iencea Săbiencea", un voinic care se întrece cu firea sărutând toate fetele din Ţarigrad, afară de Stanca: „baş fata împăratului" şi „nepoata vizirului [24]). Motivul a circulat mai

ales în jurul Dunării, el fiind de origină balcanică — spune D. Iorga — „căci Iencea Săbiencea e numele lui Hunyadi, așa cum e rostit de slavii din Balcani“ [25]).

* * *

Din prea mult spirit de precizie istorică, cei cari s'au ocupat cu poezia populară, au căutat să identifice parte din eroii de ca i ne-am ocupat mai sus cu anumite personagii istorice din trecut, plecând dela ipoteza că isbutind a plasa în timp existența principalilor eroi din cântecele populare, ele pot fi deci înseriate cronologic și studiate comparativ mai cu succes.

Incercare infructuoasă, după cum spuneam încă dela începutul acestei lucrări. Totuși, nefiind lipsită de interes, să reamintim și discuția ce-a avut loc în această privință între Alecsandri și Hașdeu de o parte și A. Marinescu de altă parte.

Astfel Alecsandri deosibea doi Novaci: unul din baladă, mai vechiu, și altul din oastea lui Mihaiu Viteazul, invocând un text din documentele Hurmuzaki (IV. partea I pag. 72): „Mihaiu Viteazul în 4 Iunie 1600 trimite pe Baba-Novac cu oastea către Nistru și Dunăre să nimicească pe toți aceia cari nu-i sunt credincioși“; iar la pag. 148: „Azi 1 Octombre 1600 se pare că și Baba Novac (pe care Mihai s'a rezemat atâta), un căpitan de frunte peste haiducii liberi, trimise 3 cameni cu o scrisoare, care declară că el cu tot poporul său va servi împăratului Rudolf II“.

Hașdeu la rându-i ocupându-se de baladele sârbești în „Col. lui Traian“ p. 145, amintește de asemenea că au fost doi Novaci: „așa că ale Sârbilor și Bulgarilor poartă pecetea unor vremuri mai vechi decât începutul veacului al XVIII-lea, dela zidirea orașului Semendria, pe când cele românești au aerul că sunt simple imitațiuni dela slavii de peste Dunăre! Mai mult, adaogă el, călătorul german St. Gerlach, care vizită Bulgaria în 1578, a văzut în Balcani ruinele unde ar fi fost reședința eroului bulgar: Novac cel gros“.

A. Marinescu combate pe Hașdeu chiar cu înțelesul textului german al lui Gerlach, precizând că e vorba de „Novag Debelli“ și nu de Novac haiducul, după cum confirmă și bulgarul Mirceff în Literatura bulgarska, p. 50, că „Debelli Novag (Novac cel Gros) a trăit în orașul Kociany“. El neagă existența unui Novac pe vremea lui Mihai Viteazul, adăogând că versul „un viteaz de-al lui Mihai“ e adăogat de Alecsandri, și că la Sârbi nu există nici „Baba“ și nici „Hagi“ [26]).

Totuși în epica sârbă apare Novac cu fratele său Radivoi și nedespărțitul său fiu Gruia, ba chiar în balada „Starina Novac și Kneazul Bogosav“ se povestește tocmai origina sârbească a lui Novac; cum a lucrat la cetatea Semendria pus de împărăteasa Irina, cum a plecat de-acolo fiindcă împărăteasa nu i-a plătit nimic și în fine cum a întâlnit pe drum o nuntă turcească pe-al cărei ginere l-a ucis și de-atunci s'a apucat de haiducie [27]).

In această ordine de idei D. Iorga spune „că Novac e un erou din vechea legendă poetică a Sârbilor — viața care se oglindește în această baladă e viața amestecată cu toate rosturile turcești pe care-o duceau conaționalii guzlarilor ambulanți[28]).

Prin urmare încercarea unei precizări istorice în această chestiune a rămas zadarnică. Concluzia de tras e că personagiul poetic al lui Novac a confundat cel puțin două personagii reale, care se asemănau prin origină, trăind în vremuri diferite.

Trăind deci în timpuri diferite, anumite figuri istorice și impresionând poporul prin faptele lor, ele se cristalizează suprapunându-se într'un acelaș erou epic creiat de fantezia poporului.

* * *

Prin părțile bănățene și în sudul Ardealului a circulat o ba'adă intitulată când „Marcu și Turcu[29]), când „Marcu Viteazu'[30]), în care se povestește că la o masă de solzi de pește, depe malul Nistrului, bea Marcu și cu Turcu și,:

„Cu muma Marcului
„Ibovinca Turcului!

E în acest motiv scena aceasta bachică, în care băutura amețitoare curge din belșug și-un element de trădare și infidelitate maternă, căci dupăce Marcu e amețit de aroma băuturii mamă-sa face semn păgânului că e momentul să-i ucidă fiul.

Atunci turcul scoate paloșul și se pregătește să loviască, când deodată apare sluga lui Marcu, care cu voia turcului își sărută stăpânul printr'o mușcătură sdavănă. Marcu desmorțindu-se înțelege de ce-i vorba, scoate paloșul și retează capul păgânului:

„Capul turcului săria
„Și de-a dura se ducea,
„In albia Nistrului
„Lângă piatra corbului!

In părțile de Nord ale Moldovei a circulat acelaș cântec, cu adaosul că Marcu se răsbună pe maică-sa: o leagă de un stejar și-i dă foc blestemând-o:

„Ce-o alege vântul
„Să mănânce și pământul[31]).

Sub aceiași formă o găsim și în Bucovina, de astă dată sluga cere nu să-și sărute stăpânul, ci să-i aplice câteva palme, fiindcă în 9 ani și jumătate cât îl servise nu-i plătise nimic[32]).

Intr'o variantă din Maramureș turcul e înlocuit de un smeu, lucru ce se va întâmpla, după cum vom vedea, și cu alte balade în aceste părți, unde tot ce face turcul în alte variante săvârșește zmeul, care e omorât de Marcu[33]).

Prin Transilvania au mai circulat două variante în legătură cu Marcu, unde nu mai este vorba de mama lui „ibovnica turcului"

ci turci vin, ucid pe maică-sa şi-i fură nevasta. Marcu, îmbrăcat călugăr ca şi Novac, se duce la Ţarigrad şi prin vicleşuguri îşi reia nevasta, căreia îi spune:

„Alelei tu nevestică,
„Nevestică mândrulică,
„Cum creştinii ai urât
„Şi păgânii ai îndrăgit? [34]).

Episodul acesta îl întâlnim şi în balada sârbă, unde cred că îşi are şi obârşia; sunt acolo scene de luptă sângeroasă cu păgânul pentru posesia acelei femei frumoase [35]). Şi românii din Serbia au motivul „Marcului" cu acelaş epizod final ca în nordul Moldovei: Marcu unge pe maică-sa cu catran şi-i dă foc. Cenuşa o asvârle în vânt şi pe locul acela ară, seamănă grâu, din făina căruia face pâine şi dă milostenie. Cred că astfel de scene pline de cruzimi, în care apare Marcu din cântecele noastre, îşi au obârşia la slavii din sud, de unde a venit şi motivul Marcului.

Incontestabil că acest motiv este importat dela sârbi, unde „Marcu Kralievici" este eroul principal al unei adevărate epopei naţionale. Răspândirea geografică mai ales în părţile Banatului şi Transilvaniei ne îndrituieşte la aceasta, precum şi faptul că tradiţia şi legendele sârbeşti (dar tot numai tradiţional şi legendar) îl indentifică cu un personagiu istoric din familia lui Ştefan Duşan. Poporul sârb i-a dat proporţii de uriaş, puteri supraumane şi l-a imortalizat într'o serie întreagă de balade şi cântece naţionale. El apare ca un campion strălucit ce-şi răsbună prin sânge suferinţele de veacuri ale poporului său.

Cât priveşte faptul că aceste personagii se travestiau adesea în călugări pentru a pătrunde până la Ţarigrad, are şi-o confirmare istorică: poporul ştia că numai într'un astfel de costum se putea înainta până în inima păgânătăţii.

Erau poate vremurile când trecerile de călugări de pe un mal pe altul al Dunării erau frecvente, precum şi faptul că un călugăr e mai întotdeauna un om blând, cucernic, inofensiv şi poate călători oricât fără să fie supărat de cineva.

* * *

Dealungul Dunării întâlnim o serie de balade în care se cântă venirea turcilor, mai întotdeauna cu caicele pe Dunăre, pentru a prinde pe voinicul ce le pricinuise pagube, fie el „Vêlceanu", — „Stanislav" — „Tanislav" — sau „Iorgovanu". Acesta toate alcătuesc un *ciclu Dunărean,* fiindcă circulaţia lor a fost mai ales în jurul Dunării şi acţiunea se desfăşoară pe lângă această apă. Astfel în „Vêlceanu" [36]), culeş de Gh. Dem. Teodorescu, turcii vin pe apă, debarcă la mal şi întreabă pe nişte fete, ce înălbeau pânzele, despre „Vêlceanu puişor de ortoman". Fetele îi trimit la mama voinicului, faţă de care turcii recurg la o viclenie, pentru a da de urmele lui „Vêlceanu". Găsindu-l, îl

prind cu ajutorul lui Nedea care de cele mai multe ori e un grec șiret, îi leagă o piatră de gât și-l aruncă în Dunăre.

E scăpat însă dela înec de fratele iubitei lui; se îmbracă apoi în haine de călugăr, omoară turcii și pe Nedea trădătorul. (Să se observe că elementul trădării continuă și în acest ciclu ca un „modus vivendi" al oricărei acțiuni).

In părțile Oltene a circulat o variantă intitulată „Iorgovanu" [37]) cu singura deosebire că tatăl „Ianei" scapă pe Iorgovanu dela înec. In Muntenia găsim vr-o trei variante cu „Stanislav" sau „Tanislav", pe care păgânii vor să-l omoare, fiindcă:

„Ziua-i cârciumar de hoți,
„Noaptea-i măcelar de turci,
„Măcelarul turcilor,
„Hingherul tătarilor [38]).

In varianta publicată de Tomulescu [39]), Stanislav e vândut de sluga sa Niculce Nicolae, și odată aruncat în apă, eroul are de astă dată afinități aquatice, stă trei zile la fund și numai după ce îl pișcă un rac de nas se deșteaptă și se luptă spre ieșire. Urmează un episod cu doi călugări cărora Stanislav le ia hainele și în fine uciderea turcilor.

Episodul acesta cu călugării e luat din cântecele sârbești, unde-i foarte frecvent.

La românii din Serbia „Stanislav Voinicu" e legat de turci:

„Cu trei frânghii de mătase
„Impletită 'n viță 'n șasă,
„Taie carnea pân' la oasă [40]).

Il pune apoi la „Cotacul coșului" — „în bălbătaia focului", ca pe Badiu, și în urmă l'aruncă în Dunăre.

O altă baladă din ciclu dunărean aduce pe turci în casă la Băduleasă „mult frumoasă"

„cu port de cârciumăreasă,
„cu stat ca de jupâneasă,
„cu ochi mari de puic' aleasă [41]).

Dar nu pentru ea vin turcii, ci pentru Badiul, un vechiu și temut dușman al lor. In toate variantele găsim chinurile la care păgânii supun pe Badiu spânzurat de hornul casei, vicleșugurile Bădiulesii ca să-și scape bărbatul și fuga ei după un tovarăș care să vină în ajutorul Badiului. Isbutesc împreună să omoare turcii și să dea foc casei plină cu lețiurile turcilor. Badiul e bătut:

„Tot cu fierul plugului
„Tot pe lungul trupului,
„Cu coada baltagului
„Pe cărarea capului.
„Cu șfârcul gârbaciului
„Pe fața obrazului
„Unde-i păs voinicului [42]).

Dar şi Badiul, odată scăpat:

„Mâna pe paloş punea
„Şi pe turci mi se chitia
„Şi pe turci că mi-i tăia.
„Şi nu-mi taie, cum să taie,
„Tot coseşte, tot coseşte
„Şi-i grămădeşte, clădeşte [43]).

Balada aceasta e specifică ţării româneşti, după cum aminteşte şi D. Iorga; moldovenii au fost lipsiţi de malul dunărean şi n'au putut creia astfel de cântece. E însă foarte probabil să fi circulat şi în restul ţării, unde Dunărea era cunoscută numai din auz, şi cum e natural ca un cântec să călătorească tot mai departe de locurile pe care se brodează acţiunea.

Inchei acest ciclu al luptelor dintre păgâni cu diferiţi croi creştini. Am văzut că cei mai mulţi dintre ei sunt de provenienţă sud-dunăreană, fie din poezia sârbă, fie din cea bulgară. Poporul nostru n'a făcut decât să creieze situaţii locale şi să învălue personagiile acestea cu amploarea şi caracterul eroilor de basme. Luptele au un caracter eroic, adesea sângeroase; dar totdeauna românii ajutaţi de puteri nevăzute ies biruitori.

(Sfârşitul în numărul viitor).

■■■■■■■■■■■■

NOTE

1) Subiectul unei lucrări de folklor din Seminarul de istorie literară al d lui profesor D. Caracostea, la Universitatea din Bucureşti.
2 N. Iorga. Ist. lit. române, 1925. I. pag. 33.
3) N. Iorga. op. cit., pag. 31.
4) Şezătoarea. 1894, pag. 73—76.
5) V. Alecsandri. Poezii pop. 1866, pag. 144—46.
6) G. Alexici. Poezia naţională, 1899, pag. 15—21.
7) Şezătoarea. 1892, pag. 107—110.
8) Idem 1893, pag. 32—39; 1897, pag. 7; Ath. Marienescu: Colecţie de poezii pop. 1859, pag. 75—95.
9) O. Densuşianu. Flori alese, 1920, pag. 144—161.
10) I. G. Bibicescu. Poezii pop., 1895, pag 291.
11) Ath. Marienescu. Balade 1859, pag. 68—72.
12) O. Densuşianu. Graiul din ţara Haţegului 1915, pag. 183 89.
13) I. G. Bibicescu. Poezii pop. din Tr. 1893, pag. 284.
14) Gr. Tocilescu Mat. folkloristice. 1900 I. pag. 106—108.
15) T. Papahagi. Graiul şi folklorul din Maramureş 1925, pag. 87 88; 106 108.
16) Şezătoarea 1892, pag. 44—45.
17) A. Vasiliu. Cântece, urături şi bocete 1909, pag. 14—16.
18) Idem pag. 67.
19) I. Buzdugan. Cântece din Basarabia 1921, pag. 180 86.
20) Gr. Tocilescu, op. cit. I. pag. 733 34.
21) S. Fl. Marian. Poezii pop. 1869, pag. 48—49.
22) I. G. Bibicescu. Poezii pop. 1893, pag. 302.
23) Svornic za narod umotvor. Sofia. (Vezi şi Gr. Tocilescu I. pag. 114).
24) *Variante:* Gr. Tocilescu, op cit. pag. 114—15. Giuglea şi Vâlsan; Dela Românii din Serbia 1913, pag. 57—58; Gh. Dem. Teod. Poezii pop. 1885, pag. 639; Th. Burada. O călătorie în Dobrogea, 1880, pag. 174 -183.
25) N. Iorga, op cit pag. 46.
26) A. Marienescu. Novăcescii cinci ani înaintea Academiei, Timişoara 1886.
27) A. Dozon. L'épopee serbe 1888, pag. 213.
28) N. Iorga, op. cit. pag. 45
29) Miron Pompiliu. Balade 1870, pag. 21.

Căftiţa

Ce-i gâlceavă 'n cea dumbravă?
Ce răsboi în sat la noi?
Da' răsboiul cine 'l face?
Ai trei fraţi cu-ăi nouă smei
Pentru o sor' care-o au ei.
Smeii cere să le-o dea,
Ai trei fraţi nu vor s'o dea,
Căci îi doare inima
De sora lor Căftiţa.
E frumoasă ca o stea,
Luminează ca luna.
Şi la luptă se-apuca.
Când fuse soarele 'n prânz,
Era o luptă cam cu plâns;
Când fu soarele 'n nimiez,
Era o luptă cam în piez;
Când fu soarele 'n diseară,
Era o luptă cam cu jale.
Grăi fratele cel mare,
Că'i mai mare, minte n'are,
Şi poartă haine de domn
Şi n'are minte de om:
— „Hai să ne-o dăm sora noastră,
Că ăştia sânt nouă smei
Şi noi sântem numai trei
Şi-o să pierim, vai de noi!"
Grăi fratele cel mic,
Că'i mai mic, dar mai voinic,
A slujit la ispravnic,
Multă minte a dobândit:
— „Sora noastră nu mi-oi da
Odată cu viaţa!"
La bătae se-apuca,
Tăie doi, rămase şapte.
Pusără sorocul Joi
Ca să iese la răsboi
Să se bată şi cu ei.
Veni sorocul de Joi
Şi ieşiră la răsboi
Şi mai tăie încă doi.
Încă doi că mai tăia,
Numai cinci că-mi rămânea.
Pusără sorocul Joi
Ca să iasă la răsboi,
Să se bată şi cu ei.
Veni sorocul de Joi
Şi ieşiră la răsboi.
Încă doi că mai tăia,
Numa' trei că 'mi rămânea.
Pusără sorocul Joi
Ca să iasă la răsboi,
Să se bată cu ăi trei.
Veni sorocul de Joi
Şi ieşiră la răsboi.
Încă doi că mai tăia,
Numai unul rămânea:
Rămasă smeul cel mic
Şi cu fratele-ăl mai mic.
Amândoi s'au potrivit.
Strigă frate 'n gura mare:
— „Săriţi fraţi, săriţi surori,
Săriţi de-mi daţi ajutor:
Ochii: mi s'au împăinjenat,
Oasele mi s'au încordat,
Trupu 'mi s'a înveninat
De limbile şerpilor,
De coadele smeilor!"
Nici unul că nu sărea.
Pe soru-sa că o striga:
— Ieşi, soru-mea Căftiţa,

30) N. A. Caranfilu. Cântece apărute pe valea Prutului, 1872, pag 34.
31 T. Pamfile. Cântece de ţară 1913, pag. 42.
32) N. A. Caranfilu, op. cit. pag. 34.
33) T. Papahagi, op. cit. pag. 123.
34) Gr. Tocilescu, op. cit., pag. 1071 şi U. Iarnik şi Bârsan. Doine şi strigături din Tr. 1882, pag. 485.
35 A. Dozon, op. cit. pag. 141—150
36) Gh. Dem. Teod. op. cit. pag. 550.
37 Idem pag. 558.
38) N. Pasculescu Lit. pop. rom. 1910 pag. 244—46. Variante: Gh. Dem Teod. op. cit. pag. 561, 573; Gr. Tocilescu I. pag. 84—87.
39) Gr. Tocilescu, op. cit. I, pag. 80 84.
40 Giuglea şi Vâlsan op. cit. pag. 3—10.
41) Gh. Dem. Teod. pag. 538.
42) C. N. Mateescu. Balade, 1909, pag. 71. Variante: N. Păsculescu, op. cit. 280; Gr. Tocilescu op. cit. pag. 729, V. Alecsandri. Poezii pop. 1866, pag. 124; T. Pamfile, op. cit. pag. 81—82, A. Vasiliu, op. cit. pag. 8—10, G. Alexici, op. cit. pag. 27 33.
43) C. N. Mateescu op. cit. pag. 72.

Ieşi, neică, să te mai văz,
Că eu de pe pământ mă pierz".
Şi soru-sa că ieşea
Numa 'n iie, 'n iişoară,
Par'că erea 'n pielea goală.
Şi smeul că mi-o vedea,
Odată că leşina,
De-a 'n picioarele cădea.
Şi pe-ăla că mi 'l tăia,
Şi de smei se curăţa.

Culeasă de **Şt. St. Tuţescu** [1]).

■■■■■■■■■■■■

Trei păsări lebede albe

Foae verde foae lată,
Di-la vale, peste baltă,
Mi-este o mânăstire 'naltă,
Mânăstire cu trei brâne,
De frumoasă n'am ce spune
Şi 'n vârf cu trei turnuleaţă,
Parcă 'mi sânt trei cruciuleaţă,
Cruciuleaţă de argint,
Ce n'am văzut de când sânt.
Dar în vârf de cruciuleaţă,
Dar pe ele cine 'mi şade?
Trei păsări lebede albe.
Verde foaie şi-o lalea,
Păsările ce-mi făcea?
Incepea de-a mai cânta,
Tot oraşiu s'astrângea.
Boieri mari să minuna,
Cu basmale să ştergea.
Foae verde şi-o lalea
Boierii ce să vorbea?
S'aducă trei vânători,
Câte trei ficiori de domni,
Să 'mpuşte păsările.
Tot oraşiu că 'mi umbla,
Trei vânători că 'mi găsa
Şi prea bine se tocmea.
Vânătorii ce 'mi făcea?
Arcurile şi le lua
Şi la păsări că-mi pleca.
Acolo de mi-ajungea
Intindeau arcurile
Să 'mpuşte păsările.
Păsările de-i vedea
Aşea din gură grăia:
— „Nu 'ntindeţi arcurile
Să 'mpuşcaţi păsările,
Că noi, frate, nu sântem
Trei păsări lebede albe,
Ci noi doamne că sântem
Trei zâle din săptămână:
Una este Sâmbăta
Şi-alta e Dumineca
Şi-una e sânta Lunea
Care-o posteşte lumea".
Păsările ce-mi făcea?
Dor vorba mi-o isprăvea,
Puţinel că să sălta,
Păsările că-mi sbura.
Dar ele unde 'mi pica?
In munţii Maslinului,
Ostrovu Dafinului.
Acolo ce mi 'şi făcea?
Masă mare că 'ntindea
Ele mânca şi mi 'şi bea,
Prea bine să veselea.
Iacă vânători sosea,
De păsări s'apropia
Şi 'ntindeau arcurile
Să 'mpuşte păsările.
Păsările de-i vedea
Cu mâna-i blagoslovea.
Stei de piatră să făcea,
Frate, să se pomenească.
Doamne, şi s'o pomeni,
Cât soare pe cer va fi!

Culeasă dela Gh. P. Mândoiu de ani 74, Risipiţi-Dolj.

■■■■■■■■■■■■

1) Din manuscrisele sale inedite, ce ni s'au încredinţat de familia defunctului şi din care vom publica în fiecare din numerele viitoare.

Tătarii [1])

Pe drumu-ăl bătrân,
Pe subt Potgorin
Mulți Tătărași vin.
— „Tătăraș bătrân,
Lasă-mă de mână
Să mă 'ntorc la urmă,
Că eu mi-am lăsat
Cusătura 'n pat,
Acșoru 'n părete
Cu mătasă verde,
Oglinda 'n fereastră
Cu mătas' albastră.
— Haide bre! 'nainte;
Nu 'ți-aduce aminte.
Tată-tău le-o strânge,
Mamă-ta le-o plânge
Cu lacrămi de sânge.
— Tătăraș bătrân,
Lasă-mă de mână
Să mă 'ntorc la urmă,
Că eu mi-am lăsat
Prunculețu 'n pat
Ne scăldat, ne legănat,
Și țâță nedat.
— Haide bre! 'nainte,
Nu 'ți aduce aminte.
Ninsoarea mi-o ninge,
Pe prunc ți l-o unge,
Ploaia mi-o ploia
Și ți l-o scălda,
Vântu mi-o adia,
Ți l-o legăna.
Haide bre! 'nainte,
Nu 'ți-aduce-aminte!
— Tătăraș bătrân,
Lasă-mă de mână
Să mă 'ntorc la urmă,
Că eu mi-am lăsat
Secera 'n polog.
Of! că nu mai poci!
Lasă-mă de mână
Să mă 'ntorc la urmă,
Că eu mi-am lăsat
Secera în snop.
Of! că nu mai poci.
— Haida bre! 'nainte,
Nu 'ți-aduce-aminte.
Tată-tău le-o strânge,
Mamă-ta le-o plânge.
— Tătăraș bătrân,
Lasă-mă de mână
Să mă 'ntorc la urmă,
Că eu mi-am lăsat
Coasa subt otcoși,
Of! că nu mai poci!
— Haide bre! 'nainte,
Nu-ți aduce aminte,
Că eu voi robi
Și voi desrobi".

Cules dela bătrâna Tinca I. M. D. Ciuciulete, Plopșor-Dolj.

■■■■■■■■■■■■

Frunză verde mărgărit

Frunză verde mărgărit,
Mă uitai la răsărit,
Văzui primăvara vind
Și zăpada ochieținд,
Frunza 'n luncă 'mbobocind,
Și tămâioasa 'nflorind,
Ploaia 'n codru răpăind
Și ierbița răsărind
Și fetele 'n deal suind.
Fetițele hăulea
Și frunza 'n codru creștea.
Mândruța mea ochieta
Și la mine se uita
Și-o batistă 'n mână 'mi da
Cu dorul și dragostea.

(Dela Ion B. Căprioară din Broșteni-Gorj).

1 Balada aceasta, caşi cea anterioară, sunt din colecția N. Plopșor.

Foae verde mărăcine

— „Foae verde mărăcine,
Spune măiculiţă, spune
De mai am noroc pe lume".
— „Eu ţi-am spus şi ţi-oiu mai spune
Că tu n'ai noroc pe lume,
C'ai trecut pe lângă 'o baltă
Ş'ai pierdut norocu 'n apă.
Băgai mâna ca să-l scot,
Norocu nu vrea deloc".
Foae verde mardostat,
Veni neicuţa prin sat
Şi măicuţa nu m'a dat,
Că a zis că e sărac.
Şi veni altu din lume,
Ne-a văzut, ne-a cunoscut,
Cu ala nuntă-am făcut,
Că a zis că-i mai avut.
Acum, la trei luni de zile,
Veni mama pela mine,
Mă 'ntrebă de trăesc bine.
Eu de frică, de ruşine,
Ii spusei că trăesc bine.
Acum peste-un an de zile,
A venit şi taica-l meu,
C' auzit că trăesc rău.
Se rugă de Dumnezeu
Să mă fac'o păsărea,
Să mă duc la maica mea.
Mă făcu o păsărea
Şi zburai la mamă-mea.
M'aşezai pe-o giurgiuvea.
Maică-mea mă uşuia:
— „Uşu, uşu, păsărea,
Că tu nu eşti fata mea.
Fata mea s'a măritat,
Are soacră şi bărbat
Şi şade departe 'n sat".
Dar veni şi soacră-mea
Şi acasă mă chemă:
— „Hai acasă, noru-mea,
Că aşa sunt soacrele:
Invaţă nurorile
Cum să ţie casele".

(Dela Nela Mateişescu din Broşteni-Gorj).

La fântâna din făget

La fântâna din făget
Mă faci, mândră, să te-aştept.
Te-aşteptai pân' la prânjor
Şi nu mai putui de dor;
Te-aşteptai pân'la amiaz,
Nu mai putui de necaz;
Te-aşteptai pân' la chindie,
Nu mai putui de mânie;
Te-aşteptai cât te-aşteptai
Şi-mi luai puşca şi plecai.
Apucai pe poteceà,
Mă 'ntâlnii cu mândruţa,
Şi văzui o păsărea,
Şi dedei cu puşca 'n ea
Şi-i împuşcai aripa.
Păsărica ce zicea:
— „Dare-ar Dumnezeu să dea
Ca să iţi pierzi dragostea
Cum pierdui eu aripa,
Să-ţi rămână şi copiii
Cum rămaseră-ai mei puii".

(Dela Tinca V. Căprioară din Broşteni-Gorj).

Frunzuliţă de macriş

Frunzuliţă de macriş,
De trei ori, mândro, ţi-am scris,
Nici o vorbă nu mi-ai spus.
Am să-ţi mai scriu inc'odată
Şi te trag la judecată.
Judecata e făcută:
Ia-mă 'n braţe, mă sărută,
Sărută-mă de trei ori,
Ca să cad jos şi să mor.

(Dela Grigoriţa Mologescu din Broşteni-Gorj).

Din colecţia **Const. A. Calotescu.**

Cuvinte dialectale [1])

G.

gàdină-gădini = lup, lupi; fiară sălbatice.
gâlmă-e = femeie prea urâtă la faţă şi trupeşte.
gânète-ţi = excrementele păsărilor de curte.
geàc-ă (fără plural) = traistă mică de tot.
gioàvlă, joarsă = briceag stricat, de care nu te mai poţi servi.
ghelăimàn = gălăgie, ghelàiu.
găgiòs-ă = lacom la mâncare.
a *găgì* = a lăcomì la mâncare.
goglèze = ăşchii, surcele, coceni, crăci amestecate.
gurlùp-i fruct gras ce seamănă cu pruna, însă chiar de crud are coloarea galbenă şi e fraged la mâncare; creşte deodată cu prunele, însă gurlupii se fac rari de tot.
a se *ghiontì* = a-şi da pumni, ghiolduri, unul altuia.
ghişer-e = un cerc împletit dintr'o nuia verde, care se pune la poartă, de o ţine legată de stâlp, ca să nu cadă.
a *gherănì*, gherăneàlă — a zgârâì cu unghiile pe cineva, când se ceartă şi când se bat mai ales.
ghidănàc-e = bâtă groasă cu fier şi măciucă 'n cap, jos.
giarameà = că n'o fi ajuns boii şi carul meu de gearamea, să umble toţi cu ei!
grunj-uri = bolovan mic de sare nesfărâmată.
gâţă-e = coada de păr a unei fete ori femei cu păr mult şi lung.
a *glogorosi*, glogorosală = a vorbì neînţeles, nelămurit; omul bolnav glogorosăşte, vorbeşte 'n neştire, în dòdii.

H.

halcà-le sau *halcată*-e = bucată de carne.
a se *huţupenì*, huţupeneală-i = a se căsnì să ridice ceva greu peste puterile lui.
hăbùc = a crescut dudău, buruieni printre cuiburi, de s'a făcut hăbuc; intrând în pădure şi fiind lăstăriş mult şi des, e hăbuc de nu poţi merge.
hàlă-e = vânt cu furtună, vijelie mai ales, de prăpădeşte totul. Batete-ar hàlele! (blestem).
hononòg = în oala asta nu sunt bucăţi de loc, ci numai zamă; umbli cu lingura hononog, degeaba şi nu găsăşti.
hàitoşe = fată ori femeie mare de trup, voinică şi făcută bine.
horholnă — femeie rea de gură.
a *horhonì*, horhoneală = a vorbi pe nas.
hòrş = pietriş mărunt amestecat cu nisip, care se 'ntrebuinţează la facerea betonului.
a se *hârjonì*, hârjoneală = a se jucà băiatul cu fata, glumind de-ale lor.
a *hănţănì*, hănţăneală = a vorbì degeaba, cam cu ceartă uneori.
hărmălàie = larmă de câini, cari latră şi se muşcă.

1) Adunate şi explicate de Ion N. Popescu, învăţător din com. Ştefăneşti-Vâlcea. Vezi începutul în nr. 47—48, pag. 55 60.

harcalète-ţi = s'aşezară şi se pusără, nenişorule, harcaleţii să mănânce tot ce e pe masă; mănâncă, de svântă pământul nu al'ceva! Treaba, ca treabă, da' dămâncarea să fie mai întâi şi 'ntâi!

hàişte = obiectele gospodăreşti lăsate şi aruncate fie cum pe bătătură, încurcate, alandàla.

hontăcăind = despre un om şchiop, se zice că merge hontăcăind.

hont-hont — honţălnd = calul ăsta nu merge bine la trap; merge honţăind, sărind neregulat, de-mi fărâmă maţele 'n mine!

hoàşcă = iapă bătrână şi slabă rău de tot; acelaş înţeles şi pentru oameni şi femei.

hoàncă—s'a *honcìt*, v. poàncă = om de nimic; s'a honcit şi nu mai e bun de nicio treabă.

I.

a se *îmboroşcăì* = boii—pe câmp—înainte de a se luà la luptă, să se 'mpungă 'n capete, ei se'mboroşcăie, scormonind pământul cu picioarele dinainte—alternativ—şi asvârlind pământ şi ţărână în spinare-le.

a se *'nţolì* = a se îmbrăcà cu haine noui.

a *încăputà* = a pune alte feţe şi talpă la ghete şi cisme; despre cisme, se mai zice că.... *le'nsoară:* a dus cismele la 'nsurat, adică la 'ncăputat.

a se'*ncotorobà* = a se încărcà cu multe lucruri la spinare şi a se căsnì să le ducă.

încrincinit-ă, a încrincini = înmărmurit, încremenit, de groază, de spaimă, de frică.

încurătùră-i = caii se'ncură, fug, aleargă d'a'nsăritelea, singuri; însă îi încură şi oamenii, când încalecă pe ei, dându-le o 'ncurătură bună, ca să li se mai desmorţească oasele. Când se iau băieţi, oameni, la'ntrecere din fugă, se zice că se'ncură şi ei ca măgarii: sânt semne că o să se strice vremea (în glumă).

a *îngâmbà* = a apucà strângându-l ca 'n cleşte.

îngălvìt-ă = sătul de toate.

a *împuiat*, a'mpoiat = a'mpuiat şoarecii şi şobolanii, că-ţi mănâncă toţi porumbii din pătùl.

a *'nciocălà* = a se'ntovărăşi doi oameni cu boii, ca să are.

a se *încondorà* = boii, înainte de a se luà la luptă, se încondoră unul în contra altuia.

a se *încrăcănà* = a lărgì picioarele în lături (vezi: răscăcărà).

inimìèi = pantofi retezaţi, cu care umblă femeile şi oamenii bătrâni.

împrelişţìt-ă = afurisât! dojană şi mustrare unui copil, care face numai boaţe, prostii, drăcii.

a se *ieftà* = a se descoperì adevărul: oricum ai da-o, oricum ai suci-o, .. tot se ieftează!

ibâncă = pătura care se pune pe cal sub şea.

întăifăşàt-ă = de ger ce e, a luat multe haine pe el, s'a 'ntăifăşat.

înţăfoşàtă-e = ţâţele vacii sunt înţăfoşate, adică pline de lapte.

încàilea! = mai cu seamă, mai ales că...

a *înghebejì* = a-l apucà 'n colţ, a-l prinde 'ntr'un colţ, a-l înghesui.

a se *împogodì* (împogodeàlă) = 1)—a se înţelege în vorbă; 2) a trăi în armonie soţii între dânşii.

J.

jerăgài = 1) cărbuni aprinşi; 2 îi arde gura ca jărăgaiul de bolnav ce e!
jeplàn = băiat mare, înalt, trupeş, făcut bine, înspiţat.
jaloviţă prăjină lungă.
jegneàţă — dă-i jegneaţă la sobă, că e ger al dracului afară; bagă 'n sobă coceni, paie, ca să facă bălbătaie, să se'ncălzească mai repede.
jegmăneàlă = furtişag, jefuială.
jumări (jumară) = bucăţelele ce rămân, după ce se topeşte untura.
jar = cărbuni aprinşi, din cari nu mai iese fum.
jirău-àie = pârâu mititel.
jirfă-e = bişag, berechet, mult; are de toate din destul.
jneàp-i = codru de mămăligă ori de turtă.

L.

leàtă partea cea lată a sapei.
lăcărie = apă multă vărsată pe jos.
lişteàvă = 1) apă multă de ploaie; 2) ud până la piele, plin de apă.
leoàrcă = ud până la piele: m'a plouat, de sunt leoarcă; mi-a udat toate ţoalele de pe mine; m'a leorţât.
licènţă, *licènţâie* = esenţă de oţet.
làvră ovreiască = ghelăiman, gălăgie asurzitoare, de nu se mai poate înţelege nimic.
limbotènie-ii = altă limbă, altă lege, străin de neamul şi legea naostră.
lohòn-oàne = gunoaie ce se găsesc în cereale, în fasole; grâu lohonòs =amestecat cu pământ, neghină şi alte corpuri străine.
a se *linciurì*, linciureàlă = a se spălà mult, până dă d'ăl alb.
linciurit-ă = câinii linciuresc vasele, le ling până când nu mai rămâne nimic pe ele.

M.

moànga = îşi face moanga numai la ea, se zice despre un băiat care e îndrăgostit de o fată şi căreia îi trage nădejdea s'o ia de soţie, ducându-se de multe ori la ea, ba chiar ajutându-i şi pe părinţi la orice fel de munci şi lucrări gospodăreşti.
macioàlă = muiere leneşe, care umblă murdară, nespălată, *câlă*.
mânecàr = cămăşuţă de bărbat făcută din madipolon.
mânzàlă = tărâţe de grâu înmuiate 'n apă caldă, cu care se udă firele de tort la ţăsut, ca să ţie mai bine şi să nu se înscămoşeze.
mârdăgit-ă = mi-ai mârdăgit hainele, mi le-ai murdărit.
mârţână, mârţoagă = iapă slabă.
motoàşcă = legătură cu buruieni.
motofâlcă, *mostofâlcă* = legătură cu multe lucruri mărunte strânse.
mâzgă = seva de sub coaja arborilor.
mèş = lemnul cu noduri se sparge anevoie; dacă ştii unde să dai cu săcurea, i-ai brodit mèşul şi nespart tot nu rămâne.
a *mogoroşì*, mogoroşală = 1) a se căsni să facă ceva, lucrând încet; 2) a căutà şi a nu găsì mai repede ce-i trebuie.
a *mierlăì*, mierlăială = a plânge ca pisicile, piţigăiat.

mirodènii = 1)—miros de flori; 2)—(figurat): multe feluri de mâncări bune, dulci.
moghindeàță-e = grămadă mică de fân sau altceva.
moànte (moantă) = mâini fără degete; nu eşti bun să faci nimic, paică (par'că) ai mâinile moante.
a *morâncì*, morânceală = a frământà, a bate pe cineva.
a *molțâì*, moflăì = neavând dinţi şi măsele, molfăie mult bucăţile în gură, ca să le poată mâncà.
mioàncă-ioancă = se zice unui om care umblă moale, încet; nătăfleţ.
a *mejdrì*, mejdreală = a stricà, a rupe coaja arborilor; caii, oile mejdresc coaja.
mieonìci = vara, pe câmp, la muncă, oamenii săraci pun oţet într'o strachină cu apă şi dumicând turtă ori mămăligă, mănâncă cu lingurile—ca 'n loc de lapte—cu mare poftă; acesta e mieoniciul lor.
murùgă = sărat peste măsură, de nu mai poţi mâncà cu niciun chip.
mânuşe-i = o mână de grâu secerat; chiar şi 4—5 mânuşi puse şi aşezate una p'alta într'o grămadă, se zic tot mânuşe, sau *mânună*.
a se *mătuşì* = a îmbătrânì, a se poncì, a nu mai fi bun de nimic.
mierlìu-e = Oltul e mierlìu; având apa limpede, din ploaie, când e *viitùră*, se face tulbure puţin; e mierlìe, când *mustèşte* puţin peste margini, aşa după cum erà până atunci.
a *mozolì*, mozoleàlă = a roade, a mâncà carnea de pe oase, fără a o puteà pătrunde, ca s'o rupă de tot; o mozoleşte numai.
a *mustăcì*, mustăceàlă = a se tot ţine de cineva, stăruind ca să obţie ceva.
màsă, ca la Rege! = omul sărac, când n'are ce mâncà, se laudă c'a avut la masă fel de fel de mâncăruri: pui fripţi! (.... gráunţi de usturoiu), ouă (... ceapă) şi alte bunătăţi...
a se *micloşì* = a se linguşi.

N.

a se *năclăì*, năclăială = a se murdărì pe haine cu untură şi alt fel de unsori; în mâncarea asta e prea multă untură, e năclăială, ţi-e greaţă!
năreălit-ă = cel care umblă murdar şi îmbrăcat prost.
năciùrdă-e = femeie proastă, leneşe.
nàcotă-e = isprăvi, bazaconii, istorii, hazuri, glume; despre un om guraliv, vorbăreţ, se zice că ştie multe, e bun de nàcote, *nàgode*.
a *năboì* = a năpădì, a suì apa peste margini.
nèder = mare şi prost.
nodâlcă = fată ori muiere scundă şi mică de trup, dar mare de ani; cât nodul.
nămète-ţi = zăpadă mare, de nu poţi merge lesne.
năpùstă = veniră năpustă peste mine, năvăliră grămadă şi repede.
năpustit-ă = săracu de el, ăl bătrân! e bolnav şi l-au năpustit acolo în casă, l-au uitat; nu se mai duce nimeni pela el, să-i dea demâncare, ori apă măcar!
nèi = firi'al nèi; drăcuitură în loc de „al dracului", al naibii. Sunt unii cari nu pomenesc pe „dracu", ci îi zic „nèi"; alţii, când se năcăjesc, îi mai zic şi.... trăznetu.

O.

a se *ostoì* = a se potoli, a înceta; s'a ostoit copilul din plâns.
orôştii = ăşchiile subţiri, ce rămân dela trasul cu rândeaua.
olovènie = nu mai e de olovenie! copilul ăsta e prea neastâmpărat!
otìc — o bucată de lemn ca de 1 m. ascuţită, lat la vârf, cu care se *râcâie* cormanul plugului la arat, când se 'ncarcă de pământul prea ud.
a se *otărî* = 1)—firele de borangic şi bumbac subţire—când e frig în casă—se otărăsc, se deslânează, se guşază şi nu se mai pot ţese; 2)—s'a otărât! e ger al dracului! da ger, nu glumă!
oglàmnic-e = colac de cârpe legate bine cu aţă, ca două degete grosime, pe care-l pun fetele, femeile pe cap, ca să poată duce orice greutăţi; oglamnic de cârpe se mai pune şi peste burtă, spre a alină durerile, când i se răstoarnă *rânza* cuiva.
a *odorî* (odoránie) = sfârşitul arăturii.
olèrcă = apă chioară; şapte ape ş'un rachiu; puţin rachiu e în apa asta! zamă lungă, fără bucăţi.
a se *osficà* = a se năcăji peste măsură, că i-a stricat cutare lucru; s'a osficat şi de traiu rău!

P.

a se *poropodì* sau poroponì = 1) a căşunà pe cineva cu intenţie de a descoperi adevărul; 2) a se *prepune*, presupune pe cineva; a stărui de cineva într'o chestiune oarecare.
pològ-oage = fânul se coseşte polog; după ce s'a uscat, se strânge'n *porconeţe*; apoi, acolo pe livadie, porconeţele se adună şi se fac câteva *plaste*, care se cară acasă, făcându-se *clăi* mari.
păducèl-i = bubă de piele cu mâncărime îndrăcită la vitele cornute; asemenea între degetele picioarelor la oamenii cari umblă timp îndelungat desculţi.
pâlhău = pâsat.
a *pălăì*, a *tălăì* = a vorbì degeaba, vrute-nevrute, vorbe nesărate, nimicuri, fleacuri; nu-i mai tăce gura, vrăjeşte (*vràje*).
pâhàv, *pâlhav* = porumb cu boabele necoapte bine pe cocean, cules mai înainte de vreme.
a *părpălì*, părpăleală = a coace pripit, nerăspuns cu coptul, ci numai aşa.... părpălit!
pocànie (f. pl.) = şi-a făcut de pocânie, de petrecanie; a-şi face singur rău: şi-a făcut de cap.
a *poncălì* = a coase neregulat, când nu se pricepe; împunge azi şi mâine cu acul, şi spor tot nu se vede!
poscòlniţă = *posoàcă* = grâu amestecat cu multă neghină şi alte corpuri străine.
preclintit-ă = mi s'a preclintit mâna, mi s'a scrintit!
pàdină-i = vălceluşă.
pârlàce (pârlac) = 1) adeseori prin locurile cu sămănături se văd petece de pământ goale, fără cereale pe ele; acestea se numesc pârlace.—2) Zăpada e pârlace, adică n'a nins uniform peste tot.
pocâltit-ă = lihnit de foame, prăpădit, topit!

predùf-uri = găurice mică dată în doagă lângă vrana butoiului, ca să răsufle când se pune dopul.
poşidìchi = peşte prea mărunt, care se fărâmă la gătit.
ponosât-ă = învechit; haine ponosâte.
ponòs-oase = vorbe rele; Frunzuliţă d'abanos
Mi-a scos lumea d'un ponos!
paţanchioàră = femeie urâtă, rea de gură, bună de ceartă.
pahònţ = şiret, pungaş.
l-am *păstorìt* = am avut de-aface cu el şi ştiu ce poamă e; nu-mi mai trebuie 'n viaţă!
pozmòl = nămol gros, mocilă.
probèl-uri = proverb; să-ţi spui eu un probèl, să vezi c'aşa e!
ponòv = 1) are ponòv—orbul găinilor;—2) săracu de el... aude bine că nevastă-sa se ţine cu.... şi el nici n'o vede, paică are ponov!
pică (numai la singular) = are pismă, ură, necaz pe mine; mi-a pus gând rău; răzbunare din invidie, duşmănie.
prizărit-ă = copil slăbănog, gălbinicios, bolnăvicios, fără zăreaţă în el!
peàrcă = pălărie ori căciulă ruptă, cu care nu mai poţi ieşi 'n lume.
părpălàtic-ă = cel care nu poate vorbi bine.
poàncă—s'a poncit = om de nimic, care nu mai e de nicio treabă.
pignit-ă = lovit de boală, începutul boalei.
peàg-ă = prost, *cìtov*, sărit din minţi, chiantaùr.
a *pisălogi*, pisălogeală = a pisà, a bate bine, a fărâmiţà.
plèter-i = la sfârcul coadelor împletite, fetele şi femeile leagă câte un plèter, aţă colorată de lână sau panglici, pe care le înoadă împreună şi *sumet* coadele pe cap.
poàmă = 1) slab rău după boală; 2) nu e o poamă bună, nu e om bun, fiindcă e de neam rău.
poşircă (f. pl.) = zeama de prune fierte ce rămân în cazan, după ce se face ţuica, care se stricoară şi se adună într'un butoiu, unde se mai acreşte şi se mănâncă în loc de oţet, vara.
potroàcă = 1) amar ca fierea; 2) sânge negru închis.
povòlnic-ă = cal care merge legat în urma căruţii sau alături de caii din ham, fără să tragă, merge povòlnic, degeaba.

R.

a se *răscăcărà*, răscăcănat-năt = a se *răjghinà* = a întinde picioarele în lături.
rùjdă = cuţit stricat rău pe gură, care nu taie.
rătutit-ă = zăpăcit, ameţit, încurcat de nu mai ştie încotro s'apuce.
răcoìnă = iarbă scurtă şi grasă, cu flori ghiveze, care răsare primăvara clădării prin viile întârziate cu săpatul.
rânză = i s'a răstornat rânza; îl doare la.... inimă, c'a ridicat prea greu.
a *răuli* = a drăcuì, a-l da la toţi răii ăi din baltă.
a se *rumenì*, rumenèală = 1) a da foiţă roşie pe obraji, ca să fie frumoasă; 2) a se îmbujorà la faţă, a-i roşi pielea stând prea mult la dogoarea focului, ca să se 'ncălzească; 3)—porumb rumenit—copt bine şi frumos; 4) turta, mălaiul, pâinea, când au coaja frumoasă, se zice că sunt rùmene.

a *slomnì* = a scornì, a divulgà o faptă care trebuià să rămână neştiută de nimeni.

a *sclipuì*, sclipuială = abia a adunà ceva ; isprăvindu-se mălaiul, a măturat hâmbariul şi abia a sclipuit o mână de mălaiu.

sclipuit-ă = sgârcit.

sanchiu-le = om dugòs (vezi acest cuvânt).

a *sporoji*, sporojală = a vorbi multe şi degeaba ; toate vorbele lui nu fac două parale, ca o ceapă degerată ; vorbeşte.... înşiră-te.... mărgărite ! Tranca-fleanca, bună dimineaţa ! Trăncăni-mi-ai, lele, cu două surcele !

snâgă (fără plural) = vlagă, putere.

scâlă-e = rană, bubă, meteahnă, beteşug.

Samodìva = moartea ! blestem : Lua-te-ar Samodiva Samodivelor !

Sâmbotina = nume de vacă.

sâmceà-ele = o sulă subţire, puţin lată şi ascuţită bine în vârf, cu care se lasă sânge la vite când sunt sângerate.

scatoàlfă-e = i-a dat o scatoalfă—o palmă zdravănă—de i-a mutat căpriorii ! a văzut stele verzi înaintea ochilor ! a auzit câinii 'n Giurgiu ! i-a sărit măsălele !

a se *scârciomì*, scârciumì = a se screme să plângă, fără pricină.

a *scorbelì*, scorbeleală = 1) a căutà ceva cu intenţia de a-l găsi neapărat şi a luà ; 2) a scobì.

a *scrivì* = mi-am scrivit mâna, mi-a apucat-o repede sub lemn ; din scriveală sângele sub piele se strânge, făcându-se negru.

scriveàlă = o scobitură lată şi adâncă ca de 4—5 cm. într'un lemn gros, în care se 'nţepeneşte cu pene câte un lanţ—prăjină lungă—spre a-l cioplì pe două feţe numai.

şişcàv-ă = 1) slăbit după boală ; 2) porumb necopt bine 'n covreag, cu boabele şişcave, pâhave, săcăcive, fără miez.

şălăvàri — nădragi largi ; se zice şi *şalvari* (ironic).

şumuiàg-e = mănunchiu de fân, paie, cârpe, foi de porumb, cu care se spală şi se freacă bine doagele vaselor pe dinăuntru.

a se *spârcâì*, spârcâială = găina, raţa, gâsca se spârcâie, când se gânieţează subţire.

ştìră = iapă care nu leagă mânz ; femeie care nu face copii.

ştirìt = când mănânci poame crude, mere mai ales, ţi se ştiresc dinţii, se *strepezesc*.

strelìcĭe = n'am nici-o strelicie de untură, ca să pun în tigaie, n'am nicio picătură, n'am absolut de loc ; nici untură, nici mălai, aolică ce mai trai !

a se *scârmocì*, scârmoceală = 1) a se căsnì să facă, să lucreze ceva, dar nu prea se pricepe. 2) Cine a mai scârmocit-o şi p'asta ?=I-a dat de gol secretul.

scornìci = turtă fărâmiţată mărunt şi prăjită în untură ; mănâncă copiii, dimineaţa, iarna mai ales.

samulàstră = legumele care răsar al doilea an, fără să le fi semănat cineva, răsărind din rădăcinile de anul trecut, care au rămas în pământ.

scărlăùnţi (scărlăunte) = cârlionţi = şuviţele de păr, făcute inele pe frunte şi pe lângă urechi.

şoàvă = pălărie ruptă cu marginile 'n jos.

ştiòrmină-e = groapă adâncă şi mocirloasă.
săbiiăt-ă = cosăcit, îngustându-se la un cap.
săcăciv-ă = boabe de porumb cam fără miez, seminţe de dovleac fără sâmburi, seci.
scuţ-uri = 1) ţùrţurii dela străşinile caselor, iarna; 2) a 'ngheţat scuţ; de ger, s'a făcut os.
soàrtă (fără pl.) = 1) lòcul, cămaşa viţelului, pe care o lapădă vaca după ce a fătat; 2) aşa i-a fost soarta, rânduiala!
strèpezi (fără sing.) = viermii din zeama de varză, când iasă 'n vară, de mai rămâne 'n fundul putinii de varză.
ştepleàg-gi = şteàp, rădăcinile buruienilor groase după cosit, care 'nţeapă grozav de rău.

T.

tàmină = apă foarte adâncă; aici să nu te scalzi, că e tàmină, te'nneci.
ţâpènie = nu se aude niciun sgomot, linişte mormântală.
ţoàle, ţolèturi = haine şi cămăşi multe; — ferice de mama lui, cine o luà fata asta, că e plină de ţoale, are multe ţoleturi.
ţol = aşternut vechiu, rupt şi murdar.
ţorţolòş-oaşe = scuţ de ghiaţă; din cauza gerului şi a respiraţiei, oamenii, vitele când merg pe drum, fac la gură, pe mustăţi, ţorţoloaşe, ţùrţuri.
ţăngău-i = băiat care umblă fără rost prin sat.
ţànc-uri = măsură exactă; semn potrivit, peste care nu poţi trece.
a-l *tărbăci*, tărbăcială = a-l bate cu 'nvierşunare, cu răzbunare.
tigoàre, tihoàre = femeie leneşă, câlă, murdară, putoare, cu muci la nas.
am *târlit*-o = am păţit-o.
ţoàncă = m'ai lovit drept în ţoancă! — expresie glumeaţă pentru:.... ai brodit-o, ai nemerit-o aşa cum trebuià, pe negândite.
ţoàpă-e = ţopârlan, golan, orbete, haimana, pârlit, păcătos, care şi-a vândut averea.
a se *tolăni* = a se culcà lungit, ca să se odihnească.
treàsc = tohòcul, rămăşiţa de nutreţ în ieslea vitelor.
tohòc, tohoceală = paiele s'au făcut tohoc în maşina de treierat, mi le-a tocat mărunt de tot, fiindcă a fost grâul uscat.
a o *toiegì*, toiegeală = a fugì să scape de bătaie.
tecşìlă = pungă de piele pentru păstrat tutun.
tinoàsă = pământ negru, greu de muncit.
tontorog-oagă = prost, nătărău, nătăfleţ, bleg, chiantaur.
ţoloàmbe (numai la plural) = haine multe şi vechi, rupte.

U.

ucigă-l Benga! = dracul, aghiuţă, neghinuţă.
ucigă-l toaca! = dracul ăl din baltă, împeliţatul, tartaicòt.
Uca = Uc'a proastă, 'a nebună = femeie zăpăcită, care nu ştie ce face, tontovană, năucă.
usmèt = în fiecare sat există câte un leneş, beţiv, hoţ, haimana, cari nu muncesc şi stau numai pentru a batjocorì, împildind p'alţii în fel de fel de chipuri; toată lumea din sat zice că ăştia ar trebui scoşi dă usmet afară din

sat; să se ducă unde-a dus mutu iapa şi surdu roata, să-i vedem când o mai învià Adam, — atunci şi nici atunci!

unghète, ungheț = colțul casei în vatră unde stă țăstul; altui colț al casei nu i se mai zice unghete.

V.

a *vânzolì* (vânzoleală) = a răscolì, a vrăşulì, a cercetà, a căutà să afle ceva.

vètrelă-e = umbrelă.

vàngăr-e = grămadă mare de orice fel de lucruri.

vâlvără, vâlvoàre = flacără, bălbătaie mare de foc.

vàghe = aoleo! vai de noi!

vârci = urmele biciului când dai tare pe spinarea vitelor: şi la om rămân dungi vinete pe piele, când se face o astfel de încercare!

vârlàv-ă = vioiu, sprinten.

a se *învârlăvì* = a se întremà după boală, a se împiciorogà.

viojjj! = vaca urinează viojjj....! cu sgomot.

Z.

zàot-e = larmă, sgomot mare, gălăgie, ghelăiman; zàot de câini.

zăpsât-ă = s'a pieptănat şi a luat pieptenile zăpsât de păduchi, plin, înțăsat.

zâlezât = crescut rău, slab, fără vlagă 'n trup; a 'nzâlezit aşa!

zăpârste (numai la singular) = ultimul copil al cuiva, care e slab, pipernicit şi mai de nevoie ca ceilalți frați.

zgàibă-e = coaja dedeasupra unei bube.

zàot-e = larmă de câini, cari latră.

a *zgârcuì*, zgârcuială = a *râmni* la masa altuia, căutând orice prilej, ca să-ți dea.

zmultùră = lână, care nu prea e bună de tors.

a-l *zmotocì*, zmotoceală = a-l trântì, zguduindu-l.

a se *zmiorcănì*, zmiorcăneală = 1) a se căsnì să plângă, nici că plânge, nici că râde, 2) a dorì căsnindu-se să lucreze ceva, dar nu poate, fiindcă nu se pricepe.

zgàie (numai la singular) = copilul mic se ține zgaie de mine, se atârnă, se agață de mine.

znàmină = a zăcut rău de tot, a ajuns znamină, e galbin ca turta de ceară!

zăreàță = nu mai are zăreață 'n el, d'atâta boală; şi-a pierdut firea.

zăpuşală-i — căldură mare, *zăpuc* tare, de-ți iasă stropi de năduşală.

zglìviță-e = un fel de burete cărnos, care creşte prin păduri pe rădăcinile lemnelor groase intrate în putreziciune, în urma ploilor, toamna; e foarte gustoasă la mâncare, oricum ai găti-o.

zàdă = uscat prea bine; fânul, grâul e zadă, nu al'ceva!

zanglaoàne (f. sing.) = 1) copii mici, nişte zanglaoane; 2) — gunoaie amestecate; în apa asta sunt multe zanglaoane; 3) — limbotènii, alte naţii strine.

■■■■■■■■■■■■

Strigoiul

Lăsaţi să curgă vinul în spume astă seară,
Abateţi pâlpâirea făcliilor de ceară!
Gemând s'alintă marea în tolăniri regeşti,
Şi-o stranie căinţă mă 'ndeamnă la poveşti.

Acelaş basm, de-o vreme, îmi adumbreşte fruntea:
Un biet pescar, odată, îşi părăseşte puntea,
Târât de-o năzuire ce-i adâncea cărarea...
A fost nebun pescarul şi l-a 'nghiţit vâltoarea!

A vrut s'aducă perle, să 'mpodobească 'un vis;
S'a scoborât în unde, şi valul s'a închis,
Şi l'a purtat nădejdea spre 'neştiutul fund,
Unde-i stăpână taina şi perlele s'ascund.

De-atunci, mulţi crai bicisnici şi muritori de rând,
Il poartă 'n suflet, tristă povară, 'ntunecând
Cu umbra amintirei sărmanul lor destin.
Priviţi-l cum învie în cupa mea cu vin,

Să-mi spună că's netrebnic şi ticălos, burlesc,
Că el ştiu să moară, eu nu ştiu să trăesc,
Ca să-mi surâdă tragic cu ochiul scrutător
Şi, când s'o şterge tainic, în şerpuiri de nor,

Să-mi lase trist, în cuget, bravura lui senină,
Să-mi bântue viaţa de năzuiri străină.
. . . . . .

Lăsaţi mă dar singur .. sunt trist, sunt amărât!
Să geamă numai marea, să-mi ţină de urât.

Sabina Paulian.

Pre Domnul...

Pre Domnul, suflete al meu, slăveşte!
Noi suntem lupta dintre Iad şi Bine.
În noi se bat puterile-I divine
Cu Lucifer ce 'n noi se-adăposteşte.

În desfătarea gândurilor line,
În rând cu cei de lut se 'nveseleşte,
Cu noi în rând mocirla răscoleşte,
Ca să ne-avânte sus, spre vrăji senine,

Cuvântu-i ce 'n adâncul nostru cerne
O rază între două nopţi eterne,
Mister îngândurat a pus în somnul

Ce ne 'nfrăţeşte huma pieritoare
Cu viermi şi cu miresmele de floare.
— Slăveşte, suflete al meu, pre Domnul!

A. D. Ioanid.

Invingătorii

— Sfârşit de epopee —

Târându-se pe strada fastuoasă
O turmă peticită şi-ofticoasă
Se scurge ca puroiul dintr'o rană...

Ei sunt vitejii din ne'nfrânta goană,
Ce 'n spasm suprem de trudnică-avântare
Vărsat-au sânge şi-au mutat hotare.

...Iar lumea, fericită, 'şi plimbă pasul
In legănat domol de voie-bună
Şi ca un râu de-argint mătasea sună
Şi sună, ca argintu 'n tremur, glasul.

Dar încotro plutesc eterizate
Auto-uri şi-echipaje 'n sbor de gală?
In cinstea cui dau rozele năvală
Pe feţe feminine, delicate?
Voi, buze 'ntredeschise jumătate,
Voi cui zâmbiţi cu sete virginală?

Incet cu 'ncet din larmă se desprinde
Chemarea ce-o aruncă 'n danţ semeţii:
„Veniţi, veniţi, e Sărbătoarea Vieţii!"
Şi valul Vieţii 'n falduri se întinde.

...Iar tristă, turma din ne 'nfrânta goană
Greu curge ca puroiul dintr'o rană.

* * *

Se crapă geana zilei, cenuşie.
De-o zi şi-o noapte plouă 'ntr'una jalnic
Şi 'ncet şi rece — lacrimi din vecie.
Zac laolaltă stârv şi glod pe glie
Şi urme vii de-al morţii pas năvalnic.

Zac stârvuri triste, pale, sdrenţăroase,
Cu faţa 'n sus, sau spre pământ cu faţa,
Şi 'n vale curg şuviţe puturoase,
Ca viermi, roind pe tâmple găunoase,
Pe-uscate nări din cari se scurse viaţa.

Din cer ca un zăbranic ceaţa cade
Şi tremură de-a vânturilor gamă.
Plângând înnăbuşită, vremea Iad e...
Tăcere... Doar un vuiet creşte, scade
Din când în când şi negura-o destramă.

Dar umbra grea sporeşte neagră 'n vale.
Grea, creşte din a norilor fruntarii.
Cad negre ciori, cad vise infernale.
Dar n'au noroc la ospăţul de jale:
Vin umbre 'ncovoiate, vin groparii.

* * *

Ce vis urât! Ce vis urât! S'ar zice
Că-i chiar din plăzmuirile lui Dante.
Femei, iubiţi! Sburaţi, amici, la-amante!
Cântaţi, cântaţi, căci Raiul vieţii-aici-e!

Ah! trece turma proastă... Par'că plânge
O cucuvaie rea în svon de nuntă.
Ei n'au în ochi căutătură cruntă,
Doar au pe haine pete vechi de sânge.

Iar, triumfând, din larmă se desprinde
Chemarea ce-o aruncă 'n danț semeții:
„Veniți, veniți, e Sărbătoarea Vieții!"
Și valul Vieții 'n falduri îi cuprinde.

A. D. Ioanid.

■■■■■■■■■■■■

Intunerec

Unde mi-e sufletul, mamă? Aşi vreà să-l îmbrățişez.

Tăcerea vorbeşte, plânge, strigă, şopteşte, cântă.

Ce duh s'a rătăcit în pustiul tăcerii?

Peretele îmi sprijină umbra şi gândurile mi se pierd în gol. Mâinile îmi prind în cleşti reci fruntea fierbinte şi greà. Buzele mele şoptesc.

Şoaptele răsună lung, se sbat de ziduri, se luptă, se sting.

Tăcerea n'a răspuns nimic.

Cu toate astea aud. Ce? O melodie? Un strigăt?

.... Nimic. Tâmplele-mi bat ritmic ca două ceasornice. Număr bătăile: una, două, trei, patru (mă doare; îmi strâng fruntea în degete, de parcă aşi vreà s'o sfarm), cinci, şease, şapte... şa-pte..

Cine m'a strigat? Nimeni.

Aşi vreà să-mi văd ochii. Lângă mine nu e nici un colț de apă, nici un ochi de geam.

Incerc să fac câțiva paşi. Mersul mi-e obosit şi stupid. Mă aşez.

Dece nu pot să plâng?

Să 'ncerc să mă gândesc... Dar la ce?

Trecutul nu mai e *al meu,* iar în viitor nu văd nimic.

Dece m'au adus aici? Nu mai ştiu. In mintea mea e un cerc mare, din care pornesc altele mici. Parcă-i o apă în care cineva a aruncat o piatră. Cine a aruncat-o?

... Mi-e frică. Aşi deschide uşa să chem..

Dar dacă m'au încuiat?

Totuşi, trebue să mă gândesc la ceva....

Am găsit: să mă gândesc la numele meu

Cum mă chiamă? Dar asta-i prea mult: *am uitat.*.. Să zic că mă cheamă Dumitru Sau nu: Jeanne D'arc; sau mai bine Semiramis

Ce nume e ăsta? Se-mi-ra-mis...

Dece râd?

Flacăra lumânării tremură. Au aprins o lumânare, fiindcă afară e 'ntunerec.

Cine râde iar? Tăcerea? Ba nu: eu. Dar dece râd?... Semiramis, opreşte-te. Gândeşte la ce o să fie, atunci când se va stinge lumânarea. Intunerec... In-tu-ne-rec. *Patru* silabe.

Uite—patru colţuri are odaia asta—, eu am două mâini, adică zece degete.., adică *patru* şi cu *patru* şi cu doi, care e jumătatea lui *patru*... ... Să chem... Dar n'are să vie nimeni. Ba da. Eu aştept pe cineva. Îl aştept pe Dumnezeu. El are să descuie uşa şi are să-mi spună cine sunt şi dece râd mereu.

Uite.. ce-i asta? O batistă. Trebue s'o rup. Dar dece *trebue?* Trebue, fiindcă din fâşiile rupte am să-mi fac legături pentru rana din piept. M'am rănit atunci când m'au ars pe rug. Am şi murit atunci. Am mai murit odată şi în Marea Roşie, şi altădată sub roţile unui camion.... Ultima oară am murit într'un spital.

. . . . . .

Ce e? Cine strigă? Întunerec... Semiramis...

Dar asta ce 'nseamnă? Mi-am rupt batista.

Se stinge lumânarea... Unde e Dumnezeu? Dece întârzie atât? Vine întunerecul şi uşa nu se mai deschide şi Dumnezeu s'a rătăcit pe drum şi întunerecul vine şi vreau sa-mi privesc ochii...

Unde mi-e sufletul, mamă? Aşi vreà să-l îmbrăţişez....

Coca Farago.

■■■■■■■■■■■■

Bate vânt de toamnă, Doamnă

Bate vânt de toamnă,
Doamnă,
Şi e frig, şi printre-arini
Sita lunii nu mai cerne pulbere de flori de crini....

Pe cărările tivite 'n lung cu cetine de brazi
Nu mai vezi pe nimeni azi,
Că, de când ţineau soboruri şi-au plecat plângând lăstunii,
Au murit de frig pe straturi parfumatele petunii;
Iar din caerele zărei de funingine şi zgură
Toarce mâna toamnii 'ntruna fire lungi de ploae sură. ..

Goi şi schilodiţi, aguzii gem de mila crângilor,
Şi din fund de văi suspină sufletul tălăngilor ...

1) Din volumul „Prour pentru porţi uitate", ce va apărea în Septemvrie.

Sălcile de lângă lac
Desnădăjduite,
Bat mătănii şi desfac
Frunze 'ngălbenite....

Să mai lunece tăcută ca o perină de-atlas,
Din tot pâlcul de-altădată doar o lebădă-a rămas...

Barca 'mpotmolită 'n nuferi şi 'n răchitele de-aramă
Mişcă vâsle, bate malul şi ne chiamă,...
Şi cum chiamă vremea dusă plopu 'n margine de drum,
Ştie numai stropul care mi-a căzut pe mână-acum.

Ştefan Bălceşti.

■■■■■■■■■■■■

Psalm nou

Părinte, pentru mintea şi ochiul meu, ascuns
Ai fost mereu şi fi-vei de-apururi nepătruns.....

Inchis în vrajă-adâncă şi în adânc mister,
Te caut fără murmur şi fără glas te cer.

Spre Tine 'ncovoi trupul întocmai ca pe-un trunchi
Şi mâini împreunate şi frunte şi genunchi.

Purces din nefiinţă, te simt în mine duh
Şi porumbel de slavă cu aripi de văzduh,

Te simt în timp prea mare şi în păcat prea mic,
Iar fără Tine, Doamne, nu ştiu, nu simt nimic.....

Şi totuşi de făptura-Ţi mă văd tot mai departe
Şi tot mai mult misterul şi vraja ne desparte,

Şi orice gând, ce-mi sboară spre sfânta Ta fiinţă,
E leagăn de 'ndoială şi cuib de suferinţă.

. . . . . .

Indură-Te, Părinte, la rugă şi la 'ndemn,
De-atotputernicia-Ţi să-mi dai măcar un semn,

Să am statornicia, în ceasul care vine,
Că Tu trăieşti în mine şi eu trăesc prin Tine.

Aurel Chirescu.

■■■■■■■■■■■■

Imn păgân

Pe altarul Vostru — Zei închipuiţi —
Jertfă V'am adus nestăvilirea mea
Şi-am sângerat pentru Voi o columbă de nea,
Iar puii i-am omorît — pe sufletul meu suiţi —

Şi altarul tot, cu nectar l-am udat,
Păstrat în cratere smălţuite cu aur,
Şi din sânge virgin de vestală V'am dat
Nebănuite plăceri, şi-am înjunghiat
Pentru ospăţul Vostru din turma mea pe cel mai vânjos taur.

Au dansat până 'n zori împrejurul Marelui altar
Visele mele mocninde cu nimfe 'nchipuite,
Cu trupurile tatuate de goliciune şi istovite
De ritul holocaustului meu barbar.....

In togă albă
M'am îmbrăcat apoi şi nard din timp în timp
Am presărat pe-altarul Vestei; focul
L-a ars odată cu un gând protivnic al meu
Şi câte-un râuleţ de fum a izvorît apoi spre fiecare zeu,
Să ducă imnurile ofrandei mele Sus—în Olimp.

Aurel Chirescu.

■■■■■■■■■■■■

Intrupare mistică

Domnului N. Milcu.

S'a destrămat pe-un creştet de 'ntuneric
Un nor scăldat în lacrime de soare
Şi-a râs apoi cu râsul lui himeric
Un fluture neprihănit pe-o floare.....
M'am dus atunci la o răspântie, grabnic,
Şi 'n patru zări pocnit-am din harapnic.

Dece-am pocnit, nici eu nu ştiu, şi-adânc
M'aplec spre fiecare zare să ascult;
Şi 'nţepenind harapnicu 'n oblânc,
Privesc cărările cu colbul în tumult.....
Ce-aştept?.... Mereu îmi sună în ureche
Acest refren cu melodie veche

Şi îl repet în fiecare zori de zi,
Cu sufletul: un bulgăre de ghiaţă,
Cu ochii: două stele străvezii,
Sbătându-se 'ntre moarte şi 'ntre viaţă.....

Ce sânt, când m'am născut, nu ştiu; dar vântul
Imi poartă pe-aripele lui cuvântul
Şi florile îmi dau polenul din petale,
Pe care îl culeg ca o albină;
Din spini îmi fac, pe piept şi braţe, zale,
Şi patul mi-l clădesc, smerit, din tină;
Mă premenesc în fiecare zi cu soare
Şi beau cu cerbii roua din izvoare.....

Mă joc cu toate fiarele pădurii
Şi dela fiecare smulg un dinte,
Pe care mi-l înfig în cerul gurii.....
Eu nici o ură nu frământ în minte,
Dar zi cu zi mă roade gândul: ce sânt eu?
Ce-a vrut să 'ntruchipeze 'n mine Dumnezeu?....

Aurel Chirescu.

Căleala

Dacă o fi umblat mai demult Dumnezău cu sfântu Pătru pe pământ, eu n'am de unde şti abizuit; că după cât aud, de-atunci şi pân'acum trebue să fie un crâmpei cam lung de vreme.

Iar, după cum îmi dau şi eu cu socoteala, lumea fiind mai dumnezăită la 'nceput, şi de vreme ce, până nu faci foc, nu ese fum; dacă ne-au rămas poveştile, apăi şi Dumnezău cu sfântu Pătru trebue să fi umblat pe pământ.

Inainte de-a începe firu poveştii, trebue să ştim că Dumnezău, când a făcut pe om, nepricepându-se să-l facă altfel, s'a uitat într'o baltă şi l-a făcut după chipul şi asămănarea lui, aşea că atunci când umbla el printre oameni, n'avea pe ce să deosebi de ei, decât prin minunile ce le făcea.

* * *

Intr'o seară, când să 'ngâna ziua cu noaptea, doi hodorogi bătrâni, de de-abea-i ţineau picioarele, răzmaţi în câte-o cârje mai naltă decât ei, s'au apropiat sfioşi de un sat. Dar n'au apucat bine să treacă poarta satului şi i-au simţit câinii: să dau la ei ca la urs.

— Păzăşte, Petre.

— Apără-te mai cu nădejde, Doamne, că e vai de pielea noastră.

Dumnezău apără spre dreapta şi sfântu Pătru pe stânga, dar nici câinii nu să lăsau cu dat dracu.

Un dulău măi dârj, cu cojocu zbârlu străflocat, înfipsă dinţii în toiagu lu sfântu Pătru, şi când zbicì odată, i-l zmulsă din mâini.

— Ce mă fac, Doamne? Mă hărtănesc afurisiţii de câini.

— Ştiu şi eu, Petre!

Bietu unchiaş să ghemuì măi spre Dumnezău. Vâjeiind cu cârja 'n lături, de-abea înnaintau. Din gârligiu unui bordei s'auzi:

— Du-hu lupu: pe iel, pe iel!

Câinii să 'ntărâtară măi rău.

— Au! Doamne; îmi rupsă vâna.

— De Petre, avusăşi cârje, dacă nu fusăşi harnic?

Văzură măi spre vale o lumină mare şi-auziră bătând cu ciocanu 'n fier.

— Hai, Petre, măi repede, zise Dumnezău, să tragem la ţâganu ăla, că la ţâgan n'am tras niciodată.

Petre, mergând ciolâmp—că de durere nu să măi putea lăsa în picioru âl stâng—abea să târà. Ajunsără.

— Bună vremea la Dumneavoastră, îndrăznì Dumnezău.

— Bună să vă fie inima; da din cotro?

— Uite şi noi: călători.

— Păi, cutezaţi măi în coa.

— Bine, taică.

Şi s'apropiară de foc. Ţâganca a bătrână le adusă două turugi, să stea pe ele. La lumina focului să văzură măi bine la faţă uncheşii. Unu măi bătrân, cu barba albă colilie, lungă pân' la genunchi, şi cu chica până pe umeri. Genele albe, stufoase şi lungi ca nişte mustăţi, să tot lăsau pe ochi. Moşu le măi sălta din când în când cu cocârla cârjei. Erea îmbrăcat în strae albe. Cioareci strâmţi, alivdiţi pe vine, încinşi cu brăcire. Pieptar fără mâneci, zoroclie de tort şi în umeri o şubă largă cu puţin găitan negru la mâneci. In picioare neşte opinci de capră, nerase, strânse în nojiţe peste scrobaj de epure. In cap o căciulă cât baniţa, făcută dintr'o piele de oae. Asta erea Dumnezău.

Sfântu Pătru, cam tot aşea 'nbrăcat, dor că erea încins peste şubă cu un tei, avea barba şi pletele măi scurte, n'avea cârje şi.... să tot văità de picior,

Meşteru, oacheş, balaoacheş, tot băga un fier în foc, îl roşeà şi tăbărà cu barosu pe el. Şi dăi şi dăi, de săreau scântei în toate părţile.

— Da' ce lucrezi acì, mă meştere? întrebă Dumnezău.

Ţâganu, ca să-l ia 'n baschiulă:

— Ce să lucrez, bre unchiaş? Ia aci, neşte fiară de pureci; vreau să-i împiedec de picioare ca pe cai, că prea săr ai dracului.

— Numai să nu le nemereşti prea strâmte, să-i juvineascâ la picioare! intră în vorbă Petre.

— Păi, eu aşa o să mă cerc, zise ţâganu.

Din vorbă 'n vorbă, ţâganu unde nu'ncepu a să lăuda, că meşter ca el nu să măi dovedeşte; n'a măi fost şi n'o măi fi altu pe faţa pământului.

— Dor să văd cu ochii şi fac şi eu măi bine ca ala! Nici aghiuţă nu mă 'ntrece.

După ce mâncară, le făcură şi lor loc în bordei să să culce. Peste noapte să pomenì Dumnezău în văitatu lui Petre. Să 'ntorsasă pe partea ailaltă şi să lovisă la muşcătură.

— Da ce-ai, Petre?

— Ce să am, Doamne? Visai că iar ne 'ncolţiseră câinii. Nu măi pot de picior. Mi să pare că obrinteşte.

Tăcură. Inchisără ochii, dar somnu nu vrea să-i fure nici pic. Dumnezău să tot gândea să pue pe meşter la 'ncercare. Să tot frământa să găsească una potrivită pentru ţâgan, şi dacă el Dumnezău n'o fi găsit-o bună, cine naiba credeţi c'o măi găsa?

— Mă Petre

— Aud, Doamne.

— Dormi?

— Păi eu cred că nu vorbesc de-adurmit.

— Ce zici, mă, de meşteru ăsta?

— Ce să zâc, Doamne?

— E meşter?

— Ştiu şi eu?

— Mă Petre, prea să laudă, mă!

— Să cam laudă, Doamne.

— Păi e bine, mă, să să laude?

— De, Doamne, cum zâci şi tu.

— Petre, Petre, rău tovarăş mi-am ales. Cu tine n'o să fac eu nici o brânză pe unde m'oi duce. Nu eşti în stare să te aperi nici de câini; şi când te 'ntreb ceva, răspunzi anapoda: nici că da, nici că ba.

Dumnezău să năcăjisă de-a binelea. Nu putea să-l scoată pe Petre cu una cu două dintr'ale lui.

— Păi mă, ascultă tu dela mine: nu e bine să să laude omu. Şi ca să-l fac eu să nu să măi laude, o să vezi dimineaţă ce-i lucrez.

— Facă-să voea ta, Doamne.

N'apucară bine să să verse zorile şi uncheşii mei fură deşteptaţi în bocănitul ciocanelor.

— Harnic meşter, Petre.

— Harnic, Doamne.

— Da prea lăudăros, Petre.
— Lăudăros, Doamne.
— Să-l punem la 'ncercare?
— Cum e voea ta, Doamne
— Păi să-l punem, Petre.
— Să-l punem, Doamne.

Cujnița țâganului erea 'n gârligiu bordeiului.

Două perechi de foale mici de piele de ied, întoarse pe dos, ereau cu țâvloaele pe marginea focului.

Haramina a bătrână—muma meșterului—cu cebucu pe chetoare, sta turcește și sufla când cu o pereche, când cu alta. Sufloiu foalelor întărâta flacăra focului. O lance vârâtă în jeregai prinse culoarea cărbunilor aprinși.

Meșteru apucă lancea cu cleștele și, dupe ce-o învârti de trei patru ori în vânt, o înmue cu vârfu în postava cu apă, apoi o lăsă să cadă în apă pe fundu postăvii. Apa clocoti cu bolboroș, dete drumu în sus la un bușneag de aburi și să potoli.

Dumnezău și cu Sfântu Petre să uitau cu multă luare aminte la ce lucra meșteru.

— Asta e cheia meșteșugului nostru: căleala. Dac'ai călit fieru bine, apăi țâne; dacă 'l greșești din căleală, or sare când îl lovești, or e moale ca mămăliga.

Și ca s'arăte cât e de meșter în căleală, scoasă din postavă lancea—plină de înfloriturî cu dalta—călită alb.

— Dacă vrei să vezi cât e de meșter țâganu, să-i ceri căleala albă; și dacă o călî altu cum călesc eu, capu mi-l pun!

Dumnezău își ridică genele cu cârja și luă sama bine la lance.

— E bine călită, n'am ce zâce. Dar am văzut și măi albe.

Țâganului să-i vie leșin.

— Asta nu să poate: nici Dumnezău din cer nu nemerește căleala mea. Eu, ăl măi tare meșter dupe fața pământului....

— Ascultă-mă, meștere, zâsă Dumnezău; zâci că te pricepi să faci orice?

— Cum de nu: s'a dus vestea, s'a dus bùu 'n lume de ce iasă din mâinile mele!

— De toate ai face, da din bătrân tinăr, ce zâci? poți să faci?

— Că dor n'oi fi eu Dumnezău; dar dacă s'o găsi altu să facă și-oi vedea la el, fac și eu. Nu să dovedește lucru să-l văd cu ochii și să nu-l pot face.

Tocmai trecea pe drum o hoașcă de babă cocoșată, tare de urechi, șchioapă și chioară.

— Ia fă-te 'ncoa, fă babo, zâsă Dumnezău.

Baba cuteză cam cu sfială.

— Bună zâua, meşteri dumneavoastră, da' ce-aveţi cu mine?

— Măi nimic, babo, ia şezi o ţâră.

— Vezi, meştere,—s'apropie Dumnezău de ţâgan—; eu, dacă 'mi dai trei spinări bune de cărbuni şi-o putină cu apă, eu fac pe baba asta fată mare. Ce zâci?

— Ce să zâc eu? Nu cred.

— Dacă nu crezi, ado cărbunii şi apa.

Meşteru, bănuitor să afle şi el una ca asta, adusă de îndată cele trebuitoare.

In timpu ăsta Dumnezău intră în vorbă cu baba. Vorbea cam tare şi mai mult la urechea stângă, că cu aia auzà baba măi bine. Dupe cum să vedea, baba nu erea în toate ale ei: îşi sărisă din părpăriţ.

— Ce zâci, fă babo, o 'ntrebă Dumnezău: ai vrea să te măi faci odată fată mare de optâsprezece ani?

— Ihâ, ba bine că nu!

— l'auzi mă, că vrea! — şi şopti apoi la ureche ţâganului: aprinde toţi cărbunii.

— Ehe, mă moşule, când eream eu de optâsprezece ani, tăiai calu lângă mine; dar de! Dumnezău a lăsat şi tinereţe şi bătrâneţe. Numai o săptămână să măi mă fac tinără, şi pe urmă pot să mor liniştită.

In timpu ăsta mormanu de cărbuni prinsă bâlbără. De-odată Dumnezău apucă pe babă cu cleştele, şi zvârr cu ea în jeregai. Flăcările o 'nvăluiră cât ai clipi din ochi.

— Suflă mă cu temei, să răsti Dumnezău către ţâgan.

Meşteru sufla, dar cam cu sfială.

— Moşule, omorârăm baba.

— Suflă şi taci, că te 'ntineresc şi pe tine.

Baba întâi să făcu neagră tăciune, apoi încetu cu încetu începu să să roşască, până nu să măi putea deosebi din cărbunii aprinşi.

— Gata apa?

— Gata.

Dumnezeu hop, o luă cu cleştele şi zdup cu ea în putina cu apă. Când o scoasă afară, ce să vezi: zână din poveşti. Rumenă şi frumoasă, cum n'am văzut de când sânt.

— Vezi, meştere? zâceai că asta nu să poate.

— Ba văd că să poate şi-asta, dar păn 'acum n'am ştiut.

* * *

Dumnezău şi cu Sfântu Petre îşi luară rămas bun şi să dusără în lume. Meşteru nostru rămase sângur.

— Asta a fost măi abitir ca mine!, dar nici eu nu mă las măi pre jos.

Pusă ochii pe baragladina a bătrână.

— Mumă, văzuşi? Ham sa te fac şi pa tine fată mare.

Focu erea gata făcut, putina cu apă aproape plină; dor

ce măi aruncă o spinare de cărbuni pe foc, o vadră de apă 'n putină, şi gata.

Ţâganca să uita spărioasă la jeregaiu focului.

— Nu-ţi fie frică, fă mumă.

Pusă mâna pe cleşte, o apucă de nas, şi trage de ea pe foc. Chiráia ţâganca, parc'ar fi fost în gură de şarpe. Dar ţâganu nu să lăsa înduioşat. Trasă de ea cu putere până o băgă 'n foc, apoi tăvăle-o pe-o parte, tăvăle-o pe alta. Măi chirăi ţâganca ce chirăi, şi pe urmă, dacă i să dusă sufletu, tăcu.

Aşteptă meşteru să să negrească, şi să negri. Aşteptă să să roşască, şi începură să i să roşască întâi degetele dela mâini şi dela picioare, apoi urechile, nasu. O apucă cu cleştele de-o ureche, şi-i rămasă urechea în cleşte. Mirosea a şorici proaspăt pârlit. Căută s'o tragă de nas, dar i să rupsă şi nasu. Dacă văzu, o apucă bine de mijloc şi hait cu ea în putina cu apă.

Ţâganca sfârâi, să scoroji pielea pe ea ca şoriciu ăl ars pe porc şi să ardică neagră şi umflată ca o plută de-asupra apei.

Când o scoasă ţâganu şi-o văzu:

— Ptiu ! fire-i a dracu! te greşii din călează.

N. Plopşor.

■■■■■■■■■■■■

Epigrame [1])

Maestrul I. Minulescu a scris un nou volum de nuvele fantastice: *„Citiţi-le noaptea“* (Ziarele).

Ai zis„ Citiţi-le doar noaptea“,
Iar cititorii buni n'au vrut;
Ei le-au citit *şi zi şi noapte,*
Şi tot nimic n'au priceput!

Unei coniţe.

Ea 'l iubeşte şi 'l adoră
Şi 'i-e drag şi scump bărbatul;
Numai ca să 'l.... *menajeze,*
Îl mai schimbă..... şi cu altul!

A apărut *„Monumentul Eroilor“* de talentatul şi vigurosul scriitor I. Dongorozi (Ziarele).

«Eroii» nuvelelor tale
Având succes afar din cale,
Era firesc..... tu, consecvent:
Să le ridici şi..... *«Monument!»*

[1]) Din volumul ce va apare în editura „Ramuri“.

Lui Drag, care expunând caricatura unui cunoscut bancher, credea c'o va reţine şi 'i-o va plăti bine.

Încredinţat c'o va plăti,
'I-ai făcut „caricatura";
Nevrând ins'a o reţine,
'Ţi-a făcut şi el..... «*figura!*»

Al. C. Calotescu-Neicu.

Cântec

Dorule, spre vise punte,
Săltăreţ isvor de munte,
Rază veselă din soare,
Mă prefaci în sărbătoare:
Să mângăi copilele,
Să le 'nmulţesc zilele;
Să alint nevestele
Cu toate poveştile.
Dorule, foc înăbuşit,
Fir-ai tu alimănit,
Nu mă 'ndemnă la iubit;
Că iubitu-i taină mare:
Nu te lasă la culcare,
Te scoală în prânzu' mare.
Dorule descântător,
Face-te-ai colindător
Pe toate potecile,
Ca să'ncurci suveicile.
La ferestrele 'n lumină
Dorul cântă şi suspină;
La ferestre 'ntunecoase
Cântă dorul, fata coase;
La căsuţele sărace
Dorul ţese, dorul toarce.
Dorule, prin brasdă, plugul,
Il îmbii să dea belşugul,
Făurind muncii poveste
Cum n'a fost şi nici nu este...
Tu faci din toate minune,...
Ne şopteşti ce-arar se spune...
Dorule, muncit de patimi,
Ce ne storci atâtea lacrimi?...

D. Rădulescu-Rudari.

Note critice

Dacă a scri este a face într'adevăr operă de sinceritate, o confesiune literară – cum socotesc şi eu—, voi mărturisi din capul locului, pentru confuziunea mea, că după un număr de pagini citite, fără prevenţiune şi cu toată curiozitatea de spirit ce am păstrat la vârsta mea, am fost nevoit să abandonez lectura faimoasei „Ulysse" a lui Joyce, cum şi acea a aproape tot atât de celebre „Mrs. Dalloway" de Virginia Woolf. Mai mult chiar: n'am isbutit a duce încă până la capăt, în doi ani de zile —fără a fi renunţat însă la aceasta—, citirea uluitoarei comedii umane care e romanul lui Marcel Proust. Şi cu toate că am pretenţia de a fi larg accesibil în principiu orcărei forme de creaţiune artistică, recunosc că nu pot totuşi — se vede că e prea târziu pentru asta – să preţuesc o operă ce ar fi lipsită de anumite însuşiri, pe care m'am deprins a le considera drept calităţi

indispensabile creaţiunei artistice însăşi. Şi dintre aceste calităţi formale, arhitectura operei de artă, construcţia ei arhitectonică, este cea mai de căpetenie. Muzică, pictură sculptură, discurs, poezie, piesă de teatru or roman, toate au deopotrivă nevoie de o construcţie arhitecturală, de ritm şi de armonie în părţile lor constitutive, caşi în ansamblul lor. Intre gingaşul dar bine echilibratul templu al Venerei Aptere şi între grandiosul Colos dela Rodos, n'aş sta o clipă la îndoială în alegerea mea. Spiritul nostru sintetic, atracţia noastră latină pentru clar şi precis determină ceeace numim gustul nostru şi ne impune formula aprecierei noastre.

Aceste consideraţii îmi vin înainte, pentru că vreau să pun pe hârtie câteva idei şi impresii despre „Braţul Andromedei", ultima lucrare a d-lui Gib. Mihăescu, tipărită în primăvara asta.

Braţul Andromedei

Roman de *Gib I. Mihăescu*. Ed. „Naţionala" Ciornei. Bucureşti 1930.

S'a scris mult şi aproape fără excepţie în termeni elogioşi despre romanul de faţă, aşa încât mă simt stingherit a face notă discordantă într'un cor pe o singură voce, aducând aci oare-care rezerve în aprecierile mele. Dar fie-mi îngăduit obiceiul de a lua lucrurile în serios când ţi se dă or când îţi atribui o sarcină. Şi eu mi-am luat pe acea de cronicar literar al rubricei respective a „Arhivelor Olteniei".

Voi spune dintru început că acest roman nu marchează, în linia de evoluţie creatoare a artistului, un progres. Am impresia ca talentatul povestitor analist al sufletului omenesc are, deocamdată cel puţin, respiraţia prea scurtă pentru roman. Aflăm aci mai multe nuvele cusute împreună cu ajutorul unui fir slab, supţire, care cu greu isbuteşte să dea iluzia unităţii diverselor întâmplări, episoade şi chipuri fugare: Andrei Lazăr, Nedan, Inelescu şi Cornoiu, în faţa cărora rând pe rând, cu paşi majestoşi or în danţ desmetic, se agită, neînţeleasă şi neînţelegătoare — neinteligibilă mai ales — frumoasa Zina Cornoiu. Cele mai multe din actele ei sentimentale (ca să le zicem aşa), sunt ilogice, inexplicabile, absurde. O femee deşteaptă, fină şi excepţional de bine înzestrată fizicește, e greu de acceptat să încerce experienţe amoroase cu fantoşe de rataţi ca cei prezentaţi de autor. Indiferent însă de această învinuire de concepţie—poate că vor fi existând şi zine de acestea –, fapt este că eroina şi eroii romanului nu isbutesc să ne captiveze interesul. Şi acesta e viciul fundamental al nouei lucrări a d-lui Gib Mihăescu. Nu zic şi nu pretind să ne placă, dar: nu isbutesc să ne intereseze.

Dacă unitatea acţiunei nu o face nici personagiul eroinei şi nici al celorlalţi actori ai acestei tragi-comedii, ea consistă mai degrabă din cadrul de stearpă şi banală pro-

vincie pe care se proiectează agitaţia acestor fantoşe. Pentru descrierea acestui cadru de sălcie mediocritate, nu avem rezerve în laudele noastre pentru autor. Orăşelele sale — aci caşi în volumele anterioare—trăesc aproape o viaţă independentă, individuală, atât sunt de bine înfăţişate în complexitatea lor de meschine dar tipice amănunte, care le dau o atmosferă specială, le personalizează.

O altă calitate a scriitorului oltean este puterea de pătrundere a psihologiei sale. Analist subtil, e meşter în a descoase sufletele şi a lămuri ascunsele pricini ale multora din gesturile noastre cu aparenţă de inexplicabil. Să se ferească însă de tendinţa de a stărui uneori prea mult, diluând argumentarea şi slăbind astfel efectul dorit.

Sfârşesc menţionând o par'că voită căutare de a estompa linia şi lumina acţiunei, lăsând-o într'un vag, care poate fi uneori, dar nu totdeauna, de adevărat efect artistic. Invinuirea ce o făceam odinioară autorului cu privire la scena finală din piesa sa „Pavilionul cu umbre" se potriveşte şi părţii finale din „Braţul Andromedei": tragicul sfârşit din amândouă se pierde, incert par'că, în misterul unui întunerec, opac, surd şi mut, care atenuiază puterea de sugestie a dramei.

Posada Gurenilor

Povestiri din alte vremi, de *Nicolae al Lupului*. Ed. Tip. „Prietenii Ştiinţei", Craiova, 1929.

In ritmul general al mişcărei noastre literare din ultimul timp Oltenia tinde a se integra nu numai printr'o apreciabil — calitativ şi cantitativ — producţiune, dar şi printr'o notă specific oltenească. Fără a-şi supune inspiraţia şi talentul unor anumite discipline or teorii, neînregimentaţi cutărei şcoli or cenaclu, suflete şi ochi cu multiple faţete, cei mai mulţi din tinerii scriitori aşezaţi şi porniţi de pe meleagurile noastre afirmă—parţial şi incidental, măcar—, nota oltenească. Ea consistă în expresiunea sentimentului de strânsă legătură dintre oltean şi pământul brăzdat de Jiu şi de Olt, cum şi într'o tendinţă de a reînprospăta şi a reîntineri mereu limba literară printr'o continuă transfuziune de sevă a graiului popular oltenesc. E ceeace au făcut în poezie Radu Gyr, D. Ciurezu şi V. Ciocâlteu, iar în proză Pr. Partenie şi N. Plopşor.

Pe drumul acestor din urmă a pornit—şi a pornit cu piciorul drept—cel care, fără a mai fi în prima tinereţe (prima tinereţe este în literatură sub 20 de ani !), debutează în literatura noastră la umbra unui modest pseudonim, dar în lumina unor zări pline de făgăduinţi.

Căci, dacă forma scriitorului lasă uneori de dorit, dacă compoziţia sa are câteodată scăderi,—talentul său de povestitor e învederat. Sub căldura, simplitatea şi sinceritatea gra-

iului său lumi bătrâne şi uitate se luminează, chipuri de altă dată cresc şi trăesc înainte-ne ca din basme; alteori povestirea, pârâu săltăreţ de munte, înşiră, ca la clacă, întâmplări posnaşe dintr'o copilărie care aduce în multe cu a lui «Nică a lui Ştefan a Petrii, din Humuleşti».

Monumentul Eroilor

Nuvele şi schiţe, de *Ion Dongorozi*. Ed. „Naţională" S. Ciornei, Bucureşti 1930.

Volumul, cuprinzând 6 povestiri, poartă titlul celei din urmă dintre acestea. Şi cu drept cuvânt, întru cât e cea mai de seamă din naraţiunile închise în această carte.

Frescă redusă a unui roman de moravuri provinciale din epoca înfrigurată a alegerilor, „Monumentul Eroilor" ne prezintă într'un redus film cinematografic forfota vieţei unui târg vânzolit de patima politicianismului. Cu toată viziunea puţin caricaturală a oamenilor şi lucrurilor,— căci atitudinea autorului este vizibil necruţătoare pentru eroii săi—, nuvela aceasta place, pentru că, indiferent de exagerarea notei caragialeşti, este aci o viaţă adevărată. Dialogul e viu şi colorat, acţiunea închegată bine, iar desnodământul, cu toată şarja lui, de un comic iresistibil.

„Director de teatru" şi „Apostolii" excelează prin aceeaşi putere de a evoca viaţa mediocrilor eroi de provincie, văzuţi în perspectiva jucăuşe a umorului autorului.

In „Logodit" schiţează un colţişor din viermănoasa lume a celor cari s'au eliberat de cătuşele orcăror scrupule stingheritoare şi cari, tocmai pentru această calitate, foşti şi viitori miniştri, evoluiază în muşiţa larvară a politicianismului de ieri şi de azi.

„Rivalele", cu un crâmpei de adânc omenesc, mişcătoare prin neaşteptata soluţie ce dă unei probleme de conştiinţă, şi însfârşit „Stratagemă", drăgălaşe stenogramă prinzând unduioasa inteligenţă a unui copilaş care vrea «să-şi traducă pe tătucu», – încheie sumarul volumului.

Ceea ce aduce nou, pe lângă calităţile pe care nu odată le-am notat în această rubrică la activul d-lui Dongorozi — aport deosebit de preţios —, „Monumentul Eroilor" este cu totul purificat de scoriile ce odinioară relevasem în scrierile sale anterioare: moldovenismele neliterare deoparte şi nota trivială a unui naturalism inestitic dealta, lipsesc din cartea de faţă. Pentru aceasta socotim volumul de care ne ocupăm ca cea mai reuşită operă a autorului.

Măşti pentru muzeu

Schiţe de *Paul Constant*. Ed. autorului, Caracal Tip. „Unirea" 1930.

Sunt în cărticica aceasta o seamă de măşti, măşti care râd, măşti care se strâmbă, scot limba, dau cu tifla; niciuna însă—şi aceasta e de notat—nu rânjeşte niciodată. Desenul

lor e doar schiţat, dar nu schematic, întru cât fie care din ele înfăţişează un individ în parte, iar nu un tip, genul în totalitatea lui. Prin această notă măştile d-lui Paul Constant sunt variate şi personale, adânc personale. Cel ce le-a dăltuit cu migăloasă îngrijire de amănunt este un umorist „pince sans rire". El ştie să observe, să înregistreze exact şi să redea cu spirit şi cu meşteşug aceea ce caricaturistul de talent e în stare să prindă: linia diformantă, asimetricul revelator, inconştienta mica grimasă, ticul care defineşte şi clasează.

Bănuesc că aceşte măşti sunt modelate după viaţă. In micul oraş de provincie oltenească, unde autorul îşi exercită cariera—nu acea de scriitor, dar acea care îi aduce pâinea cea de toate zilele—măştile sale se vor fi plimbând pe uliţe. Şi dacă un oarecare din modèle s'ar recunoaşte în vreuna din păpuşile vicleimului acestuia, de sigur că nu se va supăra, nu ar avea dece să se supere. Căci d-l Paul Constant îşi îndrăgeşte tipurile sale, le-a creiat în duioşie, aşa că nu a mestecat în pasta din care le-a modelat nicio picătură de răutate. Şi acesta e unul din meritele celor 9 schiţe ale excelentului umorist ce se descopere a fi poetul volumului „Litanii pentru cei uitaţi".

Idolul vremii

Eseuri de *Al. Popescu-Telega*. Ed. „Ramuri" Craiova, 1930.

Autorul strânge în mănunchi aceste pagini risipite în dreapta şi 'n stânga vreme de 10 ani, oglindă schimbătoare a spiritului său în veşnică premenire. Căci scriitorul „nu încremeneşte în aceeaşi atitudine spirituală, se schimbă necontenit, îşi însuşeşte naturi diferite în aceaşi măsură în care şi timpul preschimbă şi răstoarnă lucrurile".

Cele 25 de eseuri sunt foarte variate prin cuprinsul lor. Compoziţia lor e capricioasă: călătorii fanteziste în jurul unui subiect, în care literatura şi arta se întâlnesc cu probleme practice, preocupările spiritului cu chemările imperioase ale nevoilor de fiecare zi, toate însă cu un aer de detaşare filosofică, de diletantism voit, la care paradoxul participă şi el uneori cu surprinzătorul şi înţeleptul ce cuprinde. Pulbere de poezie se cerne peste cele mai multe pagini. Stilul lor—calitate ce nu întâlneşti orcând — e personal, cizelat, cu preocupare continuă de a se feri de banal. Cele două extreme: afectarea preţiozităţii şi facilitatea gazetărească sunt deopotrivă de rare în „Idolul vremii".

De cuprins şi de spirit livresc, pătrunsă de intelectualism, ultima carte a d-lui Al. Popescu-Telega nu are în ea nimic pentru a chema pe cititorul grăbit; are însă totul pentru a reţine pe căutătorul de miniaturi delicate.

C. D. Fortunescu.

Insemnări despre 1821

Cândva, am fi vrut să cercetăm ecoul pe care faptele şi intenţiile lui Tudor Vladimirescu le-au produs în sufletul umiliţilor ştiutori de carte ai vremii—popi, dascăli şi condicari—, spre a înţelege meritul sau demeritul micii burghezii în înţelegerea şi susţinerea mişcării dela 1821. Deocamdată, publicăm o parte din însemnările inedite, culese în acest scop de pe file de ceasloave, cioburi din vitraliul a ceeace astăzi numim *opinie publică*. Adăugăm la acestea şi câteva însemnări mai târzii. E interesant de observat cum, la un deceniu sau două după eveniment, sau chiar şi mai devreme, amintirea autentică a faptului se întunecă, se transfigurează: anul 1820 ajunge a fi considerat ca un an al revoluţiei, şi tot felul de legende se înfiripă, capătă crezare şi mistifică, uneori grosolan, realitatea istorică. Din astfel de însemnări, coroborate, se poate urmări câteodată întreg procesul de formare al unei legende şi chipul în care se pune în circulaţie, şi deci în valoare, *svonul*, judecata surdă şi anonimă.

In ceeace ne priveşte, constatăm că nici publicaţia valoroasă a lui Aricescu din 1874 n'a reuşit să publice sau să elucideze atâtea legende, false desigur, privitoare la Tudor Vladimirescu şi revoluţia din 1821.

In însemnările pe care le dăm mai departe, am reprodus şi câteva caracterizări pe care *Almanahul statului*, publicaţie oficială, le are pentru evenimentul dela 1821. In acest sens, ar fi de urmărit sistematic toate avatariile pe care aceste caracterizări le suferă an de an. De plidă, la 1837, *Almanahul* notează în dreptul anului 1821: Anarhie»; la 1842, acelaş *Almanah* notează: «1821, Insurecţia Rumânii», iar la 1843, peste un an deci, *Almanahul* notează cu bucurie: «1821.... a doua epohă norocită, cu începutul stăpâniri din fii patrii a fi prinţi stăpânitori în Ţara Românească» [1]).

Iată dar ce târziu se anunţă revirimentul, înţelegerea adevărată, pe care numai suflul vremilor noi o va face cu putinţă. Dar despre aceasta am mai vorbit [2]) şi vom mai vorbi în curând.

Emil Vîrtosu.

1) Cf., mai departe, la Note, nr. 1, 2, 3 în pag. 276.

2) Cf. Emil Vîrtosu, *Tudor Vladimirescu—glose, fapte şi documente noi—(1821)*. Buc., 1927, pag. 6.

1

«1821. Anarhie» [1]).

2

«1821. Insurecţia Rumînii» [2]).

3

«1821... A doua epohă norocită, cu începutul stăpânirii din fii patrii a fi prinţi stăpânitori în Ţara Românească» [3]).

4

[1821]. «Revoluţia naţională a domnului Tudor Vladimirescu, pentru indipendinţă» [4].

5

«1820. S'au făcut zavera, când au omorât Turcii pre Greci volintiri prin Rumânia» [5]).

6

...In leat 1818 au venit, domnii Ţării Româneşti, Şuţul; şi au domnit numai vreo doi ani şi s'au început zavera care să lucra pă tainâ în totă lumea. In leat 1819, Octomvre, au otrăvit pă Iosif [e]piscopul Argeşului, aflându-să în Bucureşti. In leat 1820 au murit şi domnul Şuţul şi-l ţinea tăinuit vreo doo săptămâni, până au început zavera a să da pă faţă, în leat 1821, ghenar întâi. Capul zaverii erea în Moldova domnu Ipsilant, în Ţa[ra] Românească domnu Tudor, iar în Grecia un Riga şi Korais. Dar avea de prapaganţi în Ţara Românească: Thoma Brătiianul, Golescul Dinicu, Ilarion Argeşiu, Dionisie Lupul. Şi au făcut multe jafuri boerilor. Apoi tot în leat 1821, Iunie în 10, au venit Turci în Ţara Românească şi au făcut multe omoruri, s'au vărsat multă sânge de Român...

[Protopop C. Sachelarie] [6]).

7

La leat 1821, ghenarie 18, au murit Măriia Sa vodă Suţul, otrăvindu-l. Şi l-au îngropat la Sfântu Spiridon cel Nou.

Şi orânduindu Poarta pă Scarlat Calimah, domn în locu Suţului, şi până să viie dela Ţarigrad, au pornit Caimacamii pă un Negrea şi Govoritu (sic); şi viind în Bucureşti, n'au apucat să puie treaba la orânduială, şi s'au sculat apostasiie, în toată Ţara Românească un sluger Tudor, şi în Ţara Moldovii un fecior a lui Ipsilantu ciungu; şi au prădat pă toţi bieţi negustori, ori pă cine le işa înainte, Ipsilantu din Moldova până în Bucureşti şi Tudor din Mehedinţi toate judeţele şi până în Bucureşti, cu mulţime de olteni panduri şi cu arnăuţi, iar Ipsilantu numai cu greci mavrofori. Intre aceştiia s'au sculat şi un Bimbaşa Sava, Delibaşa Mihale şi un Ghelcea (sic), pă care, viind Chehaiia-Beiu dela Silistra, serascher în Bucureşti, cu numire că o să-i înbrace capoate, i-au şi înpuşcat pă câte trei. Intre aceştiia au mai fost şi un Vasile Caraviia şi un Duca; aceştia au scăpat în Braşov şi de aci au fugit în alte părţi, iar oastea lor au tăiat-o Turcii pă drumul Braşovului. Atunci au fugit toţi boierii şi negustorii în

Braşov; am văzut şi eu dela luna lui Aprilie şi până la al doilea an la luna lui Avgust, şi am işit că s'au orânduitŭ domn dela Poartă Gligorie Dimitriu Ghica. Şi cum am venit m'am orânduitŭ zapciu de pământeni în plasa Ghenghiţi de jos, sud Ilfov, şi ispravnic coconu Costache Ralet» [7]).

8

Oarecare însemnări urmate la leatul 1821.

In leatul 1821, Ghenarie 19, marţi spre miercuri noaptea [8]), aŭ răposat Măriea Sa Alexandru Suţu Voivod, în al treilea an al domnii sale şi a doa zi, Ghenarie 20, în zioa sfântului Eftimie, s'aŭ îngropat cu mare alai la Sfântu Spiridon cel nou [9]).

După 2 zile, adecă la Ghenarie 22 ale acestui an 1821, aŭ plecat Teodor Vladimirescu, slugeru, din Bucureşti cu vr'o 30 arnăuţi, peste Olt, în Valahia mică, spre începerea apostasii şi întorcându-se în Bucureşti, la Martie 20 ale acestui an, i s'a dat titulă din partea norodului de Domn, orânduind spătar pe dumnealui vornicu Mihalache Manu şi agă pe dumnealui logofătu Scarlat Grădişteanu şi pe Nae Golescu vornic de politie, pentru liniştea Bucureştilor

Iar la Mai în 15, tot la acest leat 1821, aŭ venit oştire turcească, saraschieru Hagi Amet Chihaia Bei.

După venirea Turcilor, Teodor a plecat şi la Goleşti s'aŭ sprijinit (sic) de căpitan Iordache, de unde s'aŭ trimis la Târgovişte, de unde nu s'aŭ mai văzut.

Sava Binbaşa, predat fiind la Turci cu arnăuţii săi, au venit cu Turcii, la 6 ale lui Avgust, în anul 1821, Sâmbătă; şi Duminică, la 7, l-au tăeat înpreună cu Delibaşa Mihali şi Ghengea (sic) în casele Belului de lângă Sfântu Ioan [10]).

9

«1821. Au fost zavera, din greci vera anume Alexan (sic); pagube au făcut ţări.

1822. Au sosit şi slăvit Chehaia. Zavergii s'au înprăştiat cât în Braşov pă boeri ordiia din susu oraşului» [11]).

10

«1821. Moartea acestui de mai sus Domn [Suţu] şi alaiu şi până la Sfântu Spiridon, pe podu de Beilic» [12]).

11

«1821. Eterie grecească (sau zaveră), când am şi intrat cu băjenia la Braşov prin Căldăruşani la vama Timiş» [13]).

12

«Să să ştie că în leat 1821, Ghenar 16, după moartea răposatului Domn Suţul Vv., au făcut un sluger Tudor răzvrătire, încât să speriasă toată ţara. Insemnare ca să să ştie şi să să pomenească întru mulţi ani» [14]).

13

«1821, Ghenarie 21. S'au îngropat la Sf. Spiridon Nou Măria Sa răposatul Alexandru Voevod Suţul, şi s'au ridicat Tudor Slugerul în apostasie» [15]).

14

«Insemnare pentru ca să să ştie că la o săptămână după moartea răposatului Mării sale Suţu, la o săptămână, ghenar 29, s'au cutremurat pământul Vineri spre Sâmbătă» [16]).

15

«Să să ştiie de când s'au cutremurat pământul, la leat 821, ghenar 28, într'o Vineri noaptea spre Sâmbătă, la 9 ceasuri din noapte [17]), în zilele răposatului întru fericire Domn Io Alexandru Nicolaie Suţu Vodă, când un sluger Tudor Vlădimirescu, ot Vlădimir sud Mehedinţi (sic), s'au sculat cu vreo câţiva oameni şi au mers la judeţu Mehedinţilor de au făcut jafuri, luând şi pă unu din ispravnici de la acel judeţ [18]), legat şi l-au dus la Baia dă aramă [19]). Şi fiindcă vremile sânt trecătoare şi oamenii muritori, de aceia, pentru pomenirea urmaşilor miei, am scris aici, ca să fiie ştiut.

821, ghenar 29.

Costache Giurescu, din sud Ialomiţa, aflându-mă în Bucureşti, cu pricină de judecată, în casăle spiţăresi Uţii din mahalaoa Popi Darvari, ce le ţinea logofăt Dincă Merişan cu chirie, care să află condicar la Depertamentu dă şapte.

Constandin Merişăscu, martor».

16

«1821. S'au tăiat Turcii la toati târgurile, adică la Sân Todir, la Fivroar 26.

1821. Tot în acesta an, la Săptimviri 14, s'au prădat mânăstere Săculuí di Turci şi au tăiat pi volintiri, şi mult norod au pierit» [2]).

17

«1821, ghenar 30, Trei-Ierarhi, noaptea, la 8 ceasuri, s'au cutremurat pământul şi au scris mare turburare care au fost.

Moartea Prea Sf. Episcopu Argeş, Iosif, au fost Oct. şi în urmă şi Măria Sa Mihai (sic) Suţu Voevod au murit, puindu-l episcop pre Sf. chir Ilarion arhimandrit Delianu, nepot mitropolit[ului] Dosithei, ce au pribegit în Braşov, în zilele Muscalilor.

Iar după moartea lui Vodă s'au început goană asupra boiarilor ţări, jăfuindu-să de la mic până la mare, începându-se răzmiriţă, comandir fiind dumnealui sluger Theodor ot Cerneţi, când am fugit şi noi dela metoh Plăviceni, trăgând mare necaz pă drum cu frica jăcmanilor şi cheltuială.

Martie 24, Joi, Piteşti.

Au venit Turcii, s'au şăzut un an în Braşov.

Constandin Rătescu treti logofăt, 1824, Iunie 3.

Chiriac arhimandrit Caloian.

Cheltuiala din Piteşti: 1821, Martie 10 [21]).

taleri	parale	
5	—	La chiria casii.
30	20	Car fân.
1	5	Car lemne.
1	—	La cheltuială.
5	—	La scrisori : Bucureşti ; Ilagiului".
—	20	2 ocă prune.
—	21	7 pâini.
—	12	1 ocă pelin.
—	5	o glajă(?) vin feciorilor.

Martie 24, Joi.

18

«Nicolae Voevod Suţul. Intr'aciastă domnie, după ce a murit otrăvit de grecii rebeliiaş, au fost apostasie mare, la leat 821, martie [3]).

19

«La 1821, Fevruarie 22, au venit de piste Prut excelenţié sa şi luminaré sa Alexandru Ipsilant, fiiul lui Costantin Voevod, înpreună cu doi fraţi ai săi Ipsilanteşti şi cu cniazu Cantacuzino, domnind Moldova şi fiind în Eşi înălţimé sa Mihaiu Grigorie Suţu Vv. Şi piste noapte, spre Miercuri, spre 23 Fevruarie, s'au întâmplat omoru în Turci în oraş ; şi asăminé s'au omorât şi ceialalţi Turci de pe la cialalalte târguri a Moldovii după aciasta şi s'au vestit goana asupra Turcilor, înălţându-se cornul creştinătăţii şi pornindu-să Grecii cu toţii asupra Turcilor din toată epicratie turciască. Şi au început întâiu a să faci oasti creştinească din Eşi [24].

20

Pe un exemplar din *Infruntarea Jidovilorŭ* Iaşi, 1803 :

«Aciastă carte este a mé, cumpărată di mini la 1794 (sic. Nicolai Casargiu, paharnic.

La 1796, martie 16, în domniia lui Alexandru Ioanu Calimah, Todiru Chirinbu au înjunghetu pe mitropolitu Iacov, pe scările Curţii suindu-să într'o dimineaţă la patru ceasuri dinu zi, iar pe dânsul l-au omorâtu tăindu-i capul.

La 1801, Fevruarie 16, într'o Sâmbătă la şapte ceasuri au răposatu maica noastră Catrina Catargi stolniceasa şi s'au călu găritu.

La 1802, Octomvrie 14, s'au cutremurat pământu în zioa de Vineré mari şi au căzut [aci lipsă din text, tăiat la legat].

La 1806, Noemvrie 5, au venitu Moscalii în Moldova. Hotinu s'au închinatu la 17 şi Tighiné, 21 tot aceştii luni Noemvrie.

La 1821, Fevruarie 23, fiiul lui Ipsălantu Voevod au trecutu Prutu la Eşi şi s'au rădicatu Grecii asupra Turcilor şi au tăetu Turcii dinu Eşi i Uşi, din Galaţi şi dinu Romanu. Apoi la Paşti au fugitu întâi vistier Roznovanu şi toţi boierii şi totu no[r]odul dinu Moldova

La 1828, August 23, s'au sfârşitu biserica di şăndilitu» [25]).

21

«1821, Martie 1. S'au spart Bucureştii, fugind în Braşov şi boeri şi neguţători şi alţii» [6]).

22

Să să ştiie că am scris eu cel mai micu între dascăli, Ioan Dascălu ot Căşcioare, când mă aflam slujindu la sfânta biserică din Cărămidari, de care să afla venit aici şi Domnu Tudor împreună cu o sumă de ostaşi ol[te]ni [lipsă din text]» [7]).

23

«Să [să] ştie că Lu[ni] du[pă] Paşte am eşit de la biserică pentru frica Tu[r]cilor şi am slujit patru luni şi doozeci şi doă de zi[le]. 1821, Aprilie 11.

Ioniţă [logofăt]» [8].

24

«1821, Maiu 15. Au intrat în Bucureşti Chehaia Bei cu oastea împărătească» [9]).

25

Τῷ αωκα Μαΐου ιε. ἦλθον οἱ Τοῦρκοι εἰς Βουκουρεστιον, καὶ σχεδὸν εἰς ὅλην τὴν γὴν τῆς Βλαχομπογδανίας, διὰ νὰ πολεμήσουν τὸν Υψηλάντην καὶ τοὺς σὺν αὐτῶν ὅλους ἀποστάταις" [30]).

[Traducere:]

1821 Maiu 15. Au venit Turcii în Bucureşti şi în tot pământul Vlahobogdaniei, ca să se lupte cu Ipsilante şi cu toţi apostaţii lui.

26

«Să să ştie de când au venit Turcii cei mulţi di s'au bătut cu Grecii la Moldova, la Stânca şi la Jijia; ş'am însămnat din let 1821, Maiu 18, Preot Ştefan, să fie ştiut. Şi boerii şi neguţitorii şi alţii, duşi bejănari în Rosiia, şi toate ale lor pustii, iar noi, pe loc» [31]).

27

«Leat 821, August 6, Duminică, au tăiat pă Sava, Chehaia Beiu paşa» [32]).

28

1821, August 7. Au tăiat pe Bimbaşa Sava, pe Delibaşa Mihali şi pe Ghenciu şi pe arnăuţii lor, când s'au şi bătut cu nuia la biserica Oltenilor» [33]).

29

«Din Braşovu Vechi.

Cu ajutorul lui Dumnezeu, prin rugăciunile Sfintei Fecioare, să mi să scape toate câte am în doo lăzi i la un sipetu i la o cutie pecetluită în paraclisu Sfântului Gheorghie. Şi hărăzăscu la părintele Chiriacu arhimandrit Râmniceanul un dar cu lucru multu, desăvârşitu. Şi am iscălit.

Ioan Ştirbei, dvornic [34]). 1821, Săptemvrie 4. Dumnecă.

30

«In leat 1822, Septemvrie 13, au venit Măriia Sa prea Înălţatul nostru domn Io Grigoriie Dimitru Ghica Voevod, în Vă cărești, şi au plecat şi Turcii la Septemvrie 15 cu Chehaia-Bei de aici din Bucureşti, la un ceas din zi după eşirea bisericii de dimineaţă, şi la 24 ale lui Septemvrie au intrat Măriia Sa în Scaun» [35]).

31

«....Dumnealui bir vel Spatar Ştefan Bibescu ....au înzestrat acest dumnezăesc schitŭ cu cele după putinţă prinosu hărăzind dooăsprăzeace posluşnici în isprăvniciia dumisale a Mehedinţului, în leat 1822, în epoha când aici în ţară stăpânea Turcii din pri cina răzvrătitorului şi dă toată lumea turburători, Theodoru Vladomirescu.

Ştefan Bibescu» [36]).

32

«Acest pomelnic este al dumnealui biv vel medelnicer Costandin Măldărescu, ce după vreme aflându-mă sameş al judeţului Gorj în vremea când erea Turcii în ţară, din poruncă fiind eu purtător de grijă la sfânta mănăstire Tismana, din mila dumnezăiască m'am învrednicit de am târnosit şi sfânta mănăstire, făcând şi alte ajutor, precum şi acum tot în leat 822, mutându-mă tot cu această dregătorie aici în judeţul Mehedinţi, la cele mie prin putinţă am dat ajutor şi la sfântul schit» [37]).

33

...In cursul anilor ai stărăţii lui Iustinŭ arhimandrit, pe la anul 1819, s'au început un coplut al Grecilor a să lucra asupra Porţii Otomană, care s'au descoperit, aflându-să toată scoposu lor şi [în] urmă începându-să mare tăere asupra Grecilor, care primejdie nu au fost numai prin ţănutul Turciei, ce au urmat şi prin prinţipatele române Moldova Valahia, gonindu-i şi tăindu-i pe Greci numiţi volintare arvaţii. Această primejdie au urmat a întra şi pe apa Prahova printre munţi, când au fugit toţi călugării din Sânaia prin Transâlvania şi unde au putut a să adăposti, rămâind mănăstirea închisă şi doi călugări pentru strejuire, care zioa şi noapte strejuia pe denafară, apărând ca nu să să dea focŭ şi anume Romanu iconom şi Bucur sau Bogoslovu monah. Şi totdeodată să pomeneşte că vine vătaful de plaiu cu veste că venŭ Turcii, un paşă cu o mie de soldaţi, şi vrând a le face conacŭ în mănăstirea Sinaia, aducând şapte boie graşi şi căruţi cu pâine. Şi deschizându-să mănăstirea, s'au priimit, dându-le mulţămire pentru o zi şi o noapte. Apui de aci au pornit peste munţi, mergând la Câmpullungŭ şi pe la vama Branului, luând călăuză pe călugărul Romanŭ, mergândŭ cu dânşi peste munţi, de unde călugăru s'au înapoeat. Şi au ţânut această spăimântată revoluţie din anu 1819 până în anu 1820, Octomvrie, şi s'au domolit, scăpând mănăstire nepremejduită de arderea foculuiu» [38]).

34

...«Mai nainte cu câţiva ani de la revoluţia lui Tudor Vladimirescu, boerii români au format în Bucureşti un comitet se-

ciet, ca să adune bani de pe la toți boerii țării și să gonească din scaunul domniei pe domnul fanariot, și să puie Domni pământeni. Și pentru acest scop au contribuit fiecare cu bani, după puterea sa, și așa s'a adunat mulțime de bani în monedă de mahmudele mari și mici, și galbeni austriaci, și toți acești bani au fost încredințați de acel comitet unui venerabil arhiereu român Stratonichias, ce ședea cu locuința în curtea bisericii Crețulescu din București, Comitetu spuindu-i acestui venerabil arhiereu scopul pentru care s'au adunat acești bani, adăogându-i că, dacă nu vor reuși a goni din scaun pe Domnul fanariot, și dânșii se vor prăpădi prin țări streine (care lucru s'a și întâmplat). Toți boerii aceia au fost trădați de spioni Domnului fanariot, și boerii de frică s'au prăpădit toți prin țări streine; și banii au rămas la arhiereul Stratonichias, neștiuți de nimeni.

Pe la anul 1833, acest arhiereu, fiind cu frica lui Dumnezeu și bun patriot, știind că la monastirea Cernica se află ca stareț acest sfânt și cuvios călugăr Calinic, s'a dus la dânsul și i-a spus în amănunt toată istoria secretă a boerilor țărei, cum și despre banii adunați de ei, și care bani sânt în păstrarea sa, și, între altele, l a invitat ca îndată să înceapă zidirea unei monastiri mari, după cum îi propusese boerii, în insula sfântului Gheorghe din monastirea Cernica, lăsându-i și o parte din bani» [3]).

NOTE

1) *Almanac Curții Statului și a Prințipatului Valahii pentru 1837.* București.
2) *Almanah al Statului pentru 1842.* București, pag. 202.
3) *Almanah al Statului pe anul 1843.* București.
4) *Calendarulu anticu pe anulu de la Christu 1875.* București, pag. 26.
5) Academia Română, *ms.* 569, f. 19.
6) Academia Română, *ms.* 4576. f. 2. Semnătura la f. 301. La 1823 îl găsim pe căpitanul Toma Brătianu la isprăvnicatul de Argeș (Academia Română, *ms. Urechiă, necatalogate)*, după condica domnească Nr. 108, p. 117, de la Arhivele Statului, acum la Moscova.
7) Academia Română, *ms.* 4383, f. 240 v.—241. Insemnările sunt ale lui Ilie sin Nicolaie Izbășăscu, născut la 25 Martie 1788. In acelaș manuscris, pe câteva foi care preced și urmează notele de mai sus, se află un întreg curriculum-vitae» al acestui Izbășăscu.
8) Dată confirmată și de *Hackenau (Rapoarte consulare austriace,* București, Nr. 11, f. 90, la Academia Română.
9) Ingroparea la 21 Ianuarie.
10) Academia Română, *ms.* 1141, f. 36. Nu se poate vedea din manuscris cine este autorul acestor însemnări.
11) Academia Română, *ms.* 4717, f. 12 v.
12) Arhivele Statului, *Condica Papazoglu,* f. 54 verso. Insemnare târzie, a Lt. Col. D. Papazoglu.
13) Arhivele Statului, *Condica Papazoglu,* f. 54 verso. Insemnare târzie, a Lt. Col. A. Papazoglu.
14) Arhivele Statului, *Condica domnească, Nr. 93;* reprodusă aici după copia aflată în mssele lui V. A Urechiă, la Academia Română, condica originală fiind la Moscova.
15) Arhivele Statului, *Condica domnească Nr. 96;* reprodusă aici după copia aflată în manuscrisele lui V. A. Urechia, la Academia Română condica originală fiind la Moscova.
16) Arhivele Statului, *Condica Nr. 7 a Logofeției Țării de sus,* ultima pagină. Insemnarea e datorită lui Nicolae logofătul, condicar.
17) Ciucerul Dincă Otetelișan.
18) Arhivele Statului, *Condica Nr. 7 a Logofeției Streinilor,* ultima pagină.
19) Și Gherontie Monahul din Plopana-Tutova (Moldova) însemnă acest cutremur, resimțit în ambele principate (*Miron Costin,* Bârlad, 1915/III, Nr. 12, p. 186).
20) Academia Română, *ms.* 2845, f. 109.
21) Academia Română, *ms.* 3469. f. 125 verso—126 *(Pomelnicul Schitului Cioclovina).* Insemnarea de cheltueli e făcută de același chiriarc arhimandrit. Ca

Notă

Arhivele Olteniei (IX, nr. 47—48, p. 44—45) publică nişte Acte referitoare la Tudor Vladimirescu». Incidental, am de obiectat asupra chipului defectuos în care aceste acte sunt transcrise şi publicate. Astfel, un *Belu Vistieru* nu poate exista la 25—26 Martie 1821. Pentru perioada 10 Martie 14 Mai 1821, mare vistier al Ţării Româneşti este logofătul Alexandru Filipescu, poreclit Vulpe*. Dela dânsul emană în acest răstimp toate ordinele vistieriei, şi aproape în toate aceste acte oficiale Filipescu semnează numai cu titlul funcţiunii: *Vel vistier*, semnătură mare, dreaptă şi ţepoasă. Editorul documentelor din *Arhivele Olteniei*

---

loian. Publicat şi în *Bis. Ort. Rom.* XIV, pag. 408—422, de C. Erbiceanu, unde se analizează întreg pomelnicul.

22. Hagi Ienuş Costa Petru, negustor din Craiova. Pomelnicul lui, la 1813, lunie 5, în acelaş *ms.* 3169, f. 109 verso, la Academia Română. In acelaş *ms.* f. 95 verso şi 96 sânt pomelnicul lui Tudor din 1812 şi al căpitanului Simion din 1813, publicate în *Revista p. Istorie şi Arheologie*, vol. XI (1910), p. 334 şi în *Bis. Ort. Rom.* XIV, pag. 408—422.

23) Academia Română, *ms.* 2109. Pomelnicul mănăstirii Ţânţăreni, scris la 1816 de Dionisie Eclisiarhul. Insemnarea e de mâna lui Chiriac arhimandritul, egumen Caloian.

24) Academia Română, *ms.* 1084, f. 188.

25) Exemplarul «*Intruntării* în biblioteca Arhivelor Statului.

26) Arhivele Statului, *Condica domnească Nr. 96;* reprodusă aici după copia aflată în *manuscrisele* lui V. A. Urechiă, la Academia Română, condica originală fiind la Moscova. Reprodusă şi în Urechiă (V. A.), *Istoria Romanilor,* XIII, pag. 58, n. 2.

27) Pe un *Penticostarion* din 7290 (1782), 120 verso—121, de la biserica Cărămidarii de sus. Semnalat de preotul Ioan Muşăteanu.

28) Pe un *Penticostarion* din 7290 (1782), f. 14 verso şi 15, de la biserica Cărămidarii de sus. Semnalat de preotul Ioan Muşăteanu. Conţinutul parantezelor este tăiat la legatul cărţii.

29) Arhivele Statului, *Condica domnească* Nr. 96; reprodusă aici, după copia aflată în *mssele* lui V. A. Urechiă, la Academia Română, condica originală fiind la Moscova.

30) Pe fila altimă a unui „Βιβλίον τοῦ Ἰουλίου μηνός"..., Veneţia, 1672, din tipografia lui „Νικολάῳ τῷ Γλυκεῖ" din Ianina, exemplar aflat în biblioteca Arhivelor Statului, Bucureşti. A aparţinut bisericii Sf. Ioan Botezătorul dela Colentina.

31) Academia Română, *ms.* 4727, f. 70. Insemnarea preotului Ştefan Posteca ot Fedeşti, jud. Tutova, pe un *Penticostar* (Bucureşti, 1800. După copia modernă a lui Tudor Pamfile.

32) Academia România, *ms.* 2387, f. 1.

33 Arhivele Statului, *Condica domnească* Nr. 96; reprodusă aici, după copia aflată în *mssele* lui V. A. Urechiă, la Academia Română, condica originală fiind la Moscova.

34) Academia Română *ms.* 3469, f. 98. Tot aci e şi pomelnicul familiei sale, scris de propria mână şi transcris incomplet de Erbiceanu, în *Bis Ort. Rom.,* XIV, pag. 408—422.

35) Academia Română, *ms.* 4833, f. 51 verso. Insemnarea lui Costache, fost ceauş şi acum «defteriu» la biserica Amzii.

36) Academia Română, *ms.* 2199, f. 20 verso. Pomelnicul schitului Topolniţa, început la 1811 de Chiriac Râmniceanul, pe atunci duhovnicul m-rii Cioclovina.

Insemnaren de mai sus e precedată de pomelnicul lui Ştefan Bibescu.

37 Academia Română, *ms.* 2199, f. 21 verso, precedat de pomelnicul Măldărescului, scris ca şi însemnarea de propria-i mână. Pomelnicul schitului Topolniţa.

38) Academia Română. *ms.* 569, f. 9; însemnarea făcută de ieromonahul Dorohtei, pe la anul 1850, după tradiţia m-rii Sinaia.

39 Academia Română, *ms.* 1420, p. 10—11· *Viaţa.... Episcopului de Râmnic Calinic,* de arhimandritul Anastase Baldovin, scrisă, pare-se, la 1896, după mărturiile orale ale lui Calinic.

*) cf. Emil Vîrtosu, Tudor Vladimirescu — Glose, fapte şi documente noi— (1821), Bucureşti, 1927.

a confundat pe *V* chirilic cu *B* latin, numai în prima parte a semnăturii, cetind astfel *Belu Vistieru* în loc de *Vel Vistier*. Cu atât mai ciudată pare această metamorfoză, cu cât *Belu* semnează totdeauna *Belu*, rar *Belio* şi niciodată *Belu*. (Ne raportăm la epoca 1821).

In al doilea rând: care este «secretarul Ghiorghe Olimpiotis», sau «Ghiorghiadis Olimpiotis»? Cunoaştem ca personaj principal în drama dela 1821 pe Iordache sau Gheorgache (greceşte) Olimpiotis; neîndoios, trebuie să fie una şi aceiaşi persoană. Dece însă numele atât de stâlcit? Dece «secretar»? şi al cui? Documentul publicat conţine într'adevăr în original aceste forme? Nu e cumva o copie sau traducere din greceşte, cum pare probabil? De ce nu se menţionează? Şi ce înseamnă oare la nota 3: «Ghiorgachi, ci nu Iordache»? Simplă eroare de tipar?...

In sfârşit, editorul documentelor, indiferent dacă rezumă sau le transcrie în întregime, ar fi trebuit să arate lămurit dacă adresa, data şi celelalte elemente din protocolul iniţial şi final sunt *existente* în corpul documentelor, sau numai *deduse* printr'un raţionament oarecare. Nimic din toate aceste elementare obligaţii profesionale. Şi atunci, decât a fi induşi în eroare de vreun *Belu Vistieru* oarecare, am prefera ca acele acte să rămână inedite, sau să fie puse la dispoziţie, spre publicare, celor ce oferă garanţiile ştiinţifice necesare.

Emil Vîrtosu.

In legătură cu Tudor Vladimirescu

Domnul Const. D. Caletzeanu din Craiova posedă între hârtiile d-sale următoarea *Adresă a Arsenalului de Construcţii* din Capitală, nr. 1243 din 23 Aprilie 1908, către Corpul I de Armată, Craiova, cu acest cuprins:

La ord. nr. 18649 am onoare a raporta că s'a rectificat inscripţia drapelului Domnului Tudor Vladimirescu, aflat în Muzeul Artileriei [1]), în următorul sens: «Steagul Domnului Tudor Vladimirescu, donat de G. Caleţeanu, fost maior în garda civică». Director al Arsenalului, semnat Loc. Col. Muică.

Pe marginea adresei se află adăogat o *Rezoluţie* a Corp. I Armată, Statul major, către D-l G. Caleţeanu, Craiova, cu nr. 1209, din 24 Aprilie 1908, cuprinzând:

Binevoiţi a lua cunoştinţă de comunicarea făcută de Arsenalul Armatei. Şef de Stat major, semnat Loc. Col. Goruneanu.

Data inscripţiei dela Coveiu

Se ştie că, în afară de leat, în documentele şi inscripţiile muntenești mai vechi, se utilizează şi alte elemente cronologice secundare, ca *indictionul, crugul soarelui, mâna anului, crugul lunii, numărul de aur, temelia, epacta* şi altele, care «s'au întrebuinţat în computul românesc încă din primele timpuri din care ne-au rămas mărturii scrise, şi până la începutul secolului XVII»,

1) Gravura din an. VIII, p. 253, înfăţişează acest steag. In pag. 254 s'a reprodus şi inscripţia brodată pe cealaltă faţă a lui.

epoca lor de înflorire fiind secolul XVI. «Cel mai des întrebuinţat element este indictionul, apoi vine crugul soarelui, crugul lunii şi temelia» (Docan. Elemente cronologice).

Până pe la anul 7000 şi în preajma lui se da de obicei numai indictionul. De aci 'nainte încep să apară celelalte elemente cronologice.

In inscripţia noastră (vd. A. O. an. VIII, p. 360, cum şi an. IX, p. 100) aflăm: anul 7000. Calculând indictionul anului 7000, vedem că el este: 10. Cele patru litere Н. К. К. Г. nu înseamnă însă decât luna, crugul, cum şi numărul indictionului. Prima literă Н ar fi luna Ianuarie, Iunie sau Iulie; К este cifra: 20; a treia literă Н. înseamnă: indiction; a patra, Т, indică cifra: 3. In total deci Ianuarie 20, indiction 3.

Indictionul lui 7000 fiind însă 10, s'ar putea spune că avem de aface cu o eroare. E foarte rar însă să găsim indictionul greşit. De aceea leatul din inscripţiunea dela Coveiu nu poate fi alcătuit numai dintr'o singură cifră. Adăogându-i şi litera următoare Н care este echivalentă cu 8, avem, cum bine a datat D-l Sică Georgescu (an. VIII, p. 360), leatul 7008. Această cifră împărţită la 15 ne dă restul tocmai 3. Indictionul corespunde perfect deci.

Avem aşa dar pe Н. folosit şi ca cifra 8 şi ca litera I (Ianuarie, Iunie or Iulie).

Pentru anul 7008 crugul soarelui fiind 8, să nu prindă pe nimeni mirarea ca semnul К nu însemnează numai cifra 20, ci şi litera К (Krugul soarelui); iar semnul Н. care însemnează numai litera *I* (Indiction), ci şi cifra 8.

Deci cele cinci litere З, Н. К. Н. Г. care alcătuesc în inscripţia noastră data, se explică foarte uşor cum urmează: З = 7000, Н = 8 şi Ianuarie, К = 20 şi crugul soarelui, Н = indictionul şi 8, iar Г = 3. Deci: *7008 Ianuarie 20, crugul soarelui 8, indiction 3.*

Indictionul 3 şi crugul soarelui 8 corespunzând perfect leatului 7008, interpretarea este precisă şi nu poate suferi, credem, nici-o obiecţiune.

N. Plopşor.

■■■■■■■■■■■■

ERATĂ

La articolul „Aşezările evreeşti din Oltenia" (1920—1929) de Ion Dongorozi, s'au strecurat câteva greşeli. Aşa la pg. 159, rândul 16, în loc de „4577 de suflete" să se citească: 4777 de suflete; iar la rândul 4 (de jos în sus) în loc de „285 de ori" să se citească: 299 de ori. La rândul 2 (de jos în sus), aceeaşi pagină, în loc de „un plus apreciabil" să se citească: un plus de 275 suflete. La pag. 169, rândul 8 (de jos în sus), în loc de „538 suflete" să se citească: 738 suflete.

■■■■■■■■■■■■

Ecou depărtat despre lupta dela Costangalia[1])

O scrisoare datată din Berlin, 26 Iulie 1863 şi adresată fraţilor Petrache şi Vasilache Cîncea la Heidelberg de un N. Mand. ..... (sfârşitul semnăturii indescifrabil, prezintă interes pentru unele amănunte. Cel ce scrie fusese şi el mai nainte student la Heidelberg: «Eu m'am încredinţat că pe la universităţile cele mici profesorii sunt mult mai diligenţi decât pe aici. Studenţii germani ştiu ce fac, de vizitează întâi universităţi mai mici, ca Heidelberg, Iena, Tubingen şi altele, şi pe urmă vin pe aici». «In Heidelberg gândiam să-mi cumpăr un orologiu care te scoală; în Berlin nu e necesar, căci dimineaţa la 5 mă trezeşte huetul trăsurelor». «Credeţi-mă; cine se află pe aici poate să înţeleagă şi mai bine cât e de frumoasă natura la Heidelberg, cu toate că oraşul e un sat».

Despre vestea luptei dela Costangalia spune: «Imi scrii întreacăt ceva despre contactul ce avură Românii cu Polonii,— căci e fapt că toţi au fost în mâinile noastre. Sau că numărul militarilor noştri trebue să fi fost îndoit, întreit sau împătrit, sau că n'au vrut să se verse în prisos sânge. Din «Românul» n'am putut afla nimic mai special, decât că ar fi venit ştire că ar fi pe partea noastră 3 ofiţeri răniţi, 15 soldaţi morţi şi 30 răniţi. Românii trebue să fi fost la număr mai mulţi decât Polonii, căci precum se vede, când s'a înlâlnit întâi Călinescu cu Polonii (400), n'avea 600 de Români, şi cu toate acestea n'a fost în stare să 'i oprească. La ocaziune aceasta ar fi fost pe partea noastră 60 sau morţi sau răniţi, iar pe partea Polonilor 40. Şi nu e de mirat; Românii noştri e ştiut că sunt foarte rău armaţi, în vreme ce Polonii n'aveau decât armele cele mai nouă din fabrice belge. In numărul trecut al «Românului» era înserată o epistolă din partea comandantului polon Millcowski către naţiunea română, prin care arată că numai de necesitate constrânşi ar călca teritoriul nostru; adaogă că şi Ruşii ar fi intrat de două ori în Prusia ca să combată pe confraţii lor. Laudă patriotismului polon, însă guvernământului nostru, cu toată depravitatea lui, nu putea să se poarte altfel, căci poziţiunea noastră politică şi geografică ne impunea datoria a urmă tot pe calea aceea pe care urmează Belgia, adică a observa neutralitatea».

Sfârşind, pomeneşte de cele 5 procese intentate ziarului «Românul», care «a fost în timpul din urmă fulminante» şi sfârşeşte cu fraza: «Sub Creţulescu prosperează atacurile asupra presei. Acestea sunt semne de slăbiciune!!».

C. D. F.

■■■■■■■■■■■■

1) Scrisoarea ne a fost pusă la dispoziţie de Domnul I. V. Cîncea. Despre Lupta dela Costangalia vezi an. V. pag. 281 a revistei noastre.

RECENZII

CĂRŢI

Ephemeris dacoromana. Annuario della Scuola Romena di Roma, IV, 1930.— Volumul de 308 pagini se deschide cu portretul celui care, sunt tocmai trei ani, a închis ochii pentru totdeauna, al lui *Vasile Pârvan,* cel dîntâi director al Şcoalei Româneşti din Roma, căruia actualul director, d-l Em. Panaitescu, îi închină primul articol al anuarului. Autorul dă biografia copilului de învăţător Andrei Pârvan din Hurneştii Tecuciului, născut aci în toamna anului 1882, şi crescut în târgul Bereşti din Covurlui, unde învaţă clasele primare. Liceul l'a făcut în Bârlad, iar facultatea de litere şi filosofie din Bucureşti, din 1900, sub disciplina ştiinţifică şi influenţa profesorilor Onciu, Bogdan şi Iorga. Acest tânăr serios, taciturn, studios, „avea oroare de vulgaritate" şi „o nevoie mereu crescând de viaţă interioară", din care „se născu preocuparea sa atât de intensă pentru problemele spirituale şi religioase". Pentru adâncirea şi desăvârşirea studiilor sale V. Pârvan urmări prelegerile specialiştilor la Jena, Weimar şi mai ales la Berlin. O călătorie de studii la Paris, apoi prin Italia, până în Sicilia, îi sincroniză cugetarea şi simţirea cu acele ale anticităţei greco-romane, spre care era atras în deosebi. Intors în ţară, membru al Acad. Rom şi profesor al Universităţei din Capitală, începu studiile sale de scrutare a organizărei Daciei, făcând cercetări arheologice şi epigrafice, isbutind a fixa definitiv fapte şi date ale protoistoriei noastre, într'un domeniu în care se mersese mai mult pe pipăitele până la el. Erudit şi cugetător, V. Pârvan deschide drumuri noui şi indică ţinte de urmat celor ce se vor învrednici să-i calce pe urmă şi să-i continue nobila-i operă ştiinţifică. — *Aşa zisele terme ale lui Eliogabal din Via Sacra* sunt o seamă de ruine informe care se întind la poalele Palatinului până în Via Sacra şi a căror identificare nu s'a făcut încă sigură; studiul arhitectonic însă al monumentelor din această zonă se poate face: el formează obiectul cercetărei de faţă a d-lui I. Anton Popescu. In acest sens se cercetează şi se expune situaţia 1) porticului din epoca lui August, 2) substratul construcţiilor de pe Palatin, 3) marele edificiu din lungul Viei Sacre, 4) adaptarea parţială pentru băi a construcţiei precedente, 5) biserica, cu cele trei faze ale sale, din sec. V sau VI.— *Oraşul Castrimoenium şi aşa numita „via castrimeniense"*, din Campania romană, la nordul lacului Albano, se cercetează din punct de vedere istoric şi topografic, de d-l D. Daicovici. Sunt resturi ale unei vechi aşezări prea puţin cunoscută, întinzându-se—către sfârşitul Republicei şi sec. II al Imperiului—de-alungul drumului Via Ferentina de azi. — *Monumente funerare romane ale Daciei superioare* (adică din Transilvania şi Banatul de astăzi) se studiază de d-l Gr. Florescu. D-sa distinge aci trei tipuri de asemenea monumente: altarul funerar, stela şi medalionul, la care se pot adăoga încă două: titulus (sub două forme) şi aedicula, din care nu avem decât un singur exemplar complet. Inscripţiunile de pe monumentele funerare ne dau elemente servind la a datà anumite fapte istorice, personagii oficiale, unităţi de armată aşezate în cutare loc, etc. Aşa, legiunea I adiutrix a lăsat două dovezi de existenţa sa la Apulum din vremea lui Traian; dela 142 se remarcă în acest oraş mai ales multe inscripţii referitoare la leg. XII Gemina, care stă aci până la retragerea armatelor romane peste Dunăre. Leg. I adiutrix se mută în vremea lui Adrian în Panonia sup., ră-

mănând aci numai leg. XII Gemina. Marcu Aureliu aduce în Dacia leg. V Macedonica după 165, menţionată şi la Troesmis, apoi, sub Sept. Sever şi la Potaissa. Caracterele inscripţiei sunt şi ele elemente de datare aproximativă, în lipsa altora istorice precise. Se descriu apoi diferitele tipuri şi forme de monumente funerare, cu ilustraţii în sprijin textului, fixând topografic distribuţiunea fiecărui tip de monument funerar, căutându-le origina — ca formă arhitectonică şi motive decorative—dela care au venit în Dacia sup. La urmă se fac consideraţii istorice asupra diverselor tipuri prezentate şi asupra stilurilor lor Influenţa tehnicei artistice a Romei este evidentă, pe deasupra uşoarei evoluţii a tipurilor de monumente funerare din această provincie, în afară de tipul medalion, care s'a format independent de arta italică aci, ca şi în Noricum, precum şi de bazamentele de altar cu trei laturi decorate deopotrivă. — *Bisericile cu cinci cupole în Calabria,* monumente de tip clasic din sec XI şi XII în lumea bizantină, având forma de cruce greacă înscrisă, au rămas puţine. Autorul—d-l Horia Teodoru—cercetează două: San Marco de Rossano (la Cosenza) şi Cattolica de Stilo (din Reggio Calabria). — *Despre origina şi evoluţia săcurilor de aramă carpato-danubiene* ne dă un valoros studiu d-na Ecaterina Dunăreanu-Vulpe. Aflarea de arme, ustensile şi ornamente de aramă în toate ţările Europei, alături de ceramică şi obiecte de piatră lustruită, în straturi superioare staţiunilor neolitice, a făcut pe unii să vorbească de o epocă a aramei. Nu poate fi însă decât cel mult o perioadă de trecere dela vârsta de piatră la vârsta de bronz, pentru care unii au găsit termenul de eneolitic, iar alţii—mai bine—de calcolitic, constituind prima fază a metalelor, sau ultima fază a neoliticului. Orientul a cunoscut metalele cu mult înaintea Europei. Ultimul termen al întrebuinţărei aramei pure în fabricarea armelor şi uneltelor e fixat după anul 2000 a. Cr. Când începe şi când sfârşeşte această perioadă, nu se poate preciza. Origina tipologică a acestor instrumente (pumnale, cuţite) se află la cele de piatră. Se cercetează foarte pe larg, în mod comparativ, săcurile de piatră şi cele de aramă, ca asemănări şi analogii, în diferitele aşezări din întinsul lumii vechi, constatând la popoarele tracice carpato-danubiene o însemnată desvoltare a industriei metalurgice în epoca eneolitică şi însemnând în acelaş timp vechimea obârşiei lor de băstinaşi prin aceste locuri. — *Sciţia mică în hărţile nautice ale evului mediu,* contribuţiune la topografia istorică a Dobrogei, de d-l N. Grămadă.—*Cronologia ceramicei pictate în Europa orientală,* de d-l Vladimir Dumitrescu.

Studi Rumeni, tipărite prin îngrijirea d-lui Dr. *Carlo Tagliavini,* profesor de lingvistica romanică şi de filologie românească la Universitatea din Budapesta. Vol. IV, Roma, 1930. — Primul studiu: *Dreptul bizantin, drepturile balcanice, dreptul italian,* e datorit profesorului de drept dela Universitatea din Ferrara, Aldo Albertoni, mort în toamna anului trecut. Subiectul fusese odată tratat de autor, mai pe scurt, cu prilejul congresului al VI-lea de istorie dela Oslo din August 1928. Vechiul drept românesc şi studiile specialiştilor noştri în materie procură bogate şi interesante date şi sugestii autorului.— D-l W. Meyer-Lübke, dela Universitatea din Bonn, propune o nouă explicaţie a formărei cuvântului „frasin" „(frosir" în istroromâna), aşa de deosebit de macedorom. „frapsin" şi bănăţeanul „frapsan", derivate din fraxinus —*Câteva manuscrise româneşti cunoscute de misionarii catolici italieni în Moldova sec. XVIII,* de d-l Carlo Tagliavini. Atrăgând atenţia asupra importanţei filologice în special a celor câteva manuscrise şi tipărituri din sec. XVI şi XVII asupra acestei sfere de preocupare, autorul se opreşte asupra manuscriselor româneşti ce a descoperit personal în Bibl. Comunală a Arhigimnaziului din Bologna, şi care aparţinuseră lui Mezzofanti (despre opera lui Mezzofanti ne-a dat cu alt prilej ample amănunte). Pachetul cuprinde scrieri de natură variată şi de autori diferiţi, dintre care 5 sunt mai importante, între care un text „Envetzatura crestinaska", apoi discursuri, predice şi rugăciuni, dar mai ales un Manual de conversaţie italo-român pentru folosinţa misionarilor. Autorul prezintă fiecare scriere în parte, ana-

lizând-o în cuprins şi mai cu seamă în particularităţile fonetice ale textului, aşa cum îl află ortografiat, cu observaţiuni lexicale. Se reproduce textul din Manualul de conversaţie, cu ortografia misionarului ce l'a scris, în românește şi italieneşte, pe două coloane.— Dr. Luigi Treml atrage atenţia asupra unui semantism de influenţă, poate, ungurească în limba noastră. *Cuvântul „bunătate" in Palia dela Orăştia* avea, pe lângă sensul lui obişnuit (bonté, bontàj, Güte) şi pe acel de „avut, avere" (beni, biens, Güter). Formarea acestui din urmă înţeles o atribue autorul termenului maghiar „jószág", care avea şi el aceeaşi dublă accepţie. — Urmează *Recenzii de publicaţiuni periodice* din an. 1928 şi de cărţi de istorie şi filologie mai ales (aproape toate 111 pagini din 113) scrise, şi cât se poate de obicctiv, de d-l profesor Tagliavini.

Studii istroromâne, de *Sextil Puşcariu*, în colaborare cu M. Bartoli, A. Belulovici şi A. Byhan. Vol. III, publ. de Acad. Rom. 1929.— Partea aceasta a studiului se ocupă în special cu bibliografia critică a subiectului, autorul arătând tot ce s'a găsit scris până azi la noi sau aiurea —cea mai veche menţiune este din 1698—despre acest dialect pe drum de ducă. Căci sunt foarte numeroşi acei cari au scris câte ceva despre idiomul istroromân, unii având nevoe de a fi puşi la punct, rectificaţi sau completaţi în referinţele lor. Punctul de vedere al interesului autorului a fost exclusiv cel filologic, latura istorică şi cea etnografică ne fiind luată aci în consideraţie, ci doar pomenită în note, ca material de informaţie Textele şi probele de limbă ale flecăruia se reproduc în parte, cu observaţiuni, asupra felului de transcriere, a grafiei. Contribuţia de căpetenie e acea a lui Byhan, din 1898, cu Glosarul său istroromân a lui I. Popovici, a lui A. Glavina, care era chiar istroromân, şi mai mult ca toate studiile romanistului italian P. Bartoli, publicate între anii 1900 şi 1908. Urmează o serie de note la vol. I al acestei opere, privitoare la textele ce s'au publicat acolo, îndreptând unele erori scăpate şi explicând câteva lucruri ce aveau nevoe de interpretare, întregind prin aceasta valoarea lingvistică, nu numai filologică, a textelor tipărite. Această parte e completată printr'un glosur cuprinzând cuvintele din mai sus numitele texte ale primului volum. Întregirea operei d-lui S. Puşcariu o va forma aşteptatul vol. IV, în care se va da un vocabular istroromân, cum şi un indice general pentru vol. II şi III.

Refugiaţii moldoveni în Bucovina (1821 şi 1848), de *Teodor Bălan*, în col. „Aşezamântul cultural Ion C. Brătianu" nr. VIII, 1929.— Prima parte a lucrării cuprinde capitolele: 1) Familiile Musteaţă şi Petrino, 2) Refugiaţii moldoveni dela anii 1821 şi 1848, 3) Const. Hurmuzachi, şi 4) Efecte binefăcătoare. Partea doua, anexele, publică 73 de acte cu privire la subiect. — In prima jumătate a sec. XIX nu se pot constata legături sociale şi nici politice între Bucovina si Moldova. Cordonul ce izola una de alta aceste două mădulare ale aceluiaş trup cu greu putea fi rupt, aşa că treceri de familii româneşti din Moldova în Bucovina— ca ale familiilor de origină macedoromână Musteaţă şi Petrino — erau foarte rare. In primăvara lui 1821, de frica eteriştilor zurbagii, au mai fugit vremelnic o seamă de boeri şi intelectuali moldoveni în Bucovina, unde numai bine n'au trăit, cei mai mulţi fugind cu ce apucaseră pe ei. Boerul Doxachi Hurmuzachi a fost apărătorul acestor refugiaţi, cari, de cu 1823, se înapoiară acasă, mai toţi. In primăvara lui 1848 altă serie de băjenari, mai ales dintre tinerii pe cari urmă să-i aresteze Mih. Sturza ca revoluţionari. Tot casa lui D. Hurmuzachi fu şi pentru ei cea mai primitoare şi bucuroasă de oaspeţi gasdă. Cogălniceanu era printre refugiaţi. De cu anul următor, până în Mai 1849, plecară şi aceştia. Const. Hurmuzachi, fiul cel mare al lui Doxachi, s'a strămutat în Moldova obârşiei sale. Om învăţat, care făcuse universitatea la Viena, fu în mare cinste pe lângă Domnul Gr. Ghica. La 1850, cu Alecsandri, fu membru al „Comisiei învăţăturilor publice". Jurist remarcabil, propagator al Unirei şi activ făuritor al ei, orator preţuit şi stimat în Divanul al hoc al Moldovei, luptă alături de Mih. Cogălniceanu pentru Unire ; el a fost unul din cei mai de seamă membri ai Comitetului Unirii. La a-

gerea Domnitorului, Hurmuzachi sprijini candidatura compromisului Gr. Sturza, ceea ce îl trecu în umbră pentru moment, cu toate marile lui merite. Mai târziu se rališ însă şi el la alegerea lui Cuza. Şederea timporară a refugiaţilor moldoveni în Bucovina n'a rămas fără o înrâurire asupra intelectualilor din provincia răpită de Austriaci. Venirea lui Const Hurmuzachi în Moldova este şi ea datorată acestei influenţe. Ziarul panromânist „Bucovina" s'a înfiinţat la 1848 sub îndemnul şi înrâurirea Moldovenilor; Soc. „Cultura pentru cultura şi liter. rom. din Bucovina" de asemenea, în 1862. Anexele ce completează volumul încep cu un uric al târgului Sadagura, din Nov. 1796, ultimul act reprodus fiind din Nov. 1868.

Bogdan Petriceicu Haşdeu, schiţa biografică şi bibliografică de *Liviu Marian*. Publ. „Aşezăm. I. C. Brătianu", nr. III, 1928. — La partea unde se vorbeşte — în schiţarea biografiei sale — despre candidatura lui Haşdeu la colegiul al III-lea de Dolj în April 1883 — este a se face rectificare în privinţa ideilor sale politice, conform declaraţiilor ce a făcut în discursul său dela Craiova, în 13 April din acel an (publicat în A. O. an. VIII, pag. 374 — 376), unde spune că aparţine partidului liberal. De asemenea chipul eronat, cum se înfăţişează bătrânul savant ca un fel de maniac religios, din pasagiile unde e vorba de viaţa lui după moartea Iuliei Haşdeu, dela Câmpina, „unde stetea de vorbă (?!) cu iubiţii săi morţi". In partea doua d-l Marian ne făgăduesţe o monografie completă a operelor lui B. P. Haşdeu; pentru moment publică una redusă şi necompletă, cu care trebue să ne mulţumim până la împlinirea promisiunei autorului, spre care îndreptăm şi noi o stăruitoare rugăminte în acest sens.

Ediţia definitivă a operelor lui I. L. Caragiale, vol. I: Nuvele şi schiţe, cu note şi variante, publică editura „Cultura Naţională", 1930, sub îngrijirea d-lui *Paul Zarifopol*. — Volumul e de format mare, 350 pagini, cu 3 planşe şi cuprinde 40 de povestiri, luate din cele două volume de proză tipărite de ed. Minerva şi cele două din ed. Flacăra, afară de una: „Succes", scoasă din Călindarul Moftului Român. Totul e precedat de o prefaţă—, în care se arată după ce norme s'a condus în editarea operelor complete ale marelui nostru scriitor —şi o introducere, ale d-lui Zarifopol; iar la sfârşitul volumului, un „Addenda", şi „Note şi Variante", cu observarea deosebirilor dintre ultimul text tipărit de Caragiale (şi care a fost reprodus aici) şi altele anterioare or manuscris păstrat. Cele 40 pe povestiri sunt aşezate în ordine cronologică. Deosebit de valoroasă este Introducerea d-lui Zarifopol, înfăţişând fizionomia mobilă a lui Caragiale şi evoluţia formării cutărui tip caragealian, la înţelegerea căreia ne ajută reproducerile din Addenda. Citirea ei este indispensabilă orcui vrea să-şi lămurească bine sie-şi opera lui Caragiale, şi chiar aceluia care, poate cam încrezut, socoteşte că a înţeles-o perfect pentru că a citit de două ori în viaţă-i pe acest maiestru clasic al prozei noastre.

Două noui ediţii ale Poeziilor lui Mih. Eminescu ne-a dăruit în anul din urmă editura „Naţionala" a d-lui S. Ciornei.

Cea d'întâi, splendid tipărită ca tehnică, cu hârtie bună şi literă citeaţă, sub îngrijirea d-lui prof. G. Murnu, care i-a scris o scurtă dar luminoasă prefaţă, şi cu ilustraţii numeroase în text—dintre care, cele în culori, nu totdeauna fericit realizate— de pictorul A. Murnu. Ea reproduce, cu excepţia a 12 bucăţi, ediţia cunoscută a lui Maiorescu (adăogându-i bucata 45 „Nu mă înţelegi"). Ar fi un Eminescu menit să intre în mâinile tutulor, dar tocmai aci nu poate ajunge, întru cât cei 500 lei, cât costă volumul, nu-l poate face accesibil publicului mare.

A două editare a poetului nostru, şi care e lipsită de neajunsul celei d'întâi, este acea apărută de curând sub îngrijirea d-lui prof G. Ibrăileanu. In prefaţa-i d-sa relevează faptul că Eminescu aproape că n'are înaintaşi, ivindu-se singular şi miraculos într'o vreme de secetă literară, aşa în cât „limba lui poetică, stilul lui, arta lui sunt făurite de el pe de-a 'ntregul". Poezia lui, „poezie de sentimente generale, exprimată printr'un material de imagini strict necesar, prin textul cel mai scurt cu putinţă, are puterea sugestivă a muzicei". Poe-

ziile ce s'au publicat s'au controlat după textul original al manuscriselor păstrate la Acad. Rom. şi s'au aşezat cronologiceşte; sunt cele publicate de însuşi poetul, cele tipărite de Maiorescu în vremea bolii lui Eminescu, precum şi câteva din cele rămase pe urmă-i în manuscris. La fine, într'un „Adaos", s'au pus şi cele din adolescenţă. Şi cum această ediţie este una populară, numai doar la tabla de materii s'a pus în paranteză, în dreptul titlului fiecărei poezii, foaia, publicaţia unde a fost tipărită întâi, şi data. Se pare că d-l G. Ibrăileanu ne pregăteşte o surpriză: publicarea unei ediţii critice a lui Eminescu, aşteptată de oamenii de carte de atâta vreme.

Dobrogea: Cincizeci de ani de viaţă românească, 1878—1928, publicaţie tipărită cu prilejul semicentenarului reanexării Dobrogei. Ed. Cultura Naţionala, 1928. — Volumul acesta constitue an. IX din revista „Analele Dobrogei", al cărei director este d-l prof. C. Brătescu, secretar de redacţie fiind d-l I. Georgescu. E o bucurie a constata că s'a putut tipări o lucrare monumentală ca aceasta, monumentală prin cuprinsul cât şi prin semnificarea ei politică, în condiţiunile splendide în care s'a edat. Greşeşte şi în bine câteodată stăpânirea, căreia nu-i prea stă în obicei să ajute operele culturale independente.

O recenzie cum s'ar cuveni acestei opere nu ne îngăduie spaţiul a face. Ne mulţumim a înregistra aci doar bogata tablă de materii a celor 800 de pagini in-quarto ale cărţii, şi anume: *Pământul Dobrogei; Clima Dobrogei, Fitogeografia şi solurile Dobrogei*, trei mari lucrări ale d-lui C. Brătescu; *Fauna Mării Negre pe litoralul Dobrogei*, de I. Borcea; *Activitatea arheologică a Dobrogei în cei 50 de ani de stăpânire românească*, de Radu Vulpe; *Introducere în numismatica Dobrogei*, de C. Moisil; *Înfăţişarea etnografică a Dobrogei în anticitate*, de Al. P. Arbore; *Dacia pontică şi Dacia carpatică*, de S Mehedinţi; *Populaţia Dobrogei*, de C. Brătescu; *Români şi Bulgari în Dobrogea*, de N Iorga; *O descriere necunoscută a Dobrogei*, de acelaş; *Asupra proprietăţei şi colonizărilor din Dobrogea*, de T. Ionescu; *Proprietatea imobiliară rurală din Dobrogea*, de I. N. Roman; *Dobrogea bizantină*, de N. Bănescu; *Dobrotici şi Mircea cel Bătrân*, de C. Moisil; *Războiul pentru independenţă şi anexarea Dobrogei*, de G. D. Petrescu; *Luptele din Dobrogea în războiul pentru unitatea Neamului*, de Ion Cornea; *Dobrogea şi Marina*, de A. Negulescu. In părţile din urmă se înfăţişează toate aspectele posibile ale acestei părţi de ţară: studiile geologice făcute asupră-i, avuţiile ei felurite, lucrările efectuate acolo, agricultura, instituţiile financiare, cultele, şcoala, justiţia, administraţia, presa, sănătatea publică, folklorul muzical vechi dobrogean şi cercetări şi consideraţii asupra Dunării. Volumul e împodobit cu 213 ilustraţii fotografice artistic executate şi alte planşe şi hărţi.

Apendicita, studiu anatomic şi clinic, de *Dr. D. Gerota*, prof. la Fac. de Medicină din Bucureşti, se tipăreşte la «Cultura Naţională în 1929. Lucrarea a fost distinsă cu unul din marile premii ale Academiei—premiul Lazar—în zilele trecute, după raportul d-rului I. Marinescu. Specialiştii o consideră ca cea mai bună şi mai completă monografie asupra subiectului, din toate câte există până azi, mai ales că d-rul Gerota, chirurg distins, şi-a făcut o specialitate din operaţia apendicitei, în care e maestru nedisputat. Tipărită în condiţiuni ireproşabile, cartea aceasta e operă de savant şi de profesor. Arhitectura ordonată şi clară a planului lucrării poate fi invidiată de cel mai bun pedagog. Bogata-i ilustraţie, după desenurile în peniţă ale autorului însuşi, impune un desăvârşit model de urmat orcărui alt medic ce ar trata — aiurea caşi la noi — un subiect medical de specialitate, ca acesta. Partea I-a cuprinde *Consideraţiuni anatomo-fiziologice asupra apendicelui şi ceculut* (istorie, embriologie, anatomie comparată, anatomie a fiecăruia în parte, rolul fiziologic al apendicelui); partea II-a *Patogeneza şi etiologia apendicitei*; partea III-a *Anatomia sa patologică*, cu feluritele-i aspecte şi localizări de leziuni; partea IV-a *Clinica*, cu simptomele şi tabloul clinic al diverselor forme de apendicită acută şi complicaţiile ei; partea V-a *Diagnosticul*; partea VI-a *Apendicita cronică* şi *Falsele apen-*

dicite: partea VII-a *Apendicitele cu caractere speciale*; partea VIII-a *Tratamentul*; partea IX-a *Tehnica operaţiunei de apendicită* în diferite cazuri ce se pot prezenta, cu terapeutica post-operatoare. Nu lipseşte nici latura juridico-penală a chestiunei, la sfârşitul acestui bogat capitol cu care se încheie magistrala operă a d-lui prof. Dr. D. Gerotă.

La théorie du savoir dans la philosophie d'Auguste Comte, par *Mihel Uţă*, docteur ès lettres. Paris, F. Alcan, 1928.—Cartea se deschide cu prefaţa elogioasă pentru autor a profesorului Edm. Goblot dela Univ. din Lyon, în care acesta, deşi admirator al pozitivismului, expune câteva rezerve ce are de făcut personal cu privire la filosofia lui A. Comte, anume la legea celor trei stări (care face obiectul unei lucrări speciale a d-lui Uţă, pe care am recenzat-o la pag. 103), apoi la clasificarea ştiinţelor şi însfârşit şi mai ales, în ce priveşte funcţiunea ce Comte o atribue filosofiei, ca „unificatoare şi organizatoare a ştiinţei". Partea întâia a lucrărel d-lui Uţă se ocupă de originele filozofiei lui Comte, pe care le găseşte în mişcarea ştinţifico-filosofică a sec. XVIII-ea, şi anume la D' Alembert şi Saint-Simon, pe a căror principii se întemeiază apoi filosofia lui Comte. Partea doua intră în miezul filosofiei comtiste, care nu trebue confundată cu pozitivismul, căci „pozitivismul este o metodă şi un punct de vedere în cercetările filosofice, pe când comtismul este un sistem personal, elaborat după metoda pozitivă". Construcţia filosofică personală a lui Comte intră în cadrul şi curentul care mână vremurile spre o concepţie a lumei pe baze ştiinţifice; filosoful francez „vrea să transforme ştiinţa în filosofie generală şi această filosofie chiar în religie". Partea aceasta, intitulată „Teoria ştiinţei (du Savoir) în filosofia lui Comte" cuprinde trei capitole: a) Cunoştiinţa pozitivă (a cărei proprietate fundamentală e obiectivitatea), b) Coordinarea cunoştiinţelor pozitive într'o doctrină omogenă (adică sistematizarea experienţei omeneşti) şi c) Concepţia sociologică a cunoştiinţei, întru cât Comte îşi propune să reorganizeze societatea pe baze ştiinţifice: „Filosofia trebue să urmărească fericirea privată şi publică pentru specia umană". Ultimele pagini sunt Concluziile autorului.

Mélanges de l'Ecole Roumaine en France, 1929, p. I-a, ultimul apărut din acest buletin care tipăreşte lucrările tinerilor bursieri ai Şcoalei dela Fontenay-aux-Roses, de sub conducerea d-lui Prof. Iorga, cuprinde trei studii:

„Jurnalul" lui Alex. Andronic Ghica, pretinsul fiu al lui Grig. Ghica, Domnitorul Moldovei, de N. Corivan. Manuscrisul se află la Min. de Externe al Franţei, în Arhive, şi e datat din 1784. Pretinsul fecior de domn are aerul unui simplu aventurier, care nu poate cu nimic dovedi filiaţiunea ce invocă. Chestiunea priveşte exclusiv raporturile dintre Turcia şi politica franceză a timpului.

Franţa şi politica orientală a Ecaterinei II, după rapoartele ambasadorilor francezi la St. Petersburg (1775—1792), de Const. I. Andreescu. Începuturile apropierei franco-ruse, de cu urcarea pe tron a regelui Ludovic XVI, se fac prin mijlocirea ministrului de externe Vergennes, în preajma războiului Americei şi a nouilor încurcături din Orient. Franţa, de partea Americei, isbuti a obţine neutralitatea Rusiei. După pacea dela Cuciuc-Cainargi, Rusia manevrează ca să se apropie de Bosfor, punând încet-încet mâna pe protectoratul Crimeei, acoperită de binevoitoarea îngăduire a guvernului francez. Conflictul rusoturc nu întârzie; el se încheie cu convenţia explicativă dela Ainali-Cavac, din 21 Martie 1779. Iosif II şi Kaunitz formau planuri de împărţire a Turciei, cu colaborarea Caterinei. Vergennes socotea oportun a tăcea deocamdată, neprotestând nici la anexarea Bucovinei. Planurile se conturează mai bine după ce moare Maria-Tereza. Alianţa austro-rusă se precizează, atrăgând şi pe Prusia. Atunci face împărăteasa aşa numitul „proiect grecesc" din 1780. Propune înfiinţarea unui stat independent între cele trei împărăţii, compus din Muntenia, Moldova şi Basarabia, sub numele de Dacia, şi cu un suveran ortodox-ereditar, independent (fără Oltenia, lăsată pradă Austriei). Iosif II pretinde ca compensaţie Hotinul, Oltenia cu ţărmul drept al Dunării în lărgime de trei leghe, dela Nicopole până la Belgrad, şi libertatea comerţului pe Du-

nare. Anexarea Crimeei pricinueşte un nou conflict diplomatic, în care Franţa rămâne prejos. Politica lui Vergennes duce la încheierea unui tratat de comerţ franco-rus, favorabil Franţei. Cu toate acestea, semne de războiu se învederează; conflicte mici se ivesc adesea; chestiunea Principatelor dunărene este printre cele mai de seamă. Relaţiile dintre Poartă şi Rusia se încordează, Potemkin pregăteşte Caterinei venirea în Crimeea, făcându-i o primire splendidă în Ian. 1787. Infruntaţi, Turcii se decid a declara războiu Rusiei, ceeace fac în Septemvrie. Autorul înfăţişează aci toate firele intrigilor ce se ţes în cabinetele puterilor mari şi toate negociaţiunile urmate între ele cu acest prilej. Partea IV a lucrării d-lui Andreescu urmăreşte desfăşurarea evenimentelor dintre 1787 şi 1792, ale războiului ruso-austro-turc, cu diversiunea suedeză, la care în umbră lucrează Englitera şi Prusia, defecţiunea Austriei, cu pacea dela Şistov (fusese vorba ca aceste negocieri să se facă la Craiova) în Dec. 1790; continuarea luptelor numai între Ruşi şi Turci, şi pacea dela Iaşi (1792), care nu descurajează totuşi pe Caterina II. Ultimul capitol expune politica franceză în cursul războiului şi după moartea lui Ludovic XVI, când influenţa diplomatică a Franţei suferă o eclipsă, după cum şi visul Rusiei, în năzuinţa mersului său spre Ţarigrad, suferă de asemenea una prin semnarea păcei dela Iaşi.

Despre senioria lui „Tedoro" în Crimeea, în sec. XV, cu prilejul unui nou document, de Virginia Vasiliu. Acest stat apare în actele Caffei din Crimeea cu începerea sec. XV sub conducerea prinţului Alexis, duşman al Genovezilor. Fiul său Olobei continuă aceiaşi politică de vrăjmăşie contra Genovezilor şi metropolei lor Caffa. Sub presiunea atacurilor turceşti Teodoros rezistă o vreme, apoi este cuprins de oştirile lui Mahomet II. In cetate se aflau şi 300 de Moldoveni, veniţi cu Alexandru, frate al Mariei, soţia lui Ştefan, prinţesă din Mangup (Teodoros). Acest Alexandru trebue să fie Alexis, fiul lui Olobei. Victoria lui Ştefan cel Mare din 10 Ian. 1475 contra Turcilor îngădui probabil trimiterea acelui contingent de Moldoveni, cu Alexis, la Teodoros. Micul stat grecesc din Crimeea avu deci astfel un moment soarta sa întreţesută cu aceea a Moldovei noastre.

Istoria Literaturei Române. Epoca veche, de *Sextil Puşcariu*. Ed. II, revăzută şi întregită, completată cu o bibliografie critică şi un indice, cu 82 de ilustraţii, dintre care 6 planşe în colori. Tip. şi ed. Krafft şi Drotleff, Sibiiu, 1930.—Elegant şi curat tipărită şi broşată, lucrarea profesorului dela Cluj se retipăreşte în excelente condiţiuni şi răspunzând nevoii de a avea un manual condensat, însă în pas cu ultimele date ale ştiinţei, pentru începuturile literaturei noastre. Ea poate servi studenţilor şi profesorilor de specialitate în primul rând, mai ales îmbogăţită, cum este acum, prin anexele bibliografiei şi indicelui de nume proprii, cu care se încheie. O a doua ediţie, lipsită de aceste adaosuri, e destinată liceenilor din ultimele două clase ale cursului superior şi publicului mare, nespecialist, doritor de o informaţie precisă şi sigură în această materie. Introducerea dă un cadru general de orientare al materiei care e istoria literaturei române, cu cele 4 epoci ale sale, înscrise în continuitatea evoluţiei sale normale; lămureşte metoda autorului în tratarea subiectului său, şi anume nu cea pur cronologică, ci, urmărind progresul literaturei naţionale în mersul ei, metoda evoluţionistă, combinată într'o oarecare măsură cu cea biografică. Volumul cuprinde 4 capitole: I Inainte de întâia carte românească (haina slavonească a culturii noastre religioase; artele la noi; Neagoe Basarab; începutul istoriografiei române manuscrise; tiparul; literatura populară); II. Intâiele scrieri şi tipărituri în limba română; III. Epoca de înflorire (1630—1720); IV. Epoca de decadenţă (epoca fanariotă; unirea cu Roma; Românii din Bucovina şi Macedonia; epigonii scrisului românesc dela finele veacului XVIII).

Manual pentru determinarea amphibiilor şi reptilelor din România, de *Dr. R. I. Călinescu*. Bibl. „Fauna României" Nr. 1, Ed. „Casa Şcoalelor", 1930.—Aceste animale ne interesează pentru binele ce ni-l fac—sunt entomofage—, şi pentru pericolul ce-l prezintă, unele făcându-ne pagube, altele fiind veninoase. Pentru studierea lor autorul arată normele după care ne conducem

ca să strângem materialul herpetologic—în ce epocă a anului, pe ce vreme, unde le aflăm, cu ce unelte ne servim să le capturăm, cum le transportăm, etc. —, cum să-l conservăm şi să-l preparăm Se dau apoi instrucţiuni pentru tratarea muşcaturilor de viperă. Partea patra a broşurei o formează Catalogul speciilor, subspeciilor şi varietăţilor de amfibii şi reptile din România, şi anume din Amphibii: ord. Urodela, Anura, iar din Reptile: ord. Lacertilia, Ophidia şi Chelonia, după care urmează determinarea amphibiilor şi reptilelor dela noi, expuse fiind pe rând caracterele fiecărei forme, în mod sinoptic şi dicotomic. Descrierile—pe clase, ordine, familii, genuri şi specii—acestei faune herpetologice sunt ilustrate de bune desenuri lămuritoare.

Studiul şi organizarea cărţii. Lecţia de deschidere a Cursului de Bibliografie la Sc. Super. de Arhivistică şi Paleografie (22 Ian. 1929), de *N. Georgescu-Tista.* — Se cuvine a începe acest curs evocând figura lui Al. Saadi-Ionescu, iubitorul cărţii. Născut la Paris în 1873, cetăţean francez, a învăţat istoria la Universitatea noastră din Buc. şi a trăit la noi până la moarte. El a organizat biblioteca Ministerului de externe, a Institutului economic român şi pe acea a Ateneului. Din 1902 s'a devotat Academiei Române, fiind principalul colaborator al d-lui Prof. Bianu în organizarea bibliotecei acestei instituţii. Numeroase lucrări au rămas pe urmă-i, tipărite, inedite sau doar schiţate. Al. Saadi-Ionescu a murit, la 54 de ani, la 20 Sept. 1926, chiar la slujbă. Trecând la cursul său, autorul spune că va să arate care este viaţa cărţii, descrierea şi istoricul ei, cum se face şi se utilizează, urmând apoi cu scrierile de informaţie bibliografică. Studiul cărţii s'ar numi mai bine bibliologie. Bibliografia e numai o ramură a bibliologiei, ce se ocupă cu descrierea şi catalogarea cărţilor. O altă ramură, biblioteconomia, se ocupă de organizarea bibliotecelor. Repertoriile bibliografice nu mai sunt folosibile azi, când producţia cărţilor a crescut în mod vertiginos, decât cu colaborarea mai întâi naţională, apoi internaţională, a specialiştilor. Pentru folosirea uşoară a documentaţiei bibliografice de specialitate, e nevoe de a unifica sistemele de notaţie. Ştiinţa impune azi o coordonare a metodelor de procedare şi crearea unor oficii de documentare bibliografică. Congresul bibliografic dela Bruxelles, din 1895, a isbutit a înfiinţa un Institut internaţional de bibliografie. Comisiunea de cooperaţie internaţională, operă a Ligei Naţiunilor, s'a ocupat de acelaş lucru, la Paris şi Geneva, începând publicarea unui buletin de informaţie numit „Index bibliographicus" la Geneva, sub direcţia d-lui Marcel Godet. Institutul internaţional de cooperaţie intelectuală dela Paris, înfiinţat acum câţiva ani, secundează aceeaşi operă. Ce s'a făcut până acum la noi în acest sens este puţin lucru. Un oficiu bibliografic rămâne să se creieze pe viitor şi la noi. Institutul Social Român îl are în programul său de realizări pentru ziua de mâine. „Buletinul Cărţii" al d-lor Bucuţa şi Perpessicius era minunat. Păcat că n'a putut dăinui. Oficialitatea nu ajută cum trebue asemenea operă. Inst. de literatură din Bucureşti şi Muzeul Limbei române din Cluj au câte o secţie bibliografică. E un fericit început şi creiarea unei catedre de bibliografie la Şcoala de Arhivistică şi Paleografie, cum şi asimilarea bibliotecarilor dela Universităţi cu diferitele grade de profesori universitari şi secundari.

Omagiu lui Ramiro Ortiz, cu prilejul a douăzeci de ani de învăţământ în România se tipăreşte de amicii şi admiratorii profesorului de limba şi literatura italiană dela Universitatea din Bucureşti, în edit. revistei „*Roma*", ţinând loc de ultimele două numere ale acestei publicaţii. Tiparul, demn de relevat, este al Inst. grafic „Bucovina" I. E. Torouţiu, Buc. Volum de peste 200 pagini, cuprinzând articolele a 27 de colaboratori distinşi, se deschide cu o scurtă schiţă biografică a celui sărbătorit, urmată de bibliografia lucrărilor sale, care numără 101 articole, broşuri şi cărţi tipărite până acum de d-l R. Ortiz — O închinare liminală a d-lui Ettore Allodoli lui Ortiz „în persoana căruia se cinsteşte savantul, profesorul, neolatinistul, istoricul, marele amic şi pionier al relaţiunilor amicale dintre Italia şi România — fiică a Romei—, dar şi omul de gust delicat, simţitor la cele mai fine impresiuni ale sufletului contimporan", scriitor şi poet distins, duşman al re-

toricei deşarte, cu totul pătruns de spiritul latin.—*Câteva consideraţiuni asupra unor străvechi elemente de credinţă religioasă în Dacia timpurilor preistorice*, de I. Andrieşescu. Cu privire la o secure de piatră, aflată la Rădăşeni (jud. Baia), şi pe una din laturile căreia se vede un desen incizat de cervideu, autorul spune că arheologul Morlet crede a vedea chiar „urme de scriere primitivă", lucru de care se îndoeşte d-l A. Desenul acesta înfăţişează o primă dovadă de supravieţuire a unei arte anterioare, paleolitice, „ce rămâne de descoperit la noi, supravieţuire într'un mediu mult mai cunoscut, care este cel neolitic". Se poate data în sec. III a. C, Rădăşenii fiind sincronistic cu Cucutenii. Toporul dela Rădăşeni, caşi figurina dela Sălcuţa-Dolj şi alte figurine zoomorfice din aceste staţiuni, pun şi o altă problemă încă: ele nu vor fi fost obiecte de folosinţă obişnuită, ci e de bănuit că „sunt semne de distincţie, simboluri, amulete, asemănătoare întru câtva cu acele reprezentări celebre de mai târziu—dracones—ale Dacilor noştri de pe Columna lui Traian». Trebue să fie legătură între asemenea reprezentări zoomorfe şi antropomorfe şi între ceramica p ctată din Dacia şi Sudestul nostru. Iacă o urmă pe care se poate urma cercetarea. Căci e fapt că nu s'a stins arta cu paleoliticul; ea supravieţuește în neolitic, firul nu e rupt.—*Tema poetică „La verginella e simile alla rosa" din Ariosto*, idee urmărită în vechea poezie italiană şi franceză, de Anita Belciugăţeanu.—*Din corespondenţa umanistului Tebaldo Tebaldi* din Ferrara secolului XV, de Giulio Bertoni —*Românii şi Roma*, de I. Bianu.—*Un pictor italian în Bucureşti la finele sec. XVIII* e Giorgio Venier—probabil veneţian, care între 1786—87 fusese numit „arhizugrav al longei" meşterilor pictori din capitala Munteniei, breaslă deosebită de a simplilor jugravi de binale, al căror staroste e „nacaşi başă". El poate că o fi autorul tabloului în ulei pe pânză, copie, reprezentând ceremonia suirii pe tron a lui Nic. Mavrogheni Vvd. la 17 Mai 1786, zice d-l Al. Busuioceanu.—*Valachia şi Moldavia în vechile periple italiene*, după hărţile nautice şi mapamondurile cercetate de d-l G. Călinescu în Italia.—*Problema teologică în filosofia italiană contemporană*, de Pant Carabellose.—*Pensionatele franceze din Moldova în prima jumătate a sec. XIX*, de N. Cartojan. —*Despre o recentă contribuţie la istoria culturei italiene în România*, de V. Crescini. *Cerna şi Leopardi*, studiu critic de d-l N N. Creţu, caută să scoată din analiza directă a poeziei lui Cerna rezonanţele şi apropierile acesteia din lirica poetului italian, din care fireşte ar reieşi că Cerna cunoştea opera lui Leopardi.—*Teatrul lui Pirandello*, fragment dintr'o lucrare de d-l L. Diculescu.—*Francesco Petrarca*, conferinţă ţinută de d-l Iorgu Iordan la Universitatea din Iaşi, la 25 Nov. 1928.—*De unde a învăţat italieneşte Ion Văcărescu?* Probabil că, zice d-l prof. Iorga, după cum au fost trimişi 12 feciori de boeri la Venezia, în 1774, cu fiul banului Matei Cantacuzino în frunte, pentru învăţătură, urmând acestui început—poate şi mai ve he tradiţie—Const Mavrocordat Vvd. să i fi trimis pe Ienăchiţă cu alţi tineri în Italia pentru acelaş scop E o ipoteză foarte plausibilă.—*Mistica genurilor literare*, fragment din capitolul final al vol. VI din Ist. Lit. Rom. Contemp. de d-l Eug. Lovinescu.—*Cavour şi Unirea Principatelor*, de d-l Alex. Marcu.—*Unicuique suum* pune la punct şi completează o sumă de afirmaţiuni ale scriitoarei Noëlle Roger cu privire la influenţele exercitate asupra literaturii române, arătând că s'au omis a se pomeni însemnatele şi rodnicele influenţe italiene în acest domeniu. Rectificarea o face d-l Guido Mazzoni.—O frumoasă poezie: *Statue*, de d-l G. Murnu.—*O sută de expresiuni proverbiale adunate şi explicate de Idelfonso Nieri*, prezentate de d-l Amos Parducci.—*„Esquisse du Jugement Universel" a lui Alfieri şi isvoarele franceze*, de d-ra Al. Pavelescu.—*Renaşterea noastră română*, de d-l Sextil Puşcariu. —*Un enigmatic „car triumfal"*, de Pio Rajna.—*Leopardi*, de Autonio Gomez Restrepo.—*Câteva etimologii româneşti*: „dejmă, albină, a abrictălui, fleac", de Carlo Tagliavini.—*Bertoldo e l'Italia*, de Luigi Tonelli. *Diversele aspecte ale sentimentului naturii în lit. vest-europeană a sec. XVIII*, de P. van Tieghem —*Soarta ideei de geniu*, de d-l Tudor Vianu.

C. D. Fort.

REVISTE

Revista Arhivelor, nr. 5, pe 1928 1929. — *Visuri, gânduri şi planuri* dinainte cu o jumătate de secol, pentru organizarea bibliotecilor, arhivelor şi muzeelor ţării, de Prof. *I. Bianu*, preşedintele Academiei Române, e un crâmpei de autobiografie interesant, întru cât viaţa povestitorului se întreţese cu acea a înaltei instituţii de cultură, care e Academia. — *Arhivele Statului şi Regulamentul Organic*, de *Const. Moisil*, directorul general al Arhivelor Statului. Depozite centrale de arhive existau la mitropoliile din Bucureşti şi Iaşi înainte de Reg. Org. Centralizarea lor însă nu s'a făcut regulat, aşa că bună parte din materialul arhivistic s'a pierdut. Cu Reg. Org. se începe concentrarea depozitelor de acte publice în Arh. St. din capitalele respective, cum şi organizarea unui serviciu în acest scop. Primul „Arhivar al Statului" din Ţara Românească (de cu 1 Mai 1831) e căminarul Iordache Roseti, iar în Moldova (de cu 1 Mai 1832) a fost Gh. Asachi, acesta din urmă competinte şi luând în serios slujba sa. El propune să se trimită ca să se scoată cópii după documentele ce ne interesează, aflătoare la Odesa, Lemberg, Cracovia, Zolkiev şi Târgu Mureşului. Se dau apoi şase documente, sprijinind cuprinsul celor mai sus expuse. —*Catagrafie oficială de toţi boerii Ţării Româneşti la 1829*, publicată de I. C. Filitti, a cărei recenzare am făcut-o după extrasul respectiv în nr. trecut al revistei, la pag. 107 — 108. — *Divane domneşti din Muntenia în sec. XV*—dela 1496 până la 1501—, de G. D. Florescu, este, prin conţinutul său, deficil de recenzat. Ne mulţumim a înregistra câteva din constatările autorului. Astfel se rectifică data suirei pe tron a lui Radu Vvd cel Mare între Dec. 1495 şi Ian. 1496 şi că el a urmat în chip firesc tatălui său, întru cât i-a fost asociat la domnie încă din 1492, în care vreme el a semnat totuşi hrisoave, trăind părintele său. In Apr. 1496 Radu spune într'un document că, aflând ruinată mănăstirea Govora, a ridicat-o şi a înoit-o el. La pag. 365 se dă genealogia Craioveştilor, pornind dela Neagoe dela Craiova, tatăl celor patru fraţi vestiţi, dintre cari Pârvu vornicul figurează în Divanul din Aprilie 1496. In doc. din 9 Ian 1497 se vorbeşte de moşia „Corbi", care e Corbeştii de azi din Gorj. Intr'un doc. din Sept. 1499 (pag. 378) se pomeneşte de Vlad Vvd „ce i-au zis Ţepeş", epitet interesant de relevat la vreme de 50 de ani aproape după moartea cruntului Domnitor. Lucrarea d-lui Florescu se termină cu anul 1501, fiindcă dela această dată a fost continuată de St. Greceanu (1501—1553). In încheiere vedem că, „cu cât ne apropiem de sec. XVI, cu atât dispar boerii fără dregătorii, specificaţi în fruntea Divanului". Divanele se schimbă la început mai puţin ca domnitorii, fiindcă aceştia aveau nevoie de o continuitate şi puteau apela la amintirea celor bătrâni boeri din divan în pricinile ce li se înfăţişau; de aceea vechile documente au mai totdeauna ca obiect o întărire de moşie, de danie domnească mănăstirilor or cutărora.—*Precizări documentare privitoare la mişcarea din 1848 în Moldova*, de Mih. Popescu, după acte din Arhivele Min. de Interne şi Justiţie din Viena. Articolul e însoţit de câteva acte.— *Veniturile raialei Hotinului în timpul stăpânirei turceşti*, de Mih Popescu, cu un plan al Raialei din 1788—1791. — *Documente privitoare la istoria şcoalelor din Blaj*, de Z. Păclişanu.—*Miscellanea* şi *Bibliografia* de reviste arhivistice la urmă.

Revista Istorică, XVI, 1 — 3. — *O nouă descriere a Moldovei în sec. XVIII de un suedez*, E. H. Weismantel, ale cărui însemnări din 1709 — 1714 s'au publicat în 1928, ne comunică d-l prof. Iorga.—*Arturo Graf şi Românii*, o notiţă a d-lui Iorga despre acest mare poet italian, care a trăit o vreme la noi în ţară. Se dau şi două poezii traduse în româneşte tot de d-l Iorga.—*Asasinarea lui Gr. Ghica*, relaţiune italiană, extrasă din „Storia del Anno", Venezia, 1777.— *Dări de seamă* şi *Cronica*.

Revista Critică, IV, 2, cu *Note pe marginea primului vol. din „Albania Românească"*, dela apariţia căruia s'au împlinit de curând 100 de ani, ne dă d-l Iorgu Iordan. — *Note despre Milescu*, asupra şederei sale la Constantinopol şi Stettin, dă d-l G. Pascu. Traducerea Bibliei pe care a tipărit-o Şerban Vvd. Cantacuzino

la 1688 e făcută de Milescu la Constantinopol între 1661 şi 1666, afirmă autorul. D-sa contestă că Istoria lui Irodot, al cărui text s'a publicat la Văleni în 1909 ar fi traducerea lui Milescu din 1645. Ea ar putea fi cea citată de D. Cantemir în Descriptio Moldaviae la p. 13, ca fiind manuscrisul din 1668.—*O aritmetică manuscrisă*, în continuare, de G. Nichifor.—*Dicţionar biografic*, pomeneşte amintirea colaboratorului, autor al articolului anterior, tânăr promiţător în cercetările ce realizase până acum, şi pe care moartea l'a chemat în Dec. 1929.—*Cronică* la sfârşit.

Arhiva, XXXVII, 2.—*Individualitatea limbii române şi elementul slav*, în continuare, de Ilie Bărbulescu.—*Românii de dincoace de Carpaţi sub dominaţia Ungurilor până la întemeierea Ţării Româneşti şi a Moldovei*, urmare, de C. Kogălniceanu. In sec XII existenţa voevozilor români e confirmată în Niebelungenlied. Până atunci ţările române în stânga Dunării erau stăpânite de Cumani; dincolo, după desfinţarea ţaratului bulgar se întinsese imperiul bizantin până 'n Dunăre. Bizantinii năvălesc uneori prin ţările noastre, în conflicte cu Cumanii şi cu Ungurii. In 1186 Asan pune capăt dominaţiei Bizantinilor în Bulgaria, înfiinţând imperiul vlaho-bulgar. Ungurii, după ce ocupă ţara Severinului, cuprind şi partea apusană a Ţării-Româneşti dintre Olt şi Dâmboviţa; acesta e al doilea teritoriu românesc cucerit de Unguri dincoace de Carpaţi, şi în care se află Câmpulungul. în care aflăm la 1247 pe voevodul Seneslav. Curând după asta voevodul Negru din Făgăraş trece, probabil cu voia regelui ungur, la Câmpulung. Existenţa lui Negru Vvd. trebue admisă, dar numai ca înfiinţător al voevodatului câmpulungean, dar nu ca întemeietor al Ţării-Româneşti. Capitala rămase aci şi după ce Basarab luă şi teritoriul din dreapta Oltului, întregindu-şi ţara. Tocmai sub Vladislav I se strămută la Curtea de Argeş, zidind aci biserica domnească. Negru zidi pe cea din Câmpulung, unde a şi fost probabil îngropat, cași Nicolae Alexandru I. Regele Andrei II dărui ţara Bârsei Cruciaţilor (Teutoni) în 1211 spre a apăra ţinutul de Cumani; din 1222 le mai adăogă un teritoriu din munţi până în Dunăre. Prin cavalerii teutoni Unguri vreau să ia toată ţara. Dar survenind neînţelegeri între aceştia doi, Teutonii sunt alungaţi. Între 1211 şi 1225 ei însă nu stăpâniseră efectiv teritoriul sud carpatin decât în ultimii trei ani. Teritoriul câmpulungean şi Ţara Severinului fac acum parte din „confiniile" regatului, mărginindu-se în hotarul Brodnicilor sau Muntenilor. Aceştia au locuit „în vecinătate cu ţara Bodza şi cu Episcopatul Cumanilor". Deci „teritoriul lor se afla la răsărit de Ardeal şi Ungaria, pe timpul când stăpânirea Ungurilor se întindea în Ţara-Românească până la hotarele Brodnicilor". In 1227 Bela isbuteşte a face tributari pe Brodnici cași pe Cumani, cari se creştinară în mare parte. Românii au organizare bisericească, nu numai politică, pe vremea aceasta. Incepe stăruinţa catolicismului împotriva Românilor, spre a-i converti, dar fără rezultat. In ţinutul Trotuşului şi Bacăului erau Unguri şi Saşi aşezaţi de prin sec. XIII, şi cari au fost romanizaţi Sunt aşa numiţii Ciangăi.—*Boierii lui Mihai Viteazul*, în urmare, cuprinde stolnicii Stro Buzescu, Sârbu Mehedinţeanu, Socol Cornăţanu, de Th. Holban — *Contribuţii bibliografice la studiul Românilor din Istria şi al limbii lor*, de P. Caraman. — *Comunicări:* Câteva puneri la punct cu privire la biografia lui Haşdeu, şi altele.

Revue Historique, VII, 1—3.—*Epoca şi caracterul stabilirii Slavilor în Peninsula Balcanică*, de N. Iorga: Autorul prezintă o soluţiune problemei aşezării Slavilor în Peninsula Balcanică. Documentele arată că înainte de o oarecare dată din sec. V sau al VI nu se află seminţii slavice în aceste locuri, Dar în stânga Dunării, pe pământurile noastre de azi, ei se găsesc aşezaţi mai dinainte încă. Cum şi când au trecut fluviul aceste neamuri slave, împânzind apoi Peninsula Balcanică? Trebue ştiut că se constată două feluri de democraţii prin aceste părţi răsăritene ale Europei: democraţia „à la romaine" şi democraţia „à la façon slave". A trăi în cea d'întâi ea trăi şi fără împărat şi fără a reţine tot aparatul administrativ roman, cum de altfel au făcut şi vechile noastre principate, organizate pe judeţe. A trăi în spiritul de-

mocraţiei slave era a trăi într'un chip lipsit de organizare, paşnic, idilic, ca în pastoralele poeţilor, caci Slavii erau nişte barbari blânzi. Iar dacă democraţiile din evul mediu nu au toate caracterul pacific al celor slave, puterea de acaparare, de invazie brută o au şi acestea, numai că invaziile lor nu sunt atât de crunte. Slavii vor fi pătruns în Peninsula Balcanică în chip paşnic, aproape fără războiu. Existau trei mari masive păduroase în vechime: Deliormanul de dincolo de Olt (de aci: Teleorman), pădurea dobrogeană, şi o alta, foarte mare, dinspre Serbia (Cruciaţii au traversat-o în trei zile de mers). Pe unde vor fi coborît Slavii peste Dunăre în spre sud? O trecere ar fi pela Porţile de fier, iar alta tocmai înspre Dobrogea, pe unde vine Isaccea azi. Şi cu ce scop se vor fi pornit Slavii peste Dunăre? De buna lui voie nu pleacă niciodată un popor. D-l Iorga vede în dorinţa Byzanţului—care e un stat roman de caracter internaţional — de a-şi spori populaţia în nordul peninsulei, prin colonizare, pricina exodului Slavilor peste Dunăre. Tot caşi la imp. roman de apus, la Byzanţ federaţii „erau aşezaţi la frontiere pentru pază, iar când frontiera se pierdea, federaţii erau luaţi şi transportaţi în altă parte ca „coloni". Socoteala convenea imperiului şi din punct de vedere fiscal. Aşa a făcut Austria la finele sec. XVII colonizând Banatul nostru cu Sârbi şi ceva Bulgari. Aşa au fost aduşi Goţii în imp. de apus, iar Avarii în cel de răsărit, aceştia din urmă aducând cu ei pe auxiliarii lor slavi; au dispărut Avarii războinici, dar paşnicii lor Slavi au persistat în Pen. Bal. In ce priveşte nomenclatura geografică a unei regiuni, sunt numiri care au caracter mai variabil, atârnând de colonizator, de „moş", cu caracter deci genealogic; altele de un caracter mai durabil, atârnând de un element permanent. Pe întinsul nord-dunărean sunt trei bande de teren conţinând nume vechi: muntele, lungul Dunării şi stepa. Pe lungul Dunării, caşi pe cea mediană, toponimia nu e slavă, aceste părţi de ţară fiind locuite în cursul timpurilor de populaţii ce s'au premenit, schimbându-se şi fiind locuite de aşezări de colonişti. La munte e altceva; aci aflăm nume păstrate din mare vechime—depe vremea Sciţilor străvechi turanieni. In stepa moldoveană—cu Basarabia—găsim aceleaşi nume turanice. Intre aceste teritorii există o mare insulă de populaţie slavă, care poate fi bine determinată; ea se întinde de oparte până sub munte, care nu e slav, şi de alta până la Olt, cu o prelungire înspre masa slavă din Galiţia, prin Moldova, iar o a doua spre Banat. Această aşezare a Slavilor a suferit o deplasare spre sud, când cu venirea Avarilor, trecând peste Dunăre prin Banat şi Dobrogea.—*Jurnalul lui Paul Jamjouglou dela Constantinopole la Hotin în 1746*, după originalul aflător în Bibl. Univ. din Upsala, se comunică de D-l Const. J. Karadja.— *Câteva idei asupra artei româneşti*, din cuprinsul conferinţei ce D-l Iorga a ţinut la Universitatea din Lille în iarna trecută.—*Dări de seamă*.

Minerva, III, 1 cu următorul cuprins: *Morala statului şi statul pluralistic*, Carl Schmitt.—*Filosofia antică în opera lui Eminescu* (Religia şi filosofia indiană), de Cezar Papacostea. Fără a fi creat un sistem filosofic, Eminescu „a simţit" lumea şi sistemele cu o genială intuiţie. Filosofia i-a servit ca isvor de inspiraţie numai, ca motiv, cum a făcut şi în motive arheologice. Autorul cercetează izvoarele de inspiraţie eminesciane din lumea antică mai întâi: E prima parte, cum se vede, a studiului.—*Filosofia lui Tolstoi* (ideile sale gnoseologice). de V. Harea.— *Criterii pentru ideea de progres*, de St. Procopiu. — *In jurul teoriei genurilor literare*, de Oct. Botez.— *Simbolica juridică*, încercare de studiu comparat, foarte interesant pentru latura istorică a vechilor obiceiuri dela noi şi vecini, în legătură cu hotărnicia, cumpărări, vânzări, învoeli şi alte transacţii, de St. Berechet. — *Fenomenul religios şi puberul rural* cercetează problema crizei de credinţă prin care trece tânărul dela noi dela ţară, de d-l S. S. Bârsănescu. —*Consideraţiuni asupra Romantismului*, de P. Andrei. — *Recenzii* la sfârşit, privitoare la opere de filosofie, estetică, socologie, psihologie şi pedagogie.

Revista Macedoromână, II, 1, sub direcţia d-lor Th. Capidan, G. Murnu şi V. Papacostea, continuă, sub acest

nume, Revista Aromânească ce apărea în cursul anului trecut. Cuprinde: *Din vechile raporturi linguistice slavo-române*, de Th. Capidan, își propune să arate temeinicia influențelor limbei românești asupra acelei a Bulgarilor și neserlozitatea atitudinei unora din învățații lor cari, în ciuda evidenței, vor să le mai tăgăduiască și azi. — *Un scriitor greco-macedoromân: Cola Manea*, din Veria, de G. Murnu.—*Documente vechi privitoare la emigrările Aromânilor*, de Dr. I. Ghiulamila.—*Înființarea Soc. de cultură macedo-română*, fragment din-tr'un Istoric complet al acestei instituții, ce pregătește d-l Dr. P. T. Topa. —*Vocabularul convențional al d-rului Hr. Suli*, comunicat de d-l Victor Papacostea. — *Călători apuseni la Românii din Pen. Balc.* de Gh. Cardaș. — *Mișcarea Aromânilor din Pind*, articol început în numărul ultim al Rev. Arom , continuă cu relatarea retragerei trupelor italiene din 1917, de N. Zdrulla; se dă și „Imnul legionarilor români din Albania", de Giulio Vuccino.—*O țintarima*, de D. Popovici, în urmare. — *Câteva note asupra familiei Sima* (1788—1876), de V. Papacostea.—*Tipuri și costume, vederi dela Românii din Pen. Balc.*, de I. C. Băcilă.— *Acte privitoare la bisericele de rit greco-oriental din Viena*, de Mih. Popescu.—Interesante *Recenzii* de lucrări în legătură cu pământul, neamul și limba fraților din Macedonia,— La urmă o rubrică nouă specială, cea bibliografică, inaugurată cu lucrarea d-lui Cardaș: *Bibliografia călătorilor străini la Românii din Pen. Balc.*, dintre sec. XII și XX, începută în acest număr.

Convorbiri Literare, LXIII, 5, cu sumarul următor: *Lectură de Paște*, de Gala Galaction.—*România la Exp. dela Barcelona*, scurtă dare de samă, de Tzigara-Samurcaș, cu câteva ilustrații. — *Ideea de stat în societatea engleză*, de N Petrescu.—*Un filosof mistic*, de Alex. Hâjdeu, traducere a unui text din rușește, prezentat cititorilor, cu o introducere de Em. C. Grigoraș.— *Versuri* de I. Buzdugan, Al. Bilciurescu și Al. Soare; o schiță de Costin Fulga.— *Cronică literară*, de Mih. Popescu; *Cr. artistică*, de Fr. Șirato; *Cr. bibliofilă*, de Lucian Predescu — *Recenzii* de cărți străine și românești, cum și de reviste.

Gândirea, an. X, nr. 5, își urmează fericită drumu-i liniștit și sigur, norocită de sprijinul celor cari îi ajută apariția regulată, cu putința de a-și plăti colaboratorii aleși și tiparul îngrijit după cuviință, sub buna conducere a d-lui Nichifor Crainic. Cu „Viața Românească", această publicație este în fruntea revistelor literare românești.—Ultimul număr apărut cuprinde: *Cezar Petrescu*, de Pamfil Șeicaru. Cu fină pătrundere se indică notele specifice ale scriitorului care a evoluat, într'un pronunțat mers ascendent, dela romantismul primilor săi pași în literatură, spre realismul din „Întunecare" și „Calea Victoriei" —noi socotim că foiletonul din „Curentul", întrerupt din fericire, va fi repudiat de autor însuși ca o ecrescență parazitară și teratologică în opera sa —, trecând prin compunerile sale „Omul din vis", „Aranca Stima Lacurilor", „Omul care și-a pierdut umbra" și minunata „Simfonia fantastică". Despre acestea din urmă zice d-l Șeicaru: „nici un scriitor în literatura română nu alunecă mai buimăcitor dela datele banale, familiare, ale realității de toate zilele, spre acea penumbră de taină ce învăluie fiecare gest al vieței", ca autorul Simfoniei Fantastice. Despre „Întunecare" cu drept cuvânt zice că e un „document social, cel mai complect și mai debordant de viață, document asupra societății românești dintre 1915 și 1919". Iar mai departe: „Realismul lui robust se îmbină cu acea discretă notă de lirism specific moldovenesc; contururile aspre, liniile precise sunt oarecum hașurate de o vagă poezie nostalgică". Tânărul, dar marele nostru romancier de azi, este reprezentativ pentru noi. Căci „ceva din sbuciumul fiecăruia dintre noi a fost reținut de acest duhovnic al sufletului modern. Prin Cezar Petrescu se definește temperatura morală a unei epoci" —*Noile orientări ale humanismului*, de St. Teodorescu. — Literatură de Gib. Mihăescu, N. Crainic, L. Blaga, St. Mateescu, Gherghinescu Vania, R. Han, P. Munteanu. — *Cronici* încheie numărul, bogat și artistic ilustrat.

Datina, an. VIII, nr. 1—3: — *Literatura română și străinătatea*, cu privire la cele câteva traduceri ce s'au făcut în timpul din urmă în Italia,

prin îngrijirea d-lui Cl. Isopescu, din literatura noastră, cum şi puţine, prea puţine, în franţuzeşte şi alte limbi — *A. D. Xenopol*, rezumat al unei conferinţe ţinute de d-l D. Bodin. — De acelaş: *Istoria Românilor în cele mai noi concluzii ale ei*, tratând, în urmarea, partea despre pătrunderea romană în Balcani şi cucerirea Daciei — *Sentimentul destrămării* în opera lui Cezar Petrescu, sentiment care „îmbracă la autor mai multe forme, dintre care cele mai de seamă sunt acestea: Destrămarea puterilor cristalizate şi concentrările într'un ideal, sub presiunea greutăţilor vieţei practice; destrămarea personalităţii însăşi, decăderea şi distrugerea ei subminată de patimile care o rod şi o silesc să se prăbuşească; paralizarea voinţei sub imperiul unei idei fixe sau a unei energii geniale, eroice". Articolul e de d-l Stanciu Stoian.— Pagini literare, apoi bune şi obiective Recenzii.

Junimea Literară, an. XIX, nr. 1—4 e dedicată, ca număr festiv, memoriei lui Constantin Berariu, scriitor bucovinean, colaborator distins al acestei reviste, mort la 12 Nov. 1929. Născut la 9 21 Martie 1870 în com. Ceahor din jud. Cernăuţi, a studiat dreptul, trecând doctoratul în capitala bucovineană, a făcut ziaristică, a funcţionat conferenţiar pentru dreptul constituţional şi administrativ din 1919 la Universitatea din Cernăuţi, publicând şi multe lucrări literare originale, din care se dau câteva fragmente în acest număr.

Roma, an. X, nr. 1, în noua-i formă, atât de îngrijită, din ultimul timp, se deschide cu discursul Ducelui Mussolini: *Tovarăşii de arme*, cuvântare ţinută la 11 Martie 1923, în traducerea d-lui Alex. Marcu. — *Renaşterea*, lecţie ţinută la Univers. din Iaşi, de d-l Augusto Garsia.—*Poezia lui D'Annunzio*, în continuare, de Ramiro Ortiz.—*Influenţa lui Michel-Angelo Buonarroti în ultima manieră a lui Raffaello Sanzio*, de Alice Pavelescu.—*Goldoni şi Romînia*, de Const. Radu —La urmă *Traducert* bune din bună literatură contemporană italiană, din Mich. Saponare şi Italo Svevo, şi *Insemnări* variate, literare caşi turistice, apoi *Bibliografie*. Se intercalează între foile revistei şi câte patru pagini de ilustraţii pe hârtie specială, edit. Enit.

Directorul revistei, d-l prof. univ. Ramiro Ortiz, animator al tutulor iniţiativelor tinzând la o mai mare interpătrundere intelectuală dintre Romînia şi sora noastră mai mare, peninsulară, se trudeşte a împrăştia într'o mai largă măsură şi într'un cerc mai mare decât al cititorilor revistei „Roma", cunoaşterea frumoasei literaturi italiene. E de regretat că editorii nu-i dau, în acest scop, un ajutor mai vizibil. In loc de traducerile din Dekobra, acei cari vor şi pot să favorizeze difuziunea unei literaturi sănătoase, dar şi artistice, să se adreseze d-lui Ramiro Ortiz, care le poate pune la dispoziţie traduceri făcute bine, de opere alese ale literaturei italiene. Asemenea operă ar fi un compliment al celeia pe care d-l Claudiu Isopescu o desfăşoară la Roma, publicând traduceri în italieneşte din cei mai distinşi scriitori moderni ai noştri.

Acţiune şi Reacţiune, caete semestriale de sinteză naţională în cadrul sec. XX, scrise de Petru Comarnescu, Ion Jianu, Const. Noica şi Polihroniade. Bucureşti, nr. 1 pe 1929, nr. 2 din 1930. Primul caet cuprinde: *Ideile veacului şi spiritualitatea*, de P. Comarnescu. Deosebit interesantă partea privitoare la aspectul culturii româneşti şi caracterului nostru, cu un suflet dacoroman, influenţat de ceva bizantinism şi colorat cu un ortodoxism de suprafaţă. In legătură cu chestiunea ridicată anul trecut de «Gândirea», autorul spune că ideea «de a aştepta ridicarea la spiritual a creaţiunii româneşti prin ortodoxie, constitue o imposibilitate». Căci „pe planul omenescului şi al vremelnicului, ortodoxia nu poate creia o cultură". E o eroare şi proclamarea necurmată a unui tradiţionalism care se referă numai la «neamul de plugari» ce am fi, fără a ţine seamă că în acest neam a fost şi „o elită de sânge şi de minte", domni şi boeri, cari au plămădit sufletul nostru de azi. Avem nevoie nu numai de cultură, dar şi de civilizaţie, „adică activitate constructivă şi pe planul realităţii". In artă „neoclasicismul este fenomenul caracterizator al artei actuale". Sociologia ca şi politica urmează a merge pe aceeaşi cale a criticismului. „Stilul ce începem să căpătăm cere tocmai un acord între cultură şi po-

litică.—*Criza naţionalismului,* între misticism şi religie, de Mih. Polihroniade. — *Problema echilibrului spiritual,* de C. Noica.—*O cercetare a atitudinii revistelor româneşti: „Gândirea"* deocamdată, urmărind în chip critic viaţa acestei reviste, desvoltarea ideologiei ei, cu consideraţii asupra scriitorilor statornici din juru-i şi literaturei ce a publicat în paginele ei. Observaţiile sunt ale d-lui P. Comarnescu.

Numărul II cuprinde articolele: *Problema specificului naţional,* de Ion Jianu, constatând că există un specific naţional românesc, deşi lucru contestat de unii; d-sa îl explică şi 'i arată însemnătatea. „Aflându-şi forţele de susţinere în adâncurile sale, viaţa naţională, sprijinită pe o conştiinţă de sine şi o personalitate cristalizată într'o formă definitivă, va cunoaşte iar vigoarea ce o va impune în primul plan al activităţii publice"; ea va fi „începutul unei renaşteri a vieţei naţionale, bazate pe conştiinţa de sine şi pe forţele aflate în adâncuri".— *Specificul românesc în cultură şi artă,* de P. Comarnescu.— *Constantele politicei româneşti,* de Mih. Polihroniade, sunt: arbitrariul guvernamental (care încetează cu înlăturarea guvernului Federaţiei şi e înlocuit de atunci cu anarhia) şi arbitrariul tutulor deţinătorilor puterei, apoi incapacitatea de a reacţiona puternic a maselor populare şi lipsa lor de preocupări politice. E un minunat şi elocvent proces făcut aşa ziselor partide de guvernământ, oportuniste, grosolane şi lipsite de orce ideal, cu partidul d-lor Vintilă Brătianu, Duca şi Dr. Angelescu în frunte. Concluzia autorului, jumătate în glumă, jumătate în serios, e aiurisantă. La întrebarea: În definitiv „între mai mulţi piloţi, beţi deopotrivă, pe care îl alegi să ne conducă vasul printre stânci? Pe cel care a mai condus şi altă dată tot beat!" răspunde autorul.—*Logica naţională,* de Const. Noica.

Revista de Filosofie, vol. XV, seria nouă, nr. 1, Ian.—Mart. 1930. Director Prof. C. Rădulescu-Motru. — *Şcoala nouă şi duşmanii ei,* de d-l R. Motru, porneşte dela ideea că, dacă „şcoala trebue să se potrivească mai întâi la interesele copilului, şi numai în al doilea rând la interesele profesorului", la noi—caşi la alţii de aiurea, se întâmplă deandoaselea. Vina e a politicianismului. „Înmulţirea şcoalelor nu e un criteriu de ofensivă culturală" înainte de toate. Centrul şcoalei e elevul. Pentru el, nu pentru clientela politică se deschide şcoală, iar aceasta „se face garantă de viitorul elevilor cari i-au fost încredinţaţi". Ca planuri de bună organizare şcolară se impune atenţiei proiectul d-lui prof. Mehedinţi din 1918, iar după acela, unele dispoziţii din proiectul de lege al d-lui P. P. Negulescu din 1922 şi din acel al d-lui Petrovici din 1927, cum şi în legea înv. secundar şi inferior agricol a d-lui Mihalache din 1929.—*Ştiinţa cartesiană,* de M. Uţă.—*Problema filosofiei indiene,* de Mircea Eliade.—*Învăţământul nostru secundar,* de Dr. A. Hermann, este o critică justă a legiuitorului din 1928 în materie şcolară,—acel care nu putea dormi de necazul laurilor culeşi de marele ministru Haret—, făuritor al „ofensivei culturale" cu cărămizi şi puneri de pietre fundamentale de licee la sate.—*Scopul învăţământului secundar,* de C. R. Motru, cuvântare ţinută la deşchiderea cursurilor pentru directorii şcoalelor secundare, în 2 Dec. 1929.—*Recenzii, Note şi informaţii* completează acest număr al revistei d-lui prof. Motru.

Mişcarea Medicală, publicaţie medico-chirurgicală şi revistă analitică românească, apare lunar în Craiova sub direcţia d-lui Doctor Mih. Cânciulescu, docent al Universităţei din Capitală. Numărul ultim este din an. III, 4—5, pe Aprilie—Mai 1930. In comitetul de redacţie figurează profesori şi medici specialişti pentru următoarele rubrici medicale: Anatomie patologică, bacteriologie, cancer, chirurgie, chimie biologică, boli dermatosifilitice, căi digestive, endocrinologie, farmacie, farm.-terapeutică, genito-urinare, ginecologie şi obstetrică, boli infecţioase, laborator clinic, medicină experimentală, legală şi militară, nevrologie, boli ale nutriţiei, oftalmologie, patologie internă, parasitologie, pediatrie, psiho-terapie, radiologie, boli sociale şl tuburculoză.

Publicaţia aceasta face cinste ştiinţei româneşti, cum şi celor ce o conduc.

C. D. Fort.

Cititorilor noştri

Indemnurile atâtor intelectuali ai ţării, de a nu întrerupe apariţia acestei publicaţii, ne-au făcut să trecem peste câte deziluzii şi câte pagube materiale am încercat în anul trecut, continuându-ne drumul pe 1930, cu toate sacrificiile omeneşte posibile din parte-ne.

Dacă din abonaţii datornici din anii trecuţi nu s'au găsit nici măcar zece cari să-şi aducă aminte de o obligaţie atât de primară, am avut satisfacţia de a primi — fără măcar a fi solicitat — un generos ajutor dela **Fundaţia Regele Ferdinand,** după propunerea d-lui prof. univ. şi secretar al Academiei Române, G. Ţiţeica. De asemenea ne-au ajutat de data aceasta Prefectura şi Primăria Craiovei, cum şi Decanatul Baroului de Dolj şi Ad-ţia Aşezământului Sf. Treime din localitate. Tuturor le mulţumim călduros şi pe această cale.

Abonaţii noştri—nu sunt nici 600—sunt rugaţi a ne trimete prin poştă preţul abonamentului (400 lei, iar pentru Bănci, Prefecturi, Primării şi Ministere 500 lei), ne mai aşteptând alte invitaţii speciale, nici încasator la domiciliu, căci n'avem cu ce-l plăti.

Pentru abonaţii cari — cu toate mult repetatele solicitări costisitoare prin circulări şi scrisori personale — nu şi-au achitat datoriile pe trecut, ne permitem şi pe această cale publică să le rechemăm binevoitoarea amintire, rugându-i stăruitor să achite cei bieţi 350 lei ce datoresc administraţiei *pe anul* **1927.** Sau măcar să aibe bunătatea a ne restitui numărul 29—30 al revistei, care e complet epuizat, ne mai având nici o pretenţie pentru celelalte numere ce au primit, dacă ne înapoiază pe acesta.

Rugăciunea defaţă se adresează domnilor următori:

Din **Bucureşti:** Const. S. Şomănescu, Ministerul Internelor, Richard Franasovici, Alex. Gogu, G. Arion, Soc. Română Petroliferă, J. Beligrădeanu, I. M. Marinescu, Aurel Petruţiu, Liceul Sf. Sava, N. Bogdan, Gr. Trancu-Iaşi, Stelian Popescu, I. C. Măciuceanu, I. C Grădişteanu, Aurel M. Eliescu, Şerban Ghica, Miron Nicolescu, Mih. C. Vlădescu, N. Pleşoianu, Şc. Comercială nr. 3, P. T. Ghiţulescu.

Din alte localităţi: C. Spălăţelu, Temişoara; — Ing. Cezar Cristea, Arpaş; — Dr. D. Borcea, Sălişte; — Ilie Orzescu, Caransebeş; — Gh. Biräescu, Temişoara; — C. Petrescu-Ercea, Oradea; — Adrian Brudariu, Temişoara; — Şcoala medie băeţi din Sântana (Arad); — Banca Comerţului sucursala, Bechet; — Stelian Socoteanu, Bechet; — Dr. N. Streba, Calafat; — Alex. Păun, pretor Şegarcea; — I. S. Voinescu, Orodel; — Banca Agricolă şi Comercială, Caracal; — Victor Petrescu, R.-Vâlcea; — Prefectura Jud. Romanaţi; — Petre Droc, Voineasa; — Banca Inălţarea, Băileşti; — I. Mărculescu, Craiova; — C. Buzduceanu, Craiova; — C. Popovici, Craiova; — Marius Teodoru, Craiova; — L. Georgescu-Gruian, Craiova.

In nr. următor vom adresa aceeaşi rugăciune celor rămaşi în restanţă din 1928 şi 1929.

Administraţia.

Cărţi primite la Redacţie

Tudor Vianu: Poesia lui Eminescu „Col. *Gândirea*" Cartea Românească.
St O Iosif: A fost odată Cartea Românească.
L. Rebreanu: La foresta degli impiccati, trad. de Enzo Loretti. Ed. La „Nuova Italia" Perugia
Ion Slavici: Il mulino della fortuna, trad de Cesare Ruberti. Ed L. N. I. Perugia
L. Rebreanu: Ciuleandra. Trad. de Venera Isopescu. Ed. L. N. I. Perugia.

EDITURA CULTURA NAŢIONALĂ:

D. Iacobescu: Quasi, Poesii Lei 80.
Ion Minu escu: Strofe pentru toată lumea. Lei 80.
Alex. A. Philippide: Stânci fulgerate Poeme. Lei 75.
B. Fundoianu: Privelişti; Poeme Lei 75.
Princ. Martha Bibescu: Două portrete (Ferdinand al României; Anat France, Lei 70
Oct. Goga: Precursori. Lei 100.
I. L. Caragiale: Nuvele şi schiţe. Ed. definitivă Lei 200.

EDITURA CARTEA ROMÂNEASCĂ:

P Dulfu: Visuri împlinite. Poe ii, ed. II Lei 35.
M. Sadoveanu: Hanul Ancuţei, ed. II. Lei 75.
E. Bucuţă: Maica Domnului dela Mare. Lei 90.
Constanţa Marin-Moscu: Făclii în noapte Schiţe şi nuvele Lei 75.
I. Al Bătescu-Voineşti: Întuneric şi lumină. Schiţe şi nuvele Lei 90.
Paul I. Papadopol: Un sol al biruinţei. Poetul St. O. Iosif. Lei 90.

ULTIMELE PUBLICAŢIUNI PRIMITE:

Stredni Skola, Praha, X, nr. 5. — *Vestnik,* Praha, XXXVII, 19—20. — *L'Europa Orientale,* Roma IX, 1—2. — *Storia ed Arte,* Roma XXI I, 136. — *L'Art à l'école,* Paris, XXII, 12. — *Journal des Collèges,* XXIII, 239. — *Annales de Paléontologie,* Paris, XVIII, 4—5. — *Bulletin International* des prof. secondaires. Paris, nr 28. — *Revue historique du sud-est européen,* Bucarest VII, 1—3. — *Die Verständigung,* Bukarest, I, 8—9. — *Viaţa Românească,* Iaşi, XX, 11—12. — *Revista istorică,* Buc. XVI, 1—3. — *Buletinul Soc. de Ştiinţe din Cluj,* V, 1. — *Revista de filosofie,* Buc. XV, 1 — *Natura,* Buc. XIX, 6. — *Cronica numismatică şi arheologică,* Buc VIII, 83—88 — *Gallia,* Iaşi, I, 6—7. — *Revista critică,* Iaşi, IV, 3. — *Transilvania,* Sibiu, LX, 12. — *Revista ştiinţifică „V. Adamachi",* Iaşi, XVI, 1. — *Arhiva,* Iaşi, XXXVII, 2. — *L'Amitie franco-roumaine,* Lille, I, 1. — *Convorbiri Literare,* Buc. LXIII, 5. — *Revista Muzeului Geologic-Mineralogic,* Cluj, III, 1. — *Arta şi Arheologia,* Iaşi, II. 4. — *Gândirea,* Buc. X, 6—7. — *Propileele Literare,* Buc. IV, 10—12 *Cele trei Crişuri,* Oradea, XI, 3—4. — *Junimea Literară,* Cernăuţi, XIX, 1—4 — *Analele Brăilei,* Brăila I, 2—3 — *Analele Banatului,* Timişoara, III, 1. — *Ţara Bârsei,* Braşov, I, 2. — *Fat-Frumos,* Suceava, IV 5 — *Societatea de mâine,* Cluj, VII, 12. — *Independenţa Economică,* Buc. XIII, 1. — *Orizonturi noui,* Buc I, 11—12 — *Ritmuri,* Braşov, I, 10. — *Revista Filologică,* Cernăuţi, II, 3. — *Revista macedoromână,* Buc. II, 1. — *Arhiva Someşană,* Năsăud, I, 10 — *Milcovia,* Focşani, I, 1. — *Îndreptar,* Buc. I, 5 — *Acţiune şi reacţiune,* Buc. I, 1 şi 2. — *Graiul Românesc,* Buc. IV, 4. — *Revista gen. a învăţământului,* Buc. XVIII, 6. — *Democraţia,* Buc. XVIII, 4. — *Viaţa Literară,* Buc. V, 129. — *Tinerimea română.* XI, 9—10. — *Revista clasică,* Buc. VI, 1. — *Fântâna Darurilor,* Buc. II, 5. — *Scrisul nostru,* Bârlad, II, 3—4. — *Darul vremii,* Cluj, I, 4—5 — *Ardealul tânăr,* Cluj, I, 1. — *Soveja,* Buc. II, 5—9. — *Boabe de grâu,* Buc. I, 4. — *România literară,* Aiud, I, 2. — *Opaiţul satelor.* Bistriţa-Mehedinţi, III, 19. — *Revista Funcţ. publici,* Buc. V, 3. — *Studentul,* Chişinău, II, 12—13. — *Buletinul cărţii româneşti,* Buc. II, 5. — *Şcoala bănăţ ană,* Timişoara, XI, 12. — *Semenicul,* Lugoj, III, 3—4. — *Datina,* T.-Severin VIII, 1 — 3. — *Grafica română,* Craiova, VIII, 87—88. — *Renaşterea,* Craiova, IX, 5. — *Gazeta Şcoalei,* Craiova, XII, 5—6. — *Mişcarea medicală,* Craiova, III, 4—5. — *Vatra Românească,* T.-Măgurele, I, 1. — *Roma,* Buc X. 1. — *Minerva,* Iaşi, III, 1. — *Grai şi Suflet,* vol IV, fasc. 2. — *Şcoala Secundară,* I. 5—6. — *Izvoraşul,* Bistriţa-Meh VIII, 3—4. — *Armonia,* Botoşani, VI, 3—4. — *Ţărăncuţa,* Balş, I, 7—8.

ARHIVELE OLTENIEI

PUBLICAȚIE BIMESTRIALĂ

Abonamentul pentru anul 1930, în țară:

Pentru Ministere, Prefecturi, Primării, Bănci și alte instituții similare, pentru un an 500 lei.

Pentru școli și particulari 400 lei anual, abonamentul putându-se plăti în două rate de câte 200 lei.

Pentru străinătate: In Europa 80 franci francezi anual; în America 3 dolari.

Orcine reține un număr, se consideră prin aceasta abonat pe anul în curs și obligat a plăti abonamentul.

Abonamentele încep numai dela 1 lanuarie al fiecărui an.

Pentru orce schimbare or completare de adresă, rugăm a vesti la timp Administrația.

Abonamentele, caşi manuscrisele, cărțile pentru recenzat, schimbul de publicații și orce corespondență referitoare la redacția și administrația «Arhivelor Olteniei», se vor adresa Direcției revistei: *Craiova, str. Jules Michelet, 2.*

Domnii colaboratori pot avea extrase din articolele publicate în revistă, plătind tipografiei numai costul hârtiei și trasului, în câte exemplare doresc, conform următorului tarif:

O coală de 16 pagini, formatul și hârtia revistei:

100	ex.	Lei	550,	plus	coperta	și	broșatul	Lei	200
200	»	»	800	»	»	»	»	»	300
500	»	»	1050	»	»	»	»	»	700
1000	»	»	1700	»	»	»	»	»	1400

Prețul acestui număr: 160 lei.